

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTA DOĞU VE İSLAM ÜLKELERİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTA DOĞU SİYASİ TARİHİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI

**GÜVENLİKLEŞTİRME PERSPEKTİFİNDEN
ABD-SUUDİ ARABİSTAN ASKERİ İLİŞKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

ŞULE RIDHA

İstanbul, 2018

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTA DOĞU VE İSLAM ÜLKELERİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTA DOĞU SİYASİ TARİHİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI

**GÜVENLİKLEŞTİRME PERSPEKTİFİNDEN
ABD-SUUDİ ARABİSTAN ASKERİ İLİŞKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

ŞULE RIDHA

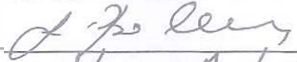
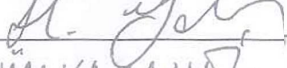
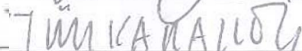
Danışman: Dr. Öğretim Üyesi SELİN MUZAFFER BÖLME

İstanbul, 2018

TEZ ONAYI

Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu Siyasi Tarihi ve Uluslararası İlişkileri Anabilim Dalında Yüksek Lisans öğrenimi gören 508315006 no'lu Şüle RIDHA'nın hazırladığı "Güvenlikleştirme Perspektifinden ABD-Suudi Arabistan Askeri İlişkileri" konulu YÜKSEK LİSANS TEZİ ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI M.Ü.Lisansüstü Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 22/06/2018 tarihinde saat 14:00 de yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonucunda adayın tezinin ~~KABULU.....~~ ne OYBİRLİĞİ/OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

Tez tarafımızdan okunmuş, kapsam ve kalite yönünden Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Dr.Öğr.Üyesi Selin Muzaffer BÖLME	BAŞARILI	
Doç.Dr.Hasan Basri YALÇIN	BAŞARILI	
Doç.Dr.Jülide KARAKOÇ BAKIŞ	BAŞARILI	

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun 05./07./2018 tarih ve 2018./13.-07. sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ahmet TABAKOĞLU
Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları
Enstitüsü Müdürü

-Tez Onayı 3 iş günü içinde ıslak imzalı 3 (üç) kopya halinde Enstitüye teslim edilmelidir.

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı : Şule Rıdha

Anabilim Dalı : Ortadoğu Siyasi Tarihi ve Uluslararası İlişkileri

Programı : Ortadoğu Siyasi Tarihi ve Uluslararası İlişkileri

Tez Danışmanı : Dr. Öğretim Üyesi Selin M. Bölme

Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Haziran 2018

Anahtar Kelimeler : Kopenhag Okulu, Güvenlikleştirme, ABD, Suudi Arabistan, Askeri İlişkiler

ÖZET

GÜVENLİKLEŞTİRME PERSPEKTİFİNDEN ABD-SUUDİ ARABİSTAN ASKERİ İLİŞKİLERİ

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Suudi Arabistan arasındaki askeri ilişkiler sürekliliği ve derinliği bakımından her dönemde dikkat çekmektedir. Washington yönetimi Suudi Arabistan'ın kurulduğu 1932 yılından itibaren Riyad Krallığı ile ilişki içinde olmuştur. İkili ilişkiler her ne kadar başta ekonomi temelli başlamış olsa da ilerleyen yıllarda askeri müttefikliği de kapsayan daha geniş çerçeveli bir ittifaka dönüşmüştür. Ancak bu yoğun işbirliğini ABD ve Suudi Arabistan arasındaki yönetim biçimi ve sosyo-kültürel özelliklerdeki derin farklılıklar sebebiyle Amerikan Kongresi ve toplumuna kabul ettirmek oldukça zor olmuştur. ABD'nin bu ilişkileri meşru bir zeminde açıklaması, gerek kamuoyu gerekse Kongre desteğini alabilmesi açısından elzemdir.

Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme teorisi bağlamında ele alınan çalışmanın amacı; ABD'nin Suudi Arabistan ile askeri ilişkilerini analiz ederek, Washington'ın bu ilişkileri değişen dönemler içinde nasıl meşrulaştırdığını görmektir.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Şule Rıdha
Field : Middle East Political History and International Relations
Programme : Middle East Political History and International Relations
Supervisor : Assistant Professor Selin M. Bölme
Degree Awarded and Date: Master – June 2018
Keywords : Copenhagen School, Security, USA, Saudi Arabia, Military Relations

ABSTRACT

US-SAUDI MILITARY RELATIONS IN THE CONTEXT OF SECURITIZATION THEORY

The military relations between the United States of America (USA) and Saudi Arabia are always remarkable in terms of continuity and depth. Washington administration has been in contact with the Kingdom of Riyadh since 1932, when Saudi Arabia was established. Although bilateral relations have begun on an economy basis, in the following years they have turned into a wider framework of alliance, including military alliance. However, it is difficult to make this intensive cooperation to American Congress and American society because of the deep differences in the form of government and socio-cultural characteristics between the US and Saudi Arabia. It is inevitable for the US to disclose these relations at a legitimate ground and for the public to receive Congressional support.

The purpose of the study, which was contextualised in the context of the Copenhagen School's securitization theory; by analyzing the US military relations with Saudi Arabia, it is to see how Washington has legitimized this relationship in the changing times.

ÖNSÖZ

Bundan birkaç sene evvel Suudi Arabistan'a yaptığım seyahat ve sonrasındaki gözlemlerimle başlayan merak duygusu, sözün tesirinin Ortadoğu'yu etkileyecek ölçüde ne büyük sonuçlar doğurabileceğine dair örnekler içeren bu çalışmanın doğmasına vesile oldu.

Bu merak sonrasında, yüksek lisans eğitimim sırasında tanıştığım tez danışmanım Sayın Öğretim Görevlisi Dr. Selin M. Bölme ile birlikte cevap aradığım sorgulamalarım beni ABD ve Suudi Arabistan arasındaki askeri ilişkilerin sürdürülmesinde sözün (tehdit söyleminin) gücüne dair bir çalışma yapmaya yönlendirdi. Tezin konusu ve çerçevesi de dahil olmak üzere her aşamasında bana sınırsız destek ve moral veren sevgili danışmanım Sayın Bölme'ye minnettarlığımı sözcüklerle anlatmam çok zor. Kendisi sadece tez danışmanı olarak değil, öğrencilerine gösterdiği yoğun özveri ve emek açısından da nadide örneklerden biri. Bundan sonraki çalışmalarım da kendisinden öğrendiğim temel bilgilerin yolunu aydınlatacağına olan inancımı belirterek kendisine sonsuz teşekkür ediyorum.

Gerek kendisinden aldığım yüksek lisans dersleri gerekse elindeki arşiv ve kaynakçalarla Ortadoğu'ya dair bilgimi zenginleştiren Sayın Dr. Ahmet Emin Dağ'a en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Ortadoğu coğrafyasına dair sahip olduğu deneyim ve gözlemlerini öğrencileri ile paylaşmaktan yorulmayan Sayın Dağ'a ne kadar teşekkür etsem azdır.

Başta rahmetli babam olmak üzere, okumam için elinden gelen tüm desteği bana veren merhamet dolu kadın/sevgili annem ve kardeşlerim sadece yüksek lisans eğitimimde değil tüm yaşamım boyunca büyük enerji ve moral kaynağı oldular. Hepsine gösterdikleri özveri ve fedakarlıkları için sonsuz teşekkür ederim. Umarım bundan sonraki çalışmalarım onları yine gururlandırabilirim.

Ve kıymetli eşim...Yüksek lisans eğitimine beni teşvik ederek her daim verdiği güven, sevgi ve sabırla yanımda olduğu ayrıca kendimi güçlü hissetmemi sağladığı için kendisine olan minnettarlığım hep devam edecek. İyi ki hayatımda...

Söylem (ya da söz), ister bireysel isterse devletler arası ilişkilerde her zaman önemli bir belirleyici... O sebeple önsözü bir sözle bitiriyorum: “Nutuk (söylem); ekilen, yetişen, biçilen bir eserdir.” - Dale Carnegie

İstanbul, 2018

Şule RIDHA



İÇİNDEKİLER

Sayfa

İÇİNDEKİLER	i
TABLO LİSTESİ	ii
GİRİŞ	1
1.GÜVENLİĞE KURAMSAL YAKLAŞIM	6
1.1.Güvenlik Kavramı Anlayışları.....	6
1.2. Güvenlik Teorilerinin Gelişimi.....	8
1.3.Kopenhag Okulu ve Güvenlik(siz)leştirme Teorisi.....	11
1.4.Güvenlikleştirme Analizinin Temel Unsurları.....	16
1.4.1.Tehdit Söylemi.....	18
1.4.2.Hedef Kitle.....	19
1.4.3.Aciliyet Vurgusu ve Olağanüstü Tedbirler.....	19
1.4.4.Başvuru/Referans Nesnesi.....	20
1.4.5.Güvenlikleştirici Aktör.....	20
1.4.6.İşlevsel Aktörler.....	21
1.4.7.Kolaylaştırıcı Koşullar.....	21
1.5.Güvenlik(siz)leştirme ve Askeri İlişkiler.....	22
1.6.Güvenlik(siz)leştirme Teorisine Yönelik Eleştiriler.....	26
2.ABD ASKERİ POLİTİKASI VE GÜVENLİKLEŞTİRME	30
2.1. ABD'nin Soğuk Savaş Öncesi Güvenlikleştirmeleri.....	30
2.2.ABD'nin Soğuk Savaş Dönemi Güvenlikleştirmeleri.....	42
2.3.ABD'nin Soğuk Savaş Sonrası Güvenlikleştirmeleri.....	56
2.4.ABD'nin 11 Eylül Sonrası Güvenlikleştirmeleri.....	61
2.4.1.ABD Başkanı G.W. Bush Dönemi Güvenlikleştirmeleri.....	61
2.4.2.ABD Başkanı Barack Obama Dönemi Güvenlikleştirmeleri.....	70
3. ABD-SUUDİ ARABİSTAN ASKERİ İLİŞKİLERİNE GÜVENLİKLEŞTİRME ÜZERİNDEN BAKIŞ	81
3.1. 1945'te Biten Klasik Avrupa Büyük Güç Döneminde Güvenlikleştirme Üzerinden ABD-Suudi Arabistan İlişkileri.....	83
3.2 Soğuk Savaş Döneminde Güvenlikleştirme Üzerinden ABD-Suudi Arabistan İlişkileri.....	91
3.3 Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Güvenlikleştirme Üzerinden ABD-Suudi Arabistan İlişkileri.....	111
3.4 11 Eylül Sonrası Güvenlikleştirme Üzerinden ABD-Suudi Arabistan İlişkileri.....	125
3.4.1. ABD Başkanı G.W. Bush Döneminde Güvenlikleştirme Üzerinden ABD-Suudi Arabistan İlişkileri.....	126
3.4.2. ABD Başkanı Barack Obama Döneminde Güvenlikleştirme Üzerinden ABD-Suudi Arabistan İlişkileri.....	136
SONUÇ	158
EKLER	162

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1: Güvenlikleştirme Teorisi Analiz Düzeyleri	17
Tablo 2: ABD Tarafından Eğitilen Suudi Askeri Öğrenci Sayısı ve Maliyeti...	134

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil 1 : Market Losses Reach New Level (Piyasa Kayıpları Yeni Seviyeye Ulaştı) Adlı Haber.....	39
Şekil 2 : İkinci Dünya Savaşı Afişleri.....	42
Şekil 3: “Benes Bows to Communists, Gottwald Forms Cabinet; One Slain in Pragua Protest (Benes Komünistlere boyun eğiyor, Gottwald kabineyi oluşturuyor; Prag’daki protestoda bir kişi katledildi)” Adlı Haber....	45
Şekil 4 : ABD Başkanı Barack Obama’nın Afganistan’daki Bagram Askeri Üssü Ziyareti.....	75
Şekil 5: “Nixon Warmly Welcomed On Arriving in Damascus (Nixon, Şam’da sıcak karşılandı)” Adlı Haber.....	102
Şekil 6: “Majority in Congress Urge Reagan Not to Sell Awacs to Saudi Arabia (Kongre’nin büyük çoğunluğu Reagan’ı Suudi Arabistan’a Awacs satmaması için zorluyor)” Adlı Haber.....	105
Şekil 7: “Foreign Policy Costing Reagan Public Support (Dış politika Reagan’a Kamu Desteğine Mal Oldu)” Adlı Haber	108
Şekil 8: ABD Başkanı Ronald Reagan’a Kamuoyu Desteği Araştırması.....	109
Şekil 9: İran ve Irak’a Dair ABD Kamuoyu Görüşleri.....	122
Şekil 10: ABD Başkanı Bill Clinton’a Amerikan Kamuoyu Desteği Araştırması.....	123
Şekil 11: Obama Offers Saudi Arabia More Military Aid (Obama Suudi Arabistan’a Daha Fazla Askeri Yardım Öneriyor)” Adlı Karikatür.....	146

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AFRICOM	United States Africa Command
bk.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
BOP	Büyük Ortadoğu Projesi
CAR	Conflict Armament Research
çev.	Çeviren
drl.	Derleyen
Ed.	Editör
FBI	Federal Bureau of Investigation
FKÖ	Filistin Kurtuluş Örgütü
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade
GSYH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IMET	International Military Education & Training
IŞİD	Irak ve Şam İslam Devleti
JASTA	The Justice Against Sponsors of Terrorism Act
NPT	Non-Proliferation Treaty
NSC	National Security Council
SALT	The Strategic Arms Limitation Talks
NATO	North Atlantic Treaty Organization
OAPEC	Organization of Arab Petroleum Exporting Countries
OECD	The Organisation for Economic Co-operation and Development

<i>OPEC</i>	Organization of the Petroleum Exporting Countries
<i>s.</i>	Sayfa
<i>SANG</i>	The Saudi Arabian National Guard Forces
<i>SBE</i>	Sosyal Bilimler Enstitüsü
<i>SSCB</i>	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
<i>TBMM</i>	Türkiye Büyük Millet Meclisi
<i>UNRWA</i>	The United Nations Relief and Works Agency
<i>U.S.</i>	United States



GİRİŞ

Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Suudi Arabistan'ın kurulduğu 1932 yılından bu yana Riyad yönetimi ile ilişki içindedir. Bu ilişki ilk yıllarında petrol üzerinden ekonomi temelli başlamış, ardından diğer alanlara yayılarak geniş çerçeveli bir ittifaka dönüşmüştür. Özellikle Soğuk Savaş sırasında, askeri ve ekonomik temelli yakın müttefiklik seviyesine ulaşan ilişkiler, bugün de ABD'nin Ortadoğu siyasetinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Ancak iki ülke arasında, gerek yönetim biçimlerinden gerek siyasal sistemlerinin dayandığı değerlerden gerekse kültürel temellerinden kaynaklanan çok derin farklılıklar söz konusudur. Bu farklılık, en azından söylemsel düzeyde, iki ülkenin Arap-İsrail meselesi gibi Ortadoğu'nun en temel meselesine dair karşıt duruşlarında veya bölgedeki radikal İslami hareketlere yönelik politikalarında ve pek çok başka siyasal meselede kendini açıkça göstermektedir. Bu durum, iki ülkenin toplumlarının birbirlerine bakış açılarındaki olumsuzluklar da göz önüne alındığında bahsi geçen ilişkileri anlamayı ve açıklamayı zorlaştırmaktadır. Bu zorluk ABD ve Suudi Arabistan'ın kendi içlerinde de geçerlidir. Suudi Arabistan gibi krallıkla yönetilen otoriter bir yönetimin, bu ilişkiler konusunda hesap vermesi gereken bir parlamentoya sahip olmaması elini kolaylaştırmaktadır. Öte yandan ABD'nin bu ilişkileri -özellikle 1980'den sonra yoğunlaşan ve 2000 sonrası yeni bir ivme kazanan askeri boyutunu- meşru bir zeminde açıklaması, gerek kamuoyu gerekse Kongre desteğini alabilmesi açısından elzemdir.

Bu çalışmanın amacı; ABD'nin Suudi Arabistan ile askeri ilişkilerini analiz ederek, ABD'nin bu ilişkileri değişen dönemler içinde nasıl meşrulaştırdığını görmektir. Böylece, Ortadoğu güvenlik sorunları açısından kritik bir öneme sahip olan iki ülke arasındaki askeri ilişkilerin arkasında yatan dinamikleri güvenlikleştirme teorisi çerçevesinden analiz ederek, Ortadoğu güvenliğine ilişkin literatüre katkı sağlanması umulmaktadır.

ABD'nin Suudi Arabistan ile ilişkilerine dair literatürde pek çok çalışma bulunmaktadır ve Türkçe ile kıyaslandığında İngilizce kaynakların çok daha fazla

olduğu görülmektedir. Ancak İngilizce literatürde dahi, askeri ilişkiler boyutu diğer boyutlara göre daha arka planda kalmıştır. Zira ABD-Suudi Arabistan ilişkilerine dair yapılan çalışmalar ağırlıklı petrol ve ekonomi odaklıdır.¹ Çalışmalar türüne göre değerlendirildiğinde, iki ülke arasındaki askeri ilişkilere dair yayımlanan İngilizce kitapların nadir olduğu, askeri boyuta ağırlıklı kitapların alt bölümlerinde yer verildiği görülür.² Dolayısıyla bu alandaki çalışmaların oranına bakıldığında kitaplardan daha ziyade akademik makalelerin yoğunluğu göze çarpar. İngilizce literatürde güvenlikleştirme konusunda ise oldukça fazla yayın bulunmaktadır. Teori, başlangıçta Avrupa odaklı güvenlikle ilgilendiği için, Ortadoğu ülkelerinin analizine odaklanan güvenlikleştirme çalışmalarına ilerleyen yıllarda yer verildiği görülmüştür ve bu çalışmaların sayıları giderek artmaktadır. ABD-Suudi Arabistan arasındaki askeri ilişkileri güvenlikleştirme perspektifinden analiz eden örnekler bakıldığında ise, İngilizce literatürün daha da sınırlı olduğu ve askeri ilişkilerin güvenlikleştirilmesine çalışmaların alt bölümü olarak oldukça az yer verildiği görülmektedir.

Türkçe literatüre gelindiğinde ise, ABD'nin askeri/güvenlik/savunma politikalarına yer veren eserler çoktur. Suudi Arabistan'a dair çalışmalar da sayıca doyurucu olmasına rağmen, odaklanılan konuların daha çok sosyo-kültürel ya da ekonomi merkezli olduğu görülmektedir. Her iki ülke arasındaki askeri ilişkilere dair yapılan çalışma sayısı ise yok denecek kadar azdır. Var olan kaynakların çoğu bazı araştırma merkezlerinin raporlarında oldukça sınırlı olarak yer almaktadır. Öte yandan güvenlikleştirme teorisine dair Türkçe akademik çalışmalar her geçen gün artmasına rağmen sınırlı sayıda olup, teorinin tüm detaylarının ele alındığı yeni çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Örneğin ele alınan konunun analizi için ağırlıklı güvenlikleştirici aktör ve tehdit kavramları üzerinde durulurken, güvenlikleştirme sürecinde en az onlar kadar önemli olan hedef kitle, işlevsel aktör, kolaylaştırıcı unsurlar vb. arka planda kalmaktadır. Bu da Türkçe

¹ ABD-Suudi Arabistan ilişkilerinde petrolün rolüne dair örnekler: Steffen Hertog, **Princes, Brokers, and Bureaucrats: Oil and The State in Saudi Arabia**, Ithaca: Cornell University Press, 2010; Matthew R. Simmons, **Twilight in The Desert: The Coming Saudi Oil Shock and The World Economy**, New Jersey: Wiley, 2006.

² Suudi Arabistan'ın askeri donanımı ve ABD-Suudi Arabistan askeri ilişkilerine dair bahsi geçen örnekler için bk.: Nadav Safran, **Saudi Arabia: The Ceaseless Quest for Security**, Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press, 1985; William B. Quandt, **Saudi Arabia in the 1980s: Foreign Policy, Security, and Oil**, Washington D.C.: Brookings Institution, 1981.

çalışmalarda güvenlikleştirme teorisinin tüm unsurlarına dair yapılacak yeni çalışmalara olan ihtiyaçı hatırlatmaktadır. Güvenlikleştirme teorisi bağlamında Ortadoğu ülkelerine dair analizlere bakıldığında sadece Suudi Arabistan'a yer veren çalışma bulunmamıştır. Ancak güvenlikleştirme kapsamında farklı Ortadoğu ülkelerine yer veren ya da genel olarak Körfez ülkelerini ele alan çeşitli yayınlar bulunmaktadır.³

Bu alışma ile hem Türkçe literatürdeki güvenlikleştirme teorisi çalışmalarına zenginlik katılması istenmiş, hem de ABD-Suudi Arabistan askeri ilişkilerine dair yapılan analizle orijinal bir çalışma gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Böylece çalışmanın hem güvenlikleştirme çalışan diğer araştırmacılara yeni bir kaynak olması hem de genelde ABD-Suudi Arabistan askeri ilişkileri tarihi, özelde ise bu ilişkilerin güvenlikleştirme teorisi üzerinden değerlendirilmesi ile literatürdeki bir boşluk doldurulmaya çalışılmıştır.

Literatürde bu boşluğu doldurmak amacıyla yapılan çalışmanın temel iddiası, ABD'nin Suudi Arabistan ile askeri ilişkisini meşrulaştırmak için çeşitli tehdit algıları meydana getirdiği yndedir. Bu iddiayı kanıtlamak için Kopenhag Okulu'nun Güvenlikleştirme perspektifinden faydalanılacak ve Barry Buzan'ın 'Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi' makalesindeki periyodlar (1648'den 1945'e Avrupa Klasik Büyük G Dönemi, Soğuk Savaş Dönemi, Soğuk Savaş Sonrası Dönem, 11 Eylül Sonrası Dönem) erevesinde çalışma gerçekleştirilecektir.⁴

Çalışma, bu çerçevede üç ana bölüm olarak tasarlanmıştır. Birinci bölümde kuramsal yaklaşıma yer verilerek, Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme teorisi açıklanacak, ikinci bölümde ABD'nin genel anlamda askeri politikası içerisinde güvenlikleştirmenin rolü kuruluşundan bu yana analiz edilecektir. Buzan'ın da ileri sürdüğü gibi, 11 Eylül sonrası artan güvenlikleştirme eğiliminden dolayı, 11 Eylül sonrası güvenlikleştirme politikası daha detaylı analiz edilmiştir. nc ve son bölüm çalışmanın ana bölümünü oluşturmaktadır. Bu kısımda

³ İlgili rnekler için bk.: Çağla Gl Yesevi, "Güvenlikleştirme Teorisi Açısından İsrail'in Türk Dünyası Politikası", **Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı**, Cilt.115, Sayı.227, (Mart-Nisan 2017), s.133-162; Göktürk Tüysüzoğlu, Sosyal Konstrüktivizm ve Kopenhag Okulu Bağlamında Lübnan'daki Siyasal Yapının Değerlendirilmesi, **Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt.9, Sayı.35, (2013), s.115-143.

⁴ Barry Buzan, "Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi", **Uluslararası İlişkiler**, Cilt.5, Sayı.18 (Yaz 2008), s.110.

Suudi Arabistan'ın kurulduğu 1932'den başlayarak ABD-Suudi Arabistan askeri ilişkileri güvenikleştirme perspektifinden analiz edilecektir.⁵

Çalışmanın konusu olarak ABD-Suudi Arabistan arasındaki askeri ilişkilerin seçilme sebebi, Türkçe literatürde bu konuda boşluk olduğunun düşünülmesidir. Ayrıca ABD'nin Suudi Arabistan'la var olan tüm sosyo-kültürel ve siyasi farklılıklarına rağmen, Riyad yönetimiyle olan yakınlığı dikkatlerden kaçmamış ve bu yakınlığın derinliği/sebebi anlaşılacak istenmiştir. Washington yönetiminin Ortadoğu'daki etkin gücü göz önüne alındığında, Suudi Arabistan'la olan ilişkisinin bölge barışını nasıl etkilediği de ayrı bir merak konusu olmuştur.

Bu bağlamda yola çıkılan araştırmada, Arapça kaynaklara erişememek yaşanan en büyük kısıttır. Ayrıca ABD'deki arşivlere ulaşamamak da çalışmanın zenginliğini kısıtlayan bir başka etmen olmuştur.

Güvenikleştirme pek çok farklı unsur içermektedir ve karmaşık bir süreçtir. Bu sürece sadece devlet ve devlet aktörleri değil, devlet dışı aktörler de zaman zaman dahil olmaktadır. Buna rağmen çalışmanın sınırlandırılması ihtiyacına binaen güvenikleştirme analizleri temelde başkanlık söylemleri üzerinden gerçekleştirilmiştir. Yeterli zamanın olmamasından ötürü yapılan bu sınırlandırmada, güvenikleştirici aktör olarak ağırlıklı ABD başkanları ele alınmış; işlevsel aktör, kolaylaştırıcı unsur vb. etmenlerin süreçteki etkisi daha arka planda bırakılmıştır.

Çalışma boyunca ağırlıklı İngilizce olmak üzere geniş literatür taraması yapılmıştır. İlk olarak güvenikleştirme teorisinin doğuşundan bugüne değin geçirdiği aşamaları anlatan makaleler incelenmiş, Barry Buzan'ın güvenikleştirme teorisine dair yaptığı çalışmalar ele alınmıştır. İkinci bölüm ABD siyasi tarihine ve güvenlik politikalarına yönelik eserlerin okunarak, ülkenin kuruluşundan itibaren savunma ve güvenlik politikalarının incelenmesi süreciyle geçmiştir. Bunu yaparken, birer güvenikleştirici aktör olarak Amerikan başkanlarının, ABD bakanlıklarının, Amerikan Kongresi'nin ve çeşitli politik/apolitik grupların

⁵ Askeri Güvenliğin Değişen Güvenikleştirme Modelleri için bk.: EK-1

duruşları, söylemleri, açıklama ve raporları incelenmiştir. Görsel materyaller de ihmal edilmemiş; konuyla ilgili belgesel, film, karikatür, gazete haberleri ve afişlerden faydalanılmıştır.

Çalışmada yaşanan zorluklara gelince, çalışma zamanının kısıtlı olması sebebiyle çalışmayı daha orijinal kılabilecek olan arşiv belgelerine ulaşmak mümkün olmamıştır. Ancak bu eksiklik arşiv çalışması yapan diğer uzmanların çalışmalarıyla kapatılmaya çalışılmıştır. Ek olarak Arapça kaynaklara erişilemediği için, güvenlikleştirme sürecine bazen işlevsel aktör olarak dahil olan Riyad yönetiminin süreçte nasıl yer aldığı analize dahil edilememiştir.



1.GÜVENLİĞE KURAMSAL YAKLAŞIM

1.1.Güvenlik Kavramı Anlayışları

Güvenlik kavramı, genel olarak insanın var oluşuyla başlayan ve doğası gereği bireyin güvenliği ile ilintili olarak tehditlerden korunaklı olma şeklinde tanımlanan bir kavramdır. Bireyin kendini daima güvende hissetme arzusu, tarih boyunca onu çeşitli güvenlik önlemleri almaya itmiştir. Doğal afetlere ya da vahşi hayvanlara karşı aldığı tedbirler, insanı “medenileşmeye” götürürken, bir yanda da bu güvenlik içinde olma gayreti -doğaya verdiği zararda olduğu gibi- çevresini yıkıma uğratan bir unsur olmuştur.

Birey bazında düşünüldüğünde fiziksel ve psikolojik olarak tehlikelerden uzak olma olarak anlaşılan güvenlik kavramı, zamanla daha geniş bir çerçeveye alınarak devlet ile birlikte anılmıştır. Kavram, Batılı kaynaklarda ilk defa Cicero ve Lucretius tarafından “*securitas*” olarak adlandırılmış olup, daha sonra Roma Barışı (*Pax Romana*) sürecinde siyasi bir kavram olarak 1. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanmıştır.⁶ 1648 Vestfalya Anlaşması’nın ardından uluslararası sistemin en güçlü unsuru kabul edilen devletler için güvenliklerine yönelik farklı tehdit kavramları inşa edilmiştir.⁷

Zaman içinde oldukça karmaşık bir kavrama dönüşen güvenliğin, uluslararası ilişkiler teorilerinde kullanılışı ise, aslında savaş kavramıyla birlikte ortaya çıkmıştır ki tüm dünyayı derinden sarsan Birinci Dünya Savaşı sonrasında, uzun ve yıpratıcı şekilde süregelen savaşlardan nasıl korunulabileceği ya da savaşların önüne nasıl geçilebileceği gibi sorular, peşinden güvenlik sorgulamalarını getirmiştir.⁸ Uluslararası ilişkilerin ayrı bir disiplin olarak ortaya çıktığı ilk yıllardan itibaren bu sorgulamalar literatüre hakim olmuştur.⁹ Nitekim

⁶ Hans Günter Brauch, “Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt.5, Sayı.18, (Yaz 2008), s.3.

⁷ Devlete yönelik tehdit kavramı çalışmaları için bk.: Erdem Özlük, “Uluslararası İlişkilerde Devlet Egemenliğinin Dönüşüm Sorunu”, (*Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Selçuk Üniversitesi SBE, 2012).

⁸ John Baylis, “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt.5, Sayı.18, (Yaz 2008), s.70.

⁹ Bk.: Jean-Jacques Rousseau, “The State of War”, Victor Gourevitch (Ed.), *The Social Contract and other later political writings* içinde (162-177), Cambridge: Cambridge University Press, 1997.

hem Realist hem de İdealist teorinin temelinde bunu görmek mümkündür.¹⁰ Ancak kavramı uluslararası ilişkiler literatürü içinde ilk ele alan kişi Arnold Wolfers'tır ve Wolfers güvenliği "*kazanılan mevcut değerlere yönelik bir tehdidin olmaması hali*" olarak tanımlamıştır.¹¹ Kavramın uluslararası ilişkiler içerisindeki ilk kullanımları, klasik güvenlik anlayışı olarak bilinen devlet-askeri odaklı geleneksel bakış açısı altında olmuştur ki bunu en iyi ifade eden dönem Soğuk Savaş yıllarıdır. Realizmin tüm niteliklerinin rahatça görülebileceği bu dönem içinde, iki kutuplu dünyanın oluşturduğu çatışma ortamı hem devletler hem de milletler için farklı derecelerde güvenliksiz ortamlar doğurmuştur. Böyle bir ortamda, güç kavramı öne çıkmış, Realizmin iddia ettiği gibi uluslararası ilişkiler anarşik kabul edilerek, devletler askeri kapasitelerini artırma yoluna gitmişlerdir.¹²

1970'lere ve 1980'lere gelindiğindeyse, uluslararası ilişkilere ekonomik güvenlik ve çevresel güvenlik gibi kavramların dahil edildiği görülür; güvenlik çalışmalarında dar ve geniş güvenlik kavramları öne çıkar, askeri olanın ötesinde farklı güvenlik anlayışları sorgulanır.¹³

Bu yenilenmeyi takiben, klasik güvenlik anlayışına yönelik eleştiriler Soğuk Savaş sonrasında artarak devam eder.¹⁴ Bu dönemde, güvenliğin askeri olanın ötesinde farklı boyutları olduğu söylemi sürer, devlet merkezli anlayış yerine bireye kadar inen farklı analiz düzeylerinin olması gerektiği yönünde tartışmalar yapılmıştır.¹⁵ Bu görüşlere paralel olarak tüm analiz düzeylerinin iç içe geçtiği söylenebilir, zira bireyin güvenliğini ulusaldan ya da ulusal güvenliği uluslararası olandan ayırmak oldukça zordur. Doksanlı yıllara tekabül eden bu süreçte, küreselleşmenin de etkisiyle, güvenlik kavramı sınır aşan bir hal almıştır.

¹⁰ Realizm hakkında bk.: H.J. Morgenthau, "Common Sense and Theories of International Relations", **Journal of International Affairs**, Cilt.21, Sayı.2, (1967) ve İdealizm hakkında bk.: Trygve Throntveit, "The Fable of the Fourteen Points: Woodrow Wilson and National Self-Determination", **Diplomatic History**, Cilt.35, Sayı.3, (Haziran 2011).

¹¹ Arnold Wolfers, "National Security as an Ambiguous Symbol", **Political Science Quarterly**, Cilt.67, Sayı.4, (Aralık 1952), s.149.

¹² Hans J. Morgenthau, **Uluslararası Politika**, Baskın Oran ve Ünsal Oskay (çev.), Ankara: Sevinç Matbaası, 1970, s.270.

¹³ Neo-liberalist Keohane ve Nye'in öncülük ettiği sürece dair bk.: Robert O. Keohane ve Joseph S.Nye, **Power and Interdependence: World Politics in Transition**, Boston: Harvard University, 1977.

¹⁴ Barry Buzan, Ole Waever ve Jaap de Wilde, **Security: A New Framework for Analysis**, Londra: Lynne Rienner Publishers Inc, 1998, s.2.

¹⁵ Yeni güvenlik anlayışları için bk.: Ulrik Pram Gad ve Karen Lund Petersen, "Concepts of politics in securitization studies", **Security Dialogue**, Cilt.42, Sayı.4-5, (Ağustos 2011).

Özellikle 11 Eylül saldırılarının ardından, terörün küreselleşmesi güvenlik kavramı üzerindeki tartışmaları hararetlendirmiştir. Bu tartışmalarla bir yandan Realizm tekrar yükselişe geçerken, diğer yandan geleneksel güvenlik anlayışını eksik bulan yeni dönem yaklaşımlar da literatürde ağırlık kazanmıştır. Özellikle, ‘toplum güvenliği’ kavramının öne çıktığı bu dönemde farklı etnik-mezhep gruplarına ya da kültürlere yöneltilen tehditlerin arttığı görülmektedir. Bu artışla birlikte, literatürde güvenlik kavramına bakış açısı oldukça genişlemiş; ulusal ve uluslararası güvenlik yaklaşımına derin eleştiriler gelmeye başlamış, birey ve toplum merkezli anlayış öne çıkmıştır. Devam eden yıllarda teknoloji alanında yaşanan hızlı gelişmeler de güvenlik kavramının çeşitlenmesine sebep olmuştur. Bilgisayar ve yazılım teknolojilerinin ulaştığı seviye, siber güvenlik ya da çevre güvenliği gibi kavramların daha sık kullanılmasına sebep olurken; ana aktörün çoğu zaman hala devlet olduğu yirmi birinci yüzyıl içinde hastanelerin, okulların, şirketlerin alt yapılarının bilgisayar sistemleri üzerinden sağlanıyor oluşu aynı zamanda bir güvenlik açığı olarak değerlendirilmiştir.¹⁶ Öte yandan insanların artık seyahat olanaklarının kolaylaşmasının getirdiği rahatlık, salgın hastalıkların çok kısa süre zarfında farklı kıtalara kadar yayılmasına olanak sağlamıştır.¹⁷ Artık insanlığı ya da devletleri tehdit ettiği söylenen unsurlar sadece ordu ya da çatışma gibi kavramlar değil, bunlara ek olarak domuz gribi, bilgisayar kullanımının getirdiği omurga hastalıkları, bankalara ya da devlet arşivlerine yapılan siber saldırılar gibi mikro düzeyden makro düzeye sıçrayabilen tehditler olabilmektedir. Hem tehdidin hem de güvenliğin bu derece değiştiği ve çeşitlendiği dönemde, var olan tehdiye karşı geliştirilen savunma tedbirleri ve önlemler de kendini yenileyerek çeşitlenecektir.

1.2. Güvenlik Teorilerinin Gelişimi

20. yüzyılın ilk yarısı, uluslararası ilişkilerde İdealizm ve Realizm akımlarının oluşmaya başladığı dönemdir. Neredeyse yarım yüzyılı bulan bu yıllar, aynı zamanda her iki dünya savaşının da gerçekleşmesi bakımından güvensizliğin

¹⁶ Khaled Algarni, “Information Security Policy for E-government in Saudi Arabia: Effectiveness, Vulnerabilities and Threats”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Rochester Institute of Technology Rochester, (2015), s.50.

¹⁷ Sao-Kpato Hannah Isatta Max-Kyne, “Ebola as a Case Study of Modern-Day Epidemic Plagues”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Howard University, (2016), s.27.

doruk noktada olduğu dönem olarak nitelendirilebilir. Nitekim Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra barış odaklı kaygılar sebebiyle uluslararası ilişkiler literatüründe İdealizm ağırlıklı görüşler artmış, İdealistlerin barış için zaruri gördüğü uluslararası kurumların güvenliği sağlayacağı inancı literatüre hakim olmuştur.¹⁸ İdealizmin, güvenlikle ilgili olarak çözüm önerilerinin temelinde 'Ortaklaşa Güvenlik' ve 'Dünya Devleti' yaklaşımları yatmaktadır. Dünya Devleti teorisi, tek bir egemen yapı altında gücün toplanarak anarşinin önlenmesini öngörmektedir. Ortaklaşa Güvenlik teorisi ise hukuka aykırı ve hukuku uygulamaya çalışan savaşlar ayrımı yaparak, güvenlik için her türlü zorlamayı mubah kılmakta, tarafsız kalmayı yadsımaktadır.¹⁹ Klasik güvenlik anlayışı sınırları dışına çıkmayan bu teorilerin her ikisinde de askeri güvenlik algısı hakimdir.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, İdealist yaklaşımlara eleştiriler getiren Realist teori ağırlık kazanmıştır. Uluslararası ortamı anarşik olarak gören Realistler, bu anarşik ortamın güvensizlik oluşturduğunu iddia ederler. Bireyleri var olan güvensiz ortamdan koruyabilecek olan ise bir üst otorite/süper güç olup genellikle devlettir.²⁰ Aynı akım, tehdit olarak insanın doğasından gelen çıkar odaklı dürtüleri işaret eder.²¹ Realistler, "**İnsan, baskı altında/zorlamayla ahlaklı olur**" felsefesini temel almaktadır.²² Dolayısıyla güvenli ortamın sebebi insan doğası iken, güvenliği sağlayan devlettir. Uluslararası ortamın güvenli olarak tanımlandığı bu yıllarda, ABD kendi güvenlik stratejilerine uygun teoriler oluşturmaktan geri durmamış ve Realizmi kendi uygulamalarının dayanağı haline getirmiştir.²³ Realist düşünürlerden Edward H. Carr "**Teoriler pratiği oluşturmaz, aksine pratik olaylara bakılarak teoriler ortaya çıkarılır**" diyerek güç odaklı

¹⁸ İdealizmin başlıca temsilcileri Woodrow Wilson ve David Mitrany için sırasıyla bk.: Woodrow Wilson, **Seçme Parçalar**, Nermin Abadan (çev.), İstanbul:Yenilik Basımevi, 1961 ve Malcolm Magee, "Woodrow Wilson Wilsonianism and the Idealism of Faith", **Review of Faith and International Affairs**, Cilt.9, Sayı.4, (2011) ve David Mitrany, **The Land & The Peasant in Rumania: The War and Agrarian Reform (1917-21)**, Yale University Press, 1930.

¹⁹ Mustafa Aydın, "Uluslararası İlişkilerde Yaklaşım Teori ve Analiz", **Ankara Üniversitesi Dijital Veri Tabanı Dergiler**, Cilt.51, Sayı.1, (1996), s.89.

²⁰ Edward Hallett Carr, **The Twenty Years' Crisis 1919-1939**, London: MacMillan&Co.Ltd., 1946, s.232.

²¹ Carr, s.64.

²² Nicolo Machiavelli, **Prens**, Leyla Tonguç Basmacı (çev.), İstanbul: Remzi Kitabevi, 2014, s.61.

²³ Realist yaklaşımı pratikte uygulayan isimlerin örnek eserleri için bk.: George F. Kennan, **Realities of American Foreign Policy**, İbrahim H. Kurt (çev.), Princeton: Princeton University Press, 1954 ve Henry Kissinger, **Diplomasi**, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 1998.

Realist yaklaşım tartışmalarının yoğunlaşmasına sebep olmuştur.²⁴ Carr, *Yirmi Yıl Krizi 1919-1939* adlı eseriyle İdealistlere derin eleştiriler getirerek, ‘ütopikler’e karşı duruşunu sergiler.²⁵ Carr’ın yanı sıra H. Morgenthau da ‘güç’ ve ‘çıkar’ kavramları üzerinden Realist görüşleriyle literatürdeki yerini almıştır. Klasik güvenlik çalışmalarında sıkça anılan bu iki kavramı kullananlardan biri olan Morgenthau, 1948’de yayımlanan *Uluslararası Politika* eserinde Realizmin 6 temel ilkesini oluşturmuştur. İlkelerden biri olan ‘ılımlılık’ı şu sözlerle anlatmaktadır:²⁶

“Siyasetçi için bulunduğu toplumun çıkarı egemen olsa dahi özellikle uluslararası alanda taviz vermeden egemenliğini arttırmamalı. Aksi takdirde bu güvenlik sorunu doğuracaktır. Çıkarların maksimize edilmesi elzemdir. Lakin çıkarlar uğruna yapılmış davranışlar sonucunda düşmanlık kazanılmamalıdır”

Morgenthau bu sözleri ile o zamanki güvenlik algısına yönelik gördüğü tehdidin kaynağını açıklamaktadır. Böylece 1940’lı yıllar, Realizm ve İdealizm arasındaki tartışmaların arttığı, hakim güvenlik anlayışının askeri güce odaklı ve devlet merkezci bir kalıp içinde yoğun olarak kalmaya devam ettiği dönem olmuştur. İkinci Dünya Savaşı’nın halen sürdüğü bu yıllarda, orduların kapasiteleri ülkelerin güvenlikleri için başat öneme sahip olmuştur. Bu çatışma dolu ortamda, devletlerin kendi sınırları ötesinde kurmak istedikleri hâkimiyet için, tehdit olarak gösterdikleri/gördükleri öteki devletlerdir.

Uluslararası ilişkiler literatürüne bu dönemde Realist anlayış odaklı pek çok farklı kavram da girmiştir. Bu kavramlardan biri ‘güvenlik ikilemi’dir. 1951’de, John Herz güvenlik ikilemini *“öldür ya da yok ol; ya önce saldır ya da yok olma riskini göze al”* şeklinde tanımlayarak, devlet merkezci ve askeri odaklı klasik güvenlik anlayışının yolundan gitmiştir.²⁷ Soğuk Savaş dönemine oldukça uygun bir kavram olan güvenlik ikileminde, devletler ulusal güvenlik gerekçesiyle askeri kapasitelerini arttırmışlar; bu tavır diğer devletler tarafından tehdit olarak

²⁴ Carr, s.63.

²⁵ Carr, s.19.

²⁶ Morgenthau, s.18.

²⁷ John H. Herz, *Political Realism and Political Idealism: A Study in Theories and Realities*, Chicago: University of Chicago Press, 1951, s.3.

algılanmış ve onlar da silahlandırmayı hızlandırmışlardır. Dolayısıyla bu durum, kavramın adına da yansıdığı üzere bir güvenlik ikilemi doğurmaktadır. Zira savunma amaçlı yapıldığı halde tüm ülkeler için tehdit dolu ve savunmasız bir ortamın doğmasına sebebiyet vermektedir.

İdealizmi gölgede bırakan Realist görüşlerin hakim olduğu Soğuk Savaş'ın ilk döneminin ardından, askeri olanın ötesinde farklı güvenlik anlayışları sorgulanır.²⁸ 1973 Petrol Krizi'nin de etkisiyle ekonomi uluslararası ilişkilerin bir parçası olarak görülmeye başlanmış, ekonomik işbirliği vurgusu artmış, karşılıklı bağımlılık ve Neo-Realizm çatısı altında güvenlik anlayışı kendini yenilemiştir.²⁹ Böylece var olduğu iddia edilen tehdit, devletlerin sadece bağımsızlıklarına değil, aynı zamanda ekonomik yapılarına da yönelmiştir. İlerleyen yıllarda değişen küresel gündeme paralel olarak, askeri güvenlik anlayışı haricinde 'çevre güvenliği' ve 'ekonomik güvenlik' gibi kavramlar da literatüre girmiştir.³⁰

1.3.Kopenhag Okulu ve Güvenlik(siz)leştirme Teorisi

1980'li yıllarda güvenliğin tanımına dair tartışmalar daha da artmış ve yeni güvenlik yaklaşımlarıyla tanınan Kopenhag Okulu'nun temeli, Kopenhag Üniversitesi'nde Barış ve Çatışma Araştırmaları Merkezi'nin kurulmasıyla atılmıştır. İlk yıllarında Avrupa güvenliği odaklı çalışmalarla tanınan okul, askeri güvenlik kavramının dışında farklı güvenlik tanımlamaları yapması ile ön plana çıkmıştır. Bu anlamda okulun önde gelen isimlerinden olan Barry Buzan, geleneksel güvenlik anlayışına ilk reddiyesini Soğuk Savaş sona ermeden yapmış ve 1983 yılında yayınladığı İnsanlar, Devletler ve Korku (*People, States and Fear*) adlı kitabında askeri konulara yeni sektörler ekleyerek genişletilmiş güvenlik anlayışını güvenlik çalışmalarına kazandırmıştır. Literatürde Buzan'ın başlattığı bu yaklaşım, 'Sektörel Güvenlik' adıyla bilinmektedir.*

²⁸ Neo-liberalist Keohane ve Nye'in öncülük ettiği sürece dair bk.: Robert O. Keohane ve Joseph S.Nye, **Power and Interdependence: World Politics in Transition**, Boston: Harvard University, 1977.

²⁹ Robert O. Keohane ve Joseph S. Nye, **Power and Interdependence: World Politics in Transition**, Boston: Harvard University, 1977, s.8.

³⁰ Richard H. Ulman, "Redefining Security", **International Security**, The MIT Press, Cilt.8, Sayı.1, (Yaz 1983), s.152.

* İleriki bölümlerde sektörel güvenliğin güvenlikleştirme yaklaşımı üzerinden güncelleştirilmiş hali detaylıca anlatıldığından ötürü burada sektörel güvenlik kavramına geniş yer verilmemiştir.

Kopenhag Okulu'nun güvenlikle ilgili kavramsallaştırmalarından bir diğeri ise 'Bölgesel Güvenlik Kompleksi' olarak anılmaktadır. Bölgesel güvenlik kompleksi, adından da anlaşılacağı üzere küresel güvenlik yerine bölgesel güvenlik odaklıdır. Buzan bu yaklaşımı, *“ulusal güvenlikleri belirli bir çerçevede birbirinden ayrı düşünülemez kadar karmaşık bir ilişkiye sahip iki ya da daha fazla devletin, başlıca güvenlik kayguları açısından yeterli ölçüde birbirine bağımlı olması”* şeklinde tanımlar.³¹ Bölgesel güvenlik kompleksi, aslında *“güvenikleştirme kavramının küresel siyaset alanında pratik bir hale dönüşmesi”*dir.³²

Kopenhag Okulu'nun güvenlik yaklaşımlarından olan gerek sektörel güvenlik gerekse bölgesel güvenlik kompleksi, daha sonra okul tarafından geliştirilen 'güvenikleştirme teorisi' çerçevesinde yenilenmiştir. Bu yenilenmeye sebep, 1991 yılında Soğuk Savaş'ın sona ermesi olarak gösterilebilir. Çünkü bu sona eriş, pek çok alanda olduğu gibi güvenlik çalışmalarında da önemli dönüşümlere sebep olmuştur. Bu değişimden Kopenhag Okulu da payını almış ve okul literatüre 'güvenlik(siz)leştirme teorisi'ni kazandırmıştır.

Waeber, 1995 yılında ilk defa 'güvenlik(siz)leştirme' kavramını kullanarak, güvenliğin söylemle inşa edilen bir kavram olduğunu iddia etmiş³³ ve aradan geçen üç yılın ardından, 1998 yılında basılan *Security: A New Framework for Analysis* adlı kitapla Barry Buzan, Ole Waeber, Jaap de Wilde güvenliği geleneksel (dar) tanımının dışında tartışmaya açmışlardır.³⁴ Ancak alternatif bir teori iddiaları yoktur. Sadece var olan güvenlik yaklaşımına eklemeler yapmakta olduklarını, yeni bir güvenlik tanımı yapmadıklarını, var olan tanıma ayrıca ek tanımlar getirdiklerini belirtmektedirler.³⁵

³¹ Barry Buzan ve Ole Waeber, **Regions and Powers The Structure of International Security**, Cambridge: Cambridge University Press, 2003, s.40.

³² Bilgehan Alagöz ve Ekber Kandemir, “11 Eylül Sonrası Dönemde Bölgesel Güvenlik ve İran'ın Afganistan Siyaseti”, **Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi**, Cilt.2, Sayı.2, (Şubat 2015), s.114.

³³ Detay için bk.: Ole Waeber, “On Security”, Ronnie D. Lipschutz (Ed.), **Securitization and Desecuritization** içinde (46-87), New York: Columbia University Press, 1995.

³⁴ Detay için bk.: Barry Buzan, Ole Waeber ve Jaap de Wilde, **Security: A New Framework for Analysis**, Londra: Lynne Rienner Publishers Inc., 1998.

³⁵ Ole Waeber, **Concepts of Security**, Kopenhag: University of Copenhagen Press, 1997, s.47.

Okul, “*bir şeyi güvenlik konusu yapan nedir?*” ana sorusu etrafında güvenlikleştirme sürecinin ne olduğunu irdelemektedir.³⁶ Bunu yaparken ele alınan konunun gerçekten bir güvenlik sorunu olup olmadığı sorgulanmaz. Ana akım yaklaşımların aksine, bu anlayışta güvenlik olumsuz bir anlam taşımaktadır. Yani klasik güvenlik anlayışında iddia edildiği gibi güvenlik arttırıldıkça, topluma fayda sağlayan bir unsur değildir. Bir konuyu güvenlik ile anmak, onu aynı zamanda bir güvenlik sorunu haline getirmekte yani güvenlikleştirmektedir. Güvenlikleştirme ile gerçek güvenlik sorunlarının konuşulması engellenir, bu yüzden güvenliğin olumlu ve toplum için gerekli olduğu anlayışından uzaklaşılması gerekmektedir.³⁷ Güvenliği tehditlerden uzak olma durumu olarak gören Buzan’a göre güvenlik, hayattaki varlığını sürdürmeyle ilgilidir.³⁸ Güvenlik, “*özel bir politika türüdür yani siyasadır.*”³⁹ Buna paralel olarak güvenliğe dair alınan karar da politik bir karardır.⁴⁰ Ancak şunu da belirtmek gerekir ki karar, tek bir güvenlikleştirici tarafından verilse dahi, sürecin başarısında hedef kitle başta olmak üzere diğer unsurlar da belirleyicidir. Bundan ötürü süreç, özneler arası bir inşa dönemi olarak kabul edilir,⁴¹ normatiftir.⁴² Bu nitelik, söylem üzerinden kurulan güvenliğe dair, nesnel bir yaklaşım benimsemeyi zorlaştırır. Ayrıca çok sıra dışı askeri örnekler haricinde, güvenlik kavramına dair ortak bir tanımda anlaşmak da neredeyse imkansızdır.⁴³

Güvenlikleştirme teorisinin bir diğer temsilcisi Waever, Buzan gibi güvenliğe olumsuz bir anlam yükleyerek, güvenliğin “*bir güvenlik tehdidinin varlığı ve buna karşı birtakım tedbirlerin alındığı durum*” olduğunu ifade etmektedir. Güvenliksizlik ise, “*bir güvenlik probleminin olduğu ancak buna karşı yeterli tedbirin alınmadığı veya cevabın verilmediği bir durum*”u anlatmaktadır.⁴⁴ Buzan, güvenliğin giderek arttırılması durumunda güvenli bir

³⁶ Başar Baysal ve Çağla Lüleci, “Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi”, **Dergipark**, Cilt.11, Sayı.22, (2015), s.71.

³⁷ Barry Buzan, Ole Waever ve Jaap de Wilde, **Security: A New Framework for Analysis**, Londra: Lynne Rienner Publishers Inc., 1998, s.23.

³⁸ Buzan, Waever ve Wilde, s.21.

³⁹ Buzan, Waever ve Wilde, s.5.

⁴⁰ Buzan, Waever ve Wilde, s.29.

⁴¹ Buzan, Waever ve Wilde, s.31.

⁴² Brauch, s.5.

⁴³ Buzan, Waever ve Wilde, s.18.

⁴⁴ Waever, “On Security”, Ronnie D. Lipschutz (Ed.), **Securitization and Desecuritization** içinde (46-87), s.7.

ortamın değil, aksine güvenli bir ortamın oluşabileceğini ve bu durumun aslında siyasi erke sahip olanlar tarafından oluşturulan söylemlerle kurulduğunu, bunun hedef kitle tarafından idrak edilmesiyle de söylem/söz-eylem başarısızlığının (*speech act failure*) oluştuğunu söyler.⁴⁵

Güvenlikleştirme teorisyenleri güvenliği geniş bir çerçeveye taşıyarak; Buzan öncülüğünde klasik güvenlik anlayışındaki askeri sektöre ekonomik, siyasal, çevresel ve toplumsal sektörleri eklemiştir.⁴⁶ Buzan'a göre sektör, ***“bir kimsenin aslında bütüncül olan gerçekliği incelerken kullandığı lens ve bu incelemenin gerçekliğin yalnızca spesifik bir bölümünü aydınlatması durumudur.”***⁴⁷ Buzan beş sektörü ***“askeri sektör kuvvete dayalı ilişkileri; siyasi sektör otorite, yönetim statüsü ve tanıma ilişkileri; ekonomik sektör ticaret, üretim, finans ilişkileri; toplumsal sektör kolektif kimlik ilişkileri; çevresel sektör insan aktiviteleri ve gezegenin biyosferi”***⁴⁸ şeklinde sınıflandırır. Buzan, ayrıca bu sektörlerin birbirinden bağımsız olarak değerlendirilmemesi gerektiğini ve sektörlerin birbirlerini etkilediğini kaydetmektedir.⁴⁹

Güvenliğe dair tüm bu bakış açılarından da anlaşılacağı üzere Buzan, Waever ve Wilde güvenlik kavramından ziyade, aslında güvenliğin tanımlandığı sürece odaklanırlar. Dolayısıyla bu teoride kimin, neyi, hangi koşullarda güvenleştirebileceği sorusu yani süreç ön plandadır. Güvenlikleştirme sürecini Buzan ***“bir şeyin, değerli kabul edilen bir öznenin varlığına yönelik bir tehdit olarak inşa edilmesi ve buna karşılık alınan istisnai tedbirleri desteklemek için kullanılması”*** olarak tanımlar.⁵⁰ Yani herhangi bir varlığa karşı varoluşsal bir tehdit olması ve buna karşılık olarak olağanüstü tedbirlerin alınmasıdır. Waever da benzer bir şekilde güvenleleştirme sürecini ***“referans nesnesine yöneltilen bir***

⁴⁵ Waever, “On Security”, Ronnie D. Lipschutz (Ed.), **Securitization and Desecuritization** içinde (46-87), s.45.

⁴⁶ Buzan, Waever ve Wilde, s.7.

⁴⁷ Baysal ve Lüleci, s.71.

⁴⁸ Buzan, Waever ve Wilde, s.7.

⁴⁹ Göktürk Tüysüzoğlu, “Güvenlik İsteminin Dış Politika Oluşum Sürecine Etkisi: Ermenistan-İran İlişkilerinin Güvenleleştirme Kuramı Bağlamında Anlamlandırılması”, **Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları USAK Yayınları**, Cilt.8, Sayı.16, 2013, s.100.

⁵⁰ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.108.

tehdit sonrası, o tehditle mücadele etmek adına acil ve istisnai tedbirlerin kullanılmasını sağlayan bir söylemin sonucu” olarak görür.⁵¹

Bahsedilen bu süreç üç aşamalıdır. Birinci aşamada belli bir konu, bir referans nesnesine dair varoluşsal bir tehdit olarak tanımlanır. İnşacı bir yaklaşımı benimseyen teorisyenler, söylemle kurulan tehditler üzerinden bir güvenlik açığı oluşturulduğunu iddia ederler. Bu aşamada ‘güvenlikleştirici aktör’, ‘işlevsel aktörler’ ve ‘kolaylaştırıcı koşullar’ referans nesnesinin “tehdit altında” görünmesine aracılık ederler.⁵² Hedef kitlenin o konuyu politika dışı bir unsur olarak algılamasıyla konu güvenlikleştirilmiş olur. Bu süreç, savaş ya da askeri rekabetten silahsızlanmaya ya da silahların denetimine kadar uzayan geniş bir alanı kapsayabilir.⁵³ Kısacası güvenlikleştirme, sorun olarak gördüğü unsuru, politika üstü bir mesele olarak görür ve konu politika alanında tartışılmak yerine genellikle devlet söylemiyle bir güvenlik çatısı altına alınır. Yani konu, önce siyasetin içine doğru itilir; ardından söylemler üzerinden güvenlikleştirilir ve güvenlik dışına çıkarılarak normalleştirilebilir.⁵⁴ Güvenlikleştirme, kimi zaman aşırı güvenlikleştirmeye (*over securitization*) dönüşürse, insan hakları ihlallerine kadar uzanan sorunlar ortaya çıkabilir. Normalleştirme süreci ise, güvenlik dışılaştırma (*desecuritization*) kavramı ile açıklanır.⁵⁵ Buzan, güvenlik dışılaştırmayı, daha önce tehdit olduğu kabul edilen bir şeyin artık tehdit olarak inşa edilmemesi olarak tanımlar.⁵⁶

Kopenhag Okulu temsilcileri, bu doğrultuda güvenlikleştirme sürecinin nasıl inşa edildiğini ortaya koymak adına, bazı analiz yöntemlerine ihtiyaç duyarlar. Bu ihtiyaç doğrultusunda güvenlikleştirme süreçleri, çeşitli analiz unsurları aracılığıyla irdelenir.

⁵¹ Brauch, s.5.

⁵² Buzan, Waever ve Wilde, s.25.

⁵³ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.109.

⁵⁴ Buzan, Waever ve Wilde, s.23.

⁵⁵ Waever, “On Security”, Ronnie D. Lipschutz (Ed.), *Securitization and Desecuritization* içinde (46-87), s.10.

⁵⁶ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.107.

1.4.Güvenikleştirme Analizinin Temel Unsurları

Güvenikleştirme teorisyenleri, analiz düzeyini beş başlıkta sınıflandırmışlardır:

- Uluslararası sistemler,
- Uluslararası alt-sistemler,
- Birimler,
- Alt-birimler,
- Bireyler

Ancak Buzan, bu analiz seviyelerinde birey/insan güvenliğine eleştirel bakmaktadır.⁵⁷ Çünkü insan güvenliğine dair tehdit söylemi ve o söyleme karşı verilecek tutum dar kapsamlı olacaktır. Güvenikleştirme teorisinin analiz düzeylerine dair değerlendirme yapan Hans Günter Brauch'ın aşağıdaki tablosu, sadece yatay değil dikey analiz düzeylerini de belirtmektedir:

⁵⁷ Brauch, s.11.

Tablo 1

Güvenikleştirme Teorisi Analiz Düzeyleri

Güvenlik Boyutu ⇒ Etkileşim Düzeyi ↓ (Gösterilenler)	Askeri	Siyasi	Ekonomik	Çevresel	Toplumsal
İnsan ⇒				Sosyal, enerji, gıda, sağlık, geçim yollarına yönelik tehditler, çatışma alanları ve riskler, yüksek hassasiyet içeren alanlarda bir beka ikilemi ortaya koyabilir.	
Köy/Topluluk/Toplum					
Ulusal	Rekabet halindeki devletlerin güvenlik ikilemi (Ulusal Güvenlik Kavramı)		Tüm analiz ve etkileşim düzeylerini bir araya getiren “enerji, gıda, sağlık ve geçim yolları, vs güvenliğini sağlamak” (İnsan Güvenliği Kavramı)		
Uluslararası/Bölgesel					
Küresel/Gezegensel					

Kaynak: Hans Günter Brauch, “Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü”, Uluslararası İlişkiler, Cilt.5, Sayı.18, (Yaz 2008), s.8.

Güvenikleştirme tehdit söylemi (söylem), hedef kitle, aciliyet vurgusu ve olağanüstü tedbirlerin alınması olmak üzere dört aşamadan oluşan bir süreçtir. Aşağıda bu sürecin dört aşamasının yanı sıra, sürece dahil unsurlar olan

başvuru/referans nesnesi, güvenlikleştirici aktör, işlevsel aktörler ve kolaylaştırıcı aktörlere değinilecektir.

1.4.1.Tehdit Söylemi

Güvenlikleştirme teorisini diğer güvenlik teorilerinden farklı kılan, güvenliğin söylem/söz-edim (*speech act*) ile inşa edildiği iddiasıdır.⁵⁸ Bu sebeple sözcükler ve kavramlar bu teoride oldukça önemlidir. Bu yaklaşıma göre, sözcükler ve kavramlar hiçbir zaman nesnel anlam taşıyamazlar, çünkü onları kullanan insanlar tarafından içeriklerine farklı anlamlar yüklenmektedir.⁵⁹ Güvenlik kelimesi de böyle değerlendirilmelidir.

Geleneksel güvenlik anlayışının aksine, artık sadece devletlerden askeri unsurlarla yöneltilen tehditler değil, farklı tehdit unsurları da güvenlik algısı içerisinde tartışılmaktadır. Yeni güvenlik teorilerinden güvenlikleştirme teorisi, askeri unsurları dışlamadan bu yeni tehdit unsurlarını da göz önüne alarak, söylemler aracılığıyla tehditlerin nasıl inşa edildiğini açıklama gayretindedir. Yeni tehditler, “*askeri tehditlerin yanı sıra ekonomik eşitsizlik ve adaletsizlik, çevre kirliliği ve doğal kaynakların yok olması, etnik anlaşmazlıklar, uluslararası göç, uyuşturucu ticareti ve kaçakçılık vb.*” sorunları içermektedir.⁶⁰

Her ne kadar güvenlikleştirme süreci tehdit söylemi ile başlasa da süreç tamamlanmadan güvenlikleştirme süreci bitmez. Saldırı tehdidinde bulunan bir düşmanın olmadığı durumlarda dahi, güvenlikleştirici aktör tarafından niyet kötü olarak algılanabilir ve karşı tarafın sahip olduğu tahmin edilen gücü kullanma olasılığı üzerinden hesaplamalar yapılabilir.⁶¹ Özetle, bir konunun tehdit oluşturup oluşturmadığı, bir öteki tarafından söylem üzerinden belirlenir. Söylemin devreye girdiği yerde de nesnellik değil, öznellik vardır.

⁵⁸ Buzan, Waever ve Wilde, s.26-31. Söz-edim (*Speech act*) kavramı hakkında detaylı bilgi için bk.: Jülide Karakoç, “Konstruktivizmde Dış Politika ve Etnik Kimlikler”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt.28, Sayı.2, (2013), s.149.

⁵⁹ Buzan, Waever ve Wilde, s.25.

⁶⁰ Pınar Bilgin, “Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları”, **SAREM Stratejik Araştırmalar**, Cilt.8, Sayı.14, (Ocak 2010), s.11.

⁶¹ Pınar Bilgin, *Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları*, s.10.

1.4.2.Hedef Kitle

Güvenikleştirme süreci, aktör ve hedef kitle arasındadır.⁶² Güvenikleştirme teorisinde hedef kitle örnekleri spesifikleştirilmemiş olup, her süreçte farklı hedef kitleler öngörülür. Örnek olarak halk, siyasi/askeri elitler, bürokratlar, parlamento hatta bazen demokratik rejimlere sahip olmayan devletlerde çeşitli otorite altı sınıflar/gruplar dahi olabilir.

Sürecin başarılı olabilmesi için, tehdit söylemini hedef kitlenin kabul etmesi şarttır. Başarılı bir güvenikleştirme, hedef kitlenin iddia edilen konuyu bir güvenlik sorunu olarak kabul etmesiyle başlamaktadır.⁶³ Nitekim Buzan bu durumu **“Bir şeyi, bir başvuru nesnesine yönelik varoluşsal bir tehdit olarak sunma şeklini alan söylem, kendi başına güvenikleştirme yaratmaz”** şeklinde ifade etmektedir.⁶⁴ Ayrıca, hedef kitle eğer tehdit söylemini kabul etmezse, güvenikleştirici aktör kendi iktidarında sınırlama yaşayabilir.

1.4.3.Aciliyet Vurgusu ve Olağanüstü Tedbirler

Güvenikleştirici aktör, normal şartlar altında kendi hakimiyeti/erki dahilinde olmayan hakları kazanmak için dile getirdiği tehdidin acil müdahale gerektirdiği iddiasını taşır. Bu aciliyet içerisinde tehdidin ortadan kalkması ve referans nesnesinin/nesnelerinin korunabilmesi için olağanüstü tedbirler almak gerektiğini belirtir.⁶⁵ Güvenikleştirici aktörün devlet olduğu örneklerde bu önlemler yasalarla ya da antidemokratik yollarla alınabilir. Normalde demokrasi sınırları içerisinde kendi iktidarı ile erişilemeyecek olan girişimler, güvenikleştirici aktörün hareket alanını fazlasıyla genişletir. Aciliyet vurgusu ve peşinden alınan acil önlemler aracılığıyla hem kamusal harcamalar hem de daha fazla güç/şiddet kullanımı meşrulaştırılmış olur. Kısacası **“normal siyasetin dışına çıkılarak, konu panik dünyasına sokulur.”**⁶⁶

⁶² Buzan, Waever ve Wilde, s.26.

⁶³ Buzan, Waever ve Wilde, s.25.

⁶⁴ Buzan, Waever ve Wilde, s.25.

⁶⁵ Buzan, Waever ve Wilde, s.21.

⁶⁶ Buzan, Waever ve Wilde, s.21.

1.4.4.Başyuru/Referans Nesnesi

Referans nesnesi, güvenlikleştirci aktörün kurduğu söylemle, varoluşsal olarak tehdit altında olduğu iddia edilen ve hayatta kalması zorunlu olan şeydir.⁶⁷ Güvenlikleştirmede birden fazla referans nesnesi tehdit altında olabilir. Ana referans nesnesi devlet görülmekle birlikte, farklı referans nesnelere de bulunabilir.⁶⁸ Tek bir referans nesnesi olmak zorunda değildir. Çoğunlukla ulusal değerler, referans nesnesi olarak sunulmaktadır. Referans nesnesi devlet/millet (orta düzey) olduğunda sürecin başarı oranı daha yüksektir.⁶⁹ Buzan, hem güvenlikleştirci aktör hem de referans nesnesi olarak aynı anda devletin örnek olarak gösterildiği durumların azaldığını ve devletin her ne kadar hala çoğunlukla yer alsada yeni referans nesnelere de ona eşlik ettiğini belirtir.⁷⁰

Referans nesnelere için makro, orta, mikro olmak üzere üç düzey belirlenmiştir. Mikro düzeyde referans nesnesi, bireyler ve küçük gruplar; makro düzeyde referans nesnesi ise dünya ve bölge barışıdır. Bireylerin güvenliğinin tehdit edildiği durumlarda, hedef dinleyici kitlesi az olacaktır. Ancak referans nesnesi bölge ya da dünyaya doğru genişlediğinde söylemi kabul etmesi beklenen sayı da artar. Örnek olarak Soğuk Savaş döneminde nükleer tehditlere dair korkular sonucu oluşan girişimler verilebilir.⁷¹ Yine de devletler ve ulusların referans nesnesi olarak gösterildiği orta düzey, en başarılı güvenlikleştirmelerin bulunduğu sınıf olarak anlatılmaktadır. Ancak mikro ve makro düzeydeki bazı güvenlikleştirmelerin de başarıya ulaştıkları görülebilmektedir.⁷²

1.4.5.Güvenlikleştirci Aktör

Güvenlikleştirci aktör, bir konuyu referans nesnesini tehdit ettiği için güvenlik sorunu olarak sunan öğeler olup devlet, hükümet, siyasi ve askeri elitler,

⁶⁷ Buzan, Waever ve Wilde, s.36.

⁶⁸ Buzan, Waever ve Wilde, s.36.

⁶⁹ Buzan, Waever ve Wilde, s.39.

⁷⁰ Buzan, Waever ve Wilde, s.11.

⁷¹ Buzan, Waever ve Wilde, s.36.

⁷² Buzan, Waever ve Wilde, s.39.

bürokratlar, hükümetler, lobi, ordu, baskı grupları, ilkeler ya da sistemler olarak karşımıza çıkabilir.⁷³

Güvenlikleştirme teorisinde aktörü belirlemenin üzerinde önemle durulmakta ve bireylerin kendi başlarına güvenlikleştirmede yer almadıklarına, belli grupların ya da kurumların üyesi olarak hareket ettiklerine dikkat çekilmektedir. Ayrıca güvenlikleştirici aktörü belirlerken söylem/söz-edim de güvenlikleştirme sürecinin inşa edilmesini anlamak için ayrı önem taşımaktadır.⁷⁴

1.4.6. İşlevsel Aktörler

İşlevsel aktörler, güvenlikleştirme sürecinde, güvenlikleştirici aktörün tehdit söyleminin inandırıcı olmasında ve onun karar alma aşamasında önemli etkiye sahip olan aktörlerdir. Ancak güvenlikleştirici aktörün kendisi değildir.⁷⁵ Örneğin hükümetin güvenlikleştirici aktör olduğu bir durumda, kurulan söylemle uyumlu söylemler inşa eden sivil toplum kuruluşları, medya kuruluşları ya da siyasi gruplar birer işlevsel aktör örneğidir. Ya da çevresel sektörde çevreyi kirleten bir şirket işlevsel aktör olabilir.⁷⁶ Zira, hükümetin başarılı bir güvenlikleştirme oluşturmasına yardımcı olurlar.

1.4.7. Kolaylaştırıcı Koşullar

Teorisyenler, başarılı bir güvenlikleştirme söyleminin oluşabilmesi için 2 tür kolaylaştırıcı koşul olduğunu belirtirler:⁷⁷

- İç koşullar
- Dış koşullar

Bu iki koşuldan *“ilki dil (linguistik anlamda) ile, ikincisi ise toplum /sosyal grupta”* ilgilidir.⁷⁸ Yani güvenlikleştirici aktörün benimsediği ve kullandığı söylem ile hedef kitlenin içerisinde bulunduğu ortam olarak da nitelendirilebilir.

⁷³ Buzan, Waever ve Wilde, s.40.

⁷⁴ Buzan, Waever ve Wilde, s.40.

⁷⁵ Buzan, Waever ve Wilde, s.36.

⁷⁶ Buzan, Waever ve Wilde, s.36.

⁷⁷ Buzan, Waever ve Wilde, s.32.

⁷⁸ Buzan, Waever ve Wilde, s.32.

Burada kolaylaştırıcı unsurların, hedef kitle tarafından benimsenebilecek niteliklere sahip olması önem taşır. Örneğin, ulusal kaygıların önemli olduğu topluluklarda milliyetçi söylemlerle kurulan bir söylem, aktörü başarılı bir güvenlikleştirmeye götürecektir. Tersine bir durumda ise, söylem kabul görmeyecek ve güvenlikleştirme süreci başarısız olacaktır.

Güvenleştirme söylemini kurarken, hedef kitleyi varoluşsal bir tehditle karşı karşıya kaldığına ve acil önlemlerin de mümkün tek yol olduğuna ikna etmek için güvenlik adı altında oluşturulacak dil, iç kolaylaştırıcı koşul içindeki en önemli unsurdur. Bu söylem kurulurken farklı sektörlerde farklı inşalar gerçekleşir; örneğin sosyal sektörde kimlik üzerinden, siyasi sektörde bağımsızlık üzerinden, çevre sektöründe sürdürülebilirlik kavramları üzerinden.⁷⁹

Söylemin dış koşulunun yani toplumla ilgili olan kısmının ise 2 ana şartı vardır.⁸⁰

- 1- Güvenleştirici aktörün/otoritenin sosyal sermayesi
- 2- Kurulan tehditle ilgili nitelikler

Güvenleştirici aktörün sosyal sermayesi ile kast edilen, hedef kitle üzerinde etkin bir otoriteye/güce sahip olması gerektiğidir. Aktörün sahip olması gereken ikna kabiliyetini belirleyen tüm unsurlar buna dahil edilebilir. İkinci şart olan tehditle ilgili niteliklere dair ise tanklar ya da kirli sular gibi dış unsurlar örnek gösterilebilir.⁸¹ Zira bu unsurlar, güvenlikleştirmeyi tek başlarına başaramazlar, ancak başarılı bir güvenlikleştirmenin oluşması için kolaylaştırıcılarıdır.

1.5.Güvenlik(siz)leştirme ve Askeri İlişkiler

Güvenlik(siz)leştirme teorisinin ortaya çıktığı yer olan Kopenhag Okulu, kuruluşunun ilk yıllarında öncelikle Avrupa'nın güvenliğine odaklanan çalışmalar yürütmüş bir gruptur. Bunu yaparken de geleneksel askeri güvenliğin dışında bir

⁷⁹ Buzan, Waever ve Wilde, s.33.

⁸⁰ Buzan, Waever ve Wilde, s.33.

⁸¹ Buzan, Waever ve Wilde, s.33.

tartışmayı başlatarak yeni bir güvenlik anlayışı içerisinde hareket etmiştir. Ancak aynı okul içinden doğan sektörel güvenlik anlayışıyla birlikte, askeri ilişkilerin tekrar öne çıktığı görülür. Güvenikleştirme teorisinin literatüre girmesiyle de askeri ilişkilerin önemi yadsınmamış; askeri ilişkiler, güvenikleştirmenin en yüksek oranda kurumsallaştığı yani en kolay güvenikleştirilen alanlardan biri olmuştur.⁸² Böyle olmasındaki sebep, tarih boyunca belli bir toprak üzerindeki egemenliğin ya da kendi varlığını korumanın, ilkel ya da modern silahlar aracılığıyla sağlanmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla hem egemenlik kurmak isteyen güç sahibi (bugünkü anlamıyla devlet) hem de üzerinde egemenlik kurulan nesne (toprak, toplum vb), askeri güç ile hep etkileşim halinde olmuştur. Güç sahibi ya da siyasal olanla bu iç içe geçmiş pozisyon, askeri ilişkileri siyasal egemenlik ilişkileriyle birlikte hareket etmeye sürüklemektedir. Yani egemen olanın güvenliği söz konusu olduğunda, askeri olanın güvenliği de gündeme gelmektedir. Böylece askeri sektör varoluşsal olarak, siyasi ve hatta ekonomik sektörün desteğine ihtiyaç duyar.⁸³

Askeri ilişkilerin güvenikleştirilme sürecinde algılanan askeri tehdit ülke içinden olursa, askeri güvenlik öncelikle egemen yöneticilerin toplumsal barışa ve toprak bütünlüğüne karşı var olduğunu söyledikleri tehditlere karşı, vatandaşların meydan okumaları karşısında hükümetin hakimiyetini sürdürmesi için hareket eden unsur olarak ortaya çıkar.⁸⁴ Güvenikleştirme dış tehditlere odaklandığı zaman ise, askeri güvenlik iki seviyeli tehditle karşı karşıya kalır: Biri devletlerin gerçekte sahip oldukları savunma ve saldırı amaçlı sahip oldukları silah kapasitelerine karşı, diğeri de öteki egemen güç/devlet hakkındaki silahlanmaya dair sahip oldukları algı ve niyetleri hakkındadır; yani mevcut olanlardan ziyade gelecekteki potansiyel yetenekler üzerinedir.⁸⁵ Güç sahipleri, askeri tehditler haricinde mülteciler ya da düşman ideolojiler gibi farklı tehditlere karşı savunmak için de

⁸² Buzan, Waever ve Wilde, s.49.

⁸³ Buzan, Waever ve Wilde, s.51.

⁸⁴ Buzan, Waever ve Wilde, s.50.

⁸⁵ Buzan, Waever ve Wilde, s.51.

askeri güç kullanılabilir.⁸⁶ Yani zaman zaman askeri olmayan unsurlar da askeri sektörün içerisinde değerlendirilmek/analiz edilmek durumunda kalabilirler.

Askeri ilişkilerin güvenlikleştirilmeleri teknolojik gelişmelerden en çok etkilenen süreçlerden biridir. Bir ülke diğer ülkenin askeri kapasitesini ya da askeri unsurların modernizasyonunu tehdit olarak algıladığında, devletler arası ilişkilerdeki güvenlikleştirmelerde askeri teknolojilerin derecesi, silah yarışması, savunma ve caydırıcılık için benimsediği ulusal politikalar büyük önem taşır.⁸⁷ Böylece askeri ilişkiler güvenlikleştirildiğinde, devletlerin sahip olduğu bu modern askeri güç araçları ve askeri olanı besleyen siyasi-ekonomik güç potansiyelleri, güvenlikleştirme söylemini besleyen unsurlar olarak karşımıza çıkar.

Askeri sektörün güvenlikleştirilmesi sürecinde devlet, halen referans nesnesi olarak en önemli öğedir.⁸⁸ Pek çok uluslararası ilişkiler teorisinde askeri güvenlikte devlet güvenlikleştirme süreci bu nesneye yani devlete karşı var olduğu belirtilen tehdit söylemiyle kurulur. Eğer ulus devlet askeri tehdit altındaysa, o devletin yönetici unsuru olan hükümet kadar sivil unsurlar da tehdit altında demektir.⁸⁹ Dolayısıyla devlete dair her tehdit, sahip olduğu tüm yapıya ve topluma yönelik kabul edilir. Yani devlet artık geleneksel bakışın iddia ettiği gibi sadece askeri tehditlere değil, farklı tehdit unsurlarına da açıktır. Bu durum, devlet içinde ve devletler arasında askeri güvenlik için referans nesnelere olarak yerleştirilecek büyük bir alan oluşturur.⁹⁰

Güvenlik ve askeri ilişkilere dair bu temel bakışın ardından Buzan, 2008 yılında askeri güvenliğin gündeminin değiştiğini belirtir. Ona göre güvenlikleştirme modelleri de bir dönüşüm geçirmektedir. Tarihe gönderme yaparak, Soğuk Savaş dönemi boyunca Komünizmin güvenlikleştirilişini başarılı bir örnek olarak gösterir.⁹¹ ABD'nin Irak işgali girişimi ise tam başarıya

⁸⁶ Buzan, Waever ve Wilde, s.50.

⁸⁷ Buzan, Waever ve Wilde, s.51.

⁸⁸ Buzan, Waever ve Wilde, s.49.

⁸⁹ Buzan, Waever ve Wilde, s.52.

⁹⁰ Buzan, Waever ve Wilde, s.52.

⁹¹ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.108.

ulaşamamış sınırlı bir güvenlikleştirmedir.⁹² Zira Amerikan kamuoyundan önce destek gören siyasi erk, Irak'ta nükleer silahların varlığının resmi olarak ispatlanamamasıyla tehdidin varlığını reddetmiştir.

Vietnam Savaşı ise güvenlikleştirme açısından Buzan'a göre tümüyle başarısız bir süreçtir.⁹³ Bu ve benzeri örneklerle askeri güvenlikleştirme örnekleri sunan Buzan, askeri sektördeki her şeyin artık geçmişte olduğu gibi sadece güvenlikle ilgili olmadığını da ekler.⁹⁴ Nitekim Avrupa ülkelerinin pek çoğu herhangi bir askeri tehdit görmedikleri halde silahlı kuvvetlerinin gücünü mütemadiyen arttırmakta ve askeri güçlerini ekonomik ile siyasi güçlerine uygun şekilde kullanmaktadırlar.⁹⁵ Dolayısıyla askeri kapasite, yetenek ve donanımların kullanımında bir dönüşüm yaşandığı açıktır.

Buzan'ın askeri sektör için belirttiği ilişki seviyeleri ise;

- Devletin devlete karşı olan ilişkisi,
- Devletin sivil olmayan topluma karşı olan ilişkisi,
- Devletin sivil toplumla karşı karşıya olan ilişkisi,
- Sivil toplumla sivil olmayan toplumun karşı karşıya olan ilişkisi üzerine kuruludur.⁹⁶

Öte yandan Buzan, güvenlikleştirme çalışmanın söylem ve politik gruplara odaklanmak olduğunu belirtmektedir, çünkü önceki başlıklarda da belirtildiği üzere süreç politiktir ve söylemlerle kurulur.⁹⁷ Bu sebeple askeri sektör analizlerinde de söylem ve politik gruplara odaklanılması gerekmektedir.

Ayrıca, güvenlikleştirme askeri ilişkilere uygulandığında, güvenlikleştirici aktörlerin güç aracı olarak askeri potansiyelleri ve siyasi stratejileri kullandıkları görülür. Her ülkenin sahip olduğu askeri kapasite ya da siyasi/ekonomik gücü gibi pek çok etkenin güvenlikleştirme sürecini

⁹² Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.108.

⁹³ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.108.

⁹⁴ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.108.

⁹⁵ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.108.

⁹⁶ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.121.

⁹⁷ Buzan, Waever ve Wilde, s.31.

etkileyeceğinin farkında olunması gerektiğidir.⁹⁸ Analizler gerçekleştirilirken her ne kadar söylemler büyük önem taşısa da incelenen dönem içinde ülkelerin sahip olduğu askeri kapasite ve yetenekler dikkate alınmalıdır. Analizlerde bu unsurların da incelenmesi şarttır.

Her ne kadar askeri sektörün kendine has nitelikleri var olsa da diğer sektörlerden özellikle de siyasi ve ekonomik sektörden etkilenmektedir. Aynı durum, devlet ve devlet-dışı aktörler birbiriyle karşı karşıya geldiğinde de geçerlidir.⁹⁹ Dolayısıyla güvenikleştirme teorisinin askeri sektör analizlerinde, siyasi ve ekonomik sektörle ilişkisi de irdelenir.

1.6.Güvenlik(siz)leştirme Teorisine Yönelik Eleştiriler

Güvenikleştirme teorisi, Soğuk Savaş sonrası değişen güvenlik anlayışının yeni temsilidir. Bu teoriye yönelik ilk eleştiriler, doğası gereği eskiden yani geleneksel güvenlik anlayışından gelmektedir. Realist teori temelli gelenekselciler güvenliği devlet odaklı, askeri unsura yönelik ve pozitif anlamda tanımlarken; yenilikçi güvenlik teorisyenleri güvenliğin sadece tanımına değil, ele alınış biçimine de radikal eleştiriler getirmişlerdir.¹⁰⁰ Soğuk Savaş dönemindeki silahlanmadaki artış ve nükleer rekabet, giderek ekonomik ve çevresel ardından da kimlikle ilgili güvenlik kaygılarının tartışılmasına sebep olmuştur.¹⁰¹ Artık güvenlik sadece askeri olarak değil; ekonomik, siyasal, çevresel ve toplumsal olarak da tanımlanmaya başlamıştır.¹⁰² Güvenliğin analizinde ise sadece devleti baz alan ulusal güvenlik değil bireysel, uluslararası, küresel seviyeler de devreye girer.¹⁰³ Böylece, güvenlik kavramına bakış hem genişletilmiş hem de derinleştirilmiştir. Gelenekselciler ise güvenlik kavramına odaklanılması gerektiğinde ısrar ederek, **“güvenliğin entelektüel uyumunun genişletici yaklaşımlarla bozulacağı”** kaygısını taşımışlardır.¹⁰⁴

⁹⁸ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.109.

⁹⁹ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.110.

¹⁰⁰ Buzan, Waever ve Wilde, s. 208.

¹⁰¹ Buzan, Waever ve Wilde, s.2.

¹⁰² Buzan, Waever ve Wilde, s.7.

¹⁰³ Buzan, Wæver ve Wilde, s.36.

¹⁰⁴ Buzan, Waever ve Wilde, s.2.

Yeni güvenlik teorilerine yönelik bu eleştiri ve yanıtların ardından özelde güvenlikleştirme teorisine yönelik eleştirilere bakıldığında:

- Söz-eylem/söylem üzerinde fazla durulması,
- Kolaylaştırıcı koşullar unsurunun yeterince açıklanamaması,
- Hedef kitlenin yeterli analiz edilmemesi,¹⁰⁵
- Politik ve sosyal şartların ihmal edilerek güvenlikleştirmenin içinde geliştiği ortamın yadsınması,¹⁰⁶
- Güvenliğin ulusal-uluslararası-bölgesel ve insan güvenliği açısından sektörleştirilmesinin incelenmemiş olması,¹⁰⁷
- Güvenliği etkileyen unsurların artık çeşitlenmiş ve artmış olmasından ötürü teorinin Soğuk Savaş sonrası açıklamakta yetersiz kalması¹⁰⁸ gibi başlıklar görülmektedir.

Ayrıca güvenlikleştirmenin parlamenter demokrasiye dayalı olmayan rejimlerdeki süreçleri açıklama açısından sıkıntılı olduğu belirtilmektedir.¹⁰⁹ Örneğin, *“Güvenlikleştirici aktör bir diktatörse ne olacaktır? Konuşmacı-dinleyici modeli, demokratik olmayan kurumlar için en uygun model midir?”* sorgulamaları literatürde yer almaktadır.¹¹⁰ Çünkü Kopenhag Okulu, parlamenter sistemler üzerinden tespitlerini gerçekleştirmektedir. Parlamenter rejimin olmadığı ülkelerde hedef kitle aktif bir role sahip olmadığından ötürü, güvenlikleştirme süreci eksik kalacaktır.

Teoriye katkı olarak sayılabilecek eleştirilerden biri ise, ‘güvenlik konuşma’ (*security speak*) kavramı önerisidir.¹¹¹ Bu öneriyle, sadece güvenlik dışılaştırma süreciyle sorunlara çözüm bulunamayacağı iddia edilir. Çünkü güvenlikleştirici teorisyenlerin de iddia ettiği gibi, yönetim gücünü elinde

¹⁰⁵ Baysal ve Lüleci, s.86.

¹⁰⁶ Baysal ve Lüleci, s.88.

¹⁰⁷ Brauch, s.9.

¹⁰⁸ Altan Aktaş, “Güvenlikleştirme Yaklaşımı ve Türkiye’nin Ulusal Güvenlik Anlayışındaki Dönüşüm”, **Dergipark**, Cilt.1, Sayı.2, (Temmuz 2011), s.14.

¹⁰⁹ Aktaş, s.15.

¹¹⁰ Aktaş, s.16.

¹¹¹ Pınar Bilgin, “Making Turkey’s Transformation Possible: Claiming ‘Security-Speak’ not Desecuritization!”, **South East European and Black Sea Studies**, Cilt.7, Sayı.4, (Aralık 2007), s.556.

bulunduranlar, güvenlik konusunda yapılacak konuşmaları da kontrol altında tutmak isterler. Bu durum, erk sahiplerinin güvenliğe dair konuşmaları kontrol altına almaya çalışırken demokratik süreçleri sonlandırarak, askeri seçenekleri çözüm olarak sunma tehlikesini içinde barındırmaktadır.

Güvenlik dışılaştırmayı çözüm olarak görmeyenler arasında Aberystwyth Ekolü temsilcileri de vardır. Onlara göre çözüm, “*güvenliğin siyasiliğinin farkına varılması*”dır.¹¹² Böylece siyaset alanında güvenlik politikaları sorgulanabilecektir.

Eleştirel güvenlik çalışmalarıyla tanınan Matt McDonalds, ‘Güvenikleştirme ve Güvenliğin İnşası’ adlı makalesinde güvenikleştirme teorisinde güvenikleştirici aktör ve söylemine gereğinden fazla odaklanıldığını, oysa söylem haricinde görsel araçların da süreçte etkili olabildiğini belirtir.¹¹³ Nitekim her iki dünya savaşında da halkların savaşa ikna edilmesi için pek çok poster ve afiş kullanılmıştır.

Güvenikleştirme teorisi çeşitli başlıklarda öz eleştiriler yaparak, teorinin kendini yenilemesine katkı sağlamaktadır. Örneğin analiz düzeyine dair, bireysel analiz düzeyi bazında güvenikleştirme söylemi kurulduğunda hedef kitle yine kendisi ya da kişinin etrafındaki birkaç kişiden oluşacağı için yetersiz kalacağı belirtilerek, bireysel analiz düzeyi etkin görülmez.¹¹⁴ Güvenikleştirme teorisinin ilk örnekleri, Batılı anlamda demokratik ülkelerle çalışılmış olsa da, Aradau gibi düşünürler diğer rejimlerde de güvenikleştirmenin olabildiğini belirtir ve örnekler sunar.¹¹⁵ Örneğin güvenikleştirici teoriyi Juha Vuori de Çin modelinde kullanmıştır.¹¹⁶

Teori, hedef kitlenin yeterli analiz edilmemesi konusunda ise her özel güvenikleştirme sürecinin kendi hedef kitlesini yine kendinin belirlediğini, bu

¹¹² Ken Booth (drl.), “Critical Security Studies and World Politics”, Burcu Yavuz (çev.), **Uluslararası İlişkiler**, Cilt.6, Sayı.21, (Bahar 2009), s.141.

¹¹³ Matt McDonald, “Securitization and Construction of Security”, **European Journal of International Relations**, Cilt.14, Sayı.4, (2008), s.2.

¹¹⁴ Buzan, Waever ve Wilde, s.36.

¹¹⁵ Claudia Aradau, “Limits of Security, Limits of Politics? A Response”, **Journal of International Relations and Development**, Cilt.9, Sayı.1, (Mart 2006), s.39 Aktaran: Nebi Miş, “Güvenikleştirme Teorisi ve Siyasal Olanın Güvenikleştirilmesi”, **Akademik İncelemeler Dergisi**, Cilt.6, Sayı.2, (2011), s.370.

¹¹⁶ Juha Vuori, “Illocutionary Logic and Strands of Securitization: Applying the Theory of Securitization to the Study of Non-Democratic Political Orders”, **European Journal of International Relations**, Cilt.14, Sayı.1, (Mart 2008).

sebeple de ortak belirgin bir hedef kitle olmasının imkansız olduğunu belirtir; hedef kitlenin sadece halk olmak zorunluluğu yoktur.¹¹⁷

Mevcut eleştiriler akılda tutulmakla birlikte, özellikle parlamenter demokrasilerde güvenlikleştirme teorisinin açıklayıcılık gücü oldukça yüksektir. Özellikle ABD gibi güçler dengesinin kuvvetli olduğu ve kamuoyunun etkin olduğu bir rejime dair analizlerde güvenlikleştirme teorisi tatminkar bir analiz imkanı sağlamaktadır.



¹¹⁷ Waever, “Securitisation: Taking stock of a research programme in Security Studies”, [Elektronik Versiyon], Şubat 2003, s.26.

2.ABD ASKERİ POLİTİKASI VE GÜVENLİKLEŞTİRME

ABD, kurulduğu günden bu yana politik söylemlerinde güvenlikleştirmeyi yoğunlukla kullanmış bir ülkedir. Gerek ülke içinde gerekse ülke dışında uyguladığı politikalarda bunu görmek mümkündür. Bu bölümde, ABD'nin askeri politikalar kapsamında, nasıl ve hangi örneklerle güvenlikleştirme yaptığı ortaya konacaktır. Çoğu zaman siyasi erk tarafından ortaya konan güvenlikleştirme süreçleri, Barry Buzan'ın askeri sektörde ve güvenlikleştirmede meydana gelen değişimi analiz ederken kullandığı 'Soğuk Savaş öncesi, Soğuk Savaş dönemi, Soğuk Savaş sonrası ve 11 Eylül sonrası' şeklindeki sınıflandırması temel alınarak irdelenecektir.

2.1. ABD'nin Soğuk Savaş Öncesi Güvenlikleştirmeleri

ABD'nin kuruluş yıllarında, kendisine tehdit olarak gördüğü başat unsur Britanya İmparatorluğu'dur. Çünkü İspanya ve Fransa'dan sonra kıtaya gelen İngilizlerin kurduğu güçlü sömürge düzeni içinde yer alan yönetimler, bir süre sonra imparatorluğu kendi varlıkları için bir tehdit olarak görecektir. Bunun başlıca sebebi ekonomiktir. Çünkü dünyanın dört bir yanındaki sömürge yarışının sebep olduğu Yedi Yıl Savaşları'nın Amerikan kıtasındaki İngiliz sömürgelerine yüklediği maddi yük büyüktür.¹¹⁸ Savaşı her ne kadar İngilizler kazanmış olsa da Yedi Yıl Savaşları'nın getirdiği maddi kayıp, Amerika'daki kolonilere vergilerin arttırılması olarak yansiyacaktır. Ek vergilere tepki gösteren 13 İngiliz kolonisinin İngilizlere karşı başlattıkları bağımsızlık mücadelesi 4 Temmuz 1776'da Bağımsızlık Bildirgesi'nin ilanı ile yeni bir evreye girecek, Amerikan Bağımsızlık Savaşı 1783 Paris Barış Anlaşması ile sona erecektir.¹¹⁹

¹¹⁸ Simon Hill, "The Liverpool Economy during the War of American Independence 1775–83", **The Journal of Imperial and Commonwealth History**, Cilt.44, Sayı.6, (Eylül 2016), s.841

¹¹⁹ Osman Gökhan Hatipoğlu, "Amerikan Yönetim Düşüncesinin Doğuşu (1776-1920)", (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, 2015), s.67.

Savaşın sona ermesinin ardından birlik ihtiyacı ile ABD Kongresi, 1787 yılında ülkenin ilk anayasasını kabul etmiştir. Kabul edilen bu ilk anayasada tehdit olarak belirtilen başlıca unsurlar şu başlıklar altında özetlenebilir:¹²⁰

- Sömürge güçleri (Britanya Kralı nezdinde Britanya İmparatorluğuna özel bir vurgu vardır, “Dünya ticaretimizi engelleyen Kral” ifadesi metinde bizzat geçer)
- Temel hak ve hürriyetlere saygı göstermeyen hükümetler
- Sivil otoriteye karşı askeri otorite

1787 Anayasa metninin geneline bakıldığında, anılan tehditlerin tümünün Britanya Kralı’na dayandırıldığı görülmektedir. Ülkenin ekonomik, siyasal ve sosyal bağımsızlığının önündeki en büyük engel olarak görülen sömürge anlayışına, yani en büyük tehdiye karşı söylem (*speech act*) ise Anayasa’nın kabul edilışinden iki yıl sonra ABD’nin ilk başkanı olarak seçilen İngiliz asıllı George Washington tarafından dile getirilir. Birleşik bir devletler çatısı altında kurdukları yeni sisteme olan inancını vurgulayan Washington’ın, ilk başkanlık konuşmasında¹²¹ ve 1796’daki veda konuşmasında¹²² uzak durulmasını ehemmiyetle vurguladığı tehditler şunlardır:

- *Avrupa’nın iç sorunları*
- *Tek millete dayanma siyaseti*
- *Siyasi partiler*
- *Askeri ve siyasi müttefiklik ilişkileri*
- *Güçlü bir ordu*

Kıta dışındaki ülkelerin, özellikle Avrupa’nın siyasi işlerinden tüm bu uzak duruşa karşı, tüm dünya ile ticari ilişkilerin olabildiğince artırılması hedeflenmiştir. ABD, bu tehdit tanımını ile sadece Avrupa’nın siyasi işlerine uzak

¹²⁰ Muvaffak Akbay, “Amerika Birleşik Devletleri Anayasa Metinleri”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt.7, Sayı.1, (1950), s.446-448.

¹²¹ *ABD Başkanı George Washington’ın İlk Başkanlık Konuşması*, 30 Nisan 1789, https://www.archives.gov/exhibits/american_originals/inaugtxt.html (25 Nisan 2017).

¹²² *ABD Başkanı George Washington’ın Veda Konuşması*, 19 Eylül 1796, <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/GPO-CDOC-106sdoc21/pdf/GPO-CDOC-106sdoc21.pdf> (25 Nisan 2017).

kalmayı hedeflemez, aynı zamanda kıtaya kapanarak kendi devletleşme sürecini tamamlamaya çalışır. İlk Amerikan Başkanı'nın bu doğrultuda kullandığı güvenlikleştirici söylemler, sonraki yıllarda da sürecektir. George Washington tarafından temelleri atılan Amerikan izolasyonizmi ve bu çerçevedeki dış tehdit algısı 1823'te dönemin ABD Başkanı James Monroe tarafından devlet politikası haline getirilir. Monroe, 1823 yılında ABD Kongresi'ne mektup yollayarak, ABD ile Avrupa'nın karşılıklı olarak birbirlerinin sorunlarına karışmaması gerektiğini belirtir.¹²³ ABD'nin buradaki asıl amacı Latin Amerika'ya dair olası sömürge niyetleri taşıyan Avrupalı güçleri bölgeden uzak tutarak, kendisinin Latin Amerika'ya müdahale imkanına kavuşmak istemesidir ki böylece İspanya'nın yerini almak isteyen Avrupa ülkeleri Latin Amerika'ya yaklaştırılmamıştır.¹²⁴ Avrupa tehdidi üzerine kurduğu izolasyon politikası sayesinde ABD iç savaşa kadar geçen sürede, Latin Amerika'da nüfuz elde eder, devletleşme sürecini tamamlar, milli gelirini yükseltir, sanayi ve tarımda üretimi artırır ve dış ticarete önemli bir üstünlük elde eder.¹²⁵ Ancak ABD, kendi içindeki çatışmalardan uzak kalmaz ve Amerikan ordusu 1861 yılında başlayan Amerikan İç Savaşı ile en uzun soluklu ve çetin mücadelelerden birini verir.¹²⁶ Savaş, Washington yönetimi/sanayileşmiş Kuzey ile ülkeden ayrılmak isteyen Güney eyaletleri/tarım sektörü arasındaki mücadeledir ve dört yıl sürer.¹²⁷ Amerikan siyasetinde güvenlik söylemlerinin ekonomik çıkar amaçlı ilk yoğun kullanımı bu savaşta gerçekleşir. Zira Kuzey'in kölelik karşıtlığı, demokrasi, eşitlik, insan hakları gibi değerler üzerine oturttuğu ve Güney'in Amerikanın bu kurucu değerlerini tehdit ettiğini söylediği savaşın ana sebebi, ülke ekonomisiyle ilgili iç dengelere dairdir. Refah ile birlikte Kuzeyde artan üretim kendi iç pazarından ve ucuz iş gücünden yararlanamamaktadır.¹²⁸ Güneye girilen ekonomik rekabetin yanısıra Kuzeyli seçkinler ekonomik büyüme, serbest topraklar, özgür iş, özgür pazar

¹²³ Baskın Oran (Ed.), **Türk Dış Politikası**, Cilt.1, "ABD Başkanlarının Ünlü Doktrinleri", Funda Keskin, İstanbul: İletişim Yayınları, 2001, s.527.

¹²⁴ Fahir Armaoğlu, **20.Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995**, Cilt.1, Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları, 1992, s.419.

¹²⁵ Howard Zinn, **Amerika Birleşik Devletleri Halklarının Tarihi**, Emel Coşkun (çev.), İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2009, s.75-82.

¹²⁶ Frederick L. Paxson, **The American Civil War**, London: The London and Norwich Press Ltd., 1911, s.54.

¹²⁷ Paxson, s.58.

¹²⁸ J.G. Randall, **The Civil War and Reconstruction**, U.S: D.C. Heath and Company, 1937, s.477.

istemektedirler.¹²⁹ Kuzey'in eşitlik ve demokrasi dili Amerikan siyasetinin askeri alana yansıyan ilk güvenlikleştirme örnekleri arasındadır.

Ekonomiyi canlandıran ve Kuzey'de tüccar kesimi zengin eden savaş sırasında pek çok silah üretilir. ABD silah sanayisinin temelleri, silah üretiminde ham madde kaynağı olan farklı madencilik türlerinin genişlemesiyle atılmış olur.¹³⁰ Ekonomik büyüme hedefi ile başlayan ve Amerikan silah sanayisinin temellerini atan savaş, adeta yeni bir bağımsızlık mücadelesi gibi sunulmuştur.¹³¹ Abraham Lincoln'un Gettysburg¹³² konuşmasındaki bağımsızlık, eşitlik ve özgürlük üzerinden yaptığı tehdit vurgusu dönemin güvenlikleştirici söylemini özetleyen örneklerden sadece biridir:

“87 yıl önce atalarımız bu kıtada, özgürlük içinde bütün insanların eşit yaratıldıkları ilkesine inanarak yeni bir ulus yarattılar. Şimdi bizler böyle bir temel üzerine kurulmuş herhangi bir ulusun ayakta kalıp kalamayacağını test eden büyük bir iç savaşın içindeyiz. Biz buraya, bu alanın bir parçasını, bu ulusun yaşayabilmesi için canlarını verenlere son bir istirahatgâh yeri olarak armağan etmeye geldik.”

Kuzey'in zaferi ile sonuçlanan iç savaş* sonrasında ABD içeride bütünleşme sürecini tamamlar. Bundan sonra artan refah ve üretim ile birlikte başgösteren ekonomik krizler “sömürgecilik karşıtı” söylem üzerine kurulan ABD içinde dışa yayılma tartışmalarını başlatacaktır. Ülke içindeki güçlü askeri yayılma karşıtı damara karşı, bunu ekonomik krizlere çözüm olarak gören kesim zamanla güçlenecektir. Bu kesim 1898 yılında İspanyol-Amerikan Savaşı'nı icat edecektir.¹³³ İspanyolların sömürgesi konumundaki Küba'yı “kurtarma” amacıyla ABD, güvenlikleştirme söylemini İspanya tehdidi üzerinden kurar. Savaş başlamadan önce inşa edilen hazırlayıcı güvenlikleştirme söylemlerinde dahi Küba'nın siyasal bakımdan İspanya'ya bağlı olmasına karşın, ekonomik olarak

¹²⁹ Zinn, s.86.

¹³⁰ Ralph Andreado (Ed.), **The Economic Impact of the American Civil War**, Cambridge: Schenkman Publishing Co., 1967, s.227-228.

¹³¹ 20'inci yüzyılın ilk yarısında yazılan Amerikan İç Savaşı tarihini anlatan eserlerin genelde ulusalcı duygularla yazılmış olduklarına dair örneklerden biri için bk.: Frederick L. Paxson, **The American Civil War**, London: The London and Norwich Press Ltd., 1911.

¹³² *ABD Başkanı Abraham Lincoln'ın Gettysburg Konuşması*, 19 Kasım 1863, <http://www.abrahamlincolnonline.org/lincoln/speeches/gettysburg.htm> (2 Haziran 2017).

*İç Savaş sırasında asıl güvenlikleştirme Birleşik Krallık tarafından yapılır ancak çalışma ABD'nin askeri güvenlikleştirmelerine odaklı olduğu için İngiliz güvenlikleştirmeleri burada çalışma dışında tutulmuştur.

¹³³ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.110.

ABD'ye bağılı olduğu vurgulanmakta ve Amerikan halkı, bu ekonomik bağıın **“siyasi bir zincirle bağılanması”** gerektiğine inandırılmaya çalışılmaktadır.¹³⁴ Amerikan halkını ikna etmek için kurulan bu söylem üzerinden başlatılan ve Amerikan tarihinin en kritik çatışmalarından olan İspanyol-Amerikan savaşı askeri olarak dışa yayılmanın başlangıcıdır ve sömürge karşıtlığının da sonudur. Başarılı güvenlikleştirmeler arasında yer alan bu savaş ile Amerikan halkı üzerinde kurulan güvenlikleştirme sayesinde ABD, asıl amacına ulaşır ve İspanyol sömürgeler ile İspanyolları kıtadan kovar.

Amerikan tarihindeki bu güvenlikleştirme örneklerine karşın, askeri gücün güvenlikleştirmedeki rolünü inceleyen Buzan, bağımsızlık savaşı sürecindeki mücadeleleri **“sömürgecilik karşıtlığının çevresine dahi yanaşmayan, genelleştirilmiş veya örgütlenmiş bir güvenlikleştirme işareti göstermeyen bir yerel mesele”** olarak görür.¹³⁵ Hatta **“Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar barış taraftarları dışında savaşın çok fazla güvenlikleştirilmediği”** görüşündedir.¹³⁶ Yine de Buzan'a göre savaşlara dair kullanılan söylemlerde ulusal kimlikler, ırkçı ve sosyal Darwinist temeller üzerinden kurularak klasik askeri güvenlikleştirme örnekleri oluşturulur.¹³⁷

Buzan, 1914'de başlayan Birinci Dünya Savaşı'nın güvenlikleştirilmesinin çok daha kolay olduğunu düşünür ve bu savaş dönemini tanımlarken **“Silahlanma rekabet ve yarışları, bu dönemin tipik özelliklerindedir”** der.¹³⁸ Ancak ABD, 2 Nisan 1917 yılına kadar dört yıl sürecek olan bu küresel savaştan uzak kalır. Alman İmparatorluğu'nun denizlerde abluka ilan etmesi ve Amerikan ticaret gemilerini batırmaya başlaması ile ticari engelin ortaya çıkması üzerine Washington için savaşa girmek bir zorunluluk halini alır. Ancak kuruluşundan itibaren izolasyonist politika izleyen ABD yönetiminin halka bunu anlatması kolay olmayacaktır. Bu noktada meselenin doğrudan Amerikan güvenliğine bir tehdit olarak sunulması gerekmektedir. Çok sayıda Amerikan vatandaşının önce iki

¹³⁴ Türkaya Ataöv, “1898 İspanyol Amerikan Savaşı ve Sonuçları”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt. 22, Sayı.2, (1967), s.239.

¹³⁵ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.111.

¹³⁶ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.111

¹³⁷ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.111.

¹³⁸ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.111.

İngiliz, ardından da bir Fransız denizaltısının sırayla batırılarak hayatlarından oluşu, güvenlikleştirmede ‘kolaylaştırıcı koşul’ olarak devreye girer.¹³⁹ Dönemin diğer gazetelerinde olduğu gibi, The Washington Times gazetesinde de denizaltılardan birinin batırılışına dair olan haber, güvenlikleştirici aktöre yardımcı ‘iç koşul’ olarak inşa sürecine katılır.¹⁴⁰ Denizaltının batırılışı “... *bugüne kadar ticaret konusunda savaşın en büyük darbesi*” olarak basında yer alır, Amerikan sermayesinin dolaşımı engellenmiştir.¹⁴¹ Kolaylaştırıcı koşulların inşasının ardından, güvenlikleştirici söylemler devreye girer. Aslında denizaltıların batırılışına rağmen Başkan Wilson yine de ülkesini savaşa sokmamakta bir süre kararlı davranacaktır;¹⁴² ancak Amerikan kamuoyunda Almanya tehdidi her geçen gün artmaktadır.¹⁴³ Tüm bu gerilimli ortamda son olarak iki ticaret gemisinin batırılması üzerine ABD, Almanya’ya savaş ilan eder.¹⁴⁴ Bu süreçte Wilson tam bir güvenlikleştirme söylemi kurar:

“Bu tüm insanlığa bir meydan okumadır....dünyanın demokratik hükümetlerinin güvenliğinin tehlike altında olduğunun bilincindeyiz. Şu an, bu özgürlüğün ve geleceğin doğal düşmanı karşısında savaş adımları atmanın ve gerekirse, niyetini ve gücünü durdurmak/lağvetmek için milletimizin tüm gücünü kullanmanın eşiğindeyiz...Dünya, demokrasi için güvenli hale getirilmelidir.”

Alman tehdidi küreselleştirilir. Ancak bu ve bu dönemdeki diğer küreselleştirilen güvenlikleştirme söylemleri Buzan’a göre sonuçları bakımından küresel olmadığı için makro sayılamaz.¹⁴⁵

Wilson, süreçte alınması gereken olağanüstü tedbirleri şu sözlerle anlatmaktadır:

¹³⁹ Güvenlikleştirme sürecinde kolaylaştırıcı koşullardan iç koşul olan ‘dil’ ve dilin sürece etkisi için bk.: s.21-22.

¹⁴⁰ **The Washington Times**, “Liner Lusitania Sunk by German Submarine Fleet Rushes to Aid”, 7 Mayıs 1915, <http://onetuberadio.com/wp-content/uploads/2015/05/Lusitania.jpg> (21 Şubat 2017).

¹⁴¹ **The Washington Times**, “Liner Lusitania Sunk by German Submarine Fleet Rushes to Aid”, 7 Mayıs 1915, <http://onetuberadio.com/wp-content/uploads/2015/05/Lusitania.jpg> (21 Şubat 2017).

¹⁴² *ABD Başkanı Woodrow Wilson’ın Konuşması*, 10 Mayıs 1917, <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=65388> (3 Haziran 2017).

¹⁴³ Binoy Kampmark, “No Peace with the Hohenzollerns: American Attitudes on Political Legitimacy towards Hohenzollern Germany, 1917–1918”, **Diplomatic History**, Cilt.34, Sayı.5, (Kasım 2010), s.788.

¹⁴⁴ *ABD Başkanı Woodrow Wilson’ın Konuşması*, 2 Nisan 1917, <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=65366> (3 Haziran 2017).

¹⁴⁵ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.111.

“Birleşik Devletler silahlı kuvvetlerine, benim fikrime göre, uluslararası hizmet ilkelerine mükellef, eksikleri sonradan giderilebilecek ve eğitilebilecek nitelikte 500.000 yetişkin erkeğin çağırılması gerekmektedir. Bu ayrıca, iyi tasarlanmış bir vergi politikası sayesinde günümüz neslinden adilane alınacak destek ile hükümetimize yeterli sürdürülebilir kredilerin sağlanması anlamına gelmektedir”

Bu normal zamanlardan daha fazla ödenmesi gereken yüksek vergi ve zorunlu askerlik hizmeti demektir. Tüm bu gelişmelerin neticesinde yaklaşık iki milyon Amerikan askeri savaşmak için Avrupa’ya gönderilir.¹⁴⁶

Güvenikleştirme sürecinde, Amerikan gazetelerinde yer alan haberler haricinde, Halkla İlişkiler Komitesi adı altında Amerikalıları savaşa ikna etmek için kurulan yapı, işlevsel aktör olarak karşımıza çıkar. ABD’nin savaşa girdikten bir hafta sonra Wilson tarafından kurulan Amerikan Halkla İlişkiler Komitesi’nin görevi, halkın moralini yüksek tutmak ve savaşa desteğini sağlamaktır. Komitenin başına getirilen gazeteci George Creel bir yandan hükümetin savaşa ilgili güvenikleştirici söylemlerini belirlerken, diğer yandan da halkla ilişkiler adı altında savaşın neden gerekli olduğunu açıklayıcı yayınlara imza atar.¹⁴⁷ Bu süreçte, güvenikleştirme için gerekli olan hedef kitleyi ikna süreci, sadece yazılı basınla değil görsel materyallerle de inşa edilmeye çalışılır.¹⁴⁸ Bu amaçla savaş boyunca binlerce afiş bastırılır.

Ancak savaş sonunda Amerikan halkı, ülke dışındaki sorunlara ülkenin karışmasını istemez ve İkinci Dünya Savaşı’na değin, Amerikan ordusu kısmen içine dönük bir yapı olarak varlığını sürdürür. Böylece Wilson yönetimi, ABD’nin kuruluşundan itibaren benimsediği izolasyonist politikaya geri döner. Zaten ticari çıkarları açısından da Avrupa’nın sorunlarıyla uğraşması anlamsız bulunur. Başkan Wilson’ın ortaya koyduğu Wilson İlkeleri ve bu ilkelere rağmen ABD’nin kendi kıtasına geri dönüşü dikkat çekicidir. Çünkü Wilson, yayınladığı 14 ilkede sömürge düzeninin dünya barışını tehdit ettiğini söyleyerek, savaşların önüne

¹⁴⁶ Ian Westwell, **Resimli Harp Tarihi 1. Dünya Savaşı**, İstanbul: Türkiye İş Bankası ve Kültür Yayınları, 2014, s.115.

¹⁴⁷ George Creel hakkında biyografik bilgi için bk.: **George Creel**, *Encyclopaedia Britannica*, <https://global.britannica.com/biography/George-Creel#ref172962> (15 Mart 2017).

¹⁴⁸ *Birinci Dünya Savaşı’na Destek için Hazırlanmış Posterler*, 1914-1918, Library of Congress, <http://www.loc.gov/pictures/search/?st=grid&co=wwipos> (15 Mart 2017).

geçmek adına çözüm olarak Milletler Cemiyeti'ni sunmuştur.¹⁴⁹ İlkeler aslen açık biçimde ABD'nin Avrupa'ya ihracatını ve ham madde kaynaklarını Avrupalı sömürgecilerin tekeline kurtarmayı amaçlamaktadır.¹⁵⁰ Nitekim Wilson'ın ilkelerinden milletlere self-determinasyon hakkı tanıyan 12. Madde, aslında Avrupa devletleri ile olan rekabette ekonomik çıkar sağlamayı amaçlamakta, sömürge yönetimi altındaki milletlere hemen özgürlük öngörmemektedir.¹⁵¹ Ancak Kongre ve Amerikan kamuoyu, Wilson'ın tüm ikna turlarına ve konuşmalarına rağmen Milletler Cemiyeti'ne üyeliğini, Monroe Doktrini'nden büyük bir kopuş olarak algılar.¹⁵² Gerek Amerikan halkının gerekse Kongre'nin Avrupa'da varolmanın gerekliliği ve Milletler Cemiyeti üyeliği konularında ikna edilememesi başarısız güvenlikleştirme örneklerinden biridir. Zira hedef kitle, kullanılan politik söylemlerle ikna olmamış, aksine Waever'ın öngördüğü gibi güvenlik adına atılan adımlar ülkeyi daha da güvenliksiz bir ortama çevirerek, alıcıda söz-eylem başarısızlığı (*speech act failure*) oluşturmuştur.¹⁵³

1930'ların ikinci yarısında, ekonomik buhranın ve işsizliğin gölgesinde kurulan faşizm söylemi, güvenlikleştirme inşalarının temelini oluşturur.¹⁵⁴ Klasik güvenlikleştirme gereği, dönem boyunca diğer ülkelerin silahlanması ve askeri gücüne yapılan yatırımlar, ABD yönetimi tarafından ana tehdit unsuru olarak görülür ve sunulur. ABD'nin bu bağlamda hedef gösterdiği tehdit ülke, Hitler Almanyasıdır. Zaten Almanya tarafından batırılan denizaltıların toplumda oluşturduğu kaygı da henüz unutulmamıştır.

Öte yandan Almanya da tıpkı ABD'de ve Avrupa ülkelerinde olduğu gibi zayıf ekonomiye ve işsizliğe karşı mücadele içindedir. 1930'ların ilk yarısında, ekonomik kısıtlamaların da etkisiyle -Rusya haricinde - silahlanmada artış kısıtlıdır. Ancak ülke iktidarlarının olağanüstü önlemler almakta sakınca görmediği

¹⁴⁹ Lloyd E. Ambrosius, "Woodrow Wilson, Alliances, and the League of Nations", **Journal of the Gilded Age and Progressive Era**, Cilt.5, Sayı.2, (Nisan 2006), s.144.

¹⁵⁰ M.Vedat Gürbüz, "Bir İdeal, Bir Amerikan Başkanı ve Onun Başarısızlığı: Başkan Wilson ve Milletler Cemiyeti", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı.29, (Mayıs-Kasım 2002), s.91.

¹⁵¹ Gürbüz, s.90.

¹⁵² Gyung-Ho Jeong, "The Supermajority Core of The US Senate and The Failure to Join The League of Nations", **Public Choice**, Cilt.173, Sayı.3, (2017), s.328.

¹⁵³ Waever, "On Security", Ronnie D. Lipschutz (Ed.), **Securitization and Desecuritization** içinde (46-87), s.45.

¹⁵⁴ Buzan, **Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi**, s.112.

1930'lu yılların sonuna doğru, silahlanma oranı da yükselmeye başlar.¹⁵⁵ 1935'ten itibaren Almanya çoğu kaynağını silahlanmaya ayırır.¹⁵⁶ Başkan Franklin D. Roosevelt (1933-1945), bu dönemde ekonomik kaygılarla silahlanmada sınırlandırmayı savunmasına karşın, atom bombası yarışına ABD'nin dahil olmasına izin veren kişi olur. Fizikçi Albert Einstein ve Macar meslektaşı Leo Szilard, ABD hükümetinden atom bombası yarışına dahil olmasını ister ve Roosevelt kabul eder.¹⁵⁷ Roosevelt, Hitler tehdidine karşı atom bombası çalışmalarını destekleyici olarak **“Düşman ne planlıyorsa, Amerikan bilimi o meydan okumaya/tehdide eşit olacaktır”** diyerek Almanya'ya karşı her türlü askeri bilimsel çalışmaya destek verir.¹⁵⁸ Ancak Amerikan toplumunun tepkisinden çekinen Beyaz Saray, Manhattan Projesi adıyla anılan görüşmeleri gizli sürdürür. Dolayısıyla açıktan bir güvenlikleştirme süreci atom bombası projesine dair oluşturulamaz.

ABD Başkanı Roosevelt'in başkanlığının özellikle ilk döneminde siyasi erk tarafından oluşturulan güvenlikleştirmelerin ana sebebi, 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı'nın halen sürüyor oluşuna binaen, ülkenin can damarı olan serbest ticaretin tehlikeye girmiş olmasıdır. Bu dönemde ekonomi üzerinden iç siyasete yönelik olarak gerçekleştirilen güvenlikleştirme eylemi, her ne kadar doğrudan bu çalışmanın odak noktasına girmese de II. Dünya Savaşı'na dahil olunan izleyen dönemdeki güvenlikleştirme sürecini anlamak açısından önem arz etmektedir.

Ülkedeki sayısız işçiden ve yoksulluktan doğan tepkileri gidermek için Başkan Roosevelt iktidara geldiği 1933 yılında Yeni Düzen (*New Deal*) programını açıklar.¹⁵⁹ Zira ülkede serbest piyasa ekonomisine duyulan güven zedelenmiştir ve

¹⁵⁵ *Military Expenditure by Country, 1914-2007*, <https://ourworldindata.org/military-spending> (13 Mart 2018).

¹⁵⁶ **The New York Times**, “Hitler is warned by army leaders: German Rearmament Not Yet Complete”, 25 Aralık 1936, <https://www.nytimes.com/1936/12/25/archives/hitler-is-warned-by-army-leaders-german-rearmament-not-yet-complete.html> (25 Mart 2017), s.17.

¹⁵⁷ *Albert Einstein'in ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt'e Mektubu*, 2 Ağustos 1939, <http://www.fdrlibrary.marist.edu/archives/pdfs/docs/worldwar.pdf> (13 Mart 2018).

¹⁵⁸ *ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt'in Robert Oppenheimer'a Mektubu*, 29 Haziran 1943, <https://www.history.com/this-day-in-history/fdr-writes-to-manhattan-project-physicist-dr-robert-oppenheimer> (13 Mart 2018).

¹⁵⁹ *ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt'in Yeni Düzen (New Deal) Açıklaması*, 28 Nisan 1935, <https://www.history.com/speeches/franklin-d-roosevelt-on-new-deal-programs> (25 Mart 2018).

büyük Amerikan rüyasını oluşturan sistemin çöktüğüne dair söylemler ve ekonomik yıkımlar gazete manşetlerindedir:



Şekil 1: “Market Losses Reach New Level (Piyasa Kayıpları Yeni Seviyeye Ulaştı)” Adlı Haber

Kaynak: Harrisburg Telegraph, 29 Ekim 1929.

Ekonomik kurtarma programı olarak da nitelendirilebilecek olan projenin üç ayağından biri olan rahatlatma (*relief*) sürecinde işçi ve yoksulları hedef kitle olarak alan Roosevelt’in konuşmalarında güvenlikleştirme süreci açıkça görülür. 1936 yılındaki konuşmasında¹⁶⁰ kuraklıktan muzdarip olan çiftçilere seslenen Roosevelt, acil eylem projelerine harcanan paraların aslında parayı korumak için gerekli olduğunu belirtir. Para harcamak, parayı korumak içindir. Neden tarımı korumak için hazırlanan projelere yani bu olağanüstü önlemlere ihtiyaç duyduklarını ve gerekliliğini anlatır. Çiftçilerin yeterli kar edemeden düşük fiyatlarla satmak zorunda kaldıkları ürün fiyatlarına dair de sanayi ürünlerinin fiyatları ile çiftlik ürünlerinin fiyatlarının dengeli gidilmek zorunda olduğunu belirtir. Aynı konuşmasında işçilere seslenerek, yarının işçi bayramı olduğunu ve ABD’de hiçbir zaman bugünün bir sınıf bayramı olmadığını ulusal bir bayram niteliği taşıdığını belirterek, Komünizme karşı üstü örtük bir duruş sergiler.

¹⁶⁰ ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt’in Çiftçi ve İşçilere Yönelik Konuşması, 6 Eylül 1936, <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/september-6-1936-fireside-chat-8-farmers-and-laborers> (18 Mayıs 2017).

Başkan Roosevelt'in 12 Mart 1933 yılındaki konuşmasındaki hedefte ülke ekonomisini zora sokan etmenlerden biri olan Richard Whitney gibi dolandırıcı finansçılar vardır.¹⁶¹ Bir önceki ABD Başkanı H. Hoover da dahil olmak üzere pek çok kişiyi dolandıran ve New York Borsası'nın çöküşüne sebep olarak gösterilen bu tür finansçılar üzerinden Amerikan halkı güvenlikleştirilirken, "güçlü" Amerikan ekonomik sistemi sorgulanmaz.

Roosevelt'in ilk dönem güvenlikleştirmelerinin özelliği, küresel olmaktan ziyade çoğunlukla ABD iç siyasetiyle ilgili olmalarıdır. Zira Büyük Buhran ile baş etmek için ilk kez devlet müdahalesi gibi keskin kararlar alan Başkan Roosevelt'in önündeki engel, aldığı kararları zaman zaman Anayasa'ya aykırı bularak onları geçersiz sayan Yüksek Mahkeme (*Supreme Court*) ve Cumhuriyetçi siyasetçilerdir.¹⁶² Muhalif senatörler ve mahkeme üyeleri üzerinden Amerikan halkını güvenlikleştiren Roosevelt, planlarına karşı duran tehdit unsuru yargıçlardan 70 yaş üstü olanlar yerine daha genç olanların atanmasını öngören tasarımı dahi hazırlar.¹⁶³ Amerikan halkından büyük destek alan ve dört dönem üst üste seçilen ABD'nin tek başkanı olan Roosevelt, ABD'de ilk sosyal güvenlik yasasını da ilan eden kişidir.¹⁶⁴ Roosevelt'in sosyal güvenlik yasası çalışmalarında dikkat çekilen unsur insani düzeyde yaşam kaygısı değil, küresel krizden ötürü temelden sarsılan piyasaların kurtarılma çabasıdır. Amerikan ekonomisini oluşturan kurumların temelleri olan Hisse Senetleri ve Senet Borsası Komisyonu, Federal Mevduat Sigortası Kurumu, yaşlılara emekli maaşı sağlayan Sosyal Güvenlik İdaresi bu dönemde kurulur.¹⁶⁵

Roosevelt'in ikinci dönemi yani küresel güvenlikleştirme süreci ise, İkinci Dünya Savaşı'nın çıkması ile başlar. Zaten ABD askeri gücünün küresel alana asıl çıktığı dönem İkinci Dünya Savaşı ve sonrasındadır. Washington yönetimi, savaşın

¹⁶¹ ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt'in Banka Krizi'ne Yönelik Konuşması, 12 Mart 1933, <https://www.fdic.gov/about/history/3-12-33transcript.html> (18 Mayıs 2017).

¹⁶² Can Yavuz, "Amerika Birleşik Devletleri Yüce Mahkemesi", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı.128, (2017), s.440.

¹⁶³ ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt'in 70 Yaş Üstü Yargıçlarla İlgili Konuşması, 9 Mart 1937, <https://www.youtube.com/watch?v=SedTnnWUIok> (18 Mayıs 2017).

¹⁶⁴ ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt'in İlk Sosyal Güvenlik Yasası İlanı, 14 Ağustos 1935, <https://www.youtube.com/watch?v=5xaHX5EBwXc> (19 Mayıs 2017).

¹⁶⁵ Amerikan Ekonomisinin Anahatları, ABD Ankara Büyükelçiliği, <http://www.usemb-ankara.org.tr/ABDAnaHatlar/Ekonomi.htm> (14 Mayıs 2017).

ilk yıllarında çatışmaya girmekten ziyade müttefiklere silah yardımı ve satışı yaparak savaş ekonomisinden faydalanır. Ancak İngiltere savaşta yenilirse, Amerikan ticaret gemilerinin güvenliği de tehlikeye düşebileceği için ABD'nin savaşın dışında kalamayacağı aşikardır.¹⁶⁶ Ayrıca ABD'nin izolasyonist dış politika anlayışı, zamanla içeride biriken sermayenin dolaşımına da engel teşkil etmeye başlamıştır. Nitekim, ülkenin savaş sonunda ekonomisi oldukça ileri seviyeye gelecek, örneğin sırf altın rezervi 20 milyar dolara ulaşacaktır.¹⁶⁷ Bu sebeple, siyasi erkin savaşın gerekliliğini tıpkı ilk savaşta olduğu gibi Amerikan halkına anlatması ve ikna etmesi gerekir.

Hedef kitlenin ikna sürecinde, Japonya'nın ABD'ye saldırması tam bir kolaylaştırıcı unsur olur. Almanya'nın savaş ilan etmesi sonrasında iki cepheli bir savaşın ortasında kalan ABD'nin Başkanı Roosevelt **“Demokrasinin büyük silah deposu olmalıyız”** sözleri ile bir silahlanma seferberliği başlatır ve **“sadece bir yıl içinde 60 bin uçak, 45 bin tank, 20 bin uçaksavar topu ve toplam 18 milyon ton kapasiteli ticaret gemisi üretimi”** gerçekleştirir.¹⁶⁸ Bu silahlanma ile eş zamanlı olarak Amerikalıları savaşa destek vermeleri için ikna etmek amacıyla ülkenin dört bir yanına posterler/afişler asılacaktır.¹⁶⁹ Bir başka dikkat çekici gelişme hükümetin Savaş Bilgilendirme Ofisi'ni kurmasıdır. Bu birimin kurulmasını Roosevelt yönetiminden ziyade dönemin iş dünyası ve basın kuruluşları ister. Zira savaş ekonomisinin ve basının savaş manşetlerinin beslenebilmesi için Savaş Bilgilendirme Ofisi gibi bir yapının varlığı elzemdir. Hedef kitle olan Amerikan halkının savaşa ilişkin iknasında gerek bu ofisin çalışmaları gerekse afişler oldukça etkili olmuştur. Özellikle savaş uzadıkça halkın motivasyonunun

¹⁶⁶ Selin M. Bölme, **İncirlik Üssü ABD'nin Üs Politikası ve Türkiye**, 1. Baskı, İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2012, s.85.

¹⁶⁷ Çağrı Erhan, “Avrupa'nın İntiharı ve İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Temel Sorunlar”, **Ankara Üniversitesi Dergiler Veri Tabanı**, Cilt.51, Sayı.1, 1996, s.267.

¹⁶⁸ *Amerikan Tarihinin Anahatları*, ABD Ankara Büyükelçiliği, http://turkey.usembassy.gov/uploads/images/pkMD9H-FtBW5yfGN3x7c1w/amerikan_tarih_anahatlar.pdf (14 Mayıs 2017), s.89. Aktaran: Selin M. Bölme, **İncirlik Üssü ABD'nin Üs Politikası ve Türkiye**, 1. Baskı, İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2012, s.89.

¹⁶⁹ *İkinci Dünya Savaşı'na Destek İçin Hazırlanmış Posterler, 1939-1945*, The National Archives, https://www.archives.gov/exhibits/powers_of_persuasion/four_freedoms/four_freedoms.html (14 Mayıs 2017).

düşmemesi noktasında sıkça “vatanperver” söylemlere “dünya demokrasisine düşman Nazi yönetimi” tehdidine başvurulmuştur:¹⁷⁰



Şekil 2: İkinci Dünya Savaşı Afişleri

Kaynak: The National Archives, 1939-1945.

İkinci Dünya Savaşı sona erdiğinde ABD, dünyanın en büyük ekonomik ve askeri gücüne dönüşmüştür. Bununla birlikte ABD yönetimi, savaştan geri dönecek olanların oluşturacağı iş talepleri ve savaş sanayinin bir gelir kapısı olarak kapanmasının başlatacağı sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Gerek iç ekonomik sorunları gerekse küresel anlamda edindiği yeni gücü kullanarak dünyaya siyasi, ekonomik ve askeri olarak düzen verme hedefi ABD'yi Soğuk Savaş döneminde güvenlikleştirmeye daha çok yöneltecektir.

2.2.ABD'nin Soğuk Savaş Dönemi Güvenlikleştirmeleri

ABD'nin küresel hakimiyet söyleminin başlangıcı, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Birleşik Krallık'tan hegemonyayı devraldığı döneme rastlar.

¹⁷⁰ bk.: s.42, Şekil 2.

Güvenlikleştirme söylemlerinin küresel sonuçlar doğuracak şekilde bu dönemde kullanılması sebebiyle, aynı dönem güvenlikleştirme açısından da milad kabul edilebilir. Çünkü gerek güvenlikleştirme gerekse Soğuk Savaş söylem odaklı sürdürülen politik mücadelelerdir.

Bu dönem, bir ucunda ABD diğer ucunda SSCB'nin yer aldığı iki kutuplu güç mücadelesinin yaşandığı yıllardır. Dolayısıyla ABD'nin tek hegemon güç olma amacına ulaşma çabaları sırasında gerek Amerikan kamuoyuna gerekse dünya kamuoyuna -özellikle küçük devletlere- uyguladığı güvenlikleştirmeler SSCB üzerinden gerçekleşir.

Soğuk Savaş, bir önceki dönemin klasik güvenlikleştirmelerinden farklı nitelikler taşımakta olup, savaş artık bu dönemde **“sürekli var olan bir olasılık”**tır.¹⁷¹ Bu döneme ait güvenlikleştirmede temel değişim, artık güvenleştirmenin evrensel tür haline gelmiş olmasıdır ve büyük güçler insanlığı taraf seçmeye zorlar.¹⁷² Askeri güvenleştirmelerin çok rahat gerçekleştirildiği dönem boyunca, özellikle nükleer silahlar aracılığıyla yapılan güvenleştirmeler dikkat çeker. Dolayısıyla bu dönemde teknolojik gelişmeler, uluslararası güvenlik çalışmalarını da bu dönemdeki güvenleştirmeleri de yakından etkiler.¹⁷³

Bu temelde Soğuk Savaş dönemine bakıldığında, ABD Başkanı Harry S. Truman döneminde (1945-1953) tehdit kavramının oldukça yoğun şekilde kullanıldığı görülür. SSCB'nin çatısı altında Komünizmin ana tehdit olarak tanımlanmaya başladığı bu dönem zarfında, Washington tarafından ortaya konan her doktrin ya da politika Moskova odaklıdır. ABD'nin Ortadoğu politikasını da yakından ilgilendiren çevreleme (*containment*) politikası güvenleştirmeye giden bu söylemlerin ilkidir. 1947 yılında İngiltere'nin ihtiyaç talebiyle ABD sorumluluk alır ve Truman Doktrini kapsamında Komünizm tehdidi altındaki ülkelere askeri ve ekonomik yardım sözü verilir.¹⁷⁴ Başkan Truman'ın 1947 yılının Mart ayında Kongre'de yaptığı konuşma metninde 3 farklı yerde acil (*immediate*) sözcüğü

¹⁷¹ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.112.

¹⁷² Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.112.

¹⁷³ Barry Buzan ve Lene Hansen, *The Evolution of International Security Studies*, Cambridge University Press, 2009, s.269.

¹⁷⁴ *Truman Doktrini*, 12 Mart 1947, <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/truman-doctrine> (12 Nisan 2017).

geçmekte, Komünizm tehdit (*threat*) olarak kavramsallaştırılmaktadır.¹⁷⁵ Aslında Kongre Avrupa'ya dahi yardım konusunda oldukça kararsız iken, Yunanistan ve Türkiye'ye yardımın genişletilmesi için ihtiyaç duyulan güvenikleştirmedeki aciliyet vurgusunun açıkça öne çıktığı metin boyunca hedef kitle olan Amerikan halkı, tehdit altındaki Türkiye ve Yunanistan'a yardım yapılmadığı takdirde uluslararası güveniğin tehlikeye gireceğine ikna edilmeye çalışılır.

Truman yardımlarını takiben aynı yıl Marshall adı altında yeni bir yardım paketi daha ortaya atılır. Amerikan diplomat George Kennan'ın görüşleri Marshall yardımlarına yön verir,¹⁷⁶ bu kez onaltı Avrupa ülkesini çökmüş ekonomik düzenden kurtarmayı amaçlayan planda, Komünizm ya da Moskova yönetiminin adı hiç geçmez, ancak plana olası tepki gösterecekler karşı durulacağı ve Washington'dan yardım beklememeleri ikazı yapılır.¹⁷⁷ Böylece ABD'nin sıkışan ekonomisine dolaşım imkanı sağlayan Avrupa'ya yardımlar başlar. Nitekim, ABD'nin ekonomisi Avrupa'ya göbekten bağlıdır ve savaş sonrası ekonomisi çökmüş bulunan Avrupa'nın bu tür yardım planlarıyla desteklenmesi şarttır. Kısacası plan, aslında Avrupa'nın değil, ABD'nin kurtuluşu içindir. Planı engellemeye kalkma olasılığı bulunan ülkelerin ve yapıların, SSCB ve Avrupa'daki Komünist partiler üzerinden ABD halkının güvenikleştirilmesiyle Sovyet Blok bir tehdit unsuru olarak gösterilir.¹⁷⁸ Çünkü planın gerekliliğine yani Amerikalıların Avrupa'ya neden yardım etmesi gerektiğine halkın ve Kongre üyelerinin ikna edilmesi şarttır. Zira 17 milyar dolar çok yüksek bir rakamdır ve ABD'ye ek yük getirecektir.¹⁷⁹ Yine de Amerikalıları ikna süreci zor olmaz, çünkü güvenikleştirmeyi kolaylaştırıcı gelişmeler peş peşe gelir. Başkan Truman öncülüğünde tehdit olarak açıklanan Komünizm, Avrupa'da (İtalya ve Çekoslavakya) giderek yayılmakta ve iktidara gelmektedir. Şubat 1948'de

¹⁷⁵ *Truman Doktrini*, 12 Mart 1947, <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/truman-doctrine> (12 Nisan 2017).

¹⁷⁶ James Eric Copeland, "The untold story of economic conflict in the second great war: Battle to Bretton Woods, rhetoric of the Marshall Plan, George F. Kennan, John Maynard Keynes, and disregarded origins of the Cold War", [Elektronik Versiyon], **University of Texas Arlington Uta Libraries**, 2016, s.6.

¹⁷⁷ *Marshall Planı*, 5 Haziran 1947, http://marshallfoundation.org/library/wp-content/uploads/sites/16/2014/06/Marshall_Plan_Speech_Complete.pdf (20 Mayıs 2017), s.6.

¹⁷⁸ Çağrı Erhan, "Ortaya Çıkışı ve Uygulanışıyla Marshall Planı", **Ankara Üniversitesi Veri Tabanı**, Cilt.51, Sayı.1, 1996, s.279.

¹⁷⁹ Erhan, *Ortaya Çıkışı ve Uygulanışıyla Marshall Planı*, s.283.

Çekoslovakya’da iktidara Komünistlerin gelişi ABD basınında tehdit olarak kamuoyuna sunulur:¹⁸⁰



Şekil 3: “Benes Bows to Communists, Gottwald Forms Cabinet; One Slain in Prague Protest (Benes Komünistlere boyun eğiyor, Gottwald kabineyi oluşturuyor; Prag’daki protestoda bir kişi katledildi)” Adlı Haber

Kaynak: The New York Times, 26 Şubat 1948.

Komünizm tehdidi bu dönem boyunca, Washington yönetimi tarafından oldukça abartılı kullanılmaktadır. Öyle ki Washington, askeri gücünü ve üs sayısını bu tehdit olasılığına karşı mütemadiyen arttıran bir strateji izlemektedir. Bu dönemde, ABD Sovyetlerle girilecek olası bir savaş için yoğun hava saldırısı planlamaktadır. Ancak Ekim 1948’de dönemin Savunma Bakanı James Forrestal tarafından hazırlatılan raporda, ABD’nin hava saldırısına yönelik bu askeri stratejisinin değişmesi gerektiği ve geniş coğrafyada sahip olunan üslere rağmen hem uçak kapasiteleri hem de Sovyetlerin askeri gücü sebebiyle bu taktiğin savaşı kazandırmayacağı belirtilir.¹⁸¹ Rapor, ABD yönetiminin kurduğu tehdit söylemini sarsacak nitelikte olduğu ve Sovyetler Birliği’nin etrafına kurulmakta olan çok

¹⁸⁰ Dönemin basınından örnek için bk. Şekil 3.

¹⁸¹ Bölme, *İncirlik Üssü ABD’nin Üs Politikası ve Türkiye*, s.100-101.

sayıda hava üssünü anlamsız hale getirdiği için hiçbir zaman dağıtılmaz, gizli tutulur.¹⁸²

Dönem boyunca sürekli öne sürülen Komünizm tehdidinin nasıl abartılı olarak kavramsallaştırıldığına bir diğer örnek, NSC-68 adıyla bilinen Ulusal Güvenlik Konseyi'nin 68 numaralı raporudur.¹⁸³ Nisan 1950'de yayınlanan rapor, **“SSCB'nin 1950'de en fazla yirmi olarak tahmin edilen atom bombası kapasitesini 1954 yılında on kat arttırarak ikiyüze çıkaracağı”**nı belirtir.¹⁸⁴ Raporda Moskova'dan geldiği öne sürülen nükleer silah tehdidine karşı ABD'nin de nükleer savunmaya geçmesi gerektiği savunulmaktadır.¹⁸⁵ Washington yönetiminin Amerikan halkını güvenlikleştirme sürecine dahil etmesi bu aşamada gerçekleşir. Zira siyasi iktidarın **“Amerikan halkına ve Kongre'ye o dönemde ağır bir yük bindiren askeri harcamaları açıklaması”** mümkün değildir.¹⁸⁶ Haziran 1950'de Kore Savaşı'nın başlaması, güvenlikleştirme süreci için kolaylaştırıcı unsur olur. **“Savaş, güçlü bir ikna gerekçesi olmuştur.”**¹⁸⁷ Savaş sebep göstererek ABD, hızla hem nükleer atağa geçer hem de askeri gücünü arttırır.

Amerikan kamuoyunun güvenlikleştirilme sürecinde Komünist tehdit ülke içinde de sıkı tedbirleri şart kılar. Başkan Dwight David Eisenhower döneminde (1953-1961) ABD'de 1954 yılında kabul edilen 'Komünist Kontrol Yasası' gereği, Komünist Parti gibi Komünist sızmaların şüphelenildiği kurumlar ve organizasyonlar yasa dışı olarak kabul edilir.¹⁸⁸ Hızla yükselen askeri harcamalar Amerikan kamuoyunun dikkatini çekerken, bu süreçte medyada silah sanayi ile Kongre'nin ilişkisi daha çok sorgulanır hale gelmiştir.¹⁸⁹ Silah sanayisinin, Pentagon ve Kongre'yi etkileyerek askeri politikaları ve dış politikayı

¹⁸² Bölme, *İncirlik Üssü ABD'nin Üs Politikası ve Türkiye*, s.100-101.

¹⁸³ *Ulusal Güvenlik Konseyi 68 Numaralı Raporu*, 7 Nisan 1950, <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/NSC68> (19 Mart 2018).

¹⁸⁴ Bölme, *İncirlik Üssü ABD'nin Üs Politikası ve Türkiye*, s.104.

¹⁸⁵ Bölme, *İncirlik Üssü ABD'nin Üs Politikası ve Türkiye*, s.105.

¹⁸⁶ Bölme, *İncirlik Üssü ABD'nin Üs Politikası ve Türkiye*, s.105.

¹⁸⁷ Bölme, *İncirlik Üssü ABD'nin Üs Politikası ve Türkiye*, s.106.

¹⁸⁸ Altuğ Günar, “Amerika Birleşik Devletleri'nde McCarthy Dönemi ve Dış Politika Üzerindeki Etkileri”, **Neveşhir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi**, Cilt.4, (2014), s.66.

¹⁸⁹ Detay için bk.: James Ledbetter, *Unwarranted Influence: Dwight D. Eisenhower and the Military Industrial Complex*, Yale University Press, 2011 ve Nick Turse, *The Complex: How the Military Invades Our Everyday Lives*, New York: Metropolitan Books, 2008.

yönlendirdiği yönündeki eleştirileri 1961 yılında Başkan Eisenhower'ın Veda konuşmasında da dile getirmesi bu iddiaları daha da güçlendirecektir:¹⁹⁰

“Bilerek veya bilmeyerek yapılsın, askeri-endüstriyel kompleksin hükümet kurumları içinde kanuni dayanağı olmayan etkilerine izin verilmemelidir. İktidarda yaşanacak olası bir yanlış güç dengesi felakete yol açacaktır. Bu birleşimin özgürlüklerimizi veya demokratik süreçlerimizi tehlikeye atmasına izin vermemeliyiz. Hiçbir şeyi sorgusuz sualsiz kabul etmemeliyiz. Sadece uyanık ve bilgili bir yurttaş toplumu devasa sanayi ve askeri altyapısının bu gelişimine barışçıl yöntemlerle karşı koyabilir, ancak bu sayede güvenlik ve özgürlük bir arada gelişebilir.”

Amerikan halkının güvenikleştirilmesi açısından askeri-endüstriyel komplekse bakıldığında, silah sanayisinde payı olan ABD'nin önde gelen düşünce kuruluşlarından bazılarının tehdit olarak hem Eisenhower'ı hem de Komünizmi hedef gösterdiği görülür. Amerikan silah sanayisine karşı Başkan Eisenhower'ın verdiği mücadele, güvenikleştirme sürecinde bize güvenikleştirici aktörün (Eisenhower örneği) bazen nasıl tehdit olarak kavramsallaştırılabileceğini göstermektedir.

Askeri-endüstriyel kompleksin siyaset üzerindeki etkisi 1961 sonrasında da devam eder. Bu kompleks içinde sayılabilecek olan Ford ve Rockefeller Brothers Vakfı, askeri harcamalarda acil artış isteyen kuruluşlardan sadece ikisidir ki Eisenhower sonrası olduğu gibi Eisenhower dönemi boyunca da nüfuzları belirgindir.¹⁹¹ Henüz 1957'de Ulusal Güvenlik Konseyi'nin düzenlediği panelde konuşan Ford Vakfı'ndan H. Rowan Gaither **“Sovyetler'in saldırgan yetenekleri”** üzerinde durmuş ve Moskova'nın Sputnik'i uzaya fırlatışının ardından sundukları raporda ABD ve Sovyetler arasındaki görece gücün kıyaslamasına dikkat çekerek acil silahlanmanın önemini vurgulamıştır.¹⁹² Ancak **“bu dönemde güvenilir kaynaklar tarafından Amerikan yönetimine, SSCB'nin sahip olduğu nükleer**

¹⁹⁰ ABD Başkanı Dwight D. Eisenhower'ın Veda Konuşması, 17 Ocak 1961,

<http://www.americanrhetoric.com/speeches/dwightdeisenhowerfarewell.html> (19 Mayıs 2017).

¹⁹¹ John Andrew III, “Cracks in the Consensus: The Rockefeller Brothers Fund Special Studies Project and Eisenhower's America”, **Wiley on behalf of the Center for the Study of the Presidency and Congress**, 1998, s.538. Rockefeller Vakfı'nın raporlarına dair detaylı okuma için bk.: **Prospect for America: the Rockefeller Panel Reports**, Rockefeller Brothers Fund, N.Y. : Doubleday & Co., 1961.

¹⁹² Michael S. Mayer, **Presidential Profiles The Eisenhower Years**, Facts on File Inc., 2010, s.27.

silah kapasitesinin çok küçük; bu kapasiteyi kullanma ihtimalinin ise çok düşük olduğu rapor edilmiştir.”¹⁹³

Aynı yıl Eisenhower yönetimi, Sovyetlerin ilk yapma uydu Sputnik'i uzaya fırlatmaları üzerine, Avrupa'ya orta menzilli füze yerleştirme kararı alır.¹⁹⁴ Washington yönetimi, hedef kitle Türkiye'yi ikna etmek için Sovyet tehdidi söylemini öne sürer ve Türkiye'nin güvenliği için füzelerin yerleştirilmesi gerektiği belirtilir.¹⁹⁵ Türkiye füzelerin yerleştirilmesini 1959'da kabul eder ve tıpkı Washington gibi aynı tehdit söylemini kullanarak, kamuoyu üzerinde benzer bir güvenikleştirme başlatır. Dönemin Başbakanı Adnan Menderes **“Ortadoğu’yu Komünizme karşı Türk Ordusu koruyor”** diyerek güvenikleştirme söylemlerinin inşasına katkı sağlar.¹⁹⁶ 1961 yılında füzelerin yerleştirilmesine Moskova'dan gelen tepki ise Soğuk Savaş'ın en büyük krizlerinden birini doğurur.¹⁹⁷ ABD'nin Türkiye ve İtalya'ya füze yerleştirmesinin ardından, SSCB'nin Küba'ya yerleştirdiği nükleer başlıklı füzeler ile başlayan Küba krizi sonunda, Türkiye'deki jüpiterlerin tümünün sökülmesi tamamlanır.¹⁹⁸ İddia edilen tehdidin aniden ortadan kalkması mümkün olamayacağı için zor durumda kalan Türkiye'deki siyasi iktidar, kamuoyundan bir süre füzelerin kaldırıldığını saklar.

Ocak 1961'de başkanlık koltuğuna oturan John F. Kennedy (1961-1963) Küba Krizi sırasında Amerikan halkına seslenirken 13 kez 'tehdit' kelimesini kullanır, acil olağanüstü önlemlerin alınması gerektiğini söyler ve Amerikalıları Moskova yönetimi üzerinden güvenikleştirir:

*“...tüm Amerika'nın barış ve güvenliğine açık bir tehdit oluşturuyor... Ne Amerika Birleşik Devletleri ne de dünya milletleri toplumu, **büyük ya da küçük herhangi bir ulusun**¹⁹⁹ kasti aldatmacasını ve saldırı tehditlerini tolere edebilir... **Nükleer silahlar** o kadar yıkıcı ve balistik füzeler o kadar hızlı ki kullanımları veya kullanımlarında ani bir*

¹⁹³ Bölme, *İncirlik Üssü ABD'nin Üs Politikası ve Türkiye*, s.107.

¹⁹⁴ Ayşegül Sever, “Yeni Bulgular Işığında 1962 Küba Krizi ve Türkiye”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt.52, Sayı.1, (1997), s.648.

¹⁹⁵ Dursun Varlı, “1962 Küba Krizi'nin Türkiye'ye Etkileri”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2006), s.15.

¹⁹⁶ Varlı, s.14.

¹⁹⁷ Sever, s.652.

¹⁹⁸ Sever, s.659.

¹⁹⁹ Koyu yerler yazara aittir.

değişiklik olasılığı, bariz bir şekilde kesin bir tehdit olarak görülebilir... Bu anlamda Küba'daki füzeleer halihazırda açık ve mevcut bir tehlikeye katkıda bulunuyorlar- buna rağmen Latin Amerika ülkeleri daha önce hiçbir zaman potansiyel bir nükleer tehdide maruz kalmamışlardır. Bu askeri saldırı hazırlıkları devam ederse, yeryüzüne yönelik tehdidi arttırıyorsa, daha fazla önlemler alınacaktır.... Hem Küba halkının hem de Sovyet teknisyenlerinin bu alandaki çıkarları doğrultusunda, bu tehdidin devam etmesiyle ilgili tüm tehlikelerin fark edileceğine inanıyorum... Yarıküreye karşı olan bu tehdidin değerlendirilmesi ve Rio Antlaşması'nın 6. ile 8. maddelerini başlatmak adına Amerikan Devletleri Teşkilatı'nın Danışma Kurulu'nu derhal toplanması için çağırıyoruz... Birleşmiş Milletler Şartı'na göre, bu gece dünya barışına yönelik bu son Sovyet tehdidine karşı harekete geçmek için Güvenlik Konseyi'nin acil olarak toplanmasını rica ediyoruz... Başkan Kruşçev'e, dünya barışına ve iki ulus arasındaki istikrarlı ilişkilere yönelik bu gizli, pervasız ve kışkırtıcı tehdidi durdurmak ve bunları ortadan kaldırmak için çağrıda bulunuyorum... Bu millet, Sovyet tehdidine karşı davasını ve barışçıl bir dünya için kendi önerilerini, herhangi bir zamanda ve herhangi bir forumda sunmaya hazırdır... Bu Sovyet tehdidine.... ya da herhangi bir başka tehdide kararlılıkla cevap verilmelidir ve verilecektir de...Önümüzde sabrımızın ve irademizin test edileceği aylar, birçok tehdidin ve ihbarın bizi tehlikelerden haberdar edeceği aylar var... ”²⁰⁰

Ancak tehdit söylemleri küresel ortamda, bir nükleer savaş olasılığına dönüşünce, nükleer silahlanmanın güvenlikleştirilmesi süreci, dünya kamuoyunda beklenenden daha az kabul görür.²⁰¹ Bu güvenlikleştirmenin temel biçimini, Batılı muhalif sivil toplum grupları ve onların kurduğu ulus aşırı bağlantılar oluşturur.²⁰² Soğuk Savaş boyunca iki blok arasındaki bu tür gerginlikler, ABD ve SSCB arasında nükleer silahsızlanma dönemi olarak tanımlanabilecek bir süreci doğurur. Zira nükleer silahlanma yarışının ve Vietnam Savaşı'nın mali yükü, ekonomik sorunlar oluşturmaya başlar.²⁰³ Aşırı güvenlikleştirme (*over securitization*) ironik bir şekilde yumuşama (*detente*) politikasına geçişi sağlar. Nükleer savaş istemeyen iki kutup, gerginliği azaltmak adına Nükleer Silahların Artırılmasının Önlenmesi Anlaşması (*NPT – Non-Proliferation Treaty*), Stratejik Silahların Sınırlandırılması (*The Strategic Arms Limitation Talks-SALT*) gibi anlaşmalara imza atar.²⁰⁴ Nükleer

²⁰⁰ ABD Başkanı John F. Kennedy'nin Küba Füze Krizi'ne Dair Yaptığı Konuşma, 22 Ekim 1962, <http://www.americanrhetoric.com/speeches/jfkubanmissilecrisis.html> (16 Mart 2018).

²⁰¹ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.114.

²⁰² Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.114.

²⁰³ Bölme, *İncirlik Üssü ABD'nin Üs Politikası ve Türkiye*, s.116.

²⁰⁴ *NPT Anlaşması*, 1 Haziran 1968, <https://www.un.org/disarmament/wmd/nuclear/npt/> (16 Mart 2018) ve *SALT Anlaşması*, 17 Kasım 1969, <https://history.state.gov/milestones/1969-1976/salt> (16 Mart 2018).

silahların kendisinin tehdit olduğu ve bu silahların azaltılması gerektiği söylemi kullanılır.²⁰⁵ Hedef kitle olan Amerikan halkı, silahların azaltılmasıyla dünya barışına katkı sağlanacağına inandırılmaya çalışılır.²⁰⁶ Başkan Kennedy konuşmasında “*Dünyadaki en önemli konu dünya barışı*” dedikten sonra barışı tehdit eden unsuru aşırı silahlanma olarak sunar:²⁰⁷

“Ne tür bir barışı kast ediyorum? Ne tür bir barış istiyoruz? Amerikan savaş silahları tarafından dünyaya uygulanan bir Pax Americana değil istediğimiz.... Çünkü bizler cehalete, yoksulluğa ve hastalığa karşı daha iyi savaşabilecek silahlara büyük miktarlarda para ayırıyoruz. İkimiz de [ABD ve SSCB] ötekinin üzerine şüphe uyandıran ve yeni silahların karşı saldırılara maruz kaldığı bir kısır ve tehlikeli döngüye yakalandık.”

Böylece dönem boyunca Komünizm üzerinden yapılan aşırı güvenlikleştirme sürecinden başka bir tehdit (aşırı silahlanma) ve güvenlikleştirme üretilmiş, ardından yumuşama dönemine geçilmiştir.

1960’lı yıllar, Soğuk Savaş’ın doruk noktasıdır. Washington yönetiminin gündeminde sadece nükleer silahlar değil Vietnam Savaşı da vardır ve savaş ülke ekonomisi için oldukça yıpratıcı geçmektedir.²⁰⁸ Bitmeyen savaşın sebebiyet verdiği gerek asker kaybı gerekse ekonomik darlık, ABD yönetimini yeni güvenlikleştirici söylemlere iter. Savaşın başında bu çatışmayı kısa sürede galip olarak sona erdireceklerini düşünen Amerikan yönetimi, medyayı işlevsel aktör olarak kullanmak ister. ABD, Vietnam’a giden sayısız gazeteci sayesinde, halktan savaşa yönelik destek alacaklarını ummaktadır.²⁰⁹ Ne var ki savaşta yenilgiye doğru sürüklenen Washington’ın, basına sansür uygulamaya başlamasıyla sansür güvenlikleştirme sürecinin bir parçası olur. Örneğin 1964-68 yılları arasında yaklaşık 2 bin gazeteciden, sadece 6’sı ordunun sansür yasağını ihlal

²⁰⁵ ABD Dışişleri Bakanlığı Açıklaması, <https://www.state.gov/t/isn/trty/16281.htm> (16 Mart 2018).

²⁰⁶ ABD Başkanı John. F. Kennedy’nin Konuşması, 10 Haziran 1963, <https://www.jfklibrary.org/Asset-Viewer/BWC714C9QUmLG9J6I8oy8w.aspx> (16 Mart 2018).

²⁰⁷ ABD Başkanı John. F. Kennedy’nin Konuşması, 10 Haziran 1963, <https://www.jfklibrary.org/Asset-Viewer/BWC714C9QUmLG9J6I8oy8w.aspx> (16 Mart 2018).

²⁰⁸ Jonathan Neale, *Amerikan Savaşı Vietnam 1960-1975*, Doğan Tarkan (çev.), İstanbul: Metis Yayınları, 2003, s.128.

²⁰⁹ Nejdet Atabek, “Savaş ve Medya: ABD’nin Vietnam ve Körfez Savaşları’ndaki Medya Politikaları”, *Kurgu Dergisi*, Sayı.13, (1995), s.189.

edebilmiştir.²¹⁰ Vietnam Savaşı kullanılan ve yönlendirilen tüm tehdit/ikna söylemlerine rağmen, ABD tarihinin en başarısız medya politikalarının uygulandığı savaşıardan biri olacaktır. Bu başarısızlık, söylem başarısızlığı (*speech act failure*) olarak literatüre geçen başarısız güvenikleştirmenin bir örneğidir. Hedef kitle olarak kurgulanan Amerikan halkı, güvenikleştirici aktör olan Washington yönetimine bozulan ekonomi ve geri dönmeyen askerlerin hesabını sorar, Amerikalıların ikna süreci bu sorgulamayla yıkılır. Washington yönetimi, kendi yönetim kadrosu içine de yansıyan bu olumsuz havayı dağıtmak ve dünyanın dört bir yanındaki askeri gücünü özellikle Pentagon içindeki çalışanlarına açıklamak için ‘stratejik inkar’ doktrinini ortaya koyar ve sebep olarak da bu doktrin temelinde askeri güçlerini geri çekemeyeceğini **“çünkü [çekileceği bölgelerin] Sovyetler’in eline geçebileceği”**ni iddia eder.²¹¹ Böylece yıkılan bir ikna sürecini halk bazında yeniden inşa edemese de, askeri söylem içinde yeniden kurma çabası içine girer.

1960’lı yıllar boyunca Asya ve Afrika kıtalarında bağımsız devletler ortaya çıkmaya başlamıştır.²¹² Çünkü İkinci Dünya Savaşı, sömürge düzenine görece darbe vurmuştur ve Avrupa güçleri Asya ile Afrika’daki çoğu sömürgecinin bağımsızlıklarını tanımak zorunda kalır.²¹³ Ancak bağımsızlık sonrası dönemde de küresel güçler, bu ülkeler üzerinden üçüncü dünya meselelerini güvenikleştirerek aralarında küresel rekabetlerini sürdürürler.²¹⁴ Özellikle çevreleme ve karşı çevreleme/genişleme politikaları temelinde, bu ülkelere ihtiyaç duyan ABD ve SSCB, tehdit söylemleri üzerinden güvenikleştirme inşasını gerçekleştirirler. Türkiye bu politikada ABD tarafında yer alacak ve Asya ile Afrika ülkelerinin Komünist tehdit söylemiyle taraf seçmeye zorlanması için Bandung Konferansı’na katılacaktır.²¹⁵ Konferansın NATO üyesi tek ülkesi olan Türkiye’yi temsil eden

²¹⁰ Atabek, s.189.

²¹¹ Bölme, *İncirlik Üssü ABD’nin Üs Politikası ve Türkiye*, s.110. Stratejik İnkâr Doktrinini hakkında detaylı okuma için bk.: Roy Godson, “Strategic Denial and Deception”, **Calhoun: The NPS Institutional Archive DSpace Repository, International Journal of Intelligence and Counter Intelligence**, Cilt.13, Sayı.4 (Kasım 2000).

²¹² Asya ve Afrika’daki bağımsız devletler hakkında detaylı okuma için bk.: Clifford Geertz, **Old societies and new States: the quest for modernity in Asia and Africa**, London: Collier-Macmillan, 1963.

²¹³ Tevfik Güran ve M. Burhan Erdem (Ed.), **İktisat Tarihi**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, 2004, s.172.

²¹⁴ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.113.

²¹⁵ Elem Eyrice Tepeciklioğlu, “Afrika Kıtasının Dünya Politikasında Artan Önemi ve Türkiye Afrika İlişkileri”, **Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi**, Cilt.1, Sayı.2, (Bahar 2012), s.68.

Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, güvenlikleştirme söylemlerinin inşa edilmesinde aracılık görevini üstlenmiştir. Güvenlikleştirilmeye çalışılan Asya ve Afrika ülkeleri, güvenlikleştirici aktör ise ABD'yi temsilen Türkiye'dir. Zorlu, konuşmasında sıklıkla **“Komünist tehlike”** vurgusu yapar ve Çekoslovakya'yı örnek göstererek adeta göz korkutur.²¹⁶ Konferansta Türkiye'nin ABD yanlısı tutumu tepki çekecektir ve hedeflenenin tersine Bandung Konferansı Sonuç İlkeleri'nin 1960 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmesi ile Bağlantısızlar Topluluğu'nun temelleri atılır. Tüm bu gelişmeler göz önüne alındığında, ABD'nin güvenlikleştirme inşası girişimi başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Küba Krizi, Vietnam Savaşı, Nükleer Silahlanma gibi olayların öne çıktığı 1960'lı yılların ardından yumuşama dönemine geçiş süreci başlar. Yumuşamaya geçişin sebeplerinden biri ekonomik faktördür. Çünkü hem ABD hem de SSCB, Soğuk Savaş ile ekonomik sıkıntılara maruz kalmışlardır. Her iki ülkenin ekonomisinin yumuşamadan olumlu etkileneceği açıktır.²¹⁷ Öte yandan *detente* dönemine geçiş sebepleri arasında, dünyada ABD karşıtlığının giderek yükselmesi ve Washington yönetiminin bu tepkileri azaltma isteği de bulunmaktadır. Her ne kadar Soğuk Savaş döneminde ortak tehdit varsayılan Komünizme karşı Avrupa ile birlikte tavır alınmışsa da **“ABD, özellikle demokrasileri güçlenen ve belirli bir siyasi ve ekonomik istikrar yakalamış ülkelerde eski rahatlığını kaybetmiştir.”**²¹⁸ Ancak yumuşama dönemi tehdit söylemlerini yumuşatmaz. Yumuşama, sadece askeri tehdit yerine ekonomik tehdit unsurunun öne çıkarılışına aracı olur, zira bu kez 1973 Petrol Krizi kapıdadır. ABD yönetiminin ilgisi Ortadoğu'ya kayar ve güvenlikleştirme söylemleri eskisine nazaran daha da sertleşir.*

Yumuşama dönemi, 1979'da Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesiyle sona erer. Başkanlık yarışına Cumhuriyetçi Parti'nin adayı olarak giren Ronald Reagan'ın (1981-1989) onu zafere götürecek seçim kampanyasına

²¹⁶ Tepeciklioğlu, s.69.

²¹⁷ Dale C. Copeland, “Trade expectations and the outbreak of peace: Détente 1970–74 and the end of the cold war 1985–91”, *Security Studies*, Cilt.9, Sayı.1-2, (1999), s.17.

²¹⁸ Selin M. Bölme, “Soğuk Savaş'ta NATO-ABD-Türkiye Üçgeninde Askeri Üsler: Süreklilik Ve Değişim”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt.9, Sayı.34, (Yaz 2012), s.54.

* Ekonomik tehdit üzerinden güvenlikleştirme inşası için bk.: s.100 ve devamı.

güvenikleştirici söylemler damgasını vurmuştur. Başkan, ‘Komünizme karşı savaş’ı sıkça dillendirir. Ayrıca geleneksel değerlere, güç ve düzene dayalı sloganlar kullanır.²¹⁹ Rakibi Carter’a yönelik yaptığı bir konuşma yeni dönemin politikasını özetler niteliktedir:

“Jimmy Carter ‘Panama Kanalı’ndan vazgeçelim çünkü bunu yapmazsak kimse bizi sevmeyecek’ diyor. Jimmy Carter ‘SALT II Anlaşması’nu imzalamalıyız çünkü imzalamazsak kimse bizi sevmeyecek’ diyor. Peki, ben de diyorum ki ‘Bizim insanların bizden hoşlanıp hoşlanmadıkları hakkında endişe etmeyi durdurma zamanı gelmedi mi’ Ve diyorum ki biz yeniden saygı görmek istiyoruz”²²⁰

Başkan seçildikten sonra Reagan, 29 Ocak’ta yaptığı ilk basın açıklamasında Sovyetler’in hala dünya devrimini amaçladığını ve tek Komünist ülke olduğunu belirterek, **“Halka yalan söyleyen, onları aldatan, amaçlarına ulaşmak için kendilerinin ayrıcalıklı olduğunu ilan eden bir ülke”** olduğunu söyler.²²¹

Reagan’ın başkan seçilmesiyle, politik söylemlerdeki sertliğin artışı yanı sıra ABD’nin askeri giderlerinin de oldukça yükseldiği görülür. 1980’de 142 milyar dolar olan savunma harcamaları, 1982’de 222 milyar dolara çıkmıştır.²²² Harcamaların fazlalığına dair Amerikan kamuoyundan gelen tepkiyi azaltmak için hem Başkan Reagan hem de kabineden farklı isimler, Sovyet tehdidini öne çıkararak eleştirilerin önüne geçmeye çabalar. Savunma Bakanı Caspar Weinberger, normalde savaş zamanlarında kullanılan söylemleri kullanarak, Batı’ya karşı var olan tehdidin 1930’lardaki Hitler tehdidi dönemiyle aynı büyüklükte olduğunu dile getirir.²²³ Dışişleri Bakanı Alexander Haig de benzer retoriği kullanarak, Sovyetler’i uluslararası terörü desteklemekle suçlar, Orta Amerika’yı ele geçirmek için bir “vurma listesi”ne sahip olduğunu belirterek bu tehdide karşı Küba’ya yönelik askeri bir hareketin gerekli olduğunu savunur.²²⁴

²¹⁹ Joseph Vogel, “Freaks in the Reagan Era: James Baldwin, the New Pop Cinema, and the American Ideal of Manhood”, **Culture The Journal of Popular**, Cilt.48, Sayı.3, (2015), s.465.

²²⁰ Hedrick Smith ve Diğerleri, **Reagan The Man The President**, Macmillan Pub. Co., 1980, s.23.

²²¹ Frances Fitzgerald, *Way Out There In The Blue Reagan, Star Wars and the End of the Cold War*, NY: Simon Schuster, 2000, s.148.

²²² Fitzgerald, s.149.

²²³ Fitzgerald, s.149.

²²⁴ Fitzgerald, s.149.

Başkan Reagan'ın politik söylemlerinde de genel itibarıyla SSCB'nin yıkılması hedefi vardır. Zira Sovyetler Birliği, Başkan Reagan'a göre “*şer imparatorluğu*”dur ve “*Komünizm modern dünyanın şeytani*”dır.²²⁵ Reagan, aynı tehdit söylemini yurtdışı gezilerinde de sıkça dile getirir. Birleşik Krallık Parlamentosu'nda yaptığı konuşmasında Komünizmin tümüyle çökeceği güne gönderme yaparak, Moskova rejiminin “*tarihin kül yığını*”nda bırakılacağını belirtir.²²⁶ Bu tehdit söylemleri ile inşa edilen iç ve dış politikadaki gerginlik sadece ABD'nin değil, NATO ülkelerinin de savunma harcamalarının arttırılması demektir. Ayrıca savunmada pahalı projelere girişilmesinin Sovyetler'i de tetikleyeceğine inanılarak, Doğu bloğunda ekonomik sıkıntının doğacağı, askeri Keynezcilik* ile de Amerikan ekonomisinin güçleneceği varsayılır.²²⁷ ABD, böyle bir politika anlayışı içerisinde NATO üyesi ülkeleri savunma harcamalarını %3'e yükseltmelerine ikna eder. Avrupa bu duruma gönülsüz olsa da, kıtanın hem savunma harcamaları artar hem de ABD Avrupa kıtasına füze yerleştirmeye başlar.²²⁸

23 Mart 1983'de Başkan Reagan'ın ABD'nin bir füze kalkını geliştireceğini ilan etmesi ile Sovyetlerle rekabeti silahlanma ve askeri harcamalara endeksleyen yeni bir döneme girilir. Projeye, 1977 yılında ilk kez gösterime girerek büyük ilgi gören Yıldız Savaşları filminin adı verilmiştir.²²⁹ Filmin sadece adından değil, senaryosundaki ‘düşmanla savaş’ ve ‘her an çıkabilecek yeni tehditler’ gibi silahlanmayı haklı çıkaracak unsurlarından da faydalanılır.²³⁰ Amerikan sinemasında aynı yıllarda vizyona giren sinema filmlerine bakıldığında, senaryoların benzer tehdit söylemleriyle ve genellikle

²²⁵ ABD Başkanı Ronald Reagan'ın Şer İmparatorluğu Konuşması, 8 Mart 1983, <http://www.nationalcenter.org/ReaganEvilEmpire1983.html> (20 Mayıs 2017).

²²⁶ ABD Başkanı Ronald Reagan'ın Britanya Parlamentosu'ndaki Konuşması, 8 Haziran 1982, <http://www.historyplace.com/speeches/reagan-parliament.htm> (20 Mayıs 2017).

*Askeri Keynezcilik, ekonomik büyümeyi yükseltmek amacıyla orduya büyük miktarlarda harcama yapmayı öngören bir ekonomik politikadır.

²²⁷ İlhan Uzgel, “ABD ve NATO'yla İlişkiler”, Baskın Oran (Ed.), **Türk Dış Politikası Cilt.2** içinde (34-82), 2. Basım, İstanbul: İletişim Yayınları, 2002, s.35.

²²⁸ Uzgel, “ABD ve NATO'yla İlişkiler”, Baskın Oran (Ed.), **Türk Dış Politikası Cilt.2** içinde (34-82), 2. Basım, İstanbul: İletişim Yayınları, 2002, s.70.

²²⁹ ABD Başkanı Reagan'ın Yıldız Savaşları Projesi Konuşması, 23 Mart 1983, <https://www.youtube.com/watch?v=wG019Mzd8L4> (20 Mayıs 2017).

²³⁰ Nathan A. Wingert, “The politicization of popular culture: A case study in Reagan and Star Wars”, **Marshall Digital Scholar Theses, Dissertations and Capstones**, 2013, s.25.

uzay ya da uzaylıların saldırı tehdidiyle dolu olduğu görülür.²³¹ Yıldız Savaşları, Geleceğe Dönüş, E.T. gibi gişe rekoru kıran filmler sadece sinema ürünü değil, video oyunlarından lunaparklardaki temalara kadar geniş bir üretim zincirinin parçasını oluşturan bir bayilik gibidir ki politik söylemin inşası sürecinin de bir parçasını oluşturur.²³² Hollywood, Amerikan askerine olan sevginin güçlenmesi adına Top Gun gibi filmleri de vizyona koyar.²³³ Paramount film şirketi ile ABD Savunma Bakanlığı arasındaki işbirliği sayesinde sadece Top Gun değil; Iron Man, Apache'nin Helikopterleri ve daha onlarca film hedef kitle olan Amerikalıları cezbeder.²³⁴

Roberto Gonzales, Bloomberg haber servisinin yayınladığı bir rapora dayanarak, durumu şöyle anlatır:

*"Bloomberg haber servisi yayınladığı raporda, 'Pentagon yetkilileri ve silah üreticileri, ABD askeri servisini genç erkeklerin cazip görmesi için cazip bir yol buldular' dedi. Savaş silahlarını büyük ekrana yerleştirdiler... Paramount-Pentagon ortaklığının uyumu, ordu için iki saatlik bir işe alım reklamı karşılığında, basit ancak güçlü, ücretsiz yüksek teknoloji sahne ekipmanları idi. Silah üreticileri, ürün tanıtımının sağladığı desteği beğendi. Bloomberg raporunda, Lockheed Martin'in sözcüsü Scott Lusk'dan aktardığı sözlerinde, Paramount filmlerinde F-22 savaş uçaklarının dahil edilmesi konusunda samimi bir değerlendirme yapıldı. Lusk, bu gibi görünüşlerin ABD askeri birliği için Lockheed Martin tarafından tasarlanan, geliştirilen ve üretilen en son teknoloji ürünleri teşvik etmeye yardımcı olduğunu açıkladı."*²³⁵

Böylelikle Amerikan sineması ve sanayisi de ikna süreçlerine dahil olur ve Washington yönetimine işlevsel aktör olarak destek verir.

Reagan, Berlin Duvarı yıkılışı öncesinde, 1987'de Batı Berlin halkına yaptığı konuşmasında Gorbaçov'a seslenerek **"Eğer barış, refah, liberalleşme**

²³¹ Seksenli yıllardaki sinema örnekleri Yıldız Savaşları serisi, Geleceğe Dönüş, Brezilya, Yaralı Yüz, Terminatör, E.T. vb için bk.: *Dünden Bugüne Amerikan Sineması*, <http://moviesdatabase.weebly.com/tarihcedile.html> (25 Mayıs 2018).

²³² Vogel, s.472.

²³³ Roberto J. González, **Militarizing Culture: Essays on the Warfare State**, New York: Taylor and Francis, 2010, s.16.

²³⁴ González, s.16.

²³⁵ González, s.16-17.

istiyorsanız bu duvarı yıkın” der.²³⁶ Başkan’ın 1980’lerdeki Kongre konuşmalarına bakıldığında da barış, silahların azaltılması, Sovyetler Birliği ile denge politikası gibi kavramları kullandığı görülür.²³⁷ Küresel barış kavramının sıkça kullanılışı güvenlikleştirme söyleminin bir parçası olup, neoliberal politikaların tüm dünyada uygulanabilir hale gelmesi amacını taşımaktadır.

Bu dönem boyunca Beyaz Saray, askeri politikalarının yeni bir emperyalizm türü olmadığını, şer imparatorluğu olan SSCB’ye ve onun uydularına karşı önlem aldıklarını söylemlerinde kullanır.²³⁸ Dönemin bürokratlarından George Kennan dahi Komünizm korkusunun gerçekte dayanağı olmadığını düşünmektedir ve NSC 68 raporundaki askeri planlamaya karşıdır.²³⁹ **“Soğuk Savaş boyunca izlenen politika ve yaşanan sıcak çatışmalar, silah sanayisini ayakta tutarak, Amerikan ekonomisine canlılık kazandırır.”**²⁴⁰

Bu dönemden ABD, Soğuk Savaş’ın galibi olarak çıkacaktır. Ancak inşa ettiği tüm bu Komünizm tehdit söylemlerine rağmen İkinci Dünya Savaşı sonunda sahip olduğu kurtarıcı imajını ve ekonomik gücünü kaybedecektir.²⁴¹

2.3.ABD’nin Soğuk Savaş Sonrası Güvenlikleştirmeleri (1991-2001)*

İki kutuplu dünya, 3 Aralık 1989’da ABD Başkanı George H.W. Bush ve Sovyetler Birliği Başkanı Mihail Gorbaçov’un Malta’da Soğuk Savaş’ın sona erdiğini ilan etmeleriyle resmi olarak biter.²⁴² Neredeyse yarım yüzyıl boyunca ABD dış politikasında ana tehdit unsuru olan Sovyetler Birliği/Komünizm artık yerini yeni tehditlere ve beraberinde yeni güvenlikleştirmelere bırakacaktır. Var olduğu iddia edilen Komünizm tehdidi biter, Sovyetler Birliği’nin yerini alan Rusya güvenlik dışılaştırma (*desecuritization*) sürecine dahil edilir ve Moskova

²³⁶ ABD Başkanı Ronald Reagan’ın 1987 Berlin Duvarı Konuşması, 12 Haziran 1987, <https://reaganlibrary.archives.gov/archives/speeches/1987/061287d.htm> (19 Mayıs 2017)

²³⁷ ABD Başkanı Ronald Reagan’ın Kongre Konuşmaları, 1981-1989, <https://www.reaganlibrary.archives.gov/archives/Reference/10.19.80.html> (19 Mayıs 2017)

²³⁸ Bölme, *İncirlik Üssü ABD’nin Üs Politikası ve Türkiye*, s.125.

²³⁹ Bölme, *İncirlik Üssü ABD’nin Üs Politikası ve Türkiye*, s.125.

²⁴⁰ Bölme, *İncirlik Üssü ABD’nin Üs Politikası ve Türkiye*, s.123.

²⁴¹ Bölme, *İncirlik Üssü ABD’nin Üs Politikası ve Türkiye*, s.129.

*ABD’nin bu tarih dilimi içerisinde inşa ettiği güvenlikleştirmelere dair örnekler Ortadoğu ağırlıklıdır. Bu sebeple Soğuk Savaş sonrası güvenlikleştirmelere dair örnekli yoğun anlatım 3. Bölüm içinde anlatılmaktadır.

²⁴² *Soğuk Savaş’ın Sona Erişinin Malta’da İlanı*, 2-3 Aralık 1989, <http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB298/> (20 Mayıs 2017)

yeni dönemde tehdit olmaktan çıkarılır. Sovyet tehdidi söyleminden bu uzaklaşmaya rağmen, yine de “*iki ülke arasındaki finansal rekabet devam eder*” çünkü eski Doğu Bloğu ülkelerinin serbest piyasa ekonomisine adapte edilmeleri gerekmektedir.²⁴³ Bu yıllar, ABD’nin liberal anlayışının her alanda dünyaya yayılmasını ve bu yayılmanın önünde tehdit olduğu belirtilen çatışmaların sonlandırılması için uzlaşmaların/teslim oluşların öne çıkarılmasını arzuladığı bir dönemdir. Bu amaçla icat edilen tehditler, Francis Fukuyama ve Samuel Huntington gibi düşünürlerin Tarihın Sonu ve Medeniyetler Çatışması gibi tezleri üzerinden sağlanan güvenlikleştirmelerle gündeme getirilir. Fukuyama, uluslararası ekonomik işbirliğini tehdit eden unsurlara cephe alırken ekonomi ve güven/güvenlik ilişkisi üzerinde durur.²⁴⁴ Huntington ise, kültürel farklılıkları birer çatışma sebebi olarak görerek öteki kültürden olanı tehdit olarak gösterir.²⁴⁵ Her iki isim de aslında dönemin temel niteliği olan liberalizmin küreselleşmesine aracı olan düşünürlerdir. Biri liberalizmin ekonomi ayağına yönelik tehditlere odaklanırken, diğeri liberalizmin sosyal ayağına güdülenir ve bu doğrultudaki söylemlerinin tümü dönemin Washington yönetimi için birer işlevsel aktör ve kolaylaştırıcı unsur niteliği taşır.

Soğuk Savaş sonrası döneme ait güvenlikleştirmelerin niteliğine bakıldığında, askeri güvenlikleştirmelerin bir süre ertelendiği görülür. Zira Komünizm yerine yeni tehdidin inşası süreci tamamlanmamıştır. Zaten yapılan askeri güvenlikleştirmelerde de başarı oranı bir önceki döneme göre daha düşük olacaktır. Ancak bu dönemin özelliği, ekonomi ve sosyal alandaki güvenlikleştirmelerin sayısının artışı ve başarılı oluşudur. Irak’ın işgali örneğinin ardından ise, ABD kamuoyunda ve diğer Batılı toplumlarda güvenlikleştirmelere destek azalacaktır.

Güvenlikleştirme doğrultusunda atılan dönemin ilk siyasi adımları, George H.W. Bush döneminde (1989-1993) yayımlanan üç Ulusal Güvenlik Belgesi’ne (1990,1991,1993) yansır. Aralarında en dikkat çeken belge, 1991 yılında

²⁴³ Bölme, *İncirlik Üssü ABD’nin Üs Politikası ve Türkiye*, s.130.

²⁴⁴ Francis Fukuyama, *The End of History and The Last Man*, NY: The Free Press,1992, s.283.

²⁴⁵ Samuel P. Huntington, *Medeniyetler Çatışması*, Murat Yılmaz (drl.), Ankara: Vadi Yayınları, 1995, s.40.

yayımlanan ‘Yeni Dünya Düzeni’ kavramının kullanıldığı belgedir.²⁴⁶ Bush’un ilan ettiği bu yeni düzen, Soğuk Savaş döneminin bitişi ile ABD’nin küresel hakimiyeti altında tüm dünyaya getirilecek olumlu atmosferden bahseder. Komünizm her ne kadar çökmüş olsa da yeni tehditlere karşı hazırlıklı olunması gerektiği vurgulanır.²⁴⁷ Bu yeni düzen içinde ulusal bilgi altyapıları, enformasyon otoyolları ve bilgi toplumu politikaları uygulanmaya başlanır.²⁴⁸ 1991 Belgesi, **“tek ve somut bir düşman yerine çeşitlenen ve biçim değiştiren tehdit unsurları”**ndan bahseder.²⁴⁹ Bu politikaları güvenlikleştirme açısından önemli kılan ise, küresel düzeyde gerek Amerikan halkının gerekse dünya kamuoyunun ikna edilmesi sürecinde kolaylaştırıcı olmalarıdır.

Soğuk Savaş sonrası dönemin ikinci başkanı Bill Clinton (1993-2001), teslim aldığı Yeni Dünya Düzeni bayrağını taşımayı sürdürür. Barış kavramını sıkça güvenlikleştirme söylemi olarak kullanan Clinton, neoliberal politikaların küreselleşmesini sağlayan güvenlikleştirici aktörlerden biri olur. Zira ilk başkanlık konuşmasında sadece ABD değil, ‘dünya’ vurgusu sıkça geçmektedir:

“Amerika’yı yenilemek için ülke içinde olduğu gibi ülkemiz dışında da zorluklarla mücadele etmemiz gerekiyor. Artık yabancı olanlar ile yerli olanlar arasında net bir ayırım yok. Dünya ekonomisi, dünya çevresi, dünya AIDS krizi, dünya silahlanma yarışı: Bunlar hepimizi etkiliyor.... Komünizmin çökmesi eski düşmanlıkları ve yeni tehditleri de doğurdu. Açıkçası, Amerika şu ana kadar yaptığımız gibi dünyaya öncülük etmeye devam etmelidir.”²⁵⁰

Demokrasi, özgürlük, barış kavramları üzerinden ABD dışı tüm yönetimler liberal sisteme entegre edilmeye çalışılır. 11 Eylül saldırılarına kadar yedi yıl başkanlık koltuğunda oturan Clinton, dış politika unsuru olarak yumuşak gücü tercih etmiş bir politikacıdır ve askeri müdahaleleri ilk seçenek olarak kullanmak yerine artık bölgesel kriz ya da çatışmalarda BM, NATO ya da bölgesel örgütler

²⁴⁶ 1991 Yılı ABD Ulusal Güvenlik Belgesi, 1 Ağustos 1991, <http://nssarchive.us/NSSR/1991.pdf> (20 Mayıs 2017).

²⁴⁷ 1991 Yılı ABD Ulusal Güvenlik Belgesi, 1 Ağustos 1991, <http://nssarchive.us/NSSR/1991.pdf> (21 Mayıs 2017), s.1.

²⁴⁸ Erol İlhan ve Nalan Dirik, “Savaş Haberleri Bağlamında Haber Politikaları: ABD Örneği”, **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**, Sayı.33, (Güz 2011), s.63.

²⁴⁹ Bölme, *İncirlik Üssü ABD’nin Üs Politikası ve Türkiye*, s.129.

²⁵⁰ ABD Başkanı Bill Clinton’ın İlk Başkanlık Konuşması, 20 Ocak 1993, <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=46366> (21 Mayıs 2017)

aracılığıyla sorunun çözüme kavuşmasını izlemek istemektedir.²⁵¹ Clinton döneminde yayımlanan Ulusal Güvenlik Belgeleri'ne baktığımızda, ilki 1994 yılı olmak üzere başkanlığı boyunca yedi belgenin açıklandığı görülür ve 1996 yılındaki belgede farklı ülkelerle işbirliği olmakla birlikte, ittifak yapılacak ülkelerin serbest piyasa ekonomisini destekleyen ülkeler olması gerektiği belirtilir.²⁵² Belgede Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği Örgütü, GATT, AB, OECD gibi kuruluşlara dair politikalara yer verilmektedir ki 1994 Ulusal Güvenlik Belgesi'nde de aynı kuruluşlara verilen önem dile getirilmiştir.²⁵³ Aynı yıl Kongrede Cumhuriyetçiler çoğunluğu ele geçirmiş durumdadır ve Clinton üzerindeki baskı fazladır.²⁵⁴ Bu zorlu süreç sonrasında, 1997 Yılı Ulusal Güvenlik Belgesi yayımlanır ve belgede askeri müdahaleciliğe kayışın işaretini veren **“Güvenliğimizi, etkili diplomasi ve savaşıma-kazanmaya hazır askeri kuvvetlerle güçlendirmek”** ifadesi geçer.²⁵⁵

Başkan Clinton'ın askeri müdahale taleplerine dair üzerindeki baskının artarak devam etmesi, 1998 yılında yayımlanan Ulusal Güvenlik Belgesi'ne de yansır. Belgede tehdit olarak görülenler arasında **“başarısız devletler”** vardır.²⁵⁶ Bu devletlerin Amerikan çıkarlarına ve Amerikan vatandaşlarına karşı birer tehdit unsuru olduğu belirtilir. Gerekirse askeri güç kullanımı da dahil olmak üzere bu tehditlere karşı her türlü tedbirin alınacağı açıklanır.²⁵⁷

Her ne kadar bölgesel ya da uluslararası örgütlere vurgu olsa da Clinton döneminin 2001 Yılı Ulusal Güvenlik Belgesi'ne bakıldığında, bölgesel çatışmaların engellenmesine yönelik araçlar sıralanırken askeri kapasite de diğer araçlar arasında yer alır.²⁵⁸ Hatta ABD'nin askeri güç unsuru, 1994 ilk Ulusal Güvenlik Belgesi'nde dahi 73 yerde geçmiş ve küresel barışı desteklemek adına

²⁵¹ Tayyar Arı ve Ferhat Pirinççi, “Soğuk Savaş Sonrasında ABD'nin Balkan Politikası”, **Alternatif Politika**, Cilt. 3, Sayı.1, (Mayıs 2011), s.5.

²⁵² 1996 Yılı ABD Ulusal Güvenlik Belgesi, Şubat 1996, <http://nssarchive.us/NSSR/1996.pdf> (21 Mayıs 2017).

²⁵³ 1996 Yılı ABD Ulusal Güvenlik Belgesi, Şubat 1996, <http://nssarchive.us/NSSR/1996.pdf> (21 Mayıs 2017) ve 1994 Yılı ABD Ulusal Güvenlik Belgesi, Temmuz 1994, <http://nssarchive.us/NSSR/1994.pdf> (21 Mayıs 2017).

²⁵⁴ Clinton döneminde Cumhuriyetçi eleştiriler için bk.: Robert O. Freedman, “U.S. Policy Toward the Middle East in Clinton's Second Term”, **Middle East Review of International Affairs**, Cilt.3, Sayı.1, (Mart 1999).

²⁵⁵ 1997 Yılı ABD Ulusal Güvenlik Belgesi, Mayıs 1997, <http://nssarchive.us/NSSR/1997.pdf> (7 Mayıs 2018), s.3.

²⁵⁶ 1998 Yılı ABD Ulusal Güvenlik Belgesi, Ekim 1998, <http://nssarchive.us/NSSR/1998.pdf> (7 Mayıs 2018).

²⁵⁷ 2001 Yılı ABD Ulusal Güvenlik Belgesi, Aralık 2000, <http://nssarchive.us/NSSR/2001.pdf> (21 Mayıs 2017), s.7.

²⁵⁸ 2001 Yılı ABD Ulusal Güvenlik Belgesi, Aralık 2000, <http://nssarchive.us/NSSR/2001.pdf> (21 Mayıs 2017), s.7.

askeri gücün kullanımı yadsınmamıştır.²⁵⁹ Bu konuda en ılımlı yaklaşım 1996 belgesinde olup, önceliğin askeri gücü kullanmak değil, diplomatik unsurların devreye girmesi gerektiğinin açıklanmış olmasıdır; hatta belgede “*seçici*” sözcüğü kullanılarak çatışmalara hemen askeri müdahale edilmeyeceği belirtilmiştir.²⁶⁰

Clinton dönemindeki Ulusal Güvenlik Belgeleri'nin ortak özelliği, ABD'nin dünya liderliğinin gerekliliğine duyulan ihtiyacın ısrarla tekrar edilmiş olmasıdır. Her soruna küreselleşme vurgusu yapılır. 1999 Ulusal Güvenlik Belgesi bu konuda küreselleşmenin altını çizerken, suç artık küresel olarak nitelendirilir ve dünyanın farklı yerlerinde “*suçlu*” devletler olduğu söylenerek bu ülkelerin uluslararası terörü ya da kaçakçılık faaliyetlerini destekleyerek birer tehdit oluşturdukları söylenir.²⁶¹ Küresel piyasa ekonomisini tehdit eden bu güçlerle mücadele, diğer ulusların refahı ve istikrarı için elzemdir; çünkü diğer yönetimlerdeki olası istikrarsızlık, ABD ulusunu da tehdit edecektir.²⁶²

11 Eylül sonrasında kurulacak tehdit tanımlarının çoğu aslında bu dönemde inşa edilmeye başlanmıştır. 2003 Irak işgaline dair tehdit söylemlerinin dahi bu dönemde kurulmaya başlandığı görülür. Nitekim 1998 yılının sonunda Kongre'de kabul edilen Irak'ı Kurtarma Yasası (*Iraq Liberation Act*) ve bu yasanın çıkarılması sürecinde kullanılan söylemler de bir sonraki dönemin güvenlikleştirme sürecine öncülük eden söylemler içerir.²⁶³ Clinton bu yasaya dair yaptığı konuşmada, güvenlikleştirme unsurlarından olan aciliyet vurgusu gereği ‘Acil Ek Ödenekler Yasası’ni (*Emergency Supplemental Appropriations Act*) imzalayışından ve bu yasa ile Irak'taki demokratik muhalefete yapılan 8 milyon dolarlık yardımdan bahseder. Ayrıca Clinton'ın tehdit söylemleri kapsamında Irak'taki yasak silah ve füze programları da vardır. Temelleri atılan bu güvenlikleştirme, 11 Eylül saldırılarının ardından daha da güçlü tehdit

²⁵⁹ 1994 Yılı ABD Ulusal Güvenlik Belgesi, Temmuz 1994, <http://nssarchive.us/NSSR/1994.pdf> (21 Mayıs 2017).

²⁶⁰ Çağrı Erhan, “ABD'nin Ulusal Güvenlik Anlayışı”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Dergisi*, Cilt.56, Sayı.4, (2001), s.84.

²⁶¹ Erhan, *ABD'nin Ulusal Güvenlik Anlayışı*, s.86.

²⁶² Erhan, *ABD'nin Ulusal Güvenlik Anlayışı*, s.87.

²⁶³ *Irak'ı Kurtarma Yasası (Iraq Liberation Act)*, 31 Ekim 1998, <https://www.congress.gov/105/plaws/publ338/PLAW-105publ338.pdf> (17 Mayıs 2018). İnşa edilen söylemleri incelemek için bk.: *ABD Başkanı Bill Clinton'ın Irak'ı Kurtarma Yasası Konuşması*, 31 Ocak 1998, <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=55205> (17 Mayıs 2018).

söylemlerine evrilerek, askeri güvenliğin gündeminin daha da keskin gözlemleneceği dönüşüm sürecini başlatacaktır.

2.4.ABD'nin 11 Eylül Sonrası Güvenlikleştirmeleri

ABD'nin dış politika anlayışı, 11 Eylül sonrasında daha agresif ve askeri odaklı bir şekil almıştır. Bu dönemin güvenlikleştirmeleri, ABD'nin kendi istediği biçimde bir dünya düzeni inşa etmesine ve o düzeni kontrol etme sürecine aracılık etmektedir. Sürecin geneline bakıldığında, Washington yönetiminin ekonomik ve siyasi çıkar odaklı işgaller gerçekleştirerek, güvenlikleştirmelerle bu işgalleri “zaruri” kılmaya çalıştığı görülür. Devlet dışı aktörler özellikle terör grupları üzerinden tehdit söylemleri kurulur ki ABD'nin sıkıntısını çektiği askeri tehdit boşluğu böylece doldurulur.²⁶⁴ Dönem boyunca Soğuk Savaş döneminin makro evrenselci söylemlerine benzer retoriklerin kullanıldığı görülecektir, askeri sektör tekrar canlanmıştır.²⁶⁵

2.4.1.ABD Başkanı G.W. Bush Dönemi Güvenlikleştirmeleri (2001-2009)

Clinton sonrası yönetime gelen G.W. Bush döneminde Amerikan dış politika anlayışı hem söylem hem de eylem bazında daha sert ve saldırgandır. 11 Eylül saldırıları olarak tarihe geçen Dünya Ticaret Merkezi'ne ve Pentagon'a yapılan saldırılar bu dönemde gerçekleşir.²⁶⁶ El Kaide lideri Suudi kökenli Usame Bin Ladin önderliğinde gerçekleşen saldırıların ardından, Amerikan dış politikasında yaşanan köklü değişimler, bu dönüşümlerin sadece saldırılarla ilgili olmadığını düşündürmektedir. Zira ABD yönetimi, bu durumdan faydalanarak özellikle Ortadoğu'ya yönelik pek çok askeri hareket başlatır ve işgaller Amerikan hegemonyasının her alanda güçlenmesine sebep olur.

ABD'nin operasyonlarının ilki, 11 Eylül saldırılarının üzerinden henüz bir ay geçmeden 2001 Ekim ayında Afganistan'a gerçekleşir. Zira saldırıların liderliğini yaptığı belirtilen Usame Bin Ladin 1996 yılından beri Afganistan'da yaşamaktadır. Savaşın bir ay önce Başkan Bush, Kongre'de yaptığı konuşmada

²⁶⁴ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.110.

²⁶⁵ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.119.

²⁶⁶ CNN, “Terror attacks hit U.S.”, 11 Eylül 2001, <http://edition.cnn.com/2001/US/09/11/worldtrade.crash/> (20 Mayıs 2017).

Afganistan'daki tüm El Kaide liderlerinin ABD'ye teslim edilmesini ister.²⁶⁷ Teröre karşı savaş söylemi ile başarılı bir güvenlikleştirme başlatan Bush yönetimi, Afganistan işgalinde tüm dünyanın desteğini arkasına alır.²⁶⁸ Ek olarak BM Güvenlik Konseyi, Taliban rejimini değiştirmek için Afgan halkına destek vereceğini açıklar.²⁶⁹ BM çatısı altında, BM Şartı'nın 7. Bölüm 42. Maddesi çerçevesinde uluslararası barış ve güvenliğin bozulduğu gerekçesiyle askeri müdahale izni çıkarılır. BM Büyükelçisi John Negroponte'nin BMGK'ya sunduğu mektupta da Taliban rejiminin Afganistan'ı El Kaide'ye hareket üssü olarak kullandığı iddia edilerek Taliban yönetimi hedef gösterilir.²⁷⁰ Ayrıca NATO, 11 Eylül saldırılarını ABD dışından yönlendirildiği gerekçesiyle Washington Antlaşması'nın 5.Maddesi kapsamında değerlendirir.²⁷¹

Saldırılar sonrası Afganistan işgaline uluslararası kamuoyunun desteğinin sağlandığı süreç tam bir güvenlikleştirme örneğidir. Bush, saldırılardan birkaç gün sonra yaptığı konuşmada tehdidi küreselleştirir ve Afganistan yönetimini tehdit içine katarak hedef gösterir.²⁷²

“...sadece kendi halkını bastırmakla kalmıyor, teröristlere sponsorluk ve barınak sağlayarak her yerde insanları tehdit ediyor... Fakat yaşam tarzımıza karşı bir tehdit olan terörizmi yenmenin tek yolu onu durdurmak, ortadan kaldırmak ve büyüdüğü yerde [Afganistan'da] yok etmektir... Medeni dünya Amerika'nın yanında toplanıyor. Bu terörün cezazsız kalması durumunda kendi şehirlerinin, kendi vatandaşlarının bir sonraki hedef olabileceğini anlıyorlar.”

Uluslararası kamuoyunu ikna etme sürecinde işlevsel aktör olarak İngiltere de devreye girer. 4 Ekim 2001'de İngiltere Başbakanı Tony Blair, El-Kaide örgütünün 11 Eylül saldırılarından sorumlu olduğuna dair kanıt olduğunu söylediği

²⁶⁷ ABD Başkanı G.W. Bush Kongre Konuşması, 21 Eylül 2001,

<http://edition.cnn.com/2001/US/09/20/gen.bush.transcript/> (20 Mayıs 2017)

²⁶⁸ Public Overwhelmingly Backs Bush in Attacks on Afghanistan, 8 Ekim 2001,

<http://news.gallup.com/poll/4966/public-overwhelmingly-backs-bush-attacks-afghanistan.aspx> (15 Mayıs 2018).

²⁶⁹ M.Turgut Demirtepe ve Güner Özkan (drl.), **Uluslararası Sistemde Orta Asya Dış Politika ve Güvenlik**, USAK Yayınları, 2013, s.259.

²⁷⁰ Gül Seda Acet ve Fazlı Doğan, “11 Eylül Olayları Sonrası ABD-Afganistan İlişkileri: İstiladan İşbirliğine”, **Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Cilt.17, Sayı.33, (Nisan 2017), s.62.

²⁷¹ Acet ve Doğan, s.63.

²⁷² ABD Başkanı G.W.Bush'un Konuşması, 20 Eylül 2001,

<https://www.theguardian.com/world/2001/sep/21/september11.usa13> (14 Nisan 2018).

belgeleri açıklar.²⁷³ Böylece hem Washington hem de Londra yönetimleri öncülüğünde başlatılan süreçte, uluslararası kamuoyu ikna edilir.

ABD'nin Afganistan'a ilk askeri müdahalesinin ardından, Afganistan'da Gönüllüler Koalisyonu denilen ve sayıları Nisan 2003'te 49'u bulan ülkeden oluşan koalisyon, savaşı başlatır.²⁷⁴ Bu gelişmenin ardından Bush, Amerikan Harp Akademisi West Point'de küresel askeri müdahalelere gerekçeyi kuvvetlendirecek bir konuşma yapar. Konuşmasında ABD'nin dış politikasındaki eski argümanların (caydırıcılık, çevreleme vb) artık işe yaramadığını belirten Bush, önleyici müdahale (*preventive attack*) kavramını ortaya atar.²⁷⁵ Kavram, karşı taraftan herhangi bir saldırı gelmeksizin, olası tehditlere karşı yapılacak müdahalelere bir zemindir. Hedef her ne kadar Irak olarak açıkça belirtilmese de Bush'un sözleri Irak işgalinin sinyalini verir:

“Terörle savaş, savunmayla kazanılmayacaktır. Savaş alanını düşmanın bölgesine götürmeli, planlarını bozmalı ve ondan kaynaklanacak tehditleri, ortaya çıkmalarına fırsat bırakmadan etkisiz hale getirmeliyiz”²⁷⁶

Bush, bu dönemde ABD içindeki ekonomik sıkıntılar ve siyasi skandallarla baş etmek zorundadır.²⁷⁷ Kamuoyundan aldığı destek de düşüştür.²⁷⁸ Amerikan Enerji devi Enron şirketinin 2001 yılındaki çöküşü, ABD tarihinin en büyük iflası olarak kayıtlara geçer.²⁷⁹ Denetleme şirketi Arthur Andersen'in Enron'un bilançosunu şişirdiğinin ortaya çıkmasıyla, hem Bush yönetimi hem de şirket skandalın içinde kendilerini bulur.²⁸⁰ Zira şirketin üst düzey yöneticileri ile Başkan Bush'un ve ekibinin derin ilişkileri ortaya çıkmış; Enron şirketi tarafından

²⁷³ İngiltere Başbakanı Tony Blair'in Konuşması, 4 Ekim 2001, <https://www.theguardian.com/world/2001/oct/04/september11.usa3> (14 Nisan 2018).

²⁷⁴ A.S.M. Ali Ashraf, “The politics of coalition burden-sharing: The case of the War in Afghanistan”, **University of Pittsburgh ProQuest Dissertations Publishing**, 2011, s.2.

²⁷⁵ ABD Başkanı G.W. Bush'un West Point Konuşması, 1 Haziran 2002, <http://www.nytimes.com/2002/06/01/international/text-of-bushs-speech-at-west-point.html> (20 Mayıs 2017)

²⁷⁶ ABD Başkanı G.W. Bush'un West Point Konuşması, 1 Haziran 2002, <http://www.nytimes.com/2002/06/01/international/text-of-bushs-speech-at-west-point.html> (20 Mayıs 2017)

²⁷⁷ ABD Başkanları dönemlerinde yaşanan ekonomik skandallara dair detaylı okuma için bk.: David Stockman, **The Great Deformation: The Corruption of Capitalism in America**, The New York Times Bestseller, 2013.

²⁷⁸ Michael Moore (Yapımcı), Fahrenheit 9/11 (Belgesel Film), ABD, 2004, 7.dk. 30.sn. <http://watchdocumentaries.com/fahrenheit-911/> (21 Mart 2018).

²⁷⁹ **The Economist**, “Bush and Enron's Collapse”, 11 Ocak 2002, <https://www.economist.com/node/938154> (25 Nisan 2018).

²⁸⁰ Daniel Schorr, “Bush Administration Energy Policy Highlights Enron Scandal”, 27 Mart 2002, <https://search.proquest.com/docview/189971663?accountid=9645> (21 Mart 2018).

siyasi partilere yapılan yardımlar sebebiyle de skandalın siyasal sistem üzerinde tartışmalara etkisi olmuştur.²⁸¹ Bush yönetimini zora sokan bir başka skandal ise, dönemin Adalet Bakan Yardımcısı Larry Thompson ile ilgilidir. Bush tarafından yolsuzlukla mücadeleden sorumlu kişi olarak görevlendirilen Thompson'ın geçmişte çalıştığı Providian Financial Corp. adlı şirkette yönetici olduğu ve şirketin yolsuzluk uygulamalarına ilişkin iddiaları parayla susturduğu söylemleri, Amerikan kamuoyunda tepkilere sebep olmuştur.²⁸²

Başkan Bush, bu skandallar arasında babası G.H.W. Bush döneminden beri kurulmaya çalışan küresel düzen içinde sorun olarak görülen Irak'a karşı mücadeleyi sürdürme gayretindedir. 2002 Ocak ayında yaptığı konuşmasında şer eksenini (*axis of evil*) kavramını kullanır. Terörü destekleyen güçler olarak şer eksenine dahil ettiği ülkeler İran, Irak ve Kuzey Kore'dir.²⁸³ Ancak bu ülkelerin ortak özelliğine bakıldığında, tümünün Amerikan sermayesinin serbest dolaşımına izin vermeyen ideolojilere sahip oldukları görülür.

2003 yılına gelindiğinde, 11 Eylül'e karşı Amerikan kamuoyunda oluşan korku ve tehdit çekincesinin oluşturduğu atmosferle, ABD'nin Irak'ı işgale başlaması ve Ortadoğu politikasını tek taraflı şekillendirmesi ilk aşamada kolay olur.²⁸⁴ Ancak Afganistan Savaşı'nda başarılı bir güvenlikleştirme inşa eden Bush, aynı başarıyı Irak Savaşı'nda elde edemez. Irak'a askeri müdahaleye sadece Çin ve Rusya değil, Almanya ve Fransa da karşı çıkar.²⁸⁵ Sadece İngiltere ve yeni Nato üyelerinden gelen destekle yola çıkan Bush, tam anlamıyla NATO desteği alamaz.²⁸⁶ Bu süreçte, TBMM tarafından 1 Mart 2003'te gerçekleştirilen kapalı oturumda alınan kararlar Türkiye'den de ilk etapta ABD'ye destek kararı gelmez.²⁸⁷

²⁸¹ Allan J. Cigler, "Enron, a Perceived Crisis in Public Confidence, and the Bipartisan Campaign Reform Act of 2002", **Review of Policy Research**, Cilt.21, Sayı.2, (Mart 2004), s.246.

²⁸² **Los Angeles Times**, "Corporate Cop Sued; Stock Fraud Alleged", 15 Ağustos 2002, <http://articles.latimes.com/2002/aug/15/nation/na-providian15> (15 Nisan 2018).

²⁸³ **ABD Başkanı G.W. Bush'un Konuşması**, 29 Ocak 2002, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/print/20020129-11.html> (15 Nisan 2018).

²⁸⁴ Burak Bilgehan Özpek, "En Uzun On Yıl: 11 Eylül Sonrası Ortadoğu", **Ortadoğu Etütleri**, Cilt.3, Sayı.2, (Ocak 2012), s.186.

²⁸⁵ Osman Sabri Kıratlı, "Avrupa Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası ve Üç Büyükler: Almanya, Fransa ve İngiltere", **Akademik İncelemeler Dergisi**, Cilt.11, Sayı.1, (2016), s.220.

²⁸⁶ Bu dönemde ABD ile başta Almanya ve Fransa olmak üzere Avrupa arasında, Irak'a askeri müdahaleye yönelik görüş farklılıkları yani bir "trans-atlantik çatlak" oluşur. Bu ayrışma sebebiyle Bush, NATO üyesi Avrupa

11 Eylül saldırılarının sağladığı kolaylaştırıcı unsurun etkisi azalmış olmasına rağmen, Bush yönetimi müdahalenin zeminini, Irak'ta kitle imha silahları bulunduğu, Bağdat yönetiminin terör örgütlerine destek verdiği tehdit söylemleriyle inşa etmeye çalışır.²⁸⁸ Bu arada Irak, İsrail'in Filistin'e yönelik saldırısını protesto etmek için petrol ihracatına bir süre ara verme kararı alır.²⁸⁹ Irak'a karşı daha katı önlemler alınmasını isteyen ABD Başkanı Bush, BM Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada, ABD'nin tek taraflı olarak eyleme geçeceğini ilan eder.²⁹⁰ Konuşmasında *“Irak rejiminin devam etmesi, Birleşmiş Milletler yönetimi ve barış için bir tehdittir”* ifadelerini kullanır. Sadece Amerikan halkını değil, tüm dünyaya yönelik inşa ettiği tehdit olan Irak, kitle imha silahları ve nükleer saldırı potansiyeli taşımaktadır:

“Irak, nükleer programı - silah tasarımı, tedarik kayıtları, deney verileri, nükleer materyallerin muhasebesi ve dış yardım belgeleri hakkında önemli bilgileri tutmaya devam ediyor. Irak, yetenekli nükleer bilimcileri ve teknisyenleri istihdam ediyor. Nükleer bir silah oluşturmak için gerekli fiziksel altyapıyı koruyor. Irak, nükleer silah yapımında gerekli uranyumu zenginleştirmek için kullanılan yüksek mukavemetli alüminyum tüpler satın almak amacıyla çeşitli girişimlerde bulundu.”

BM çatısı altında, Bush hem Amerikan kamuoyuna hem de BM üyesi ülkelere güvenleştiren söylemler eşliğinde Irak'a silahlı müdahale yapılmasını içeren bir BM kararı çıkarma girişiminde bulunur. Fransa ve Rusya'dan veto sinyali gelmesi üzerine sunulan teklif geri çekilir.²⁹¹ Ancak BM Güvenlik Konseyi aldığı 1441 sayılı kararla Irak'ın tamamen ve acilen silahsızlanması gerektiği

ülkelerinden tam destek alamaz. Bu konu sadece ABD-Avrupa arasında değil, AB'nin kendi içinde de kırılmalara yol açmıştır. AB içindeki kırılmalara dair detaylı okuma için bk.: Osman Sabri Kıratlı, “Avrupa Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası ve Üç Büyükler: Almanya, Fransa ve İngiltere”, **Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)**, Cilt.11, Sayı.1, (2016).

²⁸⁷ Türkiye'nin 1 Mart tezkeresindeki ve sonrasındaki tavrının karikatürlere yansıyan örnekleri için bk.: Murat Erdem, “11 Eylül Sonrası Türk-Amerikan İlişkileri ve Karikatüre Yansıması”, **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**, Sayı.40, (Bahar 2015), s.304.

²⁸⁸ Kim Jaechun ve David Hundt, "US Policy Toward Rogue States: Comparing the Bush Administration's Policy Toward Iraq and North Korea", **Asian Perspective**, Cilt.35, Sayı.2, (Nisan-Haziran 2011), s.243.

²⁸⁹ Ertan Efeğil, “Bush Doktrini ve Dünya Güvenliğine Etkileri”, **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)**, Sayı.8, (2008), s.113.

²⁹⁰ *ABD Başkanı G.W. Bush'un BM Konuşması*, 12 Eylül 2002, <http://www.un.org/webcast/ga/57/statements/020912usaE.htm> (22 Mart 2018).

²⁹¹ Srinivas R. Melkote, “News Framing During a Time of Impending War: An Examination of Coverage in The New York Times prior to the 2003 Iraq War”, **International Communication Gazette**, Cilt.71, Sayı.7, s.550.

çağrısında bulunmuştur.²⁹² Bu arada ABD hükümeti, Irak'ın aleyhindeki kampanyasını yoğunlaştırır ve Bağdat rejiminin BM Güvenlik Konseyi kararları tarafından belirlenen yükümlülükleri ihlal ettiği ve uluslararası düzene karşı bir tehdit olduğu söylemini kullanır.²⁹³ Başkan Yardımcısı Dick Cheney'nin 26 Ağustos 2002'deki açıklaması da Bush'un söylemlerine paralel ifadeler içermektedir:

*“Saddam Hüseyin'in kitle imha silahlarına sahip olduğuna dair hiçbir şüphe yok. Şüphesiz bu silahları bize, dostlarımıza ve müttefiklerimize karşı kullanmak için biriktiriyor.”*²⁹⁴

Soğuk Savaş döneminin tehdit söylemleri, 11 Eylül saldırılarının oluşturduğu tehdit algısıyla geri dönmeye başlamıştır. Buraya kadar Amerikan halkı üzerinde güvenikleştirme inşasının başarıya ulaştığı söylenebilir. Çünkü yapılan kamuoyu araştırmalarında, Amerikan halkının %70 ile %90 arasındaki bir bölümünün, Saddam Hüseyin'in er ya da geç kitle imha silahlarıyla Amerika Birleşik Devletleri'ne saldıracağına dair endişe taşıdığı görülmektedir.²⁹⁵ Oluşturulan yoğun tehdit algısı sonrası alınan olağanüstü tedbirler arasında ABD'nin Irak çevresinde askeri gücünü arttırdığı ve Ortadoğu'da pek çok askeri anlaşmaya imza attığı görülür.²⁹⁶ Ancak Amerikan kamuoyu, saldırıya uğrama endişesi ile ABD'nin her geçen gün artan silahlanma oranına ya da ikili askeri güvenlik anlaşmalarının sayısının artmasına ses çıkarmaz. Bunda medya organlarının, Washington yönetiminin Irak'a karşı giriştiği işgale yayınlarıyla destek çıkmasının da etkisi vardır.²⁹⁷ Hatta savaş haberciliğine iliştilmiş gazetecilik (*embedded journalism*) tabiri bu sebeple girerek, dünya kamuoyu

²⁹² Bağdat yönetiminin BM 1441 sayılı karara tepkisine dair detay için bk.: Målfrid Braut-Hegghammer, “Rebel Without a Cause?: Explaining Iraq's Response to Resolution 1441”, *The Nonproliferation Review*, Cilt.13, Sayı.1, 2006.

²⁹³ Shirley V. Scott ve Olivia Ambler, “Does Legality Really Matter? Accounting for the Decline in US Foreign Policy Legitimacy Following the 2003 Invasion of Iraq”, *European Journal of International Relations*, Cilt.13, Sayı.1, (Mart 2007), s.76.

²⁹⁴ Scott ve Ambler, s.75.

²⁹⁵ Chaim Kaufmann, “Threat Inflation and the Failure of the Marketplace of Ideas: The Selling of the Iraq War”, *International Security*, Cilt.29, Sayı.1, (Yaz 2004), s.30.

²⁹⁶ Bahsi geçen olağanüstü tedbirlerin çoğu Ortadoğu üzerinden gerçekleştiği için çalışmanın 3.bölümünün kapsamına girmektedir. İlgili örnekler için bk. s.81 ve devamı.

²⁹⁷ Haldun Yalçınkaya, “Savaşlarda Asker-Medya İlişkilerinin Geldiği Son Aşama: İliştirilmiş Gazetecilik”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt.5, Sayı.19, (Güz 2008), s.50.

“gazeteciler”in askerlerle yan yana nasıl hareket ettiğine şahitlik eder.²⁹⁸ Dolayısıyla Afganistan işgali öncesinde olduğu gibi, Irak işgali sırasında da sürdürülen güvenlikleştirmenin kurucu aktörü, sadece Washington yönetimi değil, aynı zamanda ABD basınıdır.

Washington’ın Irak işgali üzerinden Amerikan halkına ve dünya kamuoyuna yönelik inşa etmeye çalıştığı güvenlikleştirme, 2003 yılı başı itibarıyla yıkılmaya başlar; işgalin başında güvenlikleştirme unsurlarından işlevsel aktör olma görevini üstlenen medya, işgalin ikinci dönemi denebilecek süre boyunca sadece ABD içinde değil tüm dünyada mütemadiyen gerçekleştirilen savaş karşıtı protestoları yayınlarına taşır.²⁹⁹ Güvenlikleştirme söylemlerinin zedelenmesine sebep olan olaylardan biri, ülkede kitle imha silahları bulunmadığına ilişkin raporun BM’ye sunulmasıyla gerçekleşir.³⁰⁰ 2003 Mart ayında BM silah denetçisi Hans Blix, Irak yönetiminin kendilerine işbirliği konusunda yardımcı olup, kolaylık sağladığını fakat daha fazla zamana ihtiyaç duyduklarını açıklar.³⁰¹ Başkan Bush ise 17 Mart 2003’te Irak’ta diplomatik sürecin dolduğunu söyleyerek, Saddam Hüseyin ve oğullarının Irak’ı 48 saat içinde terketmemeleri halinde savaşın başlayacağını duyurur. Bu ultimatomu kabul etmeyen Bağdat, başlatılan hava harekatı ile Amerikan füzelerinin saldırısına uğrar, ABD tankları Bağdat’a girer.³⁰² Bush, Saddam rejimine karşı savaş başlatarak hem Ortadoğu’da imajını güçlendirecek hem de yeniden inşa etmeyi umduğu Irak, **“tüm Ortadoğu’ya örnek teşkil edecek ve bir domino etkisi yaratılacak, dünyada yaşanan liberal dönüşüme en dirençli bölge olan Ortadoğu’da dönüşümün fitilini ateşleyecektir.”**³⁰³

Saddam rejiminin devrilmesi sonrasında, ABD yönetimi Irak’ta iddia ettiği düzeni hemen kuramaz. Savaş karşıtlarının ve politika yapıcılar üzerinde etkili

²⁹⁸ Irak İşgalinde Medyanın Tutumuna Dair bk.: Kylie Tuosto, “The Grunt Truth of Embedded Journalism: The New Media /Military Relationship”, **Stanford Journal of International Relations**, Cilt.10, Sayı.1, (Sonbahar-Kış 2008).

²⁹⁹ **CTV News**, “CTV Television, Anti-war demonstrations around the world protesting war in iraq”, 24 Eylül 2005.

³⁰⁰ Kaufmann, s.25.

³⁰¹ Kaufmann, s.29.

³⁰² ABD’nin Irak işgaline dair detaylı okuma için bk.: Thomas E. Ricks, **Fiyasko : Amerika'nın Irak'taki Askeri Serüveni**, Deniz Başkaya (çev.), İstanbul: Doğan Kitap, 2008.

³⁰³ Meliha Benli Altunışık, “Ortadoğu ve ABD: Yeni Bir Döneme Girilirken”, **Ortadoğu Etütleri**, Cilt.1, Sayı.1, (Temmuz 2009), s.77.

baskı gruplarının eleştirel söylemleri daha da güçlenir.³⁰⁴ Öte yandan Irak işgali, uluslararası hukuk açısından da yoğun eleştirilere uğrar.³⁰⁵ Zira ABD, “*dünyayı demokrasi için daha güvenilir yapmak*” iddiasıyla nasıl Birinci Dünya Savaşı’na girmişse, aradan geçen 86 yılın ardından yine benzer bir iddia ile “*dünyayı kapitalizm için daha güvenilir yapmak*” adına Irak’ı işgal etmiştir.³⁰⁶

Amerikan halkının Irak işgalinin son evresinde gösterdiği tepkilere bakıldığında hedef kitlenin ikna sürecinin tamamlanmadığı görülür. Zira gerek Amerikan basınında gerekse kamuoyu araştırmalarında savaşa karşı tepkiler mevcuttur ve tıpkı Vietnam Savaşı’nda olduğu gibi hatta daha sert bir şekilde güvenlikleştirme süreci ters döner. Hedef kitle kaynaklı tepkilerin oluşmasında ve güvenlikleştirmenin başarısız olmasında işlevsel aktörlerden olan sivil toplum kuruluşlarının savaş karşıtı tutumu etkili olur.³⁰⁷ Ayrıca Ebu Gureyb Hapishanesi’nde ABD ve müttefik ülkelerin askerlerinin uyguladığı işkence görüntülerinin basına sızması, güvenlikleştirici aktör tarafından kurulmuş olan tüm güvenlik söylemlerini zedeleyici/yıkıcı bir unsur olarak ortaya çıkar.³⁰⁸ Zira bu durum, aşırı güvenlikleştirmenin (*over securitization*) bir sonucudur. İşgal, Amerikan ekonomisine de çok büyük bir yük getirmiş ve eleştirilerin işgalden uzun yıllar sonra dahi sürmesine sebep olmuştur.³⁰⁹ Güvenlikleştirmenin başarısızlıkla sonuçlanması ile Irak işgali, ABD’nin bölgedeki gücünün inişe geçtiği bir dönemin başlangıcı olur.³¹⁰

Başkan Bush, ikinci kez başkan seçilmesinin ardından, başarısız güvenlikleştirme sürecini düzeltmek adına görece daha yumuşak söylemler içeren bir politika izler. Bu dönemde Beyaz Saray’ın Ortadoğu politikası, “*Ortadoğu’da gerekirse askeri güç kullanarak demokratikleşme ve ekonomik reformları*

³⁰⁴ Duncan Watts, **Politics Study Guides EUP: Pressure Groups**, Edinburg University Press, 2007, s.98.

³⁰⁵ Ece Göztepe, “Amerika’nın İkinci Irak Müdahalesinin Uluslararası Hukuk ve Türkiye’nin Bu Savaşa Katılımının Türk Anayasa Hukuku Açısından Bir Değerlendirmesi Ya Da Haklı Savaşın Haksızlığı Üzerine”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt.59, Sayı.3, (2004), s.89.

³⁰⁶ Christopher Doran, **Making the World Safe for Capitalism**, Pluto Press, 2012, s.3

³⁰⁷ Watts, s.9.

³⁰⁸ ABD ve dünya basınında örneklerle Ebu Gureyb Hapishanesi’nde yaşananlara yönelik resmi raporlar için bk.: Karen J. Greenberg ve Joshua L. Dratel, **The torture papers: the road to Abu Ghraib**, Cambridge University Press, 2005.

³⁰⁹ Sandra Halperin, “The political economy of Anglo-American War: The case of Iraq”, **International Politics**, Cilt.48, Sayı.2-3, (Mart 2011), s.221.

³¹⁰ Altunışık, s.75-77.

gerçekleştirmek” amaçlıdır.³¹¹ 2004 yılında G8 Zirvesi’nde ortaya atılan Genişletilmiş Büyük Ortadoğu* kavramı bu amaca hizmet edecek dış politika anlayışı olarak öne çıkarılır.³¹² Liberal uluslararası politika kökenli BOP kapsamında projeyi kabul eden ülkelere demokrasi getirme iddiasıyla çeşitli ekonomik ve sosyal yardım paketleri sunulur.³¹³ Zamanla görülür ki proje kapsamındaki otoriter ülkelerdeki rejimlerde kökten bir değişim olmaz.³¹⁴ Aksine diktatör rejimlerin gücü, halkın gücüne oranla daha da artar, bölgede artan demokrasi yerine sermayenin dolaşımı yükselir.³¹⁵ BOP boyunca güvenlikleştirme, hem Amerikan halkına hem de Ortadoğu toplumlarına uygulanır. Beyaz Saray’ın seçmenlerine ek külfet getirecek, kendi ülkelerinden oldukça uzak, üstelik de kültürel olarak oldukça farklı coğrafyaya neden para akıtmaları gerektiğini anlatması şarttır. İkna sürecinde tehdit olarak radikalleşen “İslami terör” gösterilir ve Ortadoğu insanların Batılılaştırılması gerektiği söylemi kullanılır.³¹⁶ Hedef kitle olan Amerikan kamuoyunun BOP’a dair güvenlikleştirilmesinin başarılı olup olmadığına bakıldığında, Amerikalıların %65’inin, ABD’nin Ortadoğu’da gerçek hedefinin demokrasi olmadığını düşündükleri görülmektedir.³¹⁷

2006 yılında Irak Savaşı halen sürerken, Başkan Bush yeni bir Ulusal Güvenlik Belgesi daha yayımlar. Yeni raporda, tek taraflı söylemlerin aksine artık çok taraflı işbirliği içerisindeki mücadelelerden bahsedilmekte ancak terör tehdidi vurgusu sürmektedir.³¹⁸ Bush’un bu ikinci dönemdeki görece işbirliği temalı söylemlerine ve tehdit unsurunun kapsamını Müslüman toplumların tepkisini azaltmak adına sınırları netleştirilmemiş teröristlere indirgemesine rağmen, 2003 Irak işgali başarısız güvenlikleştirme örneklerinden biri olarak kalır.

³¹¹ Altunışık, s.76.

*ABD Başkanı G.W. Bush 2013 yılında, projenin ideolojik gerekçesini anlatmıştır.

³¹² *Partnership for Progress and a Common Future with the Region of the Broader Middle East and North Africa*, 9 Haziran 2004, <https://2001-2009.state.gov/e/eeb/rls/fs/33375.htm> (14 Nisan 2018).

³¹³ Ronald D. Asmus ve Diğerleri, “A transatlantic strategy to promote democratic development in the broader Middle East”, *The Washington Quarterly*, Cilt.28, Sayı.2, (2010), s.9.

³¹⁴ Ortadoğu’da otoriter rejimlerin kökenleri üzerine detaylı çalışma için bk.: Erdem Demirtaş, **Ortadoğu’da Devlet ve İktidar**, 1.Baskı, İstanbul: Metis Yayınları, 2014, s.141-143.

³¹⁵ Erdem Demirtaş, **Ortadoğu’da Devlet ve İktidar**, 1.Baskı, İstanbul: Metis Yayınları, 2014, s.158.

³¹⁶ The Greater Middle East Initiative, Strategic Comments, <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/1356788041022> Cilt.10, Sayı.2, (Mart 2004), s.2.

³¹⁷ *The US Greater Middle East Initiative*, [Elektronik Versiyon], **Policy Perspectives, Institute of Policy Studies**, Cilt.4, Sayı.2.

³¹⁸ *2006 Yılı ABD Ulusal Güvenlik Belgesi*, Mart 2006, <http://nssarchive.us/NSSR/2006.pdf> (12 Mart 2018).

11 Eylül saldırıları Beyaz Saray'a ihtiyacı olan tehdit eksikliği söylemini vermiş ve oluşturulan Irak tehdidi üzerinden ABD Ortadoğu'daki politikasını askeri güvenlik üzerinden inşa etmeye çalışmıştır. Soğuk Savaş sırasında görülen evrenselleştirici eğilimlerin tümü döneme damgasını vurmaktadır.³¹⁹ Askeri güvenliğin gündemi açısından Buzan, 11 Eylül sonrasında radikal bir kopuş olarak değerlendirir.³²⁰ Bu yargının en önemli ispatı, NATO'nun ilk kez 5. maddeyi harekete geçirmiş olmasıdır. Öyle ki bu talebe Rusya ve Çin dahi karşı çıkmamıştır. Bu kopuş, Obama döneminde de sürecek ve yöntemleri farklı olsa da Obama dönemi de Bush dönemi kadar yoğun güvenikleştirmeler eşliğinde askeri güvenliğin dönüşümünü hızlandıracaktır.

2.4.2.ABD Başkanı Barack Obama Dönemi Güvenikleştirmeleri (2009-2017)

Barack Obama dönemi, ABD dış politika anlayışına 'değişim' sloganını kullanarak giriş yapar.³²¹ Başkan seçildikten sonraki ilk konuşmasında "... *dünya değişti ve onunla birlikte değişmeliyiz*" diyen Obama için aslında bu bir iç politika söylemidir ve ekonomi odaklıdır.³²² Yine de Obama'nın bu değişim anlayışını, dış politikada da görmek mümkündür. Çünkü Obama'nın başkanlığının hemen öncesinde yapılan bazı araştırmalara göre, Amerikan kamuoyunun üçte birinden fazlası için en önemli sorun Irak'taki Amerikan varlığıdır.³²³ Obama başından beri Bush'un Irak politikasına karşıdır. ABD askerlerinin Temmuz 2002'de Irak'a girmelerinden sadece üç ay sonra yaptığı konuşmasında "*Saddam, Birleşik Devletler'e ya da komşularına yakın ve doğrudan tehdit oluşturmaz*" ifadelerini kullanmıştır.³²⁴ Başkanlık kampanyasını yürüttüğü 2007 yılında Bush'un Irak'a asker gönderme politikasını "*Bu politikamızı değiştirmenin vakti gelmiştir*"

³¹⁹ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.119.

³²⁰ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.119.

³²¹ ABD Başkanı Barack Obama'nın 'değişim' sloganının detaylı incelemesi için bk.: Adam J. Gaffey, "Obama's Change: Republicanism, Remembrance, and Rhetorical Leadership in the 2007 Presidential Announcement Speech", *Southern Communication Journal*, Cilt.79, Sayı.5, (2014).

³²² ABD Başkanı Barack Obama'nın İlk Başkanlık Konuşması, 20 Ocak 2009, <http://obamaspeeches.com/> (21 Mayıs 2017)

³²³ James M. Lindsay, "George W. Bush, Barack Obama and the future of US global leadership", *International Affairs*, Cilt.87, Sayı.4, (Temmuz 2011), s.771.

³²⁴ ABD Başkanı Barack Obama'nın Konuşması, Ekim 2002, <http://obamaspeeches.com/001-2002-Speech-Against-the-Iraq-War-Obama-Speech.htm> (21 Mayıs 2017)

sözleri ile eleştirir.³²⁵ Obama, Bush'un teröre karşı savaş adı altında yaptığı işgallere karşı oluşan tepkileri azaltmak ve Ortadoğu'da ABD imajını düzeltmek adına, göreve gelişinin hemen ardından dış politika turuna çıkar. İlk ziyareti Türkiye'ye sonra Mısır'a olacaktır. Tehdit olarak yine terör gösterilir ancak Irak işgaline sahip çıkılmaz ve saldırı Bush yönetiminin hatası olarak anlatılır.³²⁶

Ortadoğu ülkeleri ile diyalog kurulması gerektiğini savunan yeni yönetim döneminde, 2010 ve 2015 yıllarında olmak üzere iki Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi yayımlanır. Bu belgelerde geçen tehdit kavramına bakıldığında ilk belgede 82 kez, ikincisinde de 53 kez tehdit sözcüğünün kullanıldığı görülmektedir.³²⁷ 2010 güvenlik belgesindeki tehdit ile kast edilen unsurlar terör örgütleri (Afganistan ve Pakistan'daki El Kaide ve diğerleri), kitle imha silahları, siber saldırılar, nefret ve şiddet ağı, doğal afetler, salgın hastalıklar olarak sıralanmaktadır.³²⁸ 2015 belgesinde ise bir önceki belgedeki tehditlere ek olarak ekonomik kriz ve ekonomik yavaşlama, iklim değişikliği, enerji piyasası sorunları, zayıf ve başarısız devlet yapılarının sebep olduğu katliamlar, bölgesel çatışmalar, sınır aşan suçlar yer almaktadır.³²⁹

Obama'nın ilk dönem güvenlikleştirme örneklerinden birinin 2010 Ulusal Güvenlik Belgesi'ndeki 'nefret ve şiddet ağı' tehdidi üzerinden kurulduğu görülür. Bush döneminde Ortadoğu halklarına doğru yöneltilen nefretin Amerikan halkına terörle geri dönüşü, Ortadoğu'da ABD yönetimine karşı giderek artan tepkiler ve bu tepkilerin sonucu olarak Ortadoğu ülkeleriyle ekonomik ilişkilerin olası sektelere uğraması gibi sorunlar Obama'nın ilk ziyaretini Ortadoğu'ya yapmasını gerektirir. Bu süreçte, ABD yönetiminin Ortadoğu'ya yönelik güvenlikleştirmelerini anlamak için Başkan Obama'nın Türkiye ziyaretindeki Meclis hitabı önemli bir göstergedir. Müslümanlar üzerinden Amerikan halkına

³²⁵ ABD Başkanı Barack Obama'nın Konuşması, 19 Ocak 2007, <http://obamaspeeches.com/096-Floor-Statement-on-Presidents-Decision-to-Increase-Troops-in-Iraq-Obama-Speech.htm> (21 Mayıs 2017)

³²⁶ ABD Başkanı Barack Obama'nın Konuşması, Ekim 2002, <http://obamaspeeches.com/001-2002-Speech-Against-the-Iraq-War-Obama-Speech.htm> (21 Mayıs 2017).

³²⁷ 2010 Yılı ABD Ulusal Güvenlik Belgesi, Mayıs 2010, <http://nssarchive.us/NSSR/2010.pdf> (11 Mart 2017) ve 2015 Yılı ABD Ulusal Güvenlik Belgesi, Şubat 2015, <http://nssarchive.us/wp-content/uploads/2015/02/2015.pdf> (11 Mart 2017).

³²⁸ 2010 Yılı ABD Ulusal Güvenlik Belgesi, Mayıs 2010, <http://nssarchive.us/NSSR/2010.pdf> (11 Mart 2017)

³²⁹ 2015 Yılı ABD Ulusal Güvenlik Belgesi, Şubat 2015, <http://nssarchive.us/wp-content/uploads/2015/02/2015.pdf> (11 Mart 2017).

güvenlikleştirme yapılan Bush yönetiminin ardından, Obama tehdit kavramlarının çerçevesinde değişikliğe gider ve TBMM’de yaptığı konuşmasına “**Türkiye ve ABD günümüzün sorunlarına, tehditlerine, tehlikelerine karşı yan yana olmalı, birlikte çalışmalı**” sözleriyle başlar. Tehdit olarak terörle Müslümanları özdeşleştirmek yerine şu tespiti yapar:

“Günümüzde demokrasilerimiz beklenmedik sorunlar, tehditler paketiyle karşı karşıya. Sınır tanımayan bir ekonomik kriz, masum erkeklerin, kadınların ve çocukların ölümüne yol açan bir aşırılık; enerji kaynaklarımızla ilgili sıkıntılar ve değişen iklim; dünyada öldürücü silahların çoğalması; trajik çatışmanın devam etmesi...”³³⁰

Bu güvenleştireci söylemin hedef kitlesi bu kez Amerikan halkı değil, Bush döneminde ötekileştirilen Ortadoğu halklarıdır. Ortak tehditlere karşı Ortadoğu’dan arzu edilen şey ise, Washington’ın uygun gördüğü düzeni tehdit eden unsurlara karşı işbirliğidir:

“Hiçbir ülke bu tehditlere, bu sorunlara tek başına karşı koyamaz; bunların üstesinden gelmesinde bütün ülkelere görev düşüyor. Birbirimizi niye dinlememiz ve ortak bir zemin aramamız gerektiğinin cevabı, açıklaması bu. Bu sebeple karşılıklı çıkarlara dayanmamız ve farklılıklarımız üzerinde yükselmemiz gerekiyor. Birlikte hareket edersek daha güçlüyüz”³³¹

2010 Ulusal Güvenlik Belgesi’nde kullanılan bir diğer tehdit söylemi, terör örgütü ile mücadele adı altında Afganistan odaklı askeri operasyonların hedefi olan El Kaide üzerinden kurulur. Her ne kadar Obama döneminde, Bush dönemine nazaran daha az güvenleleştirme ve takiben daha az askeri müdahale gerçekleştiği imajı olsa dahi, Obama’nın iktidara gelişinde kullandığı değişim sözü aslında güçlü bir şekilde gerçekleştirilemez. Örneğin bahsi geçen Afganistan işgalinde 2004 yılından itibaren yapılan 236 drone saldırısının 192’si Obama döneminde yapılır ve bu saldırılarda 2000’den fazla militan ve sivil öldürülür.³³²

³³⁰ ABD Başkanı Barack Obama’nın TBMM’deki Konuşması, 6 Nisan 2009, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem23/yil3/ham/b07201h.htm> (13 Mart 2017).

³³¹ ABD Başkanı Barack Obama’nın TBMM’deki Konuşması, 6 Nisan 2009, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem23/yil3/ham/b07201h.htm> (13 Mart 2017).

³³² Sait Yılmaz, “Özelleşen Güvenlik, Askerleşen İstihbarat ve Yeni Paradigma”, [Elektronik Versiyon] <http://acikarsiv.aydin.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11547/516/sait38.pdf?sequence=1> (20 Nisan 2018), s.3.

11 Eylül saldırıları sonrası kurulan retorik, ABD muhalifi ülkelerin merkezinde yer alan ve Çin ile Rusya gibi ülkelere karşı stratejik öneme sahip olan Afganistan'ın işgali için sadece Bush yönetimine değil, Obama iktidarına da kolay bir ortam hazırlamıştır. Obama da Bush gibi 11 Eylül terör saldırılarını sıkça tehdit söylemlerinde kullanır.³³³ 2009 yılında West Point Akademi'deki konuşmasında Afganistan'daki savaşa neden başladıklarını anlatır ve bunun 11 Eylül saldırıları ile bir zorunluluk olduğunu açıklar.³³⁴

“...Bu önemli konuları ele almak için Amerika'nın ve müttefiklerin öncelikle Afganistan'daki bir savaşa mecbur kaldıklarını hatırlamak önemlidir. Bu kavgayı biz istemedik. 11 Eylül 2001'de 19 adam dört uçağı kaçırdı ve yaklaşık 3000 kişiyi öldürmek için kullandı. Askeri ve ekonomi merkezlerimize çarptılar. İnanç, ırk veya makamlarına bakılmaksızın masum erkekler, kadınlar ve çocuklar hayatlarını kaybetti...”

Konuşmasında 30 bin Amerikan askerinin daha Afganistan'a gönderileceğini duyuran Obama, Temmuz 2011'de askerlerin ülkelere geri dönmeye başlayacaklarını belirtir.³³⁵ Afgan topraklarına binlerce Amerikan askeri gitmelidir, zira **“Tehlikede olan basit biçimde sadece NATO'nun güvenilirliğinin testi değil, tehlikede olan müttefiklerimizin ve dünyanın ortak güvenliği”** dir.³³⁶ Obama'nın askeri öğrencilere ve akademisyenlere yaptığı bu konuşmasında, saldırıların ardından sekiz sene geçtikten sonra dahi ulusal güvenlik kaygısının Amerikan halkında sıcak tutulmaya çalışıldığı görülür. Ancak savaş uzadıkça, çatışmanın ülkeye getirdiği maddi ve manevi külfet sert eleştirilere sebep olacaktır.³³⁷ Amerikan Kongresi için yıllık bütçe tahmin raporları hazırlayan CBO, Afganistan harekatı sırasında 2014 itibarıyla Amerikalı askerlerden savaşta hayatını kaybedenlerin sayısının 1800'den fazla olduğunu belirtmiştir.³³⁸ Aynı

³³³ ABD Başkanı Barack Obama'nın 2009 Yılı Konuşması, 1 Aralık 2009, <http://www.americanrhetoric.com/speeches/barackobama/barackobamawestpointafghanistan.htm> (15 Mart 2017).

³³⁴ ABD Başkanı Barack Obama'nın 2009 Yılı Konuşması, 1 Aralık 2009, <http://www.americanrhetoric.com/speeches/barackobama/barackobamawestpointafghanistan.htm> (15 Mart 2017).

³³⁵ ABD Başkanı Barack Obama'nın 2009 Yılı Konuşması, 1 Aralık 2009, <http://www.americanrhetoric.com/speeches/barackobama/barackobamawestpointafghanistan.htm> (15 Mart 2017).

³³⁶ ABD Başkanı Barack Obama'nın 2009 Yılı Konuşması, 1 Aralık 2009, <http://www.americanrhetoric.com/speeches/barackobama/barackobamawestpointafghanistan.htm> (15 Mart 2017).

³³⁷ Amber Phillips, “On iraq, president obama is getting as much blame as george W. Bush”, **The Washington Post**, 2015.

³³⁸ CBO, Updated Death and Injury Rates of U.S. Military Personnel During the Conflicts in Iraq and Afghanistan, Washington DC, Aralık 2014, s.1.

rapor yaralananların sayısının ise yaklaşık 20 bin olduğunu açıklamıştır.³³⁹ 2001 yılında başlayan işgalin sebep olduğu bu rakamları Amerikan halkına anlatmak için güvenlikleştirici söyleme ihtiyaç duyan Başkan Obama, açıklamalarında sıkça terörle mücadele vurgusu yaparak, ulusal güvenliğin koruyucusu olarak görülen askerler için övgü ifadeleri kullanır. Örneğin, Afganistan'ı ilk ziyaretinde Bagram Üssü'ndeki Amerikan askerlerine sık sık **“sizinle övünüyoruz”** sözleriyle seslenir.³⁴⁰ Zira neden ülkelerinden kilometrelerce ötede ölümle burun buruna olduklarını sorgulamamaları için askerlere sadece ABD değil tüm dünya müteşekkirdir.³⁴¹

“... bu sadece bir Amerikan misyonu veya sadece bir NATO misyonu değil. El Kaide ve aşırılık yanlısı müttefikleri Afgan halkı için ve Amerikan halkı için tehdit oluşturuyor ancak aynı zamanda dünyanın dört bir yanındaki insanlara yönelik bir tehdit de oluşturuyor ve bu yüzden koalisyon ortaklarımızın olmasından gururluyuz. Burada bizimle yaptığınız harika iş için çok teşekkür ederim. Sizleri selamlıyoruz ve yaptığınız tüm fedakarlıklar için sizinle gurur duyuyoruz.”

Güvenlikleştirici aktör olan Obama'nın sadece konuşmalarında değil, yaptığı Bagram ziyaretinin fotoğraf karelerinde de güvenlikleştirici söylemlerin görsel ifadeleri mevcuttur.³⁴² Saflığı ve barışı temsil eden beyaz gömleğiyle askerler arasında sıcak görüntüler veren Obama, Amerikan kamuoyu adına Amerikan askerlerine sahip çıkmak için Afganistan'dadır:

³³⁹ CBO, Updated Death and Injury Rates of U.S. Military Personnel During the Conflicts in Iraq and Afghanistan, Washington DC, Aralık 2014, s.1.

³⁴⁰ ABD Başkanı Barack Obama'nın Afganistan Ziyaretindeki Konuşması, 28 Mart 2010, <http://www.americanrhetoric.com/speeches/barackobama/barackobamatroopsafghanistan.htm> (15 Mart 2017).

³⁴¹ ABD Başkanı Barack Obama'nın Afganistan Ziyaretindeki Konuşması, 28 Mart 2010, <http://www.americanrhetoric.com/speeches/barackobama/barackobamatroopsafghanistan.htm> (15 Mart 2017).

³⁴² Bk.: s.75, Şekil 4.



Şekil 4: ABD Başkanı Barack Obama'nın Afganistan'daki Bagram Askeri Üssü Ziyareti

Kaynak: Fotoğrafı çeken Pete Souza, Beyaz Saray, 1 Mayıs 2012

2011 yılına gelindiğinde Obama, Amerikan kamuoyundaki tepkileri ve ekonomideki yüksek harcamaları azaltmak adına Afganistan'daki 10 bin askerini ülkeye geri döneceğini açıklar.³⁴³ Zira Usame bin Ladin öldürüldüğü halde askerler hala kıta ötesindedir ve savaşın ülkeye maliyeti çok fazla artmıştır.³⁴⁴ Ancak aradan geçen dört yılın sonunda, Obama ülkeden çekilme kararından vazgeçer ve 5.500 askeri Afganistan'da tutma kararı verdiğini açıklar.³⁴⁵ Zaten bir yıl önce, iki ülke arasında yapılan güvenlik anlaşmasında da *“Afganistan'ın uzun dönem sosyo-ekonomik gelişimi ve bölgesel işbirliğini desteklemek için”* gerekli olan güvenliğe dair ittifakın sürmesi gerektiğinden bahsedilmektedir.³⁴⁶

Obama'nın başkanlığının ikinci dönemi, yoğunlukla ekonomi ve iç politika ağırlıklıdır çünkü Amerikalı seçmenin en önemli önceliği ekonomidir.³⁴⁷ Yine de İran'ın nükleer programı, Pasifik stratejisi, Sahra Afrikası, Suriye'deki iç savaş ve IŞİD ile mücadele gibi konular Obama'nın gündeminde yer alacaktır.

³⁴³ ABD Başkanı Barack Obama'nın Konuşması, 22 Haziran 2011, <http://www.americanrhetoric.com/speeches/barackobama/barackobamaafghanistanwardrawdown.htm> (20 Şubat 2017).

³⁴⁴ Joseph G. Peschek, “The Obama Presidency and the Great Recession: Political Economy, Ideology, and Public Policy”, *New Political Science*, Cilt.33, Sayı.4, (Kasım 2011), s.443.

³⁴⁵ ABD Başkanı Barack Obama'nın Konuşması, 15 Ekim 2015, <http://www.americanrhetoric.com/speeches/barackobama/barackobamaafghanistanstatement.htm> (20 Şubat 2017).

³⁴⁶ Security and Defense Cooperation Agreement between the United States of America and the Islamic Republic of Afghanistan, 30 Eylül 2014, <https://www.state.gov/documents/organization/244487.pdf> (20 Şubat 2018), s.1.

³⁴⁷ Karol Janas ve Rudolf Kucharcik, “Economic and Social Issues in the Second Term of Barack Obama”, *Aktual'Ni Problemy Ekonomiky = Actual Problems in Economics*, Sayı.172, 2015, s.81.

Başkan Obama'nın, seçimlerden kısa bir süre sonra Asya gezisine çıkması ve Amerikan dış politikasının Ortadoğu yorgunluğunun ardından Pasifik'e yönelmesi dış politikada evrilme tartışmalarına yol açar.³⁴⁸ Çin Halk Cumhuriyeti ve Filipinler ile yaşanan bazı adalara dair gerilim sonrasında Washington, sorunun "*barışçıl yollardan çözümleninin ABD'nin ulusal çıkarı olduğu*"nu ifade eder.³⁴⁹ Beyaz Saray, Amerikan halkına çoğu kişinin adını dahi bilmediği bu adalarla bağlantılı gerilimin neden ulusal çıkarlarıyla ilgili olduğunu açıklamak adına bir tehdit söylemi inşa etmek zorundadır. Çünkü Amerikalılar, Irak ve Afganistan tecrübelerinden sonra, kıtadan uzak bölgelerde asker bulundurulmasını ve siyasilerin kamuoyunun gündelik hayatlarını etkilemeyen konularla vakit geçirmelerini daha sesli eleştirmektedir.³⁵⁰ Dolayısıyla güvenlikleştirme ekonomi tabanlı yapılır. Zira Obama'nın ikinci kez başkanlık koltuğuna oturmasının hemen öncesinde bazı kredi derecelendirme kuruluşları ABD'nin kredi notunu düşürmüştür ve ülkede iş sahasındaki sorunlar ön plandadır. Amerikalıların çoğu terörle mücadeleyle neredeyse başa baş olarak ekonomiyi/iş bulma fırsatlarını öncelikli sorun görmektedir.³⁵¹ Böylece, Amerikalılar için ekonominin sağlıklı işleminin öncelikli olduğu 2011 yılı ve sonrasında, Pasifik'teki Amerikan varlığının sebebi ekonomi üzerinden açıklanır.³⁵²

"Çin gibi ülkelerin küresel ekonominin kurallarını yazmasına izin veremeyiz. Bu kuralları biz yazmalıyız...Amerikan pazarlarına yeni pazarlar açmalıyız."

Güvenliğin tanımının askeri sektörün ötesine geçerek değişmeyi sürdürdüğü 11 Eylül sonrasında, tehdit ekonomik alana sürüklenmiş, serbest piyasa ekonomisinin 2009 krizi sonrasında sorunları çözüme tümüyle kavuşamamıştır. Bu durum, Çin'e karşı dış politikada atılması gereken gereklilikleri ortaya çıkarır. Bu amaçla ABD Japonya, Güney Kore, Filipinler, Avustralya gibi ülkelerle ikili

³⁴⁸ Freddy Gray, "The Pacific President: In his second term, Obama is taking a decisive turn away from Europe--and Britain", *The Spectator*, Cilt.321, Sayı.9621, (19 Ocak 2013), s.10.

³⁴⁹ John Pomfret, "Clinton wades into South China Sea territorial dispute", *The Washington Post*, 23 Temmuz 2010, http://voices.washingtonpost.com/checkpoint-washington/2010/07/clinton_wades_into_south_china.html (10 Nisan 2018).

³⁵⁰ Erika G. King, *Obama, the Media, and Framing the U.S. Exit from Iraq and Afghanistan*, Taylor & Francis Group, 2014, s.187.

³⁵¹ Pew Research Center, *Americans' foreign policy priorities for 2014*, 31 Aralık 2013, <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2013/12/31/americans-foreign-policy-priorities-for-2014/> (10 Nisan 2018).

³⁵² *Beyaz Saray Açıklaması*, 5 Ekim 2015, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/10/05/statement-president-trans-pacific-partnership> (23 Mart 2018).

serbest ticaret ve ortak güvenlik anlaşmaları imzalayacaktır.³⁵³ Washington, Asya Pasifik'te ağırlıklı ekonomi odaklı bir dış politika izlemeyi sürdürecektir.³⁵⁴

Obama döneminde ABD'nin Afrika kıtasındaki askeri faaliyetleri de ayrı bir güvenlikleştirme konusu olmuştur. 13 Haziran 2012 tarihli Washington Post gazetesi, Beyaz Saray'ın Afrika'da Burkino Faso merkezli oluşturmaya çalıştığı istihbarat ve drone üsleri faaliyetini kamuoyuna duyurur.³⁵⁵ Aslında Washington, Bush yönetiminde, 6 Şubat 2007 tarihinde, ABD Afrika Komutanlığı AFRICOM'u kurarak güvenlik söylemlerinin sınırlarını Afrika'ya uzandırmıştır.³⁵⁶ Ancak komutanlığın varlığını hiçbir Afrika ülkesi kabul etmeyince, AFRICOM'un merkezi Almanya'daki Stuttgart olur.³⁵⁷ Afrika'dan gelen 50 devlet ve hükümet başkanını Washington'da ağırlayan Obama, amaçlarının sömürü değil, başta ekonomi olmak üzere pek çok alanda müttefiklik olduğunu belirtir.³⁵⁸ Oysa Obama, Afrika ile ABD arasında hedef olarak belirtilen 33 milyar dolarlık ticaret ve yatırım yüzdesini açıkladığı konuşmasında, ülkesinin Çin ile Afrika üzerinden giriştiği rekabetten ya da Afrika kıtasının hidrokarbon kaynaklarından bahsetmeyecektir.³⁵⁹ Küresel serbest piyasa ekonomisinin engellenmemesi için özellikle Afrika ülkeleri arasında ticaretin önündeki engellerin –Çin gibi- azaltılacağı, Afrika'nın ABD'yle ve tüm dünya ile ticaret kapasitesinin artırılması için destekleneceği vurgulanır.³⁶⁰ Ortak tehditlere dair ise şu tespiti yapar:

³⁵³ ABD'nin Avustralya ile İmzaladığı Antlaşma, 28 Nisan 2014, <https://treasury.gov.au/media-release/australia-and-the-united-states-sign-an-intergovernmental-agreement-to-implement-fatca/> (23 Mart 2018) ve ABD'nin Filipinler ile İmzaladığı Antlaşma, 27 Nisan 2014, <https://www.theguardian.com/world/2014/apr/27/philippines-us-military-presence-china-dispute> (23 Mart 2018).

³⁵⁴ ABD'nin Asya Pasifik'te ekonomi üzerinden tehdit söylemi inşasının başarılı bir güvenlikleştirme oluşturup oluşturmayacağını söylemek için henüz erken olduğundan, sürecin kesin sonucuna dair yorum yapılmamıştır.

³⁵⁵ Craig Whitlock, "U.S. Expands Secret Intelligence Operations in Africa", *The Washington Post*, 13 Haziran 2012, https://www.washingtonpost.com/world/national-security/us-expands-secret-intelligence-operations-in-africa/2012/06/13/gJQAHyvAbV_story.html?utm_term=.f030e3e62b4a (23 Mart 2018).

³⁵⁶ *President Bush creates a Department of Defense Unified Command for Africa*, 6 Şubat 2007, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2007/02/20070206-3.html> (23 Mart 2018).

³⁵⁷ J Peter Pham, "AFRICOM from Bush to Obama", *South African Journal of International Affairs*, Cilt.18, Sayı.1, (2011), s.112.

³⁵⁸ *Beyaz Saray Açıklaması*, "Remarks by the President at Press Conference After U.S.-Africa Leaders Summit", 6 August 2014, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/08/06/remarks-president-press-conference-after-us-africa-leaders-summit> (23 Mart 2018).

³⁵⁹ Mehmet Ali Yüksel, "Afrika Jeopolitiği ve ABD'nin Afrika Politikası", *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Cilt.11, Sayı.2, (Kış 2016), s.1405.

³⁶⁰ *Beyaz Saray Açıklaması*, "Remarks by the President at Press Conference After U.S.-Africa Leaders Summit", 6 Ağustos 2014, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/08/06/remarks-president-press-conference-after-us-africa-leaders-summit> (23 Mart 2018).

“Terörizmden insan kaçakçılığına kadar ortak tehditlere karşı mücadele için güvenlik işbirliğimizi derinleştiriyoruz. Afrika ülkelerinin kendi güvenliklerini sağlamak ve güçlü-profesyonel güvenlik güçleri kurmaya devam etmelerine yardımcı olmak için yeni bir Güvenlik Yönetimi Girişimi başlatıyoruz ve biz girişime Kenya, Nijer, Mali, Nijerya, Gana ve Tunus'tan başlıyoruz”³⁶¹

Obama bu konuşmasında tıpkı Bush dönemindeki gibi dünyanın kurtarıcısı rolünü sürdüren bir ABD profili çizerek, Afrika'daki insan kaçakçılığının, ekonomik ve sosyal olumsuzlukların önüne geçmek için kıtada Washington'ın var olması gerekliliğini anlatma gayretindedir.

2012 yılında Obama yönetimi, ABD'nin Sahra Altı Afrika'ya Yönelik Stratejisi (*U.S Strategy Towards SubSahra Africa*) adında strateji belgesini yayımlar.³⁶² Afrika üzerinden Amerikan halkına herhangi bir güvenlikleştirme yapılıp yapılmadığını analiz etmek için belgenin metin diline bakıldığında, belgede tehdit kavramının sıkça kullanıldığı görülür. Ancak bu tehdit Soğuk Savaş dönemindeki kadar sınırları net çizilmiş bir kavram olarak karşımıza çıkmaz. Beyaz Saray yönetimi, Sahra Altı Afrika'ya Yönelik Strateji belgesinde amacını şu şekilde açıklar;

“ABD, yasal olarak seçilmiş hükümetler tehdit edildiğinde ya da demokratik süreçlerin adalet ve dürüstlüğü manipüle edilmek istendiğinde boşta durmayacaktır...Eşitlik, adalet ve hukukun üstünlüğü ilkelerine bağlı olanlarla istikrarlı bir ortaklık içinde duracağız.”

Belgenin ilerleyen sayfalarında benzer tehdit unsurlarına karşı alınan acil/olağanüstü eylemler de anlatır:³⁶³

“Eylemleri barışçıl politik geçişleri tehdit eden liderlere karşı, kurumları güçlendirerek demokratik gelişmeyi destekledik.”

ABD'nin Sahra Altı Afrika'ya Yönelik Strateji Belgesi, Buzan'ın askeri güvenliğin değişen gündemine dair önemli örnekler içermektedir. Askeri

³⁶¹ *Beyaz Saray Açıklaması*, “Remarks by the President at Press Conference After U.S.-Africa Leaders Summit”, 6 Ağustos 2014, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/08/06/remarks-president-press-conference-after-us-africa-leaders-summit> (23 Mart 2018).

³⁶² *ABD'nin Sahra Altı Afrika'ya Yönelik Stratejisi*, Haziran 2012, <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/209377.pdf> (19 Mart 2018).

³⁶³ *ABD'nin Sahra Altı Afrika'ya Yönelik Stratejisi*, Haziran 2012, <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/209377.pdf> (19 Mart 2018).

sektördeki tehdit kavramının anlamı genişlemiş ve güvenliğin tanımının da çeşidi artmıştır.³⁶⁴

“Sürdürülebilir ekonomik büyümeyi teşvik etmek, gıda güvenliğini teşvik etmek, iklim değişikliğine dayanıklılığı artırmak ve HIV / AIDS, sıtma ve diğer sağlık tehditlerini ele almak ülkelerin ve toplumların kapasitesini geliştirmek için kalkınma ortaklıklarına yatırım yaptık.”

Genişleyen güvenlik tanımı içine artık gıda güvenliği, sağlık güvenliği gibi kavramlar girmiştir. Dolayısıyla ABD'nin okyanus ötesindeki askeri gücünün görev tanımı da bu anlamda genişlemiş, askerler sıcak çatışmalara dair klasik görevlere sahip olmalarının yanı sıra buldukları ülkelerin altyapı, sağlık vb projelerinde de yer almaya başlamışlardır.³⁶⁵ Bu durum Washington yönetiminin Amerikan halkına, neden askeri gücün kilometrelerce uzakta varlığını sürdürmeleri gerektiğini açıklamak adına inşa edilmiş bir güvenlikleştirme olarak görülebilir. Obama döneminin Afrika strateji belgesinin içeriği, Buzan'ın şu tespitini de desteklemektedir:

“Amerika'nın istisnacılığı (exceptionalism) anlayışının iyi teşhis edilmiş özelliklerinden biri, ABD hükümetinin kendisini insanlığın geleceğine sahip olduğuna veya en azından bunu temsil ettiğine inanması ile kendisinin insanlık adına konuşma, hareket etme hakkı ve görevine sahip olduğunu düşünmesidir.”³⁶⁶

2017 Ocak ayında başkanlık koltuğunu Donald Trump'a devreden Obama, veda konuşmasında dış politikaya fazla yer ayırmaz. Suriye'deki iç savaştan hiç bahsetmez, IŞİD gibi terör örgütleriyle mücadelenin devam edeceğini vurgular ve dönemini şu sözlerle özetler:

“Sekiz yıl önce size Küba ile beyaz bir sayfa açacağımızı, tek bir kurşun sıkılmadan İran'ın nükleer programını sonlandıracağımızı ve 11 Eylül'ün planlayıcısını ortadan kaldıracacağımızı söyleyedim bunların kolay işler olmayacağını söyleyebilirdiniz ama yaptığımız şey bu”

³⁶⁴ ABD'nin Sahra Altı Afrika'ya Yönelik Stratejisi, Haziran 2012, <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/209377.pdf> (19 Mart 2018).

³⁶⁵ Klasik askeri güvenliğin dışındaki örnek için bk.: M. Durusu ve Diğerleri, “Experiences from the Emergency Care for Trauma Course for Support of Health System in Afghanistan as a NATO ISAF Medical Force”, **Prehospital and Disaster Medicine**, Cilt.26, Sayı.51, 2011.

³⁶⁶ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.119.

Güvenikleştirme söylemlerine tümüyle olumlu yanıt alamayan Başkan Obama'nın başkanlığının ikinci döneminde, kendisine desteğin stabil olmadığı ve iniş çıkışlarla geçtiği görülür.³⁶⁷

Obama, Bush yönetimi üzerinden Amerikan halkını güvenikleştirerek/Bush yönetimini tehdit olarak göstererek, ABD'nin tüm dünyada azalan imajının yeniden tesisi için Amerikan halkına dış politikasının gerekliliklerini açıklamaya çalışmıştır. Obama güvenikleştirmelerinin dış politikadaki genel amacı, ABD kimliğinin tehdit altında olduğu iddiası üzerine kurulan söylemle iktidarın güvenlik politikalarına destek sağlanmasıdır.³⁶⁸ Ek olarak kurulan ekonomi odaklı tehdit söylemleri ile ABD'nin Afrika ve Asya-Pasifik'e doğru kayan ilgisi ve varlığı Amerikan kamuoyuna açıklanmaya çalışılmıştır.

³⁶⁷ Obama Job Approval, 2009-2017, <http://www.gallup.com/poll/113980/gallup-daily-obama-job-approval.aspx> (19 Mart 2018).

³⁶⁸ Burak Güneş, "Uluslararası Politikada Güvenliği Yeniden Düşünmek: Bush ve Obama Üzerinden Bir Değerlendirme", **Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı.2, (Aralık 2017), s.1684.

3. ABD-SUUDİ ARABİSTAN ASKERİ İLİŞKİLERİNE GÜVENLİKLEŞTİRME ÜZERİNDEN BAKIŞ

Amerika Birleşik Devletleri, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından İngiltere ile Fransa'nın savaştan zayıflayarak çıkmaları ve SSCB'nin Ortadoğu bölgesindeki ağırlığının artması üzerine başlarda çok istekli olmasa da Ortadoğu'da oluşan güç boşluğunu doldurması gerektiğini anlamıştır.³⁶⁹ Nitekim İngiltere savaş sonrası dönemde bölgeden çekilmeye başlarken, Ortadoğu'da ABD'nin etkisi hem ekonomik hem de politik anlamda artmaya başlayacaktır.³⁷⁰ İşte bu dönemde bölgede müttefik arayışı içerisinde olan Washington'ın İsrail ve İran'la birlikte üçüncü stratejik ortağı Suudi Arabistan olur.

ABD ve Suudi Arabistan arasındaki ilişkiler, her ne kadar petrol üzerine kurulu başlamış olsa da askeri ilişkilerin yoğunluğu her dönem kendini hissettirmiştir. Daha Soğuk Savaş öncesinde Washington'da *“Suudi Arabistan'ın savunulması ABD'nin savunulması için hayatidir”*³⁷¹ anlayışı hakimdir. Soğuk Savaş döneminde ise Beyaz Saray ile Riyad arasındaki askeri ilişkiler doruk noktaya varır.³⁷² Soğuk Savaş'ın sona ermesi, ilişkilerde uzaklaşma bir yana askeri ilişkilerin daha da artmasına yol açacaktır. Yeni dönemin habercisi Körfez Savaşı'dır. Savaşın öncesinde ve sonrasında her iki ülke Irak'a karşı birlikte hareket edeceklerdir.³⁷³ 11 Eylül saldırılarıyla, her ne kadar ABD ve Suudi Arabistan arasında siyasi düzeyde gerilimli bir sürece girilmiş olsa da bu gerilim ikili ilişkilerin askeri ve ticari boyutuna doğrudan yansımaz.³⁷⁴ Başkan Barack Obama'nın iktidara gelmesinin ardından iki ülke arasındaki ilişkilere Beyaz Saray'dan gelen reform çağrıları damgasını vuracaktır. Bu çağrılar zaman zaman tansiyonu yükseltse de ABD-Suudi Arabistan askeri ilişkileri bu dönemde de gelişme göstermeye

³⁶⁹ Bölme, *İncirlik Üssü ABD'nin Üs Politikası ve Türkiye*, s.209.

³⁷⁰ Christopher M. Blanchard, **Saudi Arabia: Background and U.S. Relations**, Washington DC: Federation of American Scientists (FAS), Congressional Research Service, 22 Kasım 2017, s.368.

³⁷¹ Maurice Jr. Labelle, “The Only Thorn: Early Saudi-American Relations and the Question of Palestine 1945–1949”, **Diplomatic History**, Cilt.35, Sayı.2, 2011, s.260.

³⁷² Noam Chomsky ve Gilbert Achcar, *Tehlikeli Güç-ABD'nin Dış Siyaseti ve Ortadoğu Terör, Demokrasi, Savaş ve Adalet Üzerine Diyaloglar*, Yavuz Alogan (çev.), İstanbul: İthaki yayınları, 2007, s.100.

³⁷³ Gamze Güngörmüş Kona, “Ortadoğu'da Güvenlik Algılaması ve Dahili Risk Faktörlerinin Etkisi”, **Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi**, Sayı.8, 2004, s.127.

³⁷⁴ Mevlüt Akçapa, “Suudi Arabistan'ın Savunma Harcamaları ve Silahlanma Faaliyetleri”, **V. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi Bildiriler Kitabı II**, Isparta: İLEM, 12-15 Mayıs 2016, s.141.

devam edecek, hatta Suudi Arabistan'ın artan silahlanma talepleri ile birlikte iki ülke arasında askeri ticaret daha önce görülmemiş bir hacme ulaşacaktır.³⁷⁵

ABD yönetimleri açısından bu ilişkilerin, özellikle 1980'den sonra yoğunlaşan ve 2000 sonrası yeni bir ivme kazanan askeri boyutunun meşru bir zeminde açıklaması gerek kamuoyu gerekse Kongre desteğinin sağlanması açısından her zaman kolay olmamıştır. Üstelik dönem dönem ABD'nin küresel düzeyde müttefiklerini ve dünya kamuoyunu ikna etme zorunlulukları da doğmuştur.

Bu bölümde ABD-Suudi Arabistan askeri ilişkileri analiz edilerek, ABD'nin bu ilişkileri değişen dönemler içinde nasıl meşrulaştırdığı ele alınacaktır. Bu noktada ilk bölümde çerçevesi çizilen güvenlikleştirme teorisi kullanılacak ve ikinci bölümde genel anlamda ele alınan ABD'nin askeri ilişkilerinde izlediği güvenlikleştirme politikasının Suudi Arabistan ile kurduğu askeri ilişkilere ne şekilde yansıdığı analiz edilecektir.

Bu noktada Amerikan yönetimleri tarafından çeşitli güvenlikleştirme politikalarının izlendiği görülmektedir. İlişkilerin kurulduğu ilk günden bugüne iki ülke arasındaki askeri ilişkiler aynı yakınlıkta ve yoğunlukta sürmediği gibi, içinde bulunulan dönemin ve uluslararası konjonktürün etkisi sebebiyle de güvenlikleştirme düzeylerinde, tehditin tanımlanmasında ve hedef kitlelerde farklılıklar söz konusudur. Ayrıca ABD'nin dönemsel olarak inşa ettiği tehdit algılarının iki ülke ilişkilerindeki etkisi de farklı düzeylerde ortaya çıkabilmiştir. Bu sebeple ABD'nin Suudi Arabistan askeri ilişkilerinde izlediği güvenlikleştirme politikası farklı dönemler altında analiz edilmiştir. Burada dönemler, çalışmanın önceki bölümlerindeki yaklaşımlar gibi sürdürülmüş ve Buzan'ın güvenlikleştirme süreçlerini tanımlamakta kullandığı tarihsel periyodlar kullanılmıştır. Bu doğrultuda, 1945'te Biten Klasik Avrupa Büyük Güç Dönemi, Soğuk Savaş, Soğuk Savaş Sonrası ve 11 Eylül Sonrası olmak üzere dört dönem altında ABD-Suudi Arabistan askeri ilişkileri güvenlikleştirme perspektifi ile incelenmiştir. 11 Eylül sonrasında Buzan'ın da ileri sürdüğü gibi güvenlikleştirmelerin artmasından dolayı bu bölüm daha detaylı olarak ele alınmış ve Başkan George W. Bush ile Başkan Barack Obama dönemleri için ayrı başlıklar açılmıştır.

³⁷⁵ Ana Echagüe, "Change or continuity? US policy towards the Middle East and its implications for EU policy", **FRIDE**, Sayı.95, (Mart 2010), s.4-9.

3.1. 1945'te Biten Klasik Avrupa Büyük Güç Döneminde Güvenlikleştirme Üzerinden ABD-Suudi Arabistan İlişkileri

Washington ve Riyad arasındaki ilişkiler, Suudi Arabistan'ın kuruluş tarihi olan 1932 tarihine dayanmaktadır.³⁷⁶ Beyaz Saray'ın Suudi Arabistan petrolüne, Riyad yönetiminin ise Amerikan silahlarına olan ihtiyacı ABD ve Suudi Arabistan yönetimi arasındaki ikili ilişkilerin temelini oluşturmaktadır. 29 Mayıs 1933'te Amerikan Casoc şirketine bağlı Socal/Chevron ile yapılan imtiyaz sözleşmesi gereği, Washington yönetimi 35 bin pounda karşılık Suudi Arabistan topraklarında petrol imtiyazı kazanır.³⁷⁷ Kral Abdülaziz İbn-i Suud'un tüm petrol imtiyazını sadece ABD'ye vermesi, enerji alanında ikili ilişkilerin ne kadar yoğun olduğunun kanıtlarından biridir.³⁷⁸

Bu yoğun ekonomik ilişkilere karşın, Washington 1942 yılına kadar bir diplomatik temsilcilik kurmamış olduğu Suudi Arabistan'la olan ilişkilerini Amerikan şirketleri üzerinden yürütmüştür.³⁷⁹ Bunun bir sonucu olarak, iki ülke arasındaki ilişkilerin siyasi bir noktaya taşınışına kadar geçen süre (1932-1945), güvenlikleştirme açısından istisnai bir dönemdir. Zira bu süre zarfında, tehdit algılarını oluşturan aktör olarak karşımıza alışıldık şekilde Beyaz Saray değil Amerikan menşeli petrol şirketleri - ağırlıklı ARAMCO- çıkmaktadır. Dönem boyunca güvenlikleştirme sürecinde, Başkan Franklin D. Roosevelt'in (1933-1945) ve Beyaz Saray'ın, özel sektöre göre kurucu aktör olarak arka planda kaldıkları hatta ilk başlarda ikna edilmesi gereken hedef kitle konumunda oldukları görülmektedir.

Bu dönemde Suudi petrollerinde her ne kadar Amerikan şirketlerinin ağırlığı söz konusu olsa da varolan rekabette yerlerini korumak için şirketler siyasi desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Bu şirketler, Washington yönetimini ikna etmek için, Suudi Arabistan'da İngiliz, Alman ve Japon şirketlerinin varlıklarını birer tehdit unsuru olarak

³⁷⁶ Suudi Arabistan'ın genel tarihi için bk.: James Wynbrandt, **A Brief History of Saudi Arabia**, NY: Infobase Publishing, 2004, s.197. ve Christopher M. Blanchard, "Saudi Arabia: Background and U.S. Relations", **Current Politics and Economics of the Middle East**, Cilt.2, Sayı.2, (2011).

³⁷⁷ Paul Lunde, "A King and a Concession", **ARAMCO World**, Cilt.35, Sayı.3, (Mayıs-Haziran 1984).

³⁷⁸ Toby Craig Jones, *Desert Kingdom How Oil and Water Forged Modern Saudi Arabia*, Cambridge, Massachusetts, and London, Harvard University Press, 2010, s.11.

³⁷⁹ Thomas W. Lippman, "The Day FDR met Saudi Arabia's Ibn Saud", **The Link**, Cilt.38, Sayı.2, (Nisan-Mayıs 2005), s.3. ve Blanchard, "Saudi Arabia: Background and U.S. Relations", **Current Politics and Economics of the Middle East**, s.368.

sunarlar.³⁸⁰ Üstelik ABD yönetimi bir değerlendirme yapabilmesi adına önem taşıyan, Suudi Arabistan'a dair her türlü bilgiyi, yine bu şirket temsilcileri tarafından hazırlanan araştırma raporları aracılığıyla elde etmektedir.³⁸¹ Riyad Krallığı'na dair hazırlanan bu raporların onaylanması için dönemin Amerikan Dışişleri Bakanı Cordell Hull'un gerek kendisinin işlevsel aktör rolü gerekse raporların kabulü için Başkan Roosevelt'e gönderdiği bilgi notları kolaylaştırıcı koşul (dil) fonksiyonunu yerine getirerek Beyaz Saray'ın iknasında önemli rol oynayacaklardır.³⁸²

“Bu [rapordaki siyasi ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi yönündeki] tavsiye kararı eğer kabul edilirse [diplomatik ve yatırım amaçlı] seyahat harcamalarını karşılamak için gerekli olan cüzzi miktarın ötesinde herhangi bir ek masraf olmayacaktır.”

ARAMCO'nun baskıları³⁸³ ve Suudi Arabistan'ın ilk ekonomik temasların kurulduğu tarihten itibaren Washington ile doğrudan siyasi iletişime geçebilmek için gösterdiği çaba 1942 yılında sonuç verir ve *“..büyük ölçüde Amerikan ticari çıkarlarının karakter ve boyutu”* sebebiyle diplomatik ilişkilerin başlaması yönünde ortak karara varılır.³⁸⁴ Özel sektör için Suudi Arabistan toprakları üzerinde (özellikle İngilizlerle girilen rekabette) bu siyasi destek oldukça hayatidir.³⁸⁵ Bu dönem boyunca, ABD'nin şirketler aracılığı ile özelde Suudi petroleri, genelde ise Ortadoğu enerji havzaları üzerindeki gücü öyle genişlemiştir ki İngiltere bölgedeki petrol gelirlerindeki payında ciddi bir düşüş yaşar.³⁸⁶ Bunun üzerine İngilizler kendi nüfuzlarını korumak adına Suudi yetkililerle temasları yoğunlaştıracaktır. Bu ARAMCO başta olmak üzere bölgede iş yapan Amerikan petrol şirketlerinde kendi imtiyazlarını kaybetme endişesine yol açacaktır. Washington'ı, 1941'de kabul edilmiş olan Ödünç Verme ve Kiralama (*Lend and Lease*) Yasası çerçevesinde, Suudi Arabistan'a da yardım yapılması için ikna

³⁸⁰ Alexander, s.84.

³⁸¹ Dönemin raporlarından biri olan “Survey of American Interests in Saudi Arabia” ya ulaşmak için bk.: Alexander, s.85-88.

³⁸² 1933-1944 yılları arasında ABD Dışişleri Bakanlığı yapmış olan Cordell Hull'dan Roosevelt'e gönderilen bilgi notu, 30 Haziran 1939. Aktaran: Paula Kilcoyne Alexander, “Foreign Policy Decision-making: An Analysis Of Three United States Policy Decisions Towards Saudi Arabia (dhahran Airbase, Arabian-american Oil Company, Graham Allison, Morton Halperin, Richard Snyder), [Elektronik versiyon], ProQuest Dissertations Publishing, 1985, s.90.

³⁸³ G. Howland Shaw to Franklin M. Gunther, FRUS, 1930 (III), s. 283-284. Aktaran: Paula Kilcoyne Alexander, “Foreign Policy Decision-making: An Analysis Of Three United States Policy Decisions Towards Saudi Arabia (dhahran Airbase, Arabian-american Oil Company, Graham Allison, Morton Halperin, Richard Snyder)”, [Elektronik versiyon], ProQuest Dissertations Publishing, 1985.

³⁸⁴ Alexander, s.71.

³⁸⁵ Alexander, s.101.

³⁸⁶ Bilgehan Emeklier ve Nihal Ergül, Petrolün Uluslararası İlişkilerdeki Yeri, Jeopolitik Teoriler ve Petropolitik”, *Bilge Strateji*, Cilt.2, Sayı.3, (Güz 2010), s.69.

etmeye çalışacaklardır.³⁸⁷ Kabul edilen yasaya göre; ABD güvenliğini güvence altına almak isteyen her ülkeye yiyecek ve savaş malzemesi dâhil her türlü yardımı yapacak ve bunun geriye nasıl ödeneceği konusu üzerinde savaştan sonra durulacaktır. ABD yönetiminin daha en baştan itibaren beklentisi bu paranın geri ödenmesi değil, borcu olan devletler üzerinde hakimiyet kurabilmektir.³⁸⁸ Söz konusu yardım Amerikan şirketlerinin elini fazlasıyla güçlendirecek niteliktedir. İkna süreci sonuç verir. 1943'te ABD Donanma Müsteşarı William C. Bullitt, İngilizler'in ABD'yi dolandırmaya ve Suudi Arabistan'dan imtiyaz koparmaya çalıştığını söyleyerek Başkan Roosevelt'i uyarır. Bu gelişmelerin neticesinde Başkan Roosevelt aynı yıl içinde **“Suudi Arabistan'ın savunulması ABD'nin savunulması için hayatidir”** diyerek Suudi Arabistan'ın, ABD'nin kendi müttefiklerine sağladığı yardımdan yararlanabilmesini sağlar.³⁸⁹ Böylelikle Amerika'nın bölgedeki ticari çıkarları, siyasi boyut kazanarak bir “güvenlik sorunu” halini alır.

Suudi Arabistan ile siyasi ilişkilerin kurulması ile birlikte her ne kadar artık Washington devredeyse de, politikanın belirlenmesinde Başkanlık makamının gölgedeki konumu değişmeyecektir. Bu dönemde Suudi Arabistan'a yönelik politikaların belirlenmesinde, Dışişleri Bakanlığı'nın Yakın Doğu İlişkileri bölümünde görev alan, özel okullarda eğitim görmüş, 'üst sınıf beyaz Anglo-Sakson Protestan diplomatlar'³⁹⁰, Kongre içinde bazı senatörler ve özel sektör (ağırlıklı olarak ARAMCO) üçlüsü belirleyicidir. Roosevelt dönemi her ne kadar güvenlikleştirme politikalarıyla bilinse de Başkan'ın bu dönemdeki Amerikan kamuoyuna yönelik söylemleri devam eden savaş sebebiyle Nazi ve Komünizm tehditlerine odaklıdır. Suudi Arabistan'la yapılan petrol sözleşmelerinden ya da askeri anlaşmalardan çoğu Amerikalının haberi olmaz. Nitekim Roosevelt'in yayımlanan radyo halk hitaplarında Suudi Arabistan ile ilişkiler ön planda değildir.³⁹¹ Hatta Amerikan şirketleri için enerji anlamında büyük önem taşıyan, 1933 Socal/Chevron ile yapılan imtiyaz sözleşmesinden

³⁸⁷ Alexander, s.101.

³⁸⁸ Bölme, *İncirlik Üssü ABD'nin Üs Politikası ve Türkiye*, s.89.

³⁸⁹ Chomsky ve Achcar, s.100.

³⁹⁰ Alexander, s.77.

³⁹¹ *ABD Başkanı FDR'nin radyodan verilen konuşmaları, 1898-1945*, <http://www.fdrlibrary.marist.edu/archives/collections/franklin/index.php?p=collections/findingaid&id=582> (28 Mart 2018).

dahi radyo konuşmalarında hiç bahsedilmez.³⁹² Zaten Roosevelt'in Ortadoğu ve Suudi Arabistan konusunda etkinliği, araştırmacı Paula Alexander'a göre, dönemin Dışişleri Bakanı Cordell Hull'dan gelen bilgilendirme notlarına "...*O.K. yazmakla sınırlıdır...*"³⁹³ Roosevelt, Suudi Arabistan politikasının rasyonelleştirilmesinde geri plandadır. Dolayısıyla Başkan'ın Suudi Arabistan temsilcileri ve yetkilileri ile yaptığı görüşmeler önem arz etse de buradaki önemi daha çok işlevsel aktör olmasından kaynaklanmaktadır.

Bu işlevsellik temelinde Roosevelt, hem bölgede ABD'den daha uzun bir geçmişe sahip olan Avrupalı rakiplerini uzaklaştırmayı hem de Suudi Arabistan ile değer temelli bir siyasi yakınlık kurarak ticari açıdan imtiyazlı bir konumda olmayı hedefleyecektir. Bu anlamda Roosevelt'in 1943 yılı Eylül ayında Beyaz Saray'da ağırladığı Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Amir Faysal'ın onuruna verdiği yemekte yaptığı konuşma çarpıcıdır:

*"Çok fazla ortak değerimiz var. İkimiz de [her iki ulus da] özgürlüğü seviyoruz ve her iki ulusun da özgürlüğü sürdürmeme gibi bir sebebi yok.... Birbirimizden öğrenecek çok şeyimiz var... Suudi Arabistan yeraltı ve yerüstü kaynakları açısından muhteşem kaynakları olan bir ülke. Ancak sizi temin ederim ki ABD büyüklüğü ne olursa olsun diğer ulusları sömürmeyi amaçlayan bir ulus değildir"*³⁹⁴

Burada çift taraflı bir güvenlikleştirme sözkonusudur. Hedef kitle her ne kadar Suudi yöneticiler ve tehdit 'eski sömürgeciler' olarak sunulsa da bu konuşmanın Amerikan basınında yer alması sürece yepyeni bir boyut kazandırmakta ve hedef kitle genişleyerek Amerikan halkını da içine almaktadır. ABD'nin geleneksel özgürlük misyonu ve sömürgecilik karşıtlığı geçmişi, Beyaz Saray'ın Suudi Arabistan ile kurmakta olduğu ilişkiler üzerinde kamuoyunda ortaya çıkabilecek bir tereddütü de giderecektir. Eski sömürge güçleri hem Amerikan çıkarlarını hem de ABD'nin savunduğu küresel değerleri tehdit eder konumdadır.

Ticari ilişkilerin, siyasi alana taşınması sağlandıysa da bunun askeri bir boyut kazanması çok daha zorlu bir süreç olacaktır. Bu süreç özellikle Kongre içinde destek

³⁹² ABD Başkanı FDR'nin Konuşması, 1 Haziran 1933, <http://www.fdrlibrary.marist.edu/resources/images/msf/msf00653> (28 Mart 2018).

³⁹³ Alexander, s.76.

³⁹⁴ ABD Başkanı FDR'nin Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Faysal Onuruna Verdiği Yemekte Yaptığı Konuşma, 30 Eylül 1943, <http://www.fdrlibrary.marist.edu/resources/images/msf/msfb0108> (28 Mart 2018).

gördüğü kadar dirençle de karşılaşacaktır. Kongre'nin ikna sürecini ve ARAMCO'nun petrol çıkarlarının nasıl bir güvenlik meselesine dönüştürüldüğünü³⁹⁵ anlamak adına Dahran Üssü'nün kuruluşuna uzanan süreç güzel bir örnektir. Bir askeri üssün inşası gibi tamamen askeri gerekçelerle alınması gereken bir karar yapılan güvenikleştirme sürecinde ekonomik alana kaymış, askeri-ekonomik bir hale dönüştürülmüştür.³⁹⁶ Çünkü Dahran Hava Üssü aslında ARAMCO'nun petrol çıkarlarını korumak için bir araç olarak görülmüştür.³⁹⁷

Üssün kuruluşu 1942 yılında Amerikan Savaş Bakanlığı'nın, Amerikan Dışişleri Bakanlığı'na Suudi Arabistan'da bir hava sahası kurma planlarından bahsetmesiyle başlar. Amaç Suudi Arabistan'daki üssün, Kahire'den Pasifik'e Karaçi güzergahına giden yolda bir mola noktası olmasıdır ki bu yönüyle baştaki amaç sadece askeri odaklıdır ve bir üs için imtiyaz koparmayı hedeflemektedir. Ancak üssün konuşlandırılması düşünülen Dahran, ARAMCO'nun petrol bölgesi içindedir.³⁹⁸ Bu noktadan sonra ARAMCO devreye girecektir ve ilişkilerin daha fazla ilerletilmesi için askerlerin bu talebi kullanılacaktır. Kurulacak üs sadece fiili anlamda ARAMCO'nun petrol sahasını korumak açısından önemli değildir, bu yolla askeri ve siyasi ilişkilerin ilerletilmesi ARAMCO'yu rakipleri karşısında güçlü kılacaktır. ARAMCO yetkililerinin teklifi ve yönlendirmesi üzerine, ARAMCO, Riyad yönetimi ve Washington arasındaki görüşmeler sonunda Amerikan Deniz Kuvvetleri'nin ARAMCO'dan yüz milyon varil petrol satın almak için bir sözleşme yapması istenir. Ayrıca dönemin aktif bürokratlarından Albay William A. Eddy³⁹⁹ tarafından da plana askeri üs inşasının haricinde, yol yapımı gibi farklı projeler dahil edilir.⁴⁰⁰ Nihayet 25 Eylül 1944'te Suudi Arabistan'a askeri üs yapımı da dahil olmak üzere, çeşitli kalkınma projelerinin finanse edilmesi, krediler, Suudi pilotların eğitimi gibi geniş kapsamda bir

³⁹⁵ Alexander, s.161.

³⁹⁶ Alexander, s.185.

³⁹⁷ Alexander, s.161.

³⁹⁸ Alexander, s.156-157.

³⁹⁹ Albay William A. Eddy, 1944'ten 1946 yılı ortalarına kadar Suudi Arabistan'da Amerikan Bakanı özel asistanı (*Special Assistant to the American Minister*) olarak görev yapmıştır. Detay için bk.: Thomas W. Lippman, **Arabian Knight: Colonel Bill Eddy USMC and the Rise of American Power in the Middle East**, Selwa Press, 2008, s.112. Bu görev için Cidde'ye atanmasındaki sebep, "Kral İbn-i Suud ve onun danışmanlarıyla Amerikalı diğer diplomatlara göre daha yakın kişisel uyuma sahip olduğu" içindir. Detay için bk.: Alexander, s.151.

⁴⁰⁰ Alexander, s.157.

teklif götürülür; tüm bunlar Amerikan menşeli İhracat İthalat Bankası'nın kredisıyla finanse edilecektir.⁴⁰¹

Sadece tek bir askeri üssün inşaaı için başlatılan görüşmelerin sonunda uzlaşılın planın ulaştığı boyut muazzamdır. Bütün bu süreçte ARAMCO temsilcileri ABD yönetimi ve Kongre üyeleri üzerinde başarılı bir ikna politikası izleyeceklerdir. Bu bir "güvenlik" meselesidir. Tehlike kimi zaman petrol rantının ve bölgedeki nüfuzun paylaşılmak istenmediği İngiltere, kimi zaman savaş sonrası ekonominin zarar görmemesi için ihtiyaç duyulan petrol arzıdır. ARAMCO temsilcileri Amerikan Donanması'nın, Amerikan Savaş ve Dışışleri Bakanlıkları'nın çoğu üyesini bu tehditler karşısında Suudi topraklarında daha geniş bir nüfuz sahibi olma konusunda ikna etmişlerdir.⁴⁰² 22 Kasım 1944 tarihinde Amerikan Hava Kuvvetleri Komutanlığı'ndan alınan bir notta İngilizler tehdit olarak sunulmakta ve İngilizlerin müttefik olarak uygun bir seçenek olmadıkları dile getirilmektedir.⁴⁰³

"Ordu Hava Kuvvetleri, Dahran hava sahasının İngiliz güçleriyle ortak kiracılığının asla arzu edilmeyeceğini düşünmektedir."

1945 Şubat ayında Süveyş'teki bir Amerikan savaş gemisinde Başkan Roosevelt ve Kral İbn-i Suud bir araya gelerek, iki ülke arasında askeri ilişkilerin başlangıcı sayılan anlaşmaya imza atacaktırlar.⁴⁰⁴ Bu görüşmede, ABD'nin Suudi Arabistan'ın Dahran kentinde bir askeri üs kurması⁴⁰⁵ ve ABD savaş gemilerinin bir çatışma sırasında Suudi limanlarını kullanması konusunda anlaşmaya varılır.⁴⁰⁶ Buna karşılık Başkan Roosevelt, Filistin'de bağımsız bir Yahudi devletini desteklemeye yönelik herhangi tek taraflı bir girişimde bulunmadan önce, Suudi Kral ile görüşeceği sözünü

⁴⁰¹ Alexander, s.156-157.

⁴⁰² Alexander, s.157-158.

⁴⁰³ Col. Bcwen to the State Department, 22 Kasım 1944, in FRUS, 1944 (V) s. 669-670 Aktaran: Alexander, s.158.

⁴⁰⁴ Caitlin Baalke, "A Political and Historic Analysis of the Relationship between the United States and Saudi Arabia: How the relationship between the United States and Saudi Arabia has influenced U.S. Foreign Policy in the Middle East", **Seattle Pacific University Honors Projects**, (2014), s.16. *ABD Başkanı FDR ile Kral İb-i Suud'un Görüşmesi*, 14 Şubat 1945, <https://www.youtube.com/watch?v=9sqPDdk5XCg> (27 Mart 2018).

⁴⁰⁵ Dahran'da bir hava üssünün kurulmasına dair planın petrol ekonomisi ile ilişkisi üzerine bk.: Paula Kilcoyne Alexander, "Foreign Policy Decision-making: An Analysis Of Three United States Policy Decisions Towards Saudi Arabia (dhahran Airbase, Arabian-american Oil Company, Graham Allison, Morton Halperin, Richard Snyder)", [Elektronik versiyon], ProQuest Dissertations Publishing, 1985, s.148-186.

⁴⁰⁶ James Wynbrandt, **A Brief History of Saudi Arabia**, NY, 2004 ve Blanchard, "Saudi Arabia: Background and U.S. Relations", **Current Politics and Economics of the Middle East**, s.368. Dahran üssünün kurulması Başkan Truman döneminde gerçekleşecektir. Roosevelt döneminde sadece Dahran'da üs açılmasına dair karar alınmıştır.

verir.⁴⁰⁷ Ayrıca İbn-i Suud'a, Suriye ve Lübnan'ın bağımsızlığı "tehdidi"ne karşı "**Suudi egemenliğinin tehlike altında olması durumunda, ABD'nin mümkün olan her türlü desteği sağlayacağı**" konusunda teminat verir.⁴⁰⁸ Britanya'nın Suudi Arabistan üzerindeki nüfuzu sebebiyle endişelenen Riyad yönetimini Başkan'ın açıklamaları rahatlatacaktır.⁴⁰⁹ Ancak Britanya'nın yerini almanın bir maliyeti vardır, bu da Suudi Arabistan'ın beklediği ekonomik yardımlardır.

Suudi Kral ile yapılan bu ilk askeri buluşmanın ardından Kongre'de konuşan Başkan Roosevelt, yaptığı uzun deniz aşırı yolculuğu, Yalta Konferansı'nı ve Kral İbn-i Suud'la görüşmesini anlatır. Kongre üyelerine sorunları yüzyüze görüşmenin getirdiği faydalardan bahseder.⁴¹⁰ Yönetim, Suudi Arabistan'ın "acil" ihtiyaçlarının karşılanması ve böylece Suudi petrolü üzerindeki Amerikan kontrolünün güçlendirilerek ülke içinde ABD nüfuzunu artırmak için ek önlemler alınması gerektiği iddiasındadır.⁴¹¹ Petrol arzı güvenliği konusunda ikna olmuş yönetime rağmen, Kongre'den Suudi Arabistan'a ekonomik yardım onayı almak zor olacaktır. Bu noktada Beyaz Saray tarafından Kongre üyeleri ile yapılan görüşmelerde ve ARAMCO tarafından eş zamanlı yürütülen lobi faaliyetlerinde "İngiliz tehdidi" ön plana çıkarılacaktır: "Acil olarak" olağanüstü önlemlerin alınması, Ortadoğu'daki Amerikan güvenliğinin sağlanması açısından elzemdir.⁴¹² İşlevsel aktör olan Amerikan bürokratlarına ait söylemlerle kurulan güvenikleştirmelerdeki aciliyet vurgusu, hedef kitlenin –kimi zaman Amerikan kamuoyu, kimi zaman muhalif senatörler- iknası açısından önemlidir. Aslında bu aciliyetin perde arkasında yatan Riyad yönetimiyle İngilizler'in ekonomik bağının zayıflamış olmasıdır. İngilizler, 1945 yılı itibariyle Suudi Arabistan'a sübvansiyonlarını azaltacaklarını açıklamışlardır.⁴¹³ Suudi Arabistan, ABD'nin *Ödünç Verme ve Kiralama* yardımını yetersiz bularak durumdan şikayet etmekte ve aradaki farkı telafi etmesi için ARAMCO'ya baskı yapmaktadır.⁴¹⁴ Bu durum ARAMCO için büyük bir fırsat

⁴⁰⁷ *Franklin Delano Roosevelt Administration: Roosevelt Meets King Saud at Bitter Lake*, 14 Şubat 1945, <http://www.jewishvirtuallibrary.org/president-roosevelt-meets-king-saud-at-bitter-lake-february-1945> (28 Mart 2018) ve Labelle, s.260-261.

⁴⁰⁸ Labelle, s.261.

⁴⁰⁹ Labelle, s.261.

⁴¹⁰ *ABD Başkanı Franklin Roosevelt'in radyodan Yaptığı Kongre Konuşması*, 1 Mart 1945, <http://www.fdrlibrary.marist.edu/resources/images/msf/msfb0210> (28 Mart 2018).

⁴¹¹ Labelle, s.262.

⁴¹² Labelle, s.262.

⁴¹³ Alexander, s.159.

⁴¹⁴ Alexander, s.158.

sunmakla birlikte, kendisine kalan bu ekonomik yükten kurtulmak için gerçekten de acil olarak Kongre'yi ikna etmek zorundadır.

Amerikan hükümeti içinde birçok yetkili, eğer İngiltere tehdidine karşı gerekli adımlar atılmazsa ARAMCO'nun petrol imtiyazının kaybedebileceği konusunda ikna olur. Suudi Arabistan'ın 1944 Ödünç Verme ve Kiralama programındaki hayal kırıklığını hatırlatan Dışişleri Bakanlığı'ndan James Moose "**ARAMCO, Suudi Hükümeti'nin baskısına karşı savunmasız durumda**" sözleri ile ARAMCO'ya yönelik tehdidin ABD'ye yönelik olduğunu ima ederek, tehdidin sınırlarını genişletmektedir.⁴¹⁵ Buna rağmen ARAMCO'nun petrol imtiyazını korumak için hükümet yardımının gerekli olduğu fikri, hükümetin tüm üyeleri tarafından paylaşılmaz.⁴¹⁶ Nitekim dönemin Kongre üyesi John A. Loftus⁴¹⁷, konuyla ilgili endişelerini dile getirir ve İngiltere'den gelen tehdidin gerçek olup olmadığını sorgular. Çünkü Loftus'a göre İngiltere, savaş sonrası güç kaybetmiş ekonomisine destek umduğu ABD'ye, Suudi Arabistan konusunda karşı çıkabilecek durumda değildir. Ancak bu itirazlar etkili olmayacaktır.⁴¹⁸

Roosevelt dönemi boyunca büyük ölçüde özel sektör tarafından yürütülen güvenlikleştirme ile ikna edilen Beyaz Saray, bu söylemi Kongre'ye ve sınırlı olmakla birlikte kamuoyuna taşımıştır. Savaşın baskısı altında, Suudi Arabistan ile ilişkilerin askeri alana genişlemesinin kamuoyunda dikkat çekmemesinin getirdiği avantajla birlikte, ARAMCO yetkilileri tarafından geliştirilen Amerikan çıkarlarının başta İngiltere olmak üzere bölgedeki diğer ülkelerin tehdidi altında olduğu söylemi başarılı olmuştur. Bu tehdidin varlığına inanmayan veya bu boyutta ilişki kurulmasını doğru bulmayan Kongre'deki ve yönetimdeki muhaliflerin marjinal kalmasıyla birlikte ilişkilerde sınırlı olmakla birlikte askeri boyutun da dahil olduğu yeni bir evreye geçilmiştir.

Roosevelt'in ardından 1945'te başkanlık koltuğuna oturan Truman döneminde, Washington ve Riyad arasındaki ilişkiler aynı hareketlilikte hatta bazen daha yoğun tehdit söylemleri ile devam edecektir.

⁴¹⁵ Alexander, s.162.

⁴¹⁶ Alexander, s.160.

⁴¹⁷ John A. Loftus, ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Petrol Bölümü'nde 1943-1944 yılları arasında görev yapmıştır. Ekonomi doktorasına sahip olan Loftus, dönemin özellikle petrol ile ilgili yetkin finans uzmanları arasındadır. Detay için bk. Alexander. s.151-152.

⁴¹⁸ Alexander, s.160.

3.2 Soğuk Savaş Döneminde Güvenikleştirme Üzerinden ABD-Suudi Arabistan İlişkileri

İkinci Dünya Savaşı'ndan, Ortadoğu'da nüfuz sahibi olan İngiltere ve Fransa'nın ekonomik olarak zayıflayarak çıkmaları bölgede bir güç boşluğu yaratırken, ABD başlarda bu boşluğu doldurma konusunda tereddüt yaşasa da kısa bir süre sonra Sovyetler karşısında Ortadoğu'da rekabet içine girecektir.⁴¹⁹ Bu ilgiyle birlikte, ABD açısından uzun yıllar ekonomik ağırlıklı ilişkiler yürüttüğü, siyasi ve askeri ilişkilerinin çok sınırlı ve yeni olduğu Suudi Arabistan başka bir önem kazanacaktır. Bu dönemin büyük bölümünde, "Komünizm tehlikesine karşı dost ülke Suudi Arabistan" imajı oluşturulmaya çalışılmıştır. Yoğun silah satışları ve askeri ilişkiler bu yolla izah edilir. Komünizm tehdidinin uzun süre varlığını devam ettirmesi ilişkileri derinleştirirken, tehdit listesine İran'ın da dahil olması ile birlikte ilişkilerin askeri yönü genişleyerek ağırlık kazanacaktır.

Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında Washington yönetiminin Suudi Arabistan'a gerek Ödünç Verme ve Kiralama anlaşmalarıyla verdiği destek, gerekse diğer başlıklar altında yaptığı askeri/ekonomik yardımlar devam etmektedir.⁴²⁰ Örneğin 1946 yılında bir Amerikan bankasından Suudi Arabistan'a 10 milyon dolarlık kredi verilir.⁴²¹ Ancak Soğuk Savaş'ın başlangıcı kabul edilen 5 Mart 1946'da İngiltere Başbakanı Winston Churchill'in demir perde konuşmasını henüz yaptığı günlerde Beyaz Saray'ın Kongre üyelerini ikna etmek için kullandığı tehdit hala İngiltere'nin bölgedeki varlığıdır. Komünizm'e karşı mücadele söylemi, izleyen yıllarda güç kazanacaktır.

Soğuk Savaş atmosferine rağmen ilişkilerin yürütülmesi her zaman kolay değildir. Bu dönemde iki ülke arasında söylem düzeyinde de olsa bölgesel meselelerdeki politika farklılıkları kendini göstermeye başlayacaktır. Özellikle ilerleyen zamanla birlikte Ortadoğu politikasının merkezine oturacak olan Arap-İsrail sorunu üzerinden bu süreci takip etmek mümkündür. 14 Mayıs 1948'de İsrail'in bağımsızlığını ilan etmesinin ardından, ABD'nin İsrail'e verdiği desteğe rağmen Suudi Arabistan diğer Arap ülkeleriyle beraber hareket edecek ve bu bağımsızlığı tanımayacaktır. Ancak

⁴¹⁹ Bölme, *İncirlik Üssü ABD'nin Üs Politikası ve Türkiye*, s.209.

⁴²⁰ Helmut Mejcher, "King Faisal ibn Abdul Aziz Al Saud in the arena of world politics: a glimpse from Washington, 1950 to 1971", *British Journal of Middle Eastern Studies*, Cilt.31, Sayı.1, (2004), s.7.

⁴²¹ *U.S. Foreign Policy and Saudi Arabia Since 1945*,

http://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/40645/6/11_chapter2.pdf (25 Mart 2018), s.36.

İsrail'e karşı savaş açan Mısır, Ürdün, Suriye, Lübnan ve Irak ordularının yanında da yer almaz.⁴²² Riyad yönetimi, savaşa doğrudan dahil olmak yerine Mısır'a askeri kuvvet sevk ederek, sınırlı destek verir.⁴²³

Suudi Arabistan, özellikle 1950'ler boyunca kendi yönetim biçimine tehdit olarak gördüğü Komünizme ve Arap milliyetçiliğine karşı hep mücadele içindedir; Moskova yönetimi de bu dönemde Baas gibi Sosyalist milliyetçi hareketleri destekler.⁴²⁴ Soğuk Savaş yıllarında SSCB'nin Arap ülkeleri üzerindeki etkisi düşünüldüğünde, Moskova ve Riyad arasındaki bu ayrışmanın, Suudi Arabistan'ı ABD ile yakınlaştırması anlaşılır bir durumdur. Riyad'ın garantörü gibi davranan Beyaz Saray yönetimi, hem Suudi Arabistan'ın askeri kapasitesine destek vererek hem de Ortadoğu coğrafyasına zaman zaman gerekli gördüğü doğrudan müdahalelerle Riyad yönetiminin yanında durur.⁴²⁵

Ancak Suudi Arabistan ile olan bu yakınlığa rağmen, 1948 Kasım ayındaki başkanlık seçimlerine hazırlanan Başkan Truman, Yahudi seçmenlerin oylarını kaybetmemek adına iç politikada tehdit olarak bazı Filistinlileri göstererek, İsrail-Filistin çatışmasını kullanır.⁴²⁶ ABD'nin bu tavrı Riyad Krallığı'nı, Müslüman toplumlara karşı zor durumda bırakacaktır. Ortadoğu politikasını dengeleme ihtiyacı ile Başkan Truman'ın, Kongre'den Birleşmiş Milletler Filistin Mültecilere Yardım ve Çalışma Ajansı'na (*UNRWA*) 27 milyon dolar daha bağışta bulunulmasını istemesi Suudi Arabistan ile ilişkilerinde kolaylaştırıcı bir unsur olarak karşımıza çıkar.⁴²⁷ Her ne kadar bu destek Filistin sorununu bir mülteci sorununa indirgemesi sebebiyle eleştirilse

⁴²² Cansel Poyraz Akyol, "Arap Devletleri Ligi, Orta Doğu ve Bölge Dengeleri Üzerindeki Etkisi", **Akademik Bakış**, Cilt.11, Sayı.21, (Kış 2017), s.281. İsrail Devleti'nin kuruluşunu ilan etmesi ile Arap Birliği'ne üye ülkelerden Suriye, Mısır, Ürdün, Lübnan ve Irak askeri birlikleri harekete geçip, BM tarafından yapılan taksimde Arap devleti için ayrılan bölgeye girerek ilk Arap-İsrail Savaşı'nı başlatmışlardır. Bk.: Sedat Kızıloğlu, "İsrail Devleti'nin Kuruluşuna Kadar Geçen Süreçte Yahudiler ve Siyonizm'in Gelişimi", **Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt.2, Sayı.1, (2012), s.60.

⁴²³ Helen Chapin Metz (Ed.), **Saudi Arabia: A Country Study**, Washington: Federal Research Division Library of Congress, 1992, s.76.

⁴²⁴ Fırat Purtaş, "Rusya ve Arap Ortadoğusu", **Akademik Ortadoğu**, Cilt.2, Sayı.2, (2008), s.55.

⁴²⁵ Soğuk Savaş döneminde ABD-Suudi Arabistan ilişkilerine dair bk.: Bradley L. Bowman, "Realism and Idealism: US Policy toward Saudi Arabia, from the Cold War to Today", **Parameters**, Cilt.35, Sayı.4, (Kış 2005-2006).

⁴²⁶ Filistin-İsrail çatışmasının tehdit söylemi olarak iç politikada kullanılması bu çalışmanın çerçevesi dışındadır. Ancak Truman döneminde Suudi Arabistan ile olan ilişkilerin derinliğini anlatılabilmek adına bu örnek verilmiştir. Zira Filistin konusu tüm Arap dünyasında en hassas konulardan biridir ve Washington-Riyad ilişkilerini de kısmen etkilemektedir. ABD Başkanı Truman'ın İsrail'in Kuruluşundaki Söylemlerine Dair Detaylı Okuma için bk.: Lawrence Davidson, "Truman the Politician and the Establishment of Israel", **Journal of Palestine Studies**, Cilt.39, Sayı.4 (Yaz 2010).

⁴²⁷ Suudi Arabistan'ın ikna süreci içinde hedef görülmesi bu çalışmanın dışında tutulmuştur.

de Suudi Arabistan'ın ABD ile ilişkilerindeki baskıyı hafifletecek niteliktedir. Truman, 1949'da da benzer yardım kararını sürdürür.⁴²⁸

Filistin meselesindeki ayrışma dönem dönem baskısını hissettirmekle birlikte bu ilişkilerde ciddi bir sarsıntıya sebep olmayacaktır. Nitekim 1951'de imzalanan bir anlaşmayla Roosevelt döneminde üzerinde mutabakata varılan Dahran Hava Üssü'nün resmen açılması ile ilişkilerde daha ileri bir evreye girilir.⁴²⁹

İki ülke ilişkileri açısından asıl dönüm noktası ise 1956'da yaşanan Süveyş Krizi'dir.⁴³⁰ 1953'te Dwight D. Eisenhower'ın başkan olarak seçilmesinin ardından ABD, Ortadoğu'da daha aktif bir politika izleyerek nüfuzunu artırmaya çalışacaktır. Arap dünyasının lideri Mısır'ı yanına çekmek önem arz etmektedir. Mısır lideri Cemal Abdünnasır Asuan Barajı'nı tamamlayabilmek için ABD ve İngiltere'den kredi talep eder. Nasır'ın istediği kredi ABD hükümeti tarafından olumlu karşılanmasına karşın Kahire'nin Moskova ile yakın ilişkilerinden rahatsız olan Kongre'den gerekli onayı alamaz. Nasır'ın, tepki olarak Süveyş Kanalı'nı millileştirdiğini duyurması krize sebep olacaktır. Ancak Sovyetlerin etkinliğini giderek artırdığı bir ortamda ABD herhangi bir askeri müdahaleye karşıdır. Bunun üzerine İngiltere, Fransa ve İsrail aralarında yaptıkları gizli ittifakla Mısır'a bir saldırı gerçekleştirirler. Ancak beklenenin aksine ABD, Sovyetler Birliği ile birlikte hareket ederek bu saldırıya destek vermez. Bu kriz sonrası İngiltere'nin bölgedeki nüfuzu sona ererken, Ortadoğu artık doğrudan ABD-Sovyet rekabetine sahne olacaktır.⁴³¹

ABD'nin Süveyş Krizi'ndeki tutumuna rağmen, Batı ittifakı Arap dünyasından sert tepki alacaktır. Sovyetlerin Arap ülkeleri ile ilişkilerinin yoğunlaştığı ve İsrail lobisinin etkinliğinin artması ile birlikte İsrail'in stratejik bir değer olarak Amerikan politikası içinde yer aldığı bu dönem içinde Washington Amerikan kamuoyuna Riyad yönetimiyle kurduğu 'sağlam' ilişkiyi sık sık açıklamak zorunda kalacak ve İngiliz

⁴²⁸ Truman signs off on aid to Palestine, 24 Mart 1949,

<https://www.history.com/this-day-in-history/truman-signs-off-on-aid-to-palestine> (1 Nisan 2018).

⁴²⁹ Zekeriyâ Kurşun ve Cafer Talha Şeker, "Basra Körfezi'nde İngiliz-Amerikan Rekabeti: Bureymi Krizi'nden Bermuda Konferansı'na Körfez'de Güç Değişimi (1950-1957)", **FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi**, Sayı.10, (Güz 2017), s.246.

⁴³⁰ Detay için bk.: Sabit Duman, "Ortadoğu Krizleri ve Türkiye", **Ankara Üniversitesi Tırk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı.35, (Mayıs-Kasım 2005), s.313-332.

⁴³¹ Gültekin Sümer, "Stratejik İşbirliği ve Stratejik Ortaklık Kavramlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış", **Ege Akademik Bakış**, Cilt.10, Sayı.2, (2010), s.679.

tehdidi, Komünizm tehdidi, aciliyet vurgusu, olağanüstü tedbirlerin alınmasına dair gereklilikler üzerinden kamuoyunu ve Kongre’yi ikna yoluna gidecektir.

Başkan Dwight D. Eisenhower’ın iktidarda olduğu yıllar (1953-1961) Ortadoğu’da Soğuk Savaş’ın en gerilimli zamanlarıdır.⁴³² Komünizm tehdidi söyleminin zirveye çıktığı bu dönemde Truman döneminden miras kalan **“gerçeğin yozlaştırılması, ABD’nin tarihsel hakkaniyetini terk etmesi”** olarak tanımlanan McCarthyci⁴³³ korku anlayışı, etkisini sürdürmektedir. Avrupa ülkelerinin McCarthy’i Hitler’e benzeterek Eisenhower yönetimini endişeyle izlemesi, tehdit inşasında gelinen noktayı göstermesi açısından çarpıcıdır.⁴³⁴ Medya, McCarthyci güvenlikleştirme sürecinin başarıya ulaşmasında etkili olduğu gibi bir süre sonra bu sürecin başarısızlığa uğramasında da rol alacaktır.⁴³⁵

“Edward Murrow adındaki bir gazeteci ile McCarthy’nin mücadelesi adeta bir medya savaşına dönüşmüş, sadece Murrow değil Walter Lippmann, Drew Pearson gibi dönemin önemli isimleri McCarthy ve destekçileri tarafından vatan hainliği ile suçlanmıştır. Edward Murrow’un ‘Şimdi Gör’ adlı programında McCarthy’e başlatmış olduğu savaş kamuoyu gözünde Senatöre büyük zarar vermiştir. Programda Murrow’un Mccarthy’e ve yöntemlerine karşı yaptığı ağır eleştiriler, McCarthy’nin aynı programda kendisini savunması ile devam etmiştir. McCarthy, Edward Murrow’u ABD’de bulunan Komünistlerin başı olarak ilan etmiş, ancak bu programdan sonra McCarthy’in de sonunu hazırlayacak olan ordu soruşturması, McCarthy’nin ABD siyasi hayatından çekilmesine neden olmuştur”

Her ne kadar sürecin sonunda Amerikan toplumunun çoğunluğu tehdit söylemlerini doğrulamayıp içeride süreç tersine dönerek, Komünizm güvenliklestirmesi başarısızlıkla sona erse de McCarthyiciliğin Truman-Eisenhower dönemlerinde etkinliği yadsınamaz. Ayrıca bu anlayış, küresel boyutta Komünizm tehdidinin Soğuk Savaş boyunca canlı kalmasına da katkı sağlamıştır.⁴³⁶ Komünizm tehdidi, dönem boyunca ABD’nin pek çok politikasını rasyonelleştirmekte başvurduğu temel açıklayıcı olduğu gibi dönemin Ortadoğu politikasının da merkezinde yer almıştır. Washington’ın bu

⁴³² Gültekin Sümer, “Amerikan Dış Politikasının Kökenleri ve Amerikan Dış Politik Kültürü”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt.5, Sayı.19 (Güz 2008), s.131.

⁴³³ Joseph Raymond McCarthy, 1947 ve 1957 yılları arasında ABD’nin Wisconsin eyaletinde Cumhuriyetçi parti senatörü olarak görev yapmış kişidir. “McCarthy yasal gerekleri çiğneyerek çoğu insanın asılsız bir şekilde yargılanmasına neden olmuş ve ABD’de bir fenomen haline gelecek olan ve McCarthycilik ya da cadı avı olarak adlandırılacak bir döneme damgasını vurmuştur.” Detay için bk.: Altuğ Günar, “Amerika Birleşik Devletleri’nde McCarthy Dönemi ve Dış Politika Üzerine Etkileri”, **Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt.4, (Güz, 2014), s.63.

⁴³⁴ Günar, s.74.

⁴³⁵ Günar, s.75.

⁴³⁶ Günar, s.74.

dönemde Suudi Arabistan ile kurduğu askeri ve ekonomik işbirliğini halka anlatması bu sayede kolay olacaktır. Artık söz konusu olan petrol arzında İngiliz tehdidi değil, Komünizme karşı özgür dünyanın verdiği mücadeledir. Suudi Arabistan, ABD'nin Komünizme karşı mücadelesinde başat ülkelerden biridir. 1955 yılında Suudi Kral, ABD yönetimine gönderdiği mektupta ülkesinin bu politikadaki yerini şu sözlerle özetler:⁴³⁷

“Komünizme karşı olan çok özel tavrımız, ABD hükümeti ve [dünya] tarafından iyi biliniyor. Amacımız, Komünizmin Ortadoğu'nun herhangi bir alanına sızmasıdır.”

Bugünlerde Eisenhower Doktrini'nin kabulü ABD'nin, Suudi Arabistan ile ilişkilerini daha da derinleştirmesinin yolunu açar.⁴³⁸ 5 Ocak 1957'de Başkan Eisenhower Kongre'ye bir mektup göndererek⁴³⁹ hükümetin Ortadoğu ülkelerine ekonomik ve askeri yardım yapabilmesi için yetki talep eder. Eisenhower ayrıca, Komünizmin etkisi altında olan bir ülkeden gelebilecek olası silahlı saldırıya karşı, yardım edilmesi öngörülen ülke ya da ülkelere Amerikan silahlı kuvvetlerinin desteğinin de verilebilmesi için de yetki istemektedir. Yardımların amacı, Ortadoğu'daki Moskova etkisini – Komünizm tehdidini- kırmaktır. Soğuk Savaş'ın getirdiği gerilimle, Amerikan Kongresi Başkan Eisenhower'a üç yıl süre ile her yıl 200 milyon dolar harcama yetkisi verir.

Eisenhower Doktrini'ne en büyük tepki Moskova ile paralel hareket eden Mısır'dan gelecektir. Aslında kendisinin de bir müdahaleye hedef olup olmayacağından emin olamayan Suudi Arabistan'ın doktrine ilk tepkisi başta olumsuzdur ancak daha sonra Kongre'den gelecek destekle birlikte olumlu yöne evrilecektir.⁴⁴⁰ Soğuk Savaş'ın bu döneminde, Ortadoğu'daki cephede bir yanda Sovyetler'in yanında Mısır ve Suriye diğer yanda ABD'nin yanında Suudi Arabistan ve Irak bulunmaktadır. Washington yönetimi Ortadoğu politikasının uygulanmasında **“dünyanın bu hassas bölümünde en**

⁴³⁷ U.S. Foreign Policy and Saudi Arabia Since 1945,

http://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/40645/6/11_chapter2.pdf (25 Mart 2018), s.40.

⁴³⁸ Alexander, s.19

⁴³⁹ ABD Başkanı Eisenhower'ın Kongre'ye sunduğu mektup, 5 Ocak 1957,

https://www.eisenhower.archives.gov/education/bsa/citizenship_merit_badge/speeches_national_historical_importance/eisenhower_doctrine.pdf (3 Nisan 2018).

⁴⁴⁰ Eisenhower Doctrine, http://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/33017/8/08_chapter%2004.pdf (28 Mayıs 2018), s.236-280.

güvenilir olmasa bile sahip olduğumuz güvenilir müttefiklerden biri” sözleriyle tanımladığı Irak’tan daha çok Riyad’a güvenmektedir.⁴⁴¹

Eisenhower, Riyad yönetimini öyle önemsemektedir ki *“Ortadoğu bölgesinde Kral Suud’u önemli bir figür haline getirmek için çalışmalıyız”* diyerek, Moskova güdümünde varsaydığı Mısır’dan Riyad’ı uzaklaştırmak ister; sonra bu stratejiden vazgeçerek, Komünist bloktan saydığı Nasır’a destek vermeyen Arap rejimlerini Riyad çatısı altında birleştirmeye çalışır.⁴⁴² Zaten Washington, Irak’ın da üye olduğu Bağdat Paktı’yla oluşan İngiliz etkisini kırmak için Bağdat yönetimine direkt askeri yardım yapmak yerine, Irak ve Suudi Arabistan rejimlerini birbirine yakınlaştırmayı, daha doğrusu Irak’ı Riyad’ın güdümüne almayı çıkarları açısından daha uygun görmektedir.⁴⁴³ Eisenhower ve ekibi tarafından tehlike olarak açıklanan İngilizlere karşı çözüm, Riyad yönetiminin Bağdat’taki Haşimi rejimine yaklaştırılması suretiyle liderliğe getirilmesidir. Dolayısıyla Komünist karşıtı bir söylemle bölgede bir Irak-Suudi yakınlaşmasının oluşturulması, Eisenhower Doktrini’nin önemli bir hedefidir.⁴⁴⁴

Bu keskin Komünizm karşıtı duruş, hem Riyad’a hem de Washington’a pek çok avantaj sağlar. Bu noktada Dahran Hava Üssü’nün ABD’nin güvenlikleştirme süreçlerinde üstlendiği rol ilginçtir. Haziran 1956’da Dahran Hava Üssü’ne dair 5 yıllık anlaşma sona ermiştir. Eisenhower Doktrini’nin uygulanmasında kritik önemde görülen Suudi Arabistan’ın Kralı Suud bin Abdulaziz, 30 Ocak-1 Şubat 1957 tarihleri arasında ABD’yi ziyaret eder.⁴⁴⁵ İki ülke arasında Suudi Arabistan ordusunu güçlendirme amacıyla silah satışı ve askeri eğitim karşılığı Dahran Hava Üssü’nün kullanımı 5 yıl süre ile uzatan anlaşma bu ziyaret sırasında imzalanır.⁴⁴⁶ Anlaşma çerçevesinde Washington, 15 bin Suudi askeri eğitecek ve eğitimli asker sayısını da iki katına çıkaracaktır. Ancak önerilen maddi yardım (6,4 milyon dolar) az bulunarak, Suudi Kral tarafından reddedilir, zira İsrail’e yapılan yardımla kıyaslandığında bu rakam çok

⁴⁴¹ Gregory Brew, “Our Most Dependable Allies: Iraq, Saudi Arabia, and the Eisenhower Doctrine, 1956–1958”, **Mediterranean Quarterly**, Cilt.26, Sayı.4, (Aralık 2015), s.90.

⁴⁴² Brew, s.91-92.

⁴⁴³ Brew, s.90.

⁴⁴⁴ Brew, s.98.

⁴⁴⁵ *King Saud’s 1957 Visit to USA*, 1 Şubat 1957, <http://susris.com/2013/07/19/history-king-sauds-1957-visit-to-usa-video/> (21 Mayıs 2018).

⁴⁴⁶ Elana N. DeLozier, “Threats to Religious Legitimacy and State Security: The Kingdom of Saudi Arabia’s Quest for Stable Continuity”, **Virginia Tech**, (Eylül 2005), s.24.

düşüktür.⁴⁴⁷ Kongre ise bu anlaşmayı onaylama konusunda isteksizdir. Süveyş Krizi sonrası daha önce ilişkilerin gerekçesi olarak ortaya konan İngiliz nüfuzu tehdidi ortadan kalkmıştır. Kongre anlaşmayı onaylamayı reddedecektir. Eisenhower Yönetimi, Sovyetler karşısında bölgedeki nüfuzu ve petrol güvenliği için önemli gördüğü bu üssü kaybetmek istememektedir. Bunun üzerine Komünizm tehdidi altında bizzat üssün varlığının korunması bir gerekçe haline getirilir ve Eisenhower yönetimi, üs üzerinden Suudi Arabistan'a çeşitli yardım planları geliştirir.⁴⁴⁸ Kongre'nin onay sürecini kolaylaştırmak için 5 yıllık uzatma süreci ise dönemlik periyodlara düşürülmüştür.⁴⁴⁹ Bir önceki dönemde ABD'nin bölgedeki nüfuzunun İngilizler karşısında tehlikeye girmesi ve petrol arzı güvenliği gerekçeleri ile Suudi Arabistan'a yapılan yardımlar karşılığında elde edilen üssün, İngiliz tehdidinin açıklayıcılığını yitirmesi ile bizzat varlığının korunması gerekçe haline gelecektir.

Başkan Eisenhower'ın Irak ve Suudi Arabistan'ı yakınlaştırma politikasının sonuç vermesi Kongre'nin iknasını da sağlayacaktır. 7 Şubat 1957'de Irak ve Suudi Arabistan liderleri biraraya gelirler. Bunun akabinde Amerikan Kongresi Suudi Arabistan'a 50 milyon dolarlık bir yardım paketini onaylar. Pakete Dahrân'da yeni bir hava terminalinin inşası için gerekli 5 milyon dolarlık ek bütçe de dahil edilmiştir.⁴⁵⁰ Komünizm tehdidine karşı Suudi Arabistan ile ilişkiler destek bulurken, İngiliz etkinliğine karşı Suudi Arabistan-Irak yakınlaşması için onay alınmış olur.

1961 senesinde başkanlık seçimlerini kazanan John F. Kennedy döneminde (1961-1963) Suudi Arabistan ile ilişkiler kısa süreli de olsa sıkıntı içine girecektir. 1958'de Irak'ın darbe sonrasında Sovyetlere yanaşması ile birlikte Nasır yönetimindeki Mısır ile ilişkileri düzeltmeyi hedefleyen Kennedy yönetimi, 1962'de Yemen İç Savaşı'nın başında Suudi Arabistan'a silah temin etmeyi reddeder. Riyad silah yardımı için yüzünü Doğu Bloğu ülkelerine dönecektir.⁴⁵¹ Ancak Ocak 1963'te Mısır Suudi Arabistan'a saldırdığında, Suudi askerlerinin eğitim programı Pentagon tarafından

⁴⁴⁷ *U.S. Foreign Policy and Saudi Arabia Since 1945*,
http://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/40645/6/11_chapter2.pdf (25 Mart 2018), s. 44.

⁴⁴⁸ Alexander, s.20.

⁴⁴⁹ *U.S. Foreign Policy and Saudi Arabia Since 1945*,
http://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/40645/6/11_chapter2.pdf (25 Mart 2018), s.42.

⁴⁵⁰ Brew, s.100.

⁴⁵¹ *U.S. Foreign Policy and Saudi Arabia Since 1945*,
http://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/40645/6/11_chapter2.pdf (25 Mart 2018), s.45.

yenilenir.⁴⁵² Komünizmle mücadele adı altında Kongre'den destek alan bu askeri ittifakın ABD'nin bölge politikasında asıl sağladığı avantaj Kennedy döneminde İsrail'in stratejik bir ortak halini alması ile kendini gösterecektir. Başkan Lyndon B. Johnson döneminde (1963-1969) sürdürülen askeri ilişkilerin tehlikeye girmesini istemeyen Riyad yönetimi çağrılara rağmen 1967'deki Altı Gün Savaşı'nda Arap cephesinde yer almaz. Kral Faysal, Arap milliyetçisi Nasır'ı "**en büyük düşman**"⁴⁵³ olarak ABD'ye şikayet edip, savaşta "tarafsızlığı"nı ilan edecektir.⁴⁵⁴ Her ne kadar ABD'nin İsrail'e verdiği desteği kınayan açıklamalarda bulunsa da bu ülke içindeki baskıyı dindirmeye yöneliktir. Yine bunun bir uzantısı olarak Ürdün Ordusu'na destek için Güney Ürdün'e 20.000 askerlik küçük bir müfreze gönderir, ancak savaş sona erdiğinden bu askerler hiç savaşmayacaktır.⁴⁵⁵

1969'da başkanlığa Richard Nixon'ın gelmesi ile birlikte Suudi Arabistan ABD'nin Ortadoğu politikasında merkeze oturacaktır. Başkan Nixon'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı Henry Kissinger (1969-1975) tarafından çerçevesi çizilen Nixon Doktrini ile birlikte ABD doğrudan askeri müdahale seçeneğinden vazgeçerken, bunun yerine müttefiklere dayalı bir politika izleyeceğini duyurur. Başkan Nixon müttefik ve dostlarının gelişmesine ve savunmalarına yardım edeceğini, fakat özgür dünyanın jandarmalığına soyunmayacağını söyler.⁴⁵⁶ Buna göre, ABD hiçbir müttefikinin savunmasından doğrudan sorumlu olmayacak fakat talep halinde veya bir tehlike anında, onları nükleer koruma şemsiyesinin altına alacaktır. Bu doktrin bir uzantısı olarak ABD, Sovyetlerin Ortadoğu'ya yayılması konusunda kendisi ile paralel düşünen Suudi Arabistan ve İran yönetimlerini destekleyerek Amerika'nın bölgesel çıkarlarını korumayı benimseyecektir. Çift Sütun (*Twin pillar*) politikası⁴⁵⁷ olarak adlandırılan bu politika, "**Suudi Arabistan'ın petrole dayalı güçlü finans kaynakları ile İran'ın**

⁴⁵² U.S. Foreign Policy and Saudi Arabia Since 1945,

http://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/40645/6/11_chapter2.pdf (25 Mart 2018), s.45.

⁴⁵³ MEMO, "Historical document reveals possible collusion with Israeli occupation pre-Six Day War", 1 Aralık 2017, <https://www.middleeastmonitor.com/20171201-historical-document-reveals-possible-collusion-with-israeli-occupation-pre-six-day-war/> (2 Haziran 2018).

⁴⁵⁴ Mervener Lüleci, "Suudi Arabistan Değişime Direnen Krallık", Ahmet Emin Dağ (Ed.), **Ortadoğu Çatışmaları** içinde (192-217), İstanbul: Pelikan, 2015, s.202.

⁴⁵⁵ Neil Partrick, "Saudi Arabia and Jordan: Friends in Adversity", Kuwait Programme on Development, Governance and Globalisation in the Gulf States at the London School of Economics and Political Science, Sayı.31, (Temmuz 2013), s.11.

⁴⁵⁶ ABD Başkanı Richard M. Nixon'ın Konuşması, 3 Kasım 1969,

https://www.nixonlibrary.gov/forkids/speechesforkids/silentmajority/silentmajority_transcript.pdf (7 Mayıs 2016).

⁴⁵⁷ Hafız Mammadov, "ABD'nin Suudi Arabistan-İran İşbirliğine Dayalı Körfez'de Güvenlik Politikası: Çifte Sütun Politikası", **Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi**, Cilt.4, Sayı.2, 2017, s.169.

büyüyen askeri gücü birleştirilerek Körfez’de Amerikan politikalarını uygulayacak bir araç tesis etme fikrine dayanmaktadır.⁴⁵⁸ Bu kapsamda, İran ve Suudi Arabistan'a pek çok askeri yardım yapılır, iki ülke bölgenin en önemli ve en güçlü iki ülkesi haline getirilmeye çalışılır. ABD'nin İran'a 1970 yılında 103.6 milyon dolar olan silah satışı, 1972 yılında 552.7 milyon dolara yükselir. Aynı dönemde, Suudi Arabistan'a olan satış da 15.8 milyon dolardan 312.4 milyon dolara ulaşır.⁴⁵⁹

Tüm bu satışlarda İran ve Suudi Arabistan’a dair Kongre’nin desteğini almak için Irak, Suriye ve Mısır farklı tehdit odakları haline getirilir. Zira Yumuşama döneminin etkisiyle Komünizm tehdidi söylemi yeterli olmayacaktır. Irak’ı ABD için tehdit kılan unsur Körfez petrolü üzerindeki hakimiyet mücadelesine yöneliktir. Bölgedeki petrolün kontrolünün şirketlerden devletlerin eline geçmesiyle ABD Ortadoğu petrolü üzerindeki çıkarlarına daha fazla odaklanmıştır. Güvenlik politikaları bu dönemde petrol fiyatlarının ve arzının aleyhine dönmemesi üzerine kuruludur ve Basra Körfezi’ndeki Amerikan çıkarlarının o dönemdeki koruyucusu İran şahıdır. Şah yönetimi ile çatışma halinde olan Saddam Hüseyin bu anlamda Amerikalılar için ekonomik bir tehdit odağıdır. 1972’de Sovyet-İrak Dostluk Anlaşması ABD’nin Amerikan halkına Irak’ı tehdit olarak sunmasını kolaylaştırıcı etkenlerden biri olmuştur.

Suriye ve Mısır da bölgede Moskova yanlısı politikalarıyla bilinen iki muhalif ülkedir. Ancak bu dönemde iki ülkeyi de tehdit olarak asıl öne çıkaran etken Arap-İsrail çatışmalarında İsrail’e karşı savaşmış olmalarıdır. İsrail’in bu yıllarda Kongre ve Beyaz Saray gözündeki imajı, ABD ve İsrail’in güvenliğinin birbirine bağımlı olduğu iddiası üzerine kuruludur.⁴⁶⁰ Bu sebeple Nixon yönetimi İran ve Suudi Arabistan’a yaptığı silah satışları sırasında, İsrail ve Suudi Arabistan arasında dengeli politikalar izler. Zira ABD’nin bölgedeki güvenliği İsrail’in güvenliğinin sürmesiyle sağlanacaktır.⁴⁶¹ 1973

⁴⁵⁸ Bölme, *İncirlik Üssü ABD’nin Üs Politikası ve Türkiye*, s.133.

⁴⁵⁹ F. Gregory Gause, *The International Relations of the Persian Gulf*, Cambridge: Cambridge University Press, 2009, s.22 Bu satışlarda neden İran’a yapılan desteğin Suudi Arabistan’a yapılandan daha fazla olduğuna dair detaylı okuma için bk.: Hafız Mammadov, “ABD’nin Suudi Arabistan-İran İşbirliğine Dayalı Körfez’de Güvenlik Politikası: Çifte Sütun Politikası”, *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, Cilt.4, Sayı.2, 2017, s.184 ve devamı.

⁴⁶⁰ John J. Mearsheimer ve Stephen M. Walt, Setting the record straight: A Response to Critics of “The Israel Lobby”, 12 Aralık 2006, <http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/A0043.pdf> (28 Mayıs 2018), s.6 ve devamı.

⁴⁶¹ Nixon yönetiminin bu söylemi benimsemesinde Başkan Kennedy döneminde bu düşüncenin Kongre’de kabul görmesini sağlayan İsrail lobisinin etkisi vardır. Nixon döneminde İsrail lobisinin etkisiyle Kongre’de ‘İsrail’in güvenliği ve İsrail’in stratejik ortak olarak değerli olduğu’ söylemi hakimdir. Tartışmalı olan bu konuda detaylı bilgi

Arap İsrail savaşında Suudi Arabistan İsrail'e doğrudan saldırmamıştır ve bu tavır Amerikan Kongresinin Riyad'a silah satışlarına onayını kolaylaştırıcı bir unsur olur. Dolayısıyla Arap milliyetçiliğine karşı olan Suudi Arabistan ve İran, ABD'nin bu dönemde doğal müttefiki olarak ön plana çıkmıştır.

ABD'nin artan askeri desteği ile birlikte ilişkilerde öyle bir döneme girilir ki müttefikler 1973 Petrol Krizi'nden bile yara almadan çıkmayı başarırlar. 1973 Arap-İsrail Savaşı'nda ABD'nin İsrail'e destek vermesine tepki olarak, 15 Ekim 1973'te Suudi Arabistan'ın üyesi olduğu OPEC üyesi Arap ülkeleriyle Mısır ve Suriye'den oluşan OAPEC (Petrol İhraç Eden Arap Ülkeleri Birliği) petrol ambargosu ilan eder. ABD'yle başlayan ambargo özellikle Hollanda olmak üzere Batı Avrupa ve Japonya ülkelerine kadar genişletilir. Her ne kadar ABD, doğrudan Ortadoğu petrollerine bağımlı olmasa da Avrupa ve Japonya'ya yapılan ihracatın kısılması ABD ekonomisini de etkileyecektir. Petrol fiyatlarındaki artışla beraber, petrol ihraç eden ülkeler derin bir ekonomik krizle karşılaşır. Bu gergin ortam, Amerikan Kongresi'nin Arap petrolünün tüketiminin azaltılmasını içeren yasal mevzuat seçeneğini gündeme getirmesine sebep olur.⁴⁶² Bu kapsamda 1973 yılının Kasım ayında Nixon yönetimi, 'Amtrak İyileştirme Yasası'nı çıkararak Arap petrolünün gelecekte tüketimini azaltmaya çalışır. Amerikan Kongresi ham petrol ve petrol ürünlerini otuz gün içinde yeni dağıtım planları yoluyla tahsis etmesini gerektiren bir yasa çıkarır. Ardından Aralık ayında Kongre, ülke çapında gün ışığından yararlanmaya dair bir yasayı geçirir. Kongre son olarak Ocak ayında, otoban hız sınırlarını saatte 55 mile düşüren yasal bir önlem daha alır.

Arap petrolüne bağımlılığa karşı alınan bu önlemleri yeterli bulmayan ve Riyad Krallığı'na yönelik sert tepkileri yumuşatmak zorunda olan Nixon yönetimi söylemlerinde Riyad'ın devam eden çifte sütun politikasındaki kritik önemini öne çıkarır. Dönemin Ulusal Güvenlik Danışmanı Henry Kissenger, ikili ilişkilerin düzeltilmesi amacıyla Suudi Arabistan'a gönderilir.⁴⁶³ Diplomatik yumuşatma girişimleri neticesinde Riyad da Nixon yönetimine işlevsel aktör olarak destek çıkar ve Mart 1974'te Suudi Arabistan'ın yönlendirmesiyle OPEC, müttefiki ABD ile ilişkilerini

İçin bk.: Stephen M. Walt ve John Mearsheimer, **İsrail Lobisi ve ABD Dış Politikası**, Elif Ocak (çev.), Zodyak Kitap, 2014.

⁴⁶² Paul Sabin, "Crisis and Continuity in U.S. Oil Politics, 1965–1980", **The Journal of American History**, Cilt.99, Sayı.1, (Haziran 2012), s.183.

⁴⁶³ Mammadov, s.188.

gözeterek ambargoyu kaldırır. Krizin aşılması için Riyad büyük çaba harcamıştır ve Kongre'nin bu çabayı takdir edip silah anlaşmalarını kabul etmek daha çok işine gelir. Zira OPEC krizinde yaşanan tedirginlik, Suudi Arabistan'ın çifte sütun politikası içinde kalması gerekliliğini de ortaya koymuştur. Zaten kriz patlak vermeden önce de Riyad Krallığı sık sık ABD'yi müttefikliğe sadık kalarak uyarıya davet etmiş ancak uyarıları dikkate alınmamıştır.⁴⁶⁴ Kral Faysal, Arap ülkelerinin İsrail sorununa karşı petrolü silah olarak kullanacaklarına dair uyarıları sıkça yapmış hatta Suudi Arabistan Petrol Bakanı Ahmad Zaki Yamani'yi dahi Washington'a göndererek durumun aciliyetini iletmiştir.⁴⁶⁵ Kissenger da dahil olmak üzere pek çok kişiyle görüşme gerçekleştiren Yamani, **“Size yardımcı olmak için kendi yolumuzdan dışarı çıkacağız. [Bunun] karşılıklı olmasını bekliyoruz”** diyerek diğer Arap ülkelere rağmen ABD'ye olan sadakatini göstermeye çalışmış ancak Washington üzerinde etkili olamamıştır.⁴⁶⁶ Petrol krizi sonrası “bu hata”nın farkına varan Beyaz Saray ve Kongre kriz sonrası devam eden silah satışlarını onaylamak zorunda kalır.

Krizin aşılması ile 1974 Haziran ayında Nixon Suudi Arabistan'ı ziyaret eden ilk ABD başkanı olur. ABD ile Suudi Arabistan arasındaki görüşmeler neticesinde ABD'ye ve diğer yabancı piyasalara Suudiler tarafından milyonlarca dolar yatırım yapılır, karşılığında silah alımları gerçekleştirilir.⁴⁶⁷ Askeri ilişkiler bu dönemde öyle yoğunlaşır ki 1975-1979 yılları arasında Riyad yönetiminin satın aldığı silahların %79'u ABD tarafından karşılanır.⁴⁶⁸

Başkanın Haziran ayında ziyaret ettiği tek ülke Suudi Arabistan değildir. Başkan Nixon İsrail, Mısır ve Suriye'yi de ziyaret eder, daha önce tehdit olarak sunulan Mısır ve Suriye petrol ambargosunun yaşattığı tecrübe sonrasında manşetlere daha ılımlı başlıklarla taşınır:⁴⁶⁹

⁴⁶⁴ Donald Neff, “Nixon Administration Ignores Saudi Warnings, Bringing On Oil Boycott”, **Washington Report on Middle East Affairs**, Ekim-Kasım 1997, <https://www.wrmea.org/1997-october-november/nixon-administration-ignores-saudi-warnings-bringing-on-oil-boycott.html> (30 Mayıs 2018), s.70-72.

⁴⁶⁵ Robert Lacey, **The Kingdom**, London: Hutchinson, 1981, s.3.

⁴⁶⁶ Lacey, s.399

⁴⁶⁷ Wynbrandt, s.232.

⁴⁶⁸ Joe Stork ve Jim Paul, “Arms Sales and the Militarization of the Middle East”, **The Arms Race in the Middle East**, Virginia: MERIP Reports, 1983, s.10.

⁴⁶⁹ NY Times, “Nixon warmly welcomed on arriving in Damascus”, 16 Haziran 1974, <https://www.nytimes.com/1974/06/16/archives/nixon-warmly-welcomed-on-arriving-in-damascus-syria-gives-nixon-a.html> (30 Mayıs 2018).



Şekil 5: “Nixon Warmly Welcomed On Arriving in Damascus (Nixon, Şam’da sıcak karşılandı)” Adlı Haber

Kaynak: The New York Times, 16 Haziran 1974

Böylece daha önce tehdit olarak gösterilen ülkelerle ilişkilerin yumuşatılmasının ardından ‘Çifte Sütun’ politikasıyla ABD’nin bölgedeki etkinliği sürdürülür.

1979 başında gerçekleşen İran Devrimi’nin ardından, aynı yıl Sovyetler’in Afganistan’ı işgali ABD’nin Ortadoğu politikasının iflasi anlamına gelmektedir. İran’ın kaybı Washington için çift sütundan birinin çökmesi demektir. Devrimden kısa bir süre önce Başkan Jimmy Carter tarafından ABD ile karşılıklı olarak **“sarsılmaz bağlarla**

*bağlı*⁴⁷⁰ olarak tanımlanan İran'a 5.7 milyar dolarlık AWACS uçaklarının satışı gerçekleştirilmiştir.⁴⁷¹ ABD tarafından askeri açıdan bölgenin en güçlü ülkelerinden biri haline getirilen İran artık bir tehdide dönüşmüştür.⁴⁷² Sahip olduğu Şii nüfus ve tarihsel düşmanlıklar sebebiyle İran Devrimi Suudilerin de güvenlik endişelerini artırmıştır. 1980'de İran-İrak Savaşı patlak verdiğinde Riyad yönetimi bu sebeple Irak'a geniş destek sağlar.⁴⁷³ Riyad, Saddam Hüseyin liderliğindeki Irak'a 25 milyar dolar borç vermekle kalmaz; Kuveyt, Bahreyn ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi diğer Körfez ülkelerini de benzer şekilde Irak'a destek olmaları konusunda teşvik eder. Suudi politikası, Tahran ile ilişkileri koparan ABD'nin bölge politikalarıyla da son derece uyumludur.

Yumuşama dönemini sona erdiren bu gelişmeler ışığında ABD Körfez petrollerinin güvenliğine odaklanırken, yeni dönemdeki tehditler Sovyetler Birliği ve İran olacaktır. Başkan Jimmy Carter bu tehditleri şu sözlerle ifade etmektedir:⁴⁷⁴

“Üç temel gelişme, karşılaştığımız zorlukları belirledi: Sovyet askeri gücünün kendi sınırlarının ötesine geçen istikrarlı büyümesi ve artan projeksiyonu; Batı demokrasilerinin Ortadoğu'dan gelen petrol kaynakları üzerindeki ezici bağımlılığı; İran'daki devrim örneğinde olduğu gibi ... dünyanın pek çok ülkesindeki sosyal ve dini, ekonomik ve politik değişimin baskısı...”

Carter 23 Ocak 1980'de yaptığı ve sonrasında Carter Doktrini olarak anılacak konuşmasında ABD'nin Körfez bölgesinde çıkarlarının tehdit edilmesi halinde askeri müdahalede bulunacağını ilan etmektedir.⁴⁷⁵

“Körfez Bölgesi'nin kontrolünü ele geçirmeye yönelik dışarıdan gelebilecek her türlü çaba, Birleşik Devletler'in hayati çıkarlarına yönelik bir saldırı olarak kabul edilecek ve askeri seçenek de dâhil her türlü yolla püskürtülecektir.”

Bu tehlikeler karşısında olağanüstü tedbirler alınır ve daha önce oluşturulan Acil Müdahale Gücü/Çevik Kuvvet (*Rapid Deployment Force*) adlı yapının görev alanı

⁴⁷⁰ ABD Başkanı Jimmy Carter'ın Konuşması, 31 Aralık 1977, <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=7080> (4 Nisan 2018).

⁴⁷¹ Detay için bk.: Stephen McGlinchey ve Robert W. Murray, “Jimmy Carter and the Sale of the AWACS to Iran in 1977”, *Diplomacy & Statecraft*, Cilt.28, Sayı.2, (2017).

⁴⁷² Frye Gaillard, *Prophet from Plains*, University of Georgia Press, 2007, s.25.

⁴⁷³ Suudi Arabistan'ın Irak-İran Savaşı'ndaki tavrına dair bk.: John B. Parrott, “The Response of Saudi Arabia To the Iran-Iraq War”, *Journal of South Asian and Middle Eastern Studies*, Cilt.10, Sayı.2, (Kış 1986).

⁴⁷⁴ Michael T. Klare, “Oil, Iraq, and American foreign policy”, *International Journal*, Cilt.62, Sayı.1, (Kış 2006-2007), s.34.

⁴⁷⁵ ABD Başkanı Carter'ın ‘Carter Doktrini’ Açıklaması, 23 Ocak 1980, <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=33079> (4 Nisan 2018).

tanımlanmış olur.⁴⁷⁶ Bu doktrinle ABD, ***“Körfez ülkelerini istikrarsızlaştıracak ya da petrol akışını olumsuz yönde etkileyebilecek herhangi bir müdahaleye karşı askeri güçle cevap vereceğini açıkça ilan etmiş”*** olur.⁴⁷⁷

Güvenikleştirme süreci gereği tehditlere karşı güvenliğin sağlanması için acil davranmak da şarttır.⁴⁷⁸

“ABD askeri kuvvetlerini hızla uzak bölgelere yayma yeteneğimizi de geliştiriyoruz.... Önümüzdeki ay Kongre'ye mevzuat ve bütçe önerileri göndereceğim, böylece seferberlik ihtiyaçlarını hızla karşılayabiliriz”

Bu gelişmeler ışığında 1981'e geldiğinde, Ortadoğu'da iki kutuplu dönemin etkileri hakimdir. Çünkü Başkan Ronald Reagan dönemi (1981-1989) Soğuk Savaş'ın yeniden tırmanışa geçtiği yıllardır. ABD ve Suudi Arabistan ilişkileri bu dönemde tıpkı Soğuk Savaş yıllarındaki gibi seyreder. Dönemin tehdidi yine Komünizm olacaktır ama bu kez İslam Devrimi'nin etkisiyle İran da tehdit listesindedir.

Reagan yönetiminde Washington ve Riyad arasındaki silah satışları kayda değer ölçüde yoğunlaşır. Ancak İran tecrübesinden sonra Kongre ile Başkanlık makamı arasında askeri satışlara dair tutum farklılıkları artacaktır. Örneğin AWACS erken uyarı tipi uçak alımında Amerikan Kongresi'ndeki satışları engelleme eğilimi o kadar güçlüdür ki satış kararı %52'ye %48 gibi bir oranla kıl payı kabul edilecektir. İkna süreci oldukça zorlu geçmiştir. Kongre üyelerinin çoğu Başkan Reagan'ı Suudi Arabistan'a silah satışı yapmaması için uyarır. Uyarılar Amerikan medyasında da yer bulur.⁴⁷⁹

⁴⁷⁶ Mustafa Aydın, “Amerika Dünyadan Ne İstiyor?”, **Stradigma**, Sayı.4, (Mayıs 2003), s.4.

⁴⁷⁷ Bölme, *İncirlik Üssü ABD'nin Üs Politikası ve Türkiye*, s.120.

⁴⁷⁸ ABD Başkanı Carter'in 'Carter Doktrini' Açıklaması, 23 Ocak 1980, <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=33079> (4 Nisan 2018).

⁴⁷⁹ Richard Halloran, “Majority in Congress urge Reagan not to sell Awacs to Saudi Arabia”, **The New York Times**, 1981, <https://www.nytimes.com/1981/06/25/us/majority-in-congress-urge-reagan-not-to-sell-awacs-to-saudi-arabia.html> (28 Mayıs 2018).



Şekil 6: “Majority in Congress Urge Reagan Not to Sell Awacs to Saudi Arabia (Kongre’nin büyük çoğunluğu Reagan’ı Suudi Arabistan’a Awacs satmaması için zorluyor)” Adlı Haber

Kaynak: The New York Times, 25 Haziran 1981

Senatör Bob Packwood gazetecilere verdiği demeçte, Başkan Reagan’a 34 Demokrat ve 20 Cumhuriyetçi tarafından imzalanmış bir mektup gönderdiklerini açıklar. Mektupta Reagan Suudi Arabistan’a satışlarla ilgili uyarılmakta olup, bu satışların ABD’nin çıkarlarına uygun olmadığı belirtilmektedir. Reagan uyarıları dinlemez ve teklifi

Kongre'ye gönderir.⁴⁸⁰ Hem Kongre'de hem de basında yer alan eleştirilere cevap veren Reagan, özellikle İsrail'in gösterdiği tepkilere karşı *“Amerikan dış politikasını oluşturmak başka ulusların işi değil”* şeklinde karşılık verir.⁴⁸¹ Suudi Arabistan, *“şimdi ya da gelecekte İsrail'e tehdit oluşturmayacaktır.”*⁴⁸² Suudi Arabistan'ın, İran gibi bir tehdide dönüşme olasılığında çekinen Amerikalıları teskin etmeye çalışan Reagan, orijinal anlaşmayı yeniden düzenletir ve anlaşmaya bazı koruma önlemleri ekletir. Riyad'ın İran'a dönüşmesine izin vermeyeceklerinin altını çizen Başkan, Suudi petrollerine duyulan ihtiyacı ikna söylemi olarak kullanır.⁴⁸³

“Suudi Arabistan ve doğudaki OPEC milletleri olduğu sürece -ki Suudi Arabistan en önemlisi- Batı dünyasında endüstrinin tekerleklerini döndürmek için ihtiyaç duyulan enerjinin büyük kısmını sağlamak mümkün olacaktır. O petrolün akışını kapatacak birini görüp ona izin vermemiz mümkün değildir.”

Sonuçta anlaşma kabul görse de ikna sürecinin uzamış olması Suudi yönetimini kaygılandırır ve Riyad, silah alımı için başka alternatifleri olduğunu dile getirir.⁴⁸⁴ Bu noktada silah kaynaklarını çeşitlendirme yoluna giden Riyad, 1990'a kadar İngiltere'den 72 adet Tornado savaş uçağı, Fransa'dan binlerce karadan havaya füze ve Çin'den de 60 adet Dong Feng-3 tipi balistik füze satın alır.⁴⁸⁵ Ancak bu çeşitliliğe rağmen, ABD Suudi Arabistan için ana silah sağlayıcı olmayı sürdürecektir. Zira ABD-Suudi Arabistan ilişkilerinde petrole dayalı bağımlılık geçerliliğini korumaktadır. 1979 İran İslam Devrimi'nden sonra Washington İran petrolünden yoksun kalmıştır. Piyasalardaki bol petrol arzı müttefik Suudi Arabistan tarafından sağlanmaktadır. Riyad'la petrol üzerinden kurulan bu güçlü bağ, dönemin Amerikan basınında geniş yer tutmaktadır.⁴⁸⁶

⁴⁸⁰ John M. Goshko, “Reagan Sends AWACS Package to Congress”, *The Washington Post*, 2 Ekim 1981, https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1981/10/02/reagan-sends-awacs-package-to-congress/91b4ebce-9e0f-473e-8250-87f6f47c561a/?utm_term=.c4b5d88a4426 (28 Mayıs 2018).

⁴⁸¹ John M. Goshko, “Reagan Sends AWACS Package to Congress”, *The Washington Post*, 2 Ekim 1981, https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1981/10/02/reagan-sends-awacs-package-to-congress/91b4ebce-9e0f-473e-8250-87f6f47c561a/?utm_term=.c4b5d88a4426 (28 Mayıs 2018).

⁴⁸² John M. Goshko, “Reagan Sends AWACS Package to Congress”, *The Washington Post*, 2 Ekim 1981, https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1981/10/02/reagan-sends-awacs-package-to-congress/91b4ebce-9e0f-473e-8250-87f6f47c561a/?utm_term=.c4b5d88a4426 (28 Mayıs 2018).

⁴⁸³ John M. Goshko, “Reagan Sends AWACS Package to Congress”, *The Washington Post*, 2 Ekim 1981, https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1981/10/02/reagan-sends-awacs-package-to-congress/91b4ebce-9e0f-473e-8250-87f6f47c561a/?utm_term=.c4b5d88a4426 (28 Mayıs 2018).

⁴⁸⁴ Joseph C. Harsch, “Why Reagan chooses Saudi arms deal for test of strength with Begin”, 1981, <https://www.csmonitor.com/1981/0828/082847.html> (30 Mayıs 2018).

⁴⁸⁵ SIPRI Arms Transfers Database, Saudi Arabia: Transfers of major conventional weapons: 1975 to 2009, 19 Eylül 2010.

⁴⁸⁶ John Haldane, “When the Going Gets Tough”, *Washington Report on Middle East Affairs*, 21 Nisan 1986, <https://www.wrmea.org/1986-april-21/when-the-going-gets-tough.html> (28 Mayıs 2018), s.4.

“Suudi Arabistan ve Körfez ülkeleri hala dünyanın en büyük petrol rezervleri üzerinde bulunuyorlar. Suudi Arabistan’la yapılan samimi tartışmalar, kısa vadede Amerikan petrol sektörüne rahatlık getirebilir ve gelecekte dünyanın kendi bölgelerinden gelen ithalatlar kendi ulusal güvenliğimiz için hayati öneme sahip olacaksa, lehimize dönebilir.”

Suudi Arabistan’a silah satışları devam ederken, Başkan Reagan’ı Ortadoğu politikasında zor duruma düşürecek bir gelişme yaşanır. 1982 yılında İsrail’in Lübnan’ı işgal etmesi sonrasında Reagan Amerikan askerlerini Lübnan’daki savaşa müdahil eder.⁴⁸⁷ O ana kadar Beyaz Saray’ın, özelde Suudi Arabistan’a genelde Ortadoğu’ya dair politikasını kabul ettirmede zaten ‘zoraki etkili’ olduğu Amerikan kamuoyu üzerinde güvenilirliği daha çok sorgulanır ve Lübnan hareketinin ikinci ayağında saldırıya uğrayan Amerikan askerlerinin hayatını kaybetmesi ile daha önce %36’larda seyreden Reagan’ın dış politikasına karşı olanların oranı %46’ya çıkar.⁴⁸⁸

⁴⁸⁷ Beyrut’taki FKÖ üyelerini çıkarmak amacıyla yapılan hareketin detayları için bk.: Ömer Kurtbağ, “Eleştirel Uluslararası İlişkiler Yaklaşımları Çerçevesinde Amerikan Dış Politikasının Analizi – Hegemonya Söylemi ve Amerikan Muhafazakar Sağ”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, 2007), s.176.

⁴⁸⁸ David Shribman, “Foreign Policy Costing Reagan Public Support”, **The New York Times**, 30 Eylül 1983, <https://www.nytimes.com/1983/09/30/world/foreign-policy-costing-reagan-public-support.html> (29 Mayıs 2018).



MR. RONALD REAGAN, President Reagan and Vice President George H. W. Bush, left, are seen here in a news conference after the President's speech in the White House on the subject of the Panama Canal.

PILOTS SET STRIKE, BUT CONTINENTAL PLANS TO OPERATE

Union Also Considers Calling Industrywide Struggle as Protest to Government

By NANCY KING
 CONTINENTAL AIRLINES pilots are expected to go on strike today, but the airline says it will continue to operate. The pilots' union is considering a nationwide strike as a protest against the government's handling of the airline industry.



CONGRESS AGREES TO ALLOW MARINES TO STAY IN BEIRUT

WAR POWERS ACT INCHES
 Senate, in a Vote Along Party Lines, Passes Bill, 54-45—It Is Sent to President

By MICHAEL S. ROSENBERG
 A bill to allow United States Marines to remain in Beirut, Lebanon, for up to 18 months has passed the Senate today in a 54-45 vote.

PENTAGON EXPERT CITES MORE WASTE

Reinstated Air Force Analyst Calls for Contract Reviews

By CHARLES H. SCHULZ
 A Pentagon expert who was reinstated after being removed from his post for criticizing the military's procurement process has called for a review of the way the Pentagon spends money.

Banks Will Soon Be Free to Offer Higher Interest on Certain Savings

By EDWARD SUZUKI
 The Federal Reserve Board today announced that it will allow banks to offer higher interest rates on certain types of savings accounts.

The Federal Reserve Board today announced that it will allow banks to offer higher interest rates on certain types of savings accounts. The board said that it would allow banks to offer rates as high as 12 percent on certain types of accounts.

Foreign Policy Costing Reagan Public Support

By MICHAEL S. ROSENBERG
 Mr. Reagan's foreign policy has cost him support among voters, according to a new survey.

A new survey shows that Mr. Reagan's foreign policy has cost him support among voters. The survey found that a majority of voters believe that Mr. Reagan's foreign policy is costing him support.

Elite High Schools Accept 873 After Pupils Find Test Errors

By MICHAEL S. ROSENBERG
 About 873 students who were rejected last spring for the elite high schools in New York City have been accepted.

About 873 students who were rejected last spring for the elite high schools in New York City have been accepted. The schools had found errors in the tests and decided to accept more students.

332 Dance on a Record 3,389th 'Chorus Line'

By MICHAEL S. ROSENBERG
 More than 3,000 dancers from the musical and previous casts of "Chorus Line" are performing in the show's 3,389th production.

More than 3,000 dancers from the musical and previous casts of "Chorus Line" are performing in the show's 3,389th production. The show has become a major success story for Broadway.

Italians May Charge Turk With Slender On Jailed Bulgarian

By MICHAEL S. ROSENBERG
 A Bulgarian man who was arrested in Turkey is being held in a prison in Bulgaria.

A Bulgarian man who was arrested in Turkey is being held in a prison in Bulgaria. The man is being held on charges of espionage.

INSIDE

Mandatory Testing Proposed
 The National Education Association's proposal would require all students to take a standardized test.

Public Court Plan Dropped
 The plan to create a public court system in New York City has been dropped.

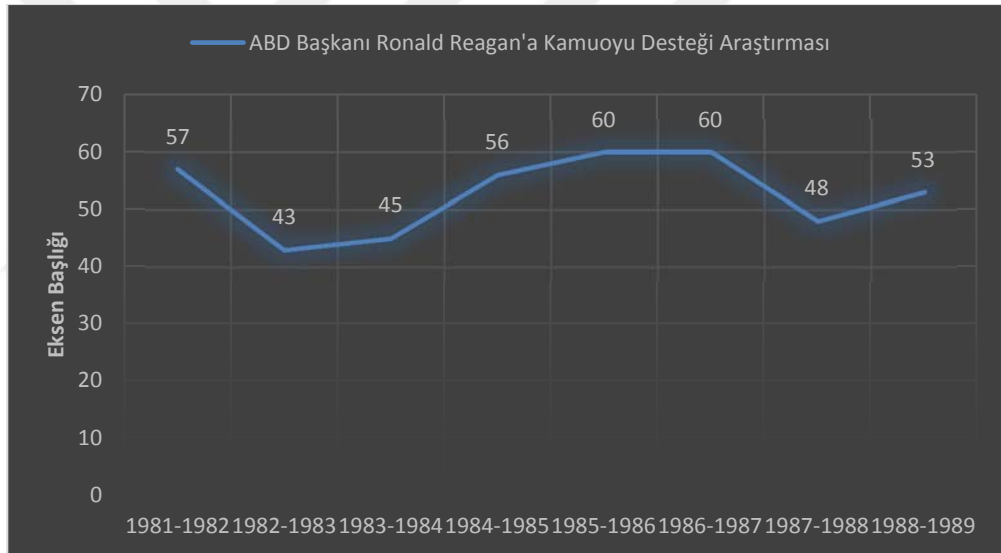
Table with 2 columns: Name, Address, Phone, etc.

Şekil 7: "Foreign Policy Costing Reagan Public Support (Dış politika Reagan'a Kamu Destegine Mal Oldu)" Adlı Haber

Kaynak: The New York Times, 30 Eylül 1983.

Bu durumun Suudi Arabistan'ın da dahil olduğu Ortadoğu ülkelerine yansımaları, Reagan Doktrini gereği 'doğrudan çatışmaya girmeden mücadele' ve 'bölgesel bazı sorunların çözümünü yerel inisiyatiflere [Suudi Arabistan vb.] bırakma' şeklinde sonuçlanır.⁴⁸⁹ Bölgede ayrıca yeni bir Körfez komutanlığı kurulmuş, Amerikan üsleri hakkında görüşmeler yürütülerek ortak askeri tatbikatlar düzenlenmiştir.⁴⁹⁰ Bu dönemde Kongre'nin ve kamuoyunun tepkisini azaltmanın yolları arasında ise Suudi Arabistan ile İsrail arasındaki "düşmanlığı" giderilmesi çabaları dikkat çeker.⁴⁹¹

Reagan'a dış politikada kamuoyu desteğinin ilk başkanlık döneminde düşük olmasında Komünizm tehdidi söylemiyle ülkede artan silahlanma, müttefiklerle -Suudi Arabistan da dahil- askeri anlaşmaların ve ülke dışındaki askeri hareketlerin getirdiği ağır maliyetin de etkisi vardır.⁴⁹²



Şekil 8: ABD Başkanı Ronald Reagan'a Kamuoyu Desteği Araştırması

Kaynak: A Gallup Poll Review, 7 Haziran 2004.

Bu durum başkanın söylemlerinin, özellikle 1982-1983 yılları arasında, seçmen üzerinde 'sınırlı' etkili olabildiği şeklinde yorumlanabilir. Nitekim 1981'deki AWACS

⁴⁸⁹ Kurtbağ, s.169.

⁴⁹⁰ Kurtbağ, s.175.

⁴⁹¹ Kurtbağ, s.175.

⁴⁹²Ronald Reagan From the People's Perspective: A Gallup Poll Review, 7 Haziran 2004, <http://news.gallup.com/poll/11887/ronald-reagan-from-peoples-perspective-gallup-poll-review.aspx> (12 Mayıs 2018).

satışlarında olduğu gibi Suudi Arabistan'a silah satışlarına dair ikna süreci zor geçmektedir. Satışlar sırasında büyük zorluk çeken Reagan yönetiminin, Kongre'nin satışlara onay vermesi için gösterdiği “büyük çaba”ya karşılık olarak, Riyad'dan Amerika'nın yurt dışındaki gizli operasyonlarına mali destek istediği dile getirilmektedir.⁴⁹³ Nitekim ABD Suudi Arabistan Büyükelçisi Robert Neumann yıllar sonra silah satışları sonrasındaki sürece dair Suudi Arabistan'ın bazı operasyonları finanse ettiğini kabul edecektir.⁴⁹⁴

Başkan Reagan, Suudi Arabistan'a dair başkanlığının ilk dönemindeki zorlu sürecin ardından ülkedeki ekonomik durumun da etkisiyle ikinci kez başkan seçildikten sonra Komünizm tehdidi söyleminde kısmen yumuşamaya gider.⁴⁹⁵ Ancak söylemde gidilen bu yumuşamaya rağmen, **“antikomünist güçlere ekonomik ve askeri destek vermeyi sürdürür”**⁴⁹⁶ Bu yardımlarda Suudi Arabistan da etkin rol alır ve işbirliğinin karşılıklı sürdüğü dönemde Riyad yönetimi Tayvan-Brunei gibi ülkelerle birlikte ABD'ye destek olmak için **“Contralar'a aktarılmak üzere”** Washington'a mali destekte bulunur.⁴⁹⁷ Bu durum ülkede skandala* sebep olacak, Suudilerle ilişki manşetlerde sorgulanacak⁴⁹⁸ ve Beyaz Saray yönetimi Kongre'yi ve kamuoyunu ikna etmekte zorlanacaktır. Başkan yaptığı açıklamada skandaldaki sorumluluğunu kabul edip gerekçelerini anlatır.⁴⁹⁹ Ancak yapılan kamuoyu araştırmaları Reagan'a desteğin düşük olduğunu göstermektedir.⁵⁰⁰ Suudi Arabistan'la müttefikliği açıklama yollarından birinin İran tehdidi olduğu düşünüldüğünde, skandal sonrası Amerikan kamuoyu ve Kongre üzerinde zaten zoraki alınan geçmişteki onayın artık alınmasında daha da

⁴⁹³ Jonathan Marshall, “Saudi Arabia and the Reagan Doctrine”, [Elektronik Versiyon], Middle East Report, (Kış 2017).

⁴⁹⁴ San Francisco Examiner, 27 Temmuz 1986 tarihli haber. Aktaran: Jonathan Marshall, “Saudi Arabia and the Reagan Doctrine”, [Elektronik Versiyon], Middle East Report, (Kış 2017).

⁴⁹⁵ Kurtbağ, s.146.

⁴⁹⁶ Kurtbağ, s.179.

⁴⁹⁷ Kurtbağ, s.179.

*ABD ve İran arasında silah satışlarına ilişkin resmi olmayan görüşmelerin basına sızması İran Kontra Skandalı olarak adlandırılmaktadır. Detay için bk.: *1987 İran Kontra Skandalı 32. Gün Arşivi*, 14 Aralık 2015, <https://www.32gun.com/32-gun-arsivi-iran-kontra-skandali-nisan-1987> (2 Haziran 2018).

⁴⁹⁸ *The White House Crises, Evidence Points to Big Saudi Role in Iranian and Contra Arms Deals*, 30 Kasım 1986, <https://www.nytimes.com/1986/11/30/us/white-house-crisis-evidence-points-big-saudi-role-iranian-contra-arms-deals.html> (2 Haziran 2018).

⁴⁹⁹ Address to the Nation on the Iran Arms and Contra Aid Controversy, 13 Kasım 1986,

<https://www.reaganlibrary.gov/sites/default/files/archives/speeches/1986/111386c.htm> (2 Haziran 2018).

⁵⁰⁰ *Poll Shows Reagan Approval Rating at 4-year Low*, 3 Mart 1987. <https://www.nytimes.com/1987/03/03/us/poll-shows-reagan-approval-rating-at-4-year-low.html> (2 Haziran 2018).

zorlanılacağı açıktır. Nitekim Amerikan Kongresi bu dönemde Riyad yönetiminin almak istediği F-15E bombardıman uçaklarının satışına karşı çıkar.⁵⁰¹

Yoğun silah satışları ve askeri ittifaklar göz önüne alındığında Soğuk Savaş dönemi boyunca kurulan güvenikleştirmelerde genel olarak başarı oranı yüksektir. Yoğun Komünizm tehdidi algısı, İran tehdidi ve petrole olan bağımlılık ABD'nin Suudi Arabistan'la olan ilişkilerinin sürmesini kolaylaştırıcı etken olmuştur. Ancak Başkan Reagan döneminde bu tehdit algılarında sarsılmalar yaşanmış ve ABD'nin sorgulanan dış politikasında Suudi Arabistan'la ilişkileri de etkilenmiştir. Ortaya çıkan skandallara Riyad yönetiminin de adının karışmış olması ikna sürecini oldukça zorlaştırmıştır. Riyad'a yönelik askeri satışların Kongre'den onayının zora girdiği bu dönemde, İngiltere devreye girmiştir. İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher, 1980'lerde İngiltere'nin en büyük ve tartışmalı silah anlaşmasını kazanmak için gizli bir diplomasi başlatmış ve Nisan 1985'te Suudi Arabistan'a giderek beş yıl sonra 43 milyar sterlin değerindeki Yamamah anlaşmasıyla sonuçlanacak savaş uçaklarının satışını konuşmak için Kral Fahd'la görüşmüştür.⁵⁰²

Reagan dönemindeki Kontra İran skandalı sonrası yaşadığı kısa sarsılma hariç tutulduğunda, kopma noktasına gelmeyen iki ülke arasındaki askeri ilişkiler Soğuk Savaş sonrasında da yine varlığını sürdürecektir. Ancak bu kez askeri güvenliğin gündeminde keskin dönüşümler başlayacaktır.

3.3 Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Güvenikleştirme Üzerinden ABD-Suudi Arabistan İlişkileri (1991-2001)

1991'de SSCB'nin çökmesi sonucu Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte dünyada tek süper güç haline gelen ABD, küresel sistemi tek elden düzenleyebilecek bir aktör haline gelmiştir. Uluslararası sistemdeki bu köklü değişiklik güvenlik kavramının yeniden tanımlanmasına yol açan gelişmeleri içermektedir.⁵⁰³

⁵⁰¹ *Saudi Arabia*, https://fas.org/asmp/profiles/saudi_arabia.htm (2 Haziran 2018).

⁵⁰² *Thatcher held secret Saudi talks to win huge arms deal*, *archives Show*, 24 Ağustos 2016, <http://www.middleeasteye.net/news/thatcher-held-secret-talks-saudi-over-huge-arms-deal-archives-show-1110019351> (3 Haziran 2018).

⁵⁰³ Her iki gelişmeye dair örnekler hem Başkan Bush hem de Başkan Clinton dönemlerinde mevcut olup, sadece tek bir başkanlık dönemine ait sınırlı nitelikler değildir.

1-Tehdidin kendisinin değişimi (Komünizm yerine suçlu ya da başarısız ülkeler)

2-Tehdidin türünün değişimi (Askeri güvenlik tehditleri yerine/beraberinde, ekonomik ve sosyal tehditler)

SSCB'nin yerine gelen Rusya'nın tehdit dışına çıkarılmasıyla (*desecuritization*), ABD güvenlik politikalarında kısa bir süre tehdit belirsizliği ortaya çıkacaktır. Bu durum Washington'ın Riyad ile olan ilişkilerini de etkiler. Zira Soğuk Savaş döneminde iki ülke arasında stratejik müttefikliği açıklayan Komünizm tehdidi ortadan kalkmıştır. Bu boşluk 'suçlu' ve 'başarısız' ülkelerin yarattığı tehditler ile doldurulacaktır. Tehdidin türünün değişmesi ile birlikte iki ülke ilişkilerinde askeri güvenliğin yanı sıra ekonomik ve sosyal güvenlik konuları ön plana çıkacaktır.⁵⁰⁴

Başkan George H.W. Bush'un 11 Eylül 1990'da Kongre'ye yaptığı konuşmada kullandığı 'Yeni Dünya Düzeni' kavramı ABD'nin bu dönemde Ortadoğu'ya bakışını anlamak bakımından önemlidir:

*"İdeolojinin önemi azalmış, Doğu-Batı mücadelesi genel olarak ortadan kalkmış, buna paralel olarak uluslararası istikrar ve işbirliği potansiyeli artmıştır. Askeri-siyasi açıdan bakıldığında, uluslararası sistemde ABD'nin lider konumunun devam ettiği ve bu yüzden de hiyerarşik bir yapının hakim olduğu söylenebilir. Ekonomik-siyasi açıdan bakıldığında, uluslararası sistem daha ziyade çok merkezli bir görünüm sergilemektedir. ABD önemli bir ekonomik güç olmakla birlikte, tek büyük güç değildir"*⁵⁰⁵

Bu kapsamda çeşitlenen ve biçim değiştiren tehditlere karşı mücadelede Riyad'la askeri ilişkiler kuvvetlenerek devam edecektir. Askeri güvenliğleştirilmenin ön plana çıktığı Körfez Savaşı ve sonrasındaki dönem yoğun askeri işbirliklerine sahne olacaktır. 1973 krizinden edilen tecrübe ile yeni bir petrol krizi yaşamak istemeyen ABD ve hatta Avrupa Suudi Arabistan'ı ihtiyaç duyulan bir müttefik olarak görecektir.

İki ülke arasındaki askeri ilişkilerin kolaylıkla kabul edilir hale getirilmesini net bir biçimde gösteren süreç Körfez Savaşı ile başlar. Savaş sırasında Suudi Arabistan'la askeri müttefikliğin gerekliliğine dair Amerikan kamuoyu, Kongre üyeleri ve Batılı müttefikler çeşitli söylemlerle ikna edilmeye çalışılacaktır.

⁵⁰⁴ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.117.

⁵⁰⁵ Akademik Bakış, "Soğuk Savaş Sonrasında Yeni Dünya Düzeni", Sayı.17, (Temmuz-Ağustos-Eylül 2009), s.2.

2 Ağustos 1990'da Irak lideri Saddam Hüseyin *“Kuveyt’le uzun süredir var olan sınır sorunu, Kuveyt’in petrol anlamında zenginliği ve OPEC kotalarının üstünde üretim yaparak petrol fiyatlarını düşürmesi”* gibi sebeplerle Kuveyt’i işgal eder.⁵⁰⁶ Kuveyt’in işgal edilerek petrol alanlarına el konulması öncelikle ve doğrudan Suudi Arabistan için tehdit oluşturmaktadır. Soğuk Savaş boyunca Amerikan güvenlik şemsiyesinden yararlanan Riyad bölgede ortaya çıkan bu çatışma ortamında kendi güvenliğinden fazlası ile endişe duyacaktır. İşgalin hemen akabinde 1980’de Carter Doktrini ile Körfez petrollerinin güvenliğini yaşamsal çıkarları içinde tanımlamış ABD’den bölgeye askeri kuvvet göndermesini isteyecek ve isteği yerine getirilecektir.⁵⁰⁷

Bu işgal, ABD’ye Ortadoğu’yu istediği gibi şekillendirebilmesi için bir fırsat verir. Saddam Hüseyin’in Kuveyt’i işgal edişinden üç ay sonra 22 Kasım 1990’da Başkan Bush, Dahran Üssü’nü ziyaret edecektir. Burada bir konuşma yapan Bush’un Irak’ı Kuveyt’ten çıkarmaya yönelik bir askeri hareket öncesinde Dahran’ı yer olarak seçmesi tesadüf değildir. Çünkü Dahran Hava Üssü, koalisyon güçleri tarafından yürütülen askeri harekatta en etkin kullanılacak üslerden biri olduğu gibi ABD’nin Suudi Arabistan’ın savunulmasına verdiği desteği göstermesi açısından sembolik bir önem taşımaktadır.⁵⁰⁸ Bush burada Amerikan askerlerine ve müttefiklere seslenir:⁵⁰⁹

“Özgürlüğü korumak, saldırganlığa karşı çıkmak demektir. Kuveyt halkına ve her ülkenin masum vatandaşlarına uygulanan acımasızlık ödüllendirilmemelidir(...) Kuveyt istilasını mazeretsizdi ve Kuveyt işgali sürmeyecek”

Yaklaşan Körfez Savaşı’nın habercisi niteliğindeki konuşmada, tehdit küreselleştirilir:⁵¹⁰

⁵⁰⁶ Fred Halliday, “The Gulf War and its Aftermath: First Reflections”, **International Affairs**, Cilt.67, Sayı.2, (Nisan 1991), s.225 Aktaran: Gizem Bilgin, “Dış Politikada Karar Alma Mekanizmaları Bağlamında Özal Dönemi Ortadoğu ile İlişkiler”, **National Conference Presentation**, İzmir, Eylül 2009.

⁵⁰⁷ ABD’nin gerek Suudi Arabistan gerekse diğer Ortadoğu ülkelerine yaptığı askeri yardımlar için bk.: Jeremy M. Sharp, “U.S. Foreign Assistance to the Middle East: Historical Background, Recent Trends, and the FY2006 Request”, **Congressional Research Service, The Library of Congress**, 13 Haziran 2005, https://www.everycrsreport.com/files/20050613_RL32260_80f18159feba2f763c50e53d4ad80b1d8c9b86bf.pdf (4 Nisan 2018).

⁵⁰⁸ Bölme, *İncirlik Üssü ABD’nin Üs Politikası ve Türkiye*, s.148.

⁵⁰⁹ ABD Başkanı George H.W. Bush’un Dahran Hava Üssü’ndeki Konuşması, 22 Kasım 1990, <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=19085> (4 Nisan 2018).

⁵¹⁰ ABD Başkanı George H.W. Bush’un Dahran Hava Üssü’ndeki Konuşması, 22 Kasım 1990, <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=19085> (4 Nisan 2018).

“Geleceğimizi korumak, ulusal güvenliğin, Körfez bölgesinin tüm uluslar için⁵¹¹ hayati önemi olan istikrarının ve güvenliğinin korunması anlamına gelir... Irak'ın saldırganlığı sadece Körfez'deki dostlarımızın güvenliği için değil, tüm uluslarla inşa etmeyi umduğumuz yeni ortaklıklar için de bir meydan okumadır... Enerji güvenliği bizim ve her ülke için ulusal bir güvenlidir.”

Komünizm tehlikesi söyleminin ortadan kalkmasına rağmen Ortadoğu'da devam eden askeri varlığının ve Suudi Arabistan'la işbirliğinin sebebinin açıklamak zorunda olan Washington, çözümü petrol pazarının istikrarının tehlike altında olduğu söylemde bulmuştur. *“ABD için artık düşman enerji yollarına hakimiyete rekabet üzerinden”* tanımlanır.⁵¹² Körfez petrollerinin “güven altında” olması, petrole ihtiyaç duyan ve petrol üzerinden gelir sağlayan tüm ülkeler için şarttır. Burada ABD kendi için yaptığı güvenlik tanımını küresel güvenlik ile eş anlamlı hale getirmektedir. Petrol üzerinden ekonomik tehdit tecrübesini acı bir şekilde daha önce yaşamış olan Batılı ülkeler ve Amerikan halkı için bu söylemi kabul etmek oldukça kolay olur. Öyle ki Irak'ın bir tehlike olduğunu kabul edip, Kuveyt Savaşı'na destek veren Amerikalıların sayısı %70'lerin üzerindedir.⁵¹³ Hatta savaşın üzerinden geçen 10 senenin ardından yapılan kamuoyu araştırmalarında dahi Amerikalılar askeri harekati hala haklı görmektedirler.⁵¹⁴ Amerikan ve Avrupa kamuoyunun hassas noktası olan ekonomik güvenliğin kesintisiz olarak sağlanması için askeri tedbirler de dahil olmak üzere her türlü tedbir alınmalıdır. Bu tedbirlerin başında ise Suudi Arabistan'la olan ittifakın sürdürülmesi gelmektedir.

Saddam tehdidinin varlığını kabul eden kamuoyu çoğunlukla alınan tedbirlere itiraz etmese de Kongre'deki muhaliflerin iknası kolay olmayacaktır. 1991 yılı Ocak ayında haftalarca süren hararetli tartışmaların ardından Temsilciler Meclisi, 183'e karşı 250 oyla askeri harekete onay verir. Demokratların kontrolündeki Senato'daki oylamada ise Cumhuriyetçi hükümet 47'ye karşı 52 oyla kıl payı askeri müdahaleye destek alır.⁵¹⁵ Dönemin gazetelerinde oylama sonucuna dair farklı yorumlar olmakla birlikte basın

⁵¹¹ Koyu yerler yazara aittir.

⁵¹² Bölme, *İncirlik Üssü ABD'nin Üs Politikası ve Türkiye*, s.332.

⁵¹³ Adam Clymer, “War in The Gulf: Public Opinion; Poll Finds Deep Backing While Optimism Fades”, **The New York Times**, 1991 ve Gary Langer, “Poll: Americans Broadly Support War”, **ABC News**, 20 Mart 2003.

⁵¹⁴ *Americans Believe U.S. Participation in Gulf War a Decade Ago Worthwhile*, 26 Şubat 2001, <http://news.gallup.com/poll/1963/americans-believe-us-participation-gulf-war-decade-ago-worthwhile.aspx> (12 Mayıs 2018).

⁵¹⁵ **BBC**, “1991: US Congress votes for war in Iraq”, 12 Ocak 1991, http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/january/12/newsid_4534000/4534588.stm (25 Nisan 2018).

tarafından genel olarak hareketin güçlü ortak bir değere dönüştürülmeye çalışıldığı görülür. Amerikan basınının bu tutumu güvenlikleştirme sürecinde kolaylaştırıcı rol oynar. Los Angeles Times, Kongre kararını “**Tarihi Yasa**” (*Historic act*) şeklinde Amerikalılara duyururken, oylama “**Pek çok Demokrat, parti liderlerini terk etti ve Cumhuriyetçiler Başkanın desteğine neredeyse oybirliğiyle katıldılar**” şeklinde haberleştirilir.⁵¹⁶ Süreç öylesine güçlü ikna söylemleriyle kamuoyuna sunulur ki Kongre’nin Bush ve ekibini yetkilendirmesi, 1964’te büyük ses getiren Tonkin Körfezi hareketi⁵¹⁷ ile kıyaslanarak, hatta ondan daha büyük önemde bir oylama olarak gösterilir.

Kongre’nin desteğinin ardından bir diğer hedef uluslararası kamuoyu ve harekate destek vermesi beklenen devletlerdir. Başkan Bush’un 16 Ocak 1991 tarihinde yaptığı konuşmasında vurgu, Saddam Hüseyin’in tehdit ettiği şeyin aslında uluslararası düzen olduğu yönündedir.⁵¹⁸

“...Saddam Hüseyin, kendisine yönelik tehdit yokken, sistematik olarak küçük bir ulusu yağmaladı, yakıp yıktı, talan etti. Katledilenler arasında masum çocukların, sakatların/yaralıların olduğu Kuveyt halkını tarifsiz zulme uğrattı...Saddam açıkça, **Birleşmiş Milletleri durdurarak, tehdit ederek ve ona meydan okuyarak**⁵¹⁹, kendisine karşı mücadeleye hazır güçleri zayıflatabileceğini düşündü.”

Bush konuşmasına aciliyet vurgusu ile devam eder. Bu tehdit dolu coğrafyada, alınması gereken önlem “**mümkün olan en kısa sürede**” alınmalıdır.⁵²⁰

“Güçlerimizi savaşa sokmadan önce, askeri komutanlarımıza Amerikan ve müttefik hizmetindeki erkek ve kadınlar için mümkün olan **en kısa sürede**⁵²¹ (...) gerekli her adımı atmaları talimatını verdim.”

Başkan Bush’a süreç boyunca yardım eden işlevsel aktörler arasında Birleşmiş Milletler, Amerikan Kongresi üyelerinin bazıları ve Suudi Arabistan gibi müttefik ülkelerin bir kısmı bulunmaktadır.⁵²²

⁵¹⁶ Sara Fritz ve William J. Eaton, “Congress Authorizes Gulf War: Historic act: The vote in both houses, supporting Bush and freeing troops to attack Iraq, is decisive and bipartisan. It is the strongest move since Tonkin Gulf”, **Los Angeles Times**, 13 Ocak 1991, http://articles.latimes.com/1991-01-13/news/mn-374_1_persian-gulf (6 Nisan 2018).

⁵¹⁷ “ABD Başkanı Johnson, Vietnam’da hakimiyet sağlayabilmek için Amerikan halkına gösterebileceği bir tehdit aramış ve Vietnam yakınlarındaki Tonkin Körfezi civarında ABD savaş gemilerine saldırıldığını iddia etmiştir. Bu tehdit gerekçesi 1964 yılında Vietnam Savaşı’nı başlatır. Detay için bk.: Vo Nguyen Giap, **Halk Savaşı Halk Ordusu**, M. Ardos (çev.), Ankara: Sol Yayınları, 1968.

⁵¹⁸ *ABD Başkanı G.H.W. Bush’un Konuşması*, 16 Ocak 1991, <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=19222> (6 Nisan 2018).

⁵¹⁹ Koyu renkli yerler yazara aittir.

⁵²⁰ *ABD Başkanı G.H.W. Bush’un Konuşması*, 16 Ocak 1991, <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=19222> (6 Nisan 2018).

⁵²¹ Koyu renkli yerler yazara aittir.

“Birleşmiş Milletler kararları ve Birleşik Devletler Kongresi'nin onayı ile alınan bu askeri hareket, Birleşmiş Milletler'in, Birleşik Devletler'in ve daha pek çok farklı ülkenin diplomatik faaliyetleri ile sürmektedir.”

Bush'un konuşmasından bir gün sonra, 17 Ocak 1991'de, ABD liderliğinde koalisyon güçleri Irak'a hava hareketini başlatırlar. Şubat'ta başlaması planlanan kara hareketi ve sonrası için ise daha çok ve uzun soluklu bir desteğe ihtiyaç duyulmaktadır. Söylemlerdeki kurucu aktörlüğü son derece ön planda olan Başkan Bush, kendisine yardımcı işlevsel aktörleri, 29 Ocak 1991 tarihinde Amerikan Kongresi'nde yaptığı konuşmada sıralar. Konuşmasında bir kez daha 'kötüye karşı iyi', 'uluslararası topluma karşı -Hitler'le üstü kapalı özdeşleştirilen- Saddam Hüseyin vurgusu ön plana çıkmaktadır.⁵²³

“Körfez'deki savaş bizim istediğimiz bir savaş değil. 5 aydan fazla zamandır (...) Suudi Arabistan'dan Kral Fahd ve isimlerini burada tümüyle saymadığım liderlerle /ülkelerle çözüm için görüştüğümüz (...) İngiliz Hava Gücü pilotlarının, Kuveytlilerin, Suudilerin, Fransızların, Kanadalıların, İtalyanların, Katarlıların, Bahreynlilerin cesareti ve başarısı, 2. Dünya Savaşı'ndan beri ilk defa uluslararası toplumun birliğinin⁵²⁴ ispatıdır.... Fakat dünya Irak diktatörünün ne düşündüğünü merak etmelidir. Eğer o, Suudi Arabistan ve İsrail'deki masum sivilleri hedef alarak avantaj sağlayacağını düşünüyorsa, tamamen hatalıdır.”

Böylece tehdit, hem sağlam bir biçimde inşa edilmiş hem küreselleştirilmiştir. Savaş sırasında Amerikalı diplomatlar/bürokratlar da söylemleriyle Beyaz Saray'ın politikalarını destekleyici açıklamalarda bulunurlar ve kamuoyunu ikna aşamasında sürece dahil olurlar. ABD'nin Suudi Arabistan Büyükelçisi Charles W. Freeman Jr., Kuveyt konusundaki ABD-Suudi Arabistan askeri işbirliği için *“en dikkat çekici başarı hikayelerinden biri”* tanımlamasını yapar.⁵²⁵ Freeman'a göre *“Irak'ın Kuveyt işgali sonrasında Suudi Arabistan kendi petrol üretimini artırmak için hızla hareket ederek ABD'nin durgunluğunun daha da kötüleşmesini engellemiştir.”* Doksanlı yıllarda Freeman gibi pek çok bürokratin, Suudi Arabistan'la olan müttefikliği destekleyici

⁵²² ABD Başkanı G.H.W. Bush'un Konuşması, 16 Ocak 1991, <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=19222> (6 Nisan 2018).

⁵²³ ABD Başkanı G.H.W. Bush'un Kongre Konuşması, 29 Ocak 1991, <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=19253> (12 Nisan 2018).

⁵²⁴ Koyu renklerle yerler yazara aittir

⁵²⁵ Richard H. Curtiss, “Charles W. Freeman US Ambassador to Saudi Arabia”, *Washington Report on Middle East Affairs*, Nisan 1991, <https://www.wrmea.org/1991-april/personality-charles-w.-freeman-us-ambassador-to-saudi-arabia.html> (18 Nisan 2018), s.57.

açıklamalar yaptığı görülür.⁵²⁶ Bu durum Amerikan kamuoyunun ikna edilmesinde bürokratları da işlevsel kılmıştır.

Koalisyon güçlerinin Irak'a karşı yürüttükleri askeri operasyonlara 28 ülke destek verecektir.⁵²⁷ Riyad, savaşın 60 milyar doları tutan maliyetinin 36 milyarlık kısmını tek başına karşılar. 60 bin askerle de operasyona katılır.⁵²⁸ Savaşın büyük oranda kalan maliyetini karşılayan ABD ise, savaş sırasında Suudi Arabistan'a 1500 uçak ile 500 bin asker gönderip, Akdeniz'i Basra Körfezi'ni ve Hint Okyanusu'nu uçak gemileriyle doldurur.⁵²⁹ Bu yüksek maliyete ve Suudi Arabistan ile askeri ortaklığın ulaştığı bu yeni boyuta yönelik eleştirilere rağmen çok güçlü şekilde kurulan uluslararası toplumun güvenliğinin tehdit edildiği algısı ve yeni bir petrol krizi korkusu öyle büyüktür ki Washington ve Riyad arasındaki askeri ilişkilere tepkiler arka planda kalır.⁵³⁰

1991 yılı Nisan ayının ilk haftasında, Irak'ın BM Güvenlik Konseyi tarafından ortaya konan ateşkes şartlarını kabul ettiğine dair yazılı müracatı ile Körfez Savaşı resmen sona erer.⁵³¹ Ateşkesin sağlanmasının hemen ardından başlayan Saddam Hüseyin'in saldırılarından Irak'ın kuzeyinde Kürtleri güneyinde ise Şii'leri korumak üzere, BM Güvenlik Konseyi'nde 5 Nisan 1991'de alınan karar uyarınca uçuşa yasak bölge ilan edilecektir. Bu süreci takiben başlatılan denetim uçuşlarının merkezi Kuzey'de Türkiye'deki İncirlik Hava Üssü olurken⁵³² Güney'de Dahran Hava Üssü olur.⁵³³ Böylelikle Körfez Savaşı'nı takiben bölgesel düzenin kurulması sürecinde de Washington-Riyad ortaklığı devam edecektir.

⁵²⁶ ABD-Suudi Arabistan ilişkilerini etkileyen aktörlere dair detaylı okuma için bk.: Paula Kilcoyne Alexander, "Foreign Policy Decision-making: An Analysis Of Three United States Policy Decisions Towards Saudi Arabia (dhahran Airbase, Arabian-american Oil Company, Graham Allison, Morton Halperin, Richard Snyder), [Elektronik versiyon], ProQuest Dissertations Publishing, 1985.

⁵²⁷ Irak'ın işgalinde ABD Müttefikleri Ülkeleri için bk.: *Allied Participation in Operation Iraqi Freedom*, https://history.army.mil/html/books/059/59-3-1/CMH_59-3-1.pdf (6 Nisan 2018).

⁵²⁸ Hans Krech, *Vom Zweiten Golfkrieg zur Golfriedenskonferenz*, Bremen: Temmen, 1996, s.56-57 Aktaran: Kemal İnat, *Irak: ABD ve Saddam Hüseyin "İşbirliği" ile Gelen Yıkım*, Ankara: Nobel Yayınları, 2009.

⁵²⁹ Wynbrandt, s.106.

⁵³⁰ *Iraq Threatens Emirates And Kuwait on Oil Glut*, 1990, <https://www.nytimes.com/1990/07/18/business/iraq-threatens-emirates-and-kuwait-on-oil-glut.html> (18 Nisan 2018), s.1.

⁵³¹ Mehmet Akif Okur, "Körfez Savaşı ve Irak'ın İşgali Arasındaki Dönemde Irak'ta Faaliyet Gösteren BM Misyonları", [Elektronik Versiyon], DergiPark Akademik, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/84550> (18 Nisan 2018), s.164.

⁵³² Bölme, *İncirlik Üssü ABD'nin Üs Politikası ve Türkiye*, s.343-344.

⁵³³ Micah Zenko, *Between Threats and War U.S. Discrete Military Operations*, Stanford: Stanford University Press, 2010, s.34.

Savaş sonrasında İran'ın bölgedeki nüfuzu genişler. Bu durum Suudi Arabistan'a uzun vadede bir "düşman" kazandırmış olsa da hem Suudi Arabistan-ABD ittifakını güçlendirecek hem de gelecek yıllarda ABD'nin askeri gücünü bölgede rahatça sürdürebilmesi ve Amerikan halkını İran tehdidi üzerinden ikna edebilmesi için kolaylaştırıcı bir unsur olacaktır.

Başarılı bir güvenlikleştirme süreci ile onay sağlanmasına rağmen Körfez Savaşı sonrasında Washington'ın uygulamaları sonucunda ortaya çıkan aşırı güvenlikleştirme (*over securitization*) Ortadoğu'da ve dünyada güvenliksiz bir süreç başlatır. ABD'nin bölgedeki politikalarının Ortadoğu'da sebep olduğu genel anlamda rahatsızlık ve tepki bir yana, savaşın ardından Suudi Arabistan'da destek için kalan Amerikan güçlerinin varlığının kendisi ironik bir şekilde yeni tehditlere sebep olur. Kutsal topraklarda İslam dininden olmayan askerlerin varlığı hem ülke içindeki muhafazakar kesimin hem de radikal grupların tepkisine yol açacaktır.⁵³⁴ Özellikle 11 Eylül saldırılarına sebep olacak El Kaide, ideolojik söylemlerini kurarken bu tepkilerden faydalanacaktır.⁵³⁵ Bölgeyi ve hatta tüm dünyayı yeni tehditlere gebe bırakan Körfez Savaşı, Irak halkı üzerinde de uzun dönemde olumsuz etkiler bırakır. Saddam Hüseyin rejimine karşı uygulanan Birleşmiş Milletler'in 687 sayılı ambargo kararı Iraklıların Washington yönetimine tepkilerini arttırmıştır.⁵³⁶ Bu durum ileride yine ABD tarafından tehdit olarak gösterilecek radikal grupların doğuşuna ve bölgede bu grupların destek bulmasına sebep olacaktır. Soğuk Savaş sonrası tehditlerle mücadele için güçlendirilmiş olan Amerikan- Suud ortaklığı yeni tehditler meydana getirirken bu kısır döngü içinde, ABD-Suudi Arabistan askeri ilişkileri yeni tehditlere karşı daha da güçlenerek devam edecektir. Bu güçlü bağın ispatı, askeri malzeme ve silah alımlarının 1980'li yıllarda yakaladığı yükselme ivmesini sürdürmesi ve 1990'larda giderek artması olacaktır.⁵³⁷

Körfez Savaşı'nın sonuçlanıp Saddam Hüseyin'in kontrol altına alınmasının ardından doksanlı yılların ilk yarısından itibaren yumuşak güvenlik sorunları,

⁵³⁴ William L. Cleveland, **Modern Ortadoğu Tarihi**, Mehmet Harmancı (çev.), İstanbul: Agora Kitaplığı, 2008, s. 542.

⁵³⁵ **Deutsche Welle Türkçe**, "El Kaide'nin yeni lideri El Zevahiri", 16 Haziran 2011, <http://www.dw.com/tr/el-kaidenin-yeni-lideri-el-zevahiri/a-15161245> (28 Mayıs 2018).

⁵³⁶ Özpek, s.204.

⁵³⁷ SIPRI Arms Transfers Database, Saudi Arabia: Transfers of major conventional weapons: 1975 to 2009, 19 Eylül 2010.

geleneksel (askeri) güvenlik konularının önüne geçmeye başlar.⁵³⁸ Ancak tehdit söylemleri bu dönemde de azalmaz, sadece güvenliğin tanımının daha geniş bir çerçevede tartışılmasına paralel olarak, tehdit kavramının da çeşidi artar. Askeri güvenliğin ötesinde fakirlik, sağlık hizmetlerinin aksaması, ekonomideki daralma gibi yeni tehlikeler de güvenlik sorununun içine girmiştir. 20 Ocak 1993'te dönemin başkanı Bill Clinton bu tehditleri şu sözlerle anlatır:⁵³⁹

“Hala rakipsiz refah seviyesinde bir yükselen olarak, dünyanın en güçlü ekonomisini miras alıyoruz; ancak iş başarısızlıkları, durgun ücretler, artan eşitsizlik ve kendi halkımızın derin ayrılıkları yüzünden zayıflıyoruz(...) Bu yeni dünya, rekabet edebilen ve kazanabilen milyonlarca Amerikalı'nın hayatını zaten zenginleştirdi. Fakat çoğu insan daha az çalıştığı zaman diğerleri hiç çalışmadığı zaman; sağlık hizmetlerinin maliyeti aileleri yıktığında, büyük ve küçük işletmelerimizi iflas etmekle tehdit ettiğinde (...) milyonlarca fakir çocuk onlara yol göstermesi gerekenleri hayal bile edemezken, arkadaşımızı/müttefikimizi değiştirmedik.”

Clinton döneminde, Riyad'ın müttefikliğinin gerekliliği bu sefer Amerikan ekonomisine tehdit görülen ‘suçlu’ ve ‘başarısız’ ülkelere karşı devam ettirilecektir. Bu tehditlerin başında Irak ve İran gelmektedir. Washington, bu ülkelerin “tehditleri”nden bölgedeki diğer ülkeleri korumayı ve onlara karşı savaşmayı dış politikasındaki temel öncelik olarak sürdürür. Bu dönemde Suudi Arabistan ABD'nin yine koruması altındadır. Başkan Clinton, askeri yöntemler yerine Ortadoğu'yu ağırlıklı olarak ekonomik yardımlar ve siyasi programlar aracılığıyla şekillendirme amacı gütmektedir. Böylelikle Soğuk Savaş sonrası yeniden tanımlanan güvenlik kavramı, ABD ve Suudi Arabistan arasındaki güvenliği de dönüşüme uğratmaya başlar. Bu dönemde Washington'ın güvenlik kurma iddiasıyla Riyad üzerinden Ortadoğu'daki nüfuzu öyle genişler ki güvenliğin sınırının ne olduğu net olarak tanımlanmadığı için, Beyaz Saray tarafından politik olarak amaçlanan herşey, güvenlik ile eş anlamda kullanılır.⁵⁴⁰ Bu genişleyen güvenlik ortamında ön plana çıkan hedeflerden biri “barış” olacaktır.

⁵³⁸ Aktaş, s.10.

⁵³⁹ ABD Başkanı Bill Clinton'ın Konuşması, 20 Ocak 1993, <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/january-20-1993-first-inaugural> (15 Nisan 2018).

⁵⁴⁰ Aktaş, s.12. Detay için bk.: Ole Waeber, “On Security”, Ronnie D. Lipschutz (Ed.), **Securitization and Desecuritization** içinde (46-87), New York: Columbia University Pres., 1995.

‘Ortadoğu’da Barış Süreci’⁵⁴¹ ile özdeşleşen bu dönem içinde barış, ekonomi için bir zorunluluk haline gelmiştir. Çünkü Amerikalılar Körfez Savaşı’nın ardından askerlerinin Ortadoğu’da kalmasına daha fazla sıcak bakmazlar ve Washington’ın amacı bu yüzden “.....*mümkün olan en az Amerikan müdahalesini –ve parasını-gerektirecek bir ortam yaratmak*” olur.⁵⁴² Amerikan halkının giderek tepki gösterdiği bölgedeki çatışmaların getirdiği ekonomik ve siyasi yükten kurtulmak, bu dönemin asıl hedefidir. Clinton yönetimi için “*Körfez Savaşı’ndan hemen sonra oluşturduğu koalisyonu koruyabilmek ve yeni bir bölgesel düzen yaratabilmek için Arap-İsrail uyuşmazlığının çözülmesi*” de şarttır.⁵⁴³ Bu gereklilikler sebebiyle, Başkan Clinton öncülüğünde İsrail-Filistin arasındaki barış görüşmeleri 1991 yılında düzenlenen Madrid Konferansı ile başlar, takiben bir dizi barış görüşmesi peşpeşe gelir. Bu süreçte Riyad’ın rolü işlevsel aktörlüğün ötesine geçmez ve Filistin konusu ABD-Suudi Arabistan askeri ilişkilerini doğrudan etkileyen bir güvenlikleştirme getirmez. Riyad Krallığı için bu süreç sadece kendi kamuoyundaki ve diğer Müslüman toplumlardaki Filistin hassasiyetinden ötürü İslam coğrafyası üzerinde olumlu etki bırakmak, İsrail ve ABD ile olan yakın ilişkilerine gelen tepkileri azaltmaktır. Oysa ABD’nin ve İsrail’in sürece bakışları farklıdır: Filistin’e dair barış sağlanmalıdır, zira uluslararası kapitalizm tehdit altındadır.⁵⁴⁴ Farklı motivasyonlarla olsa da Riyad, ABD’nin talebiyle başlatılan Madrid sürecine tam destek verecektir. Öyle ki 1982 yılındaki Arap Birliği Zirvesi sonrası yayınlanan Kral Fahd Deklarasyonu, 1991 yılında düzenlenen Madrid Konferansı’nın da temelini oluşturur.⁵⁴⁵ Bu “barış ortamı” kolaylaştırma sağlarken, Amerikan yönetimi açısından eleştirilerden uzak şekilde Suudilerle ilişkilerini derinleştirme fırsatı verecektir. Ancak barış süreci bekleneni vermediği gibi 10 senelik çabaya rağmen sorunun daha da derinleşmesi ile sona erer. Temmuz 2000’de Camp David görüşmeleri Filistin-İsrail arasındaki “*sürecin çöküşünü hazırlayan koşulları*

⁵⁴¹ ABD Başkanı Bill Clinton dönemindeki barış söylemine dair bk.: Özge Özkoç, “Savaş ve Barış: Doksanlı Yıllarda Filistin-İsrail Sorunu”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt.64, Sayı.3, 2009.

⁵⁴² Bülent Aras, **Filistin-İsrail Barış Süreci ve Türkiye**, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2015, s.92 Aktaran: Özge Özkoç, “Savaş ve Barış: Doksanlı Yıllarda Filistin-İsrail Sorunu”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt.64, Sayı.3, 2009, s.177.

⁵⁴³ Altunışık, s.71.

⁵⁴⁴ Özge Özkoç, “Savaş ve Barış: Doksanlı Yıllarda Filistin-İsrail Sorunu”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt.64, Sayı.3, 2009, s.169.

⁵⁴⁵ **Şarkul Avsat Türkçe**, “Filistin davası, kuruluşundan beri Suudi Arabistan’ın önceliği oldu”, 15 Nisan 2018, <https://turkish.aawsat.com/2017/12/article55368257/filistin-davasi-kurulusundan-beri-suudi-arabistanin-onceligi-oldu> (28 Mayıs 2018).

yaratan son zirve” olur.⁵⁴⁶ Görüşmelerde Riyad ve diğer Arap yönetimler tarafından Başkan Clinton’ın başarısız olarak görülmesi, Washington ve Riyad arasındaki ilişkilerde gerginlik oluşturur. Peşinden Eylül 2000’de patlak veren İkinci İntifada taraflar açısından ilişkileri daha zor bir zemine taşıyacaktı. Yine de bu gerilim askeri ilişkilere yansımayacak, siyasi düzeyde kalacaktır.⁵⁴⁷

Başkan Clinton döneminde Suudi Arabistan’la askeri ilişkileri yakından ilgilendiren ana tehdit inşası süreci, Irak ve İran üzerinden kurulmuştur. Washington’ın daha önce kurduğu güvenlikleştirme politikalarından bu anlamda tam bir kopuş vardır. Zira ABD daha önce İkinci Dünya Savaşından itibaren İran ve Irak arasında denge politikası izlemiştir.⁵⁴⁸ Körfez Savaşı sonrasında ise bu iki ülkeyi birbirine karşı kullanma politikasını bırakır ve Clinton döneminde Irak ve İran’ı tecrit etmeye yönelik Çifte Çevreleme (*Dual Containment*) politikasını uygular. SSCB’nin dağılması ve tek kutuplu bir sistemin ortaya çıkması Clinton yönetimine bunu kolay gerçekleştirmesini sağlar. Bu yeni söylemle 1979 İran Devrimi sonrasındaki yeni Tahran rejimi ile Saddam Hüseyin’in Bağdat rejimi Yeni Dünya Düzenine başkaldırmakta ve ABD’ye “tehdit” olmaktadır. Bu tehditlere karşı Suudi Arabistan başta olmak üzere Körfez İşbirliği Konseyi ülkeleri ABD ile askeri ilişkilerini geliştirir. Tahran ve Bağdat yönetimlerinin yeri, *“KİK üyeleri ile yapılan askeri anlaşmalar ve Körfez’de kurulan üslerle”* doldurulur.⁵⁴⁹

Başkan Clinton, daha ilk başkanlık konuşmasında zaten Irak ve İran tehditlerine göndermede bulunmuştur:⁵⁵⁰

“Zamanımızın acil sorusu, düşmanımızı değil, dostumuzu değiştirip değiştiremeyeceğimiz”

ABD’nin yeni düzenine karşı tehlike arz eden bu iki ülkeye karşı ekonomik ve siyasi yaptırımlar uygulanır. Zira hem Bağdat hem de Tahran, öncelikle ABD’nin 1990

⁵⁴⁶ Özkoç, s.187.

⁵⁴⁷ Dönemin askeri anlaşmaları için bk.: *Saudi Arabia Arms Sales, 1990-2000*, https://fas.org/asmp/profiles/saudi_arabia.htm (28 Mayıs 2018).

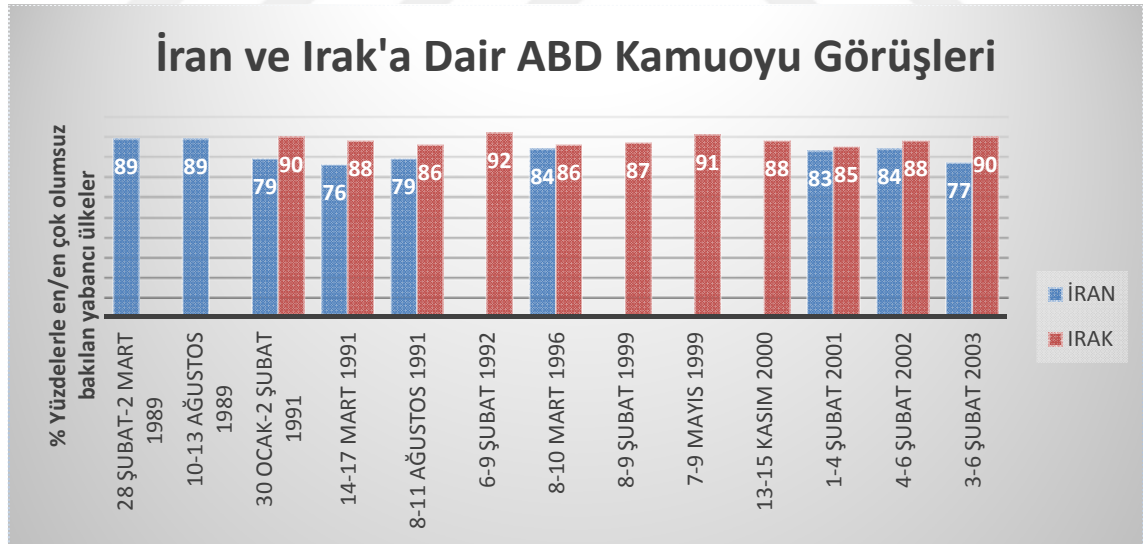
⁵⁴⁸ 1958’de Baas Rejimi Irak’ta başa geçince ABD İran’ı desteklemiş, 1979’da İran Devrimi sonrasında ABD müttefikini kaybettiği için Irak-İran düşmanlığından faydalanmıştır. 1980-88 İran-İrak Savaşı boyunca da Saddam rejimini destekleyerek onu askeri bir güç haline getirmiştir. Detay için bk.: Noam Chomsky, “After the Cold War: U. S. Foreign Policy in the Middle East”, *Cultural Critique*, Sayı.19, (Sonbahar 1991).

⁵⁴⁹ Esra Pakin Albayrakoğlu, “ABD-Körfez İşbirliği Konseyi İlişkilerinde İran Faktörü”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt.8, Sayı.31, (Güz 2011), s.98.

⁵⁵⁰ *ABD Başkanı Bill Clinton’ın Konuşması*, 20 Ocak 1993, <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/january-20-1993-first-inaugural> (15 Nisan 2018).

sonrası hedeflediği ekonomik ve siyasal bütünleşmeyi, bir başka deyişle küreselleşmeyi rejimleriyle tehdit etmektedirler. Ayrıca bu hedef kapsamında inşa edilmeye çalışılan İsrail-Filistin barışına da birer tehdittirler.⁵⁵¹ Böylece Irak ağırlıkla BM'den çıkarılan ve müttefiklerin desteğinin sağlandığı kararlarla, İran ise daha çok ABD'nin tek başına aldığı ve uyguladığı yaptırım kararları ile baskı altına alınmaya çalışılır. Bu kapsamda 1995 yılında İran'a karşı alınan yaptırım kararını, Kongre 1997'de genişletir ve İran-Libya Yaptırım Yasası haline getirir.⁵⁵²

Clinton'ın başkanlığının ilk dört yılında (1993-1997) Riyad yönetimiyle Washington arasında en az 4 milyar dolarlık silah anlaşması yapılırken, -ek olarak- sadece 1993 yılında Suudi Arabistan, ABD savaş uçakları için 9 milyar dolarlık bir sözleşme imzalar.⁵⁵³ Dönemin İran ve Irak üzerine kurulan tehdit söylemleri o kadar başarılı olmuştur ki kamuoyunun gözünde bu iki ülkenin sahip oldukları kötü imaj⁵⁵⁴ başta Suudi Arabistan olmak üzere Körfez ülkeleriyle kurulan bu askeri ittifakın sorgulanmasını engelleyecektir:



Şekil 9: İran ve Irak'a Dair ABD Kamuoyu Görüşleri

Kaynak: Gallup, 10 Haziran 2003.

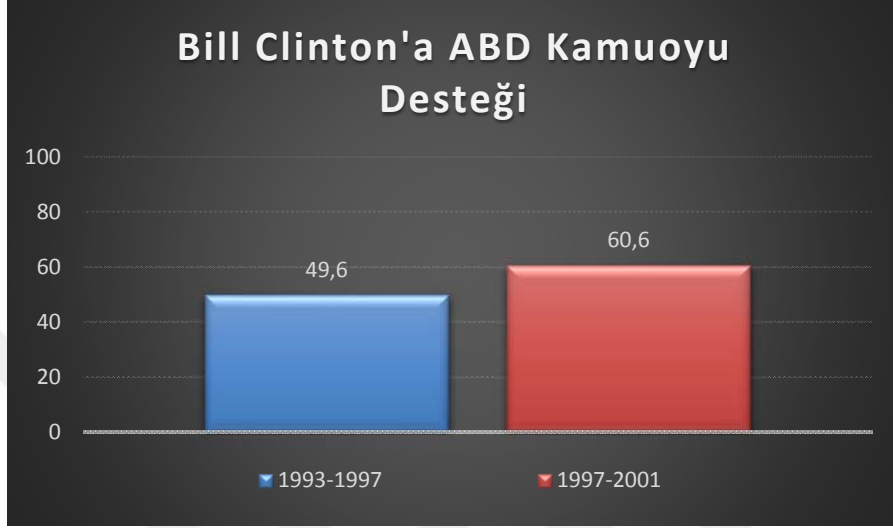
⁵⁵¹ Altunışık, s.72.

⁵⁵² Altunışık, s.73.

⁵⁵³ Marijan Barić, "U.S. – Saudi Arabian relations during the Bill Clinton and George W. Bush presidency 2008/2009", [Elektronik Versiyon], s.3.

⁵⁵⁴ U.S. Public Eyes Iran's Threat Potential, 10 Haziran 2003, <http://news.gallup.com/poll/8605/us-public-eyes-irans-threat-potential.aspx> (22 Mayıs 2018).

Başkan Clinton'ın bu yıllarda -ilk başkanlık döneminde- Amerikalılardan aldığı destek ikinci dönemine göre daha düşüktür ancak bunda dış politika haricindeki konuların da etkisi vardır.⁵⁵⁵



Şekil 10: ABD Başkanı Bill Clinton'a Amerikan Kamuoyu Desteği Araştırması

Kaynak: CNN, 28 Ağustos 1997.

Clinton, İran ve Irak üzerinden oluşturduğu söylemlerle kendini sınırlamaz. 1998 ve 1999 yıllarında yayımlanan iki ayrı ulusal güvenlik belgesinde, ABD ve tüm dünya için tehdit olabilecek ülkelere göndermede bulunulur. 1998 belgesinde **“kendi halklarını yönetmekten aciz, ülkelerindeki iç kaşıklığı önleyemeyen, bu sebeple insani ve bölgesel bunalımlara yol açan”** ülkeler, başarısız devletler (*failed states*) olarak tanımlanır.⁵⁵⁶ Bir yıl sonra yayımlanan ulusal güvenlik belgesinde **“dünyanın pek çok yerinde, ‘suçlu’ devletlerin ve etnik ihtilaflann bölgesel istikran ve gelişmeyi tehdit ettiği, kitle imha silahlan, terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı gibi uluslararası suçların tüm devletler için endişe kaynağı olduğu”** belirtilir.⁵⁵⁷ Aynı güvenlik belgelerine giren diğer önemli bir kavram ise küreselleşme ve bunun ABD çıkarları açısından önemidir. Kısacası başarısız devlet olarak tanımlanan devletler

⁵⁵⁵ Keating Holland, “Congress Returns With High Approval Rating”, CNN, 28 Ağustos 1997, <http://edition.cnn.com/ALLPOLITICS/1997/08/28/poll/> (27 Mayıs 2018).

⁵⁵⁶ Erhan, *ABD'nin Ulusal Güvenlik Anlayışı*, s.86.

⁵⁵⁷ Erhan, *ABD'nin Ulusal Güvenlik Anlayışı*, s.86.

küreselleşmeye engel olanlardır. Ayrıca eylemleriyle küreselleşmenin ekonomik ve siyasal ayaklarına zarar veren yönetimler, küreselleşmeye destek veren ülkeleri hedef alan örgütlü suç grupları/teröristler de bu tehdit kapsamında sayılmıştır. Dolayısıyla bu kapsama İran, Irak'ın yanısıra Libya ve Kuzey Kore de girmekle birlikte yenilerinin eklenebilmesi de mümkündür. 1998 Ulusal Güvenlik Belgesi'nde küreselleşmeye atıf artarken bu tarihten itibaren ABD ulusal güvenlik belgelerinde askeri müdahalecilik söylemi de artmıştır. Bu yeni tehdit tanımlamaları, ABD'nin Ortadoğu ve Afrika başta olmak üzere pek çok bölgede askeri müdahaleye kadar uzanacak olası müdahalelerinin altyapısını oluşturacak ikna söylemleridir.

1997 sonbaharında Saddam Hüseyin'in BM silah denetçilerini ülkeden kovmasının ardından Irak'a ABD'nin askeri bir müdahale ihtimali güçlenmiştir. Clinton yönetimi 31 Ekim 1998'de Irak'ta rejim değişikliğini resmi devlet görüşü olarak benimseyen 'Irak'ı Kurtarma Yasası' (*Iraq Liberation Act*) çıkartarak bazı askeri ve politik hazırlıklara başlar.⁵⁵⁸ Bu tarihten itibaren Irak ve Saddam Hüseyin tehdidine yönelik söylem güçlenirken, askeri bir harekatta Riyad'ın desteği kritik hale gelmiştir. Clinton yönetimi tarafından Suudi Arabistan "***muhafazakâr İslam devletinin iyi bir örneği olarak***" kamuoyuna sunulacaktır.⁵⁵⁹ Savaş öncesi dönemi kapsayan 1999-2002 aralığında, Riyad 2.8 milyar dolarlık Amerikan silahı almak üzere Washington ile yeni bir anlaşma imzalar.

Soğuk Savaş sonrası dönem, güvenliğin ve tehdidin tanımının değişmesi adına ABD ve Suudi Arabistan ilişkilerine dair önemli örnekler sunmaktadır. İki ülke arasındaki askeri ittifakı güçlendiren Komünizm tehdidi söylemi her ne kadar bu dönemde sona ermiş olsa da yerine yeni tehdit söylemlerinin gelmesiyle süreç bozulmadan devam etmiştir. Bu dönemde Suudi Arabistan'la müttefikliğin sürmesi Irak ve İran tehditleri ile mücadele söylemiyle sağlanan ikna üzerinden gerçekleşmiştir.

⁵⁵⁸ *Irak'ı Kurtarma Yasası (Iraq Liberation Act)*, 31 Ekim 1998, <https://www.congress.gov/105/plaws/publ338/PLAW-105publ338.pdf> (17 Mayıs 2018).

⁵⁵⁹ Barić, s.1.

3.4 11 Eylül Sonrası Güvenlikleştirme Üzerinden ABD-Suudi Arabistan İlişkileri

11 Eylül 2001’de New York’taki Dünya Ticaret Merkezi ve Washington’daki Savunma Bakanlığı’na (Pentagon) El-Kaide tarafından eş zamanlı olarak gerçekleştirilen terör saldırıları sadece tüm dünyada şok etkisi yaratmamış, aynı zamanda güvenlik anlayışında da yeni bir dönem başlatmıştır. Bu dönemde genellikle Amerikalı yöneticiler tarafından inşa edilen tehdit söylemleri sayesinde güç kullanımı meşrulaştırılmış; ele alınan konu, normal siyasetin dışına çıkarılarak panik siyasetinin içine sokulmuştur.⁵⁶⁰ Dönemin ana aktörleri George W. Bush ve ardından gelen demokrat selefi Barack Obama, 11 Eylül saldırılarının oluşturduğu korku ortamından faydalanarak Amerikan halkı, Kongresi ve uluslararası toplum üzerinde farklı tehdit algılarını etkili kılmaya çalışmışlardır. İddia edilen tehlike her dönemde değişiklik göstermiştir. Kullanılan söylemlerdeki tehlike abartılı boyutlara ulaşmış ve aşırı şiddet içeren askeri harekatlara ya da yoğun silah anlaşmalarına sebep olmuştur. Hatta **“savaş, sahenin merkezine geri dönmüştür.”**⁵⁶¹

Bu dönemde askeri güvenliğin ve bu güvenliğe dair yapılan işbirliğinin çerçevesi de genişlemiştir. 11 Eylül’ün ardından yapılan güvenlikleştirmelerin **“klasik devlet-merkezli çerçevesinden daha farklı aktörlerin ve referans konularının yer aldığı bir askeri güvenlik gündemine doğru değiştiği”** görülmektedir.⁵⁶² İlaveten, askeri sektördeki her şey de artık sadece güvenlikle ilgili olmayacak, ülkelerin askeri kapasiteleri ekonomi ve siyasi ilişkilerinde de etkili kullanılmaya başlanacaktır.⁵⁶³ Orduların geleneksel askeri görevlerinden kısmi kopuş olarak görülebilecek bu özellik aslında 1990’lardan itibaren mevcuttur. Ancak 11 Eylül sonrası dönemde örneklerin sayısı artacaktır.

Bu ortamda, tehlikelere karşı işbirliği yapılması zorunlu olan Suudi Arabistan’ın konumu Washington’ın gözünde sarsıntı geçirse de kökten bir değişime uğramamıştır. Hatta tam tersine bir süre sonra toparlanan ilişkiler daha önce görülmedik seviyede askeri işbirliğini ve askeri silah anlaşmalarını beraberinde getirecektir. Üstelik bu

⁵⁶⁰ Barry Buzan, “Rethinking Security after the Cold War”, **Cooperation and Conflict**, Cilt.32, Sayı.1, (Mart 1997), s.13.

⁵⁶¹ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.119.

⁵⁶² Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.107.

⁵⁶³ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.108.

dönem İslam ile terör tehdidinin özdeşleştirilmesi, yükselen İslamofobi ve en önemlisi Suudi Arabistan'ın El-Kaide'nin finansı ve desteklenmesi suçlamaları ile karşı karşı kalması sebebiyle Amerikan yönetimleri açısından ilişkileri açıklanmanın en zor olduğu dönemdir. Buzan'ın da ileri sürdüğü gibi 11 Eylül sonrasında ABD siyasetinde artan güvenlikleştirme eğilimi, bu açıklama zorluklarını aşarak kitleleri ikna etme politikasının bir sonucu olarak kendini gösterecektir.

3.4.1. ABD Başkanı G.W. Bush Döneminde Güvenlikleştirme Üzerinden ABD-Suudi Arabistan İlişkileri (2001-2009)

11 Eylül saldırıları o güne kadar zaman zaman eleştirilse de ABD'nin Suudi Arabistan ile sarsılmayan ilişkilerini hedef tahtasına oturtur. Terör eylemlerini gerçekleştiren El-Kaide lideri Üsame bin Ladin'in yanı sıra 19 saldırgandan 15'i Suudi Arabistan vatandaşıdır. ABD Kongresi bünyesinde 11 Eylül terör saldırısına ilişkin oluşturulan Soruşturma Komisyonu'nun üzerinde durduğu konulardan biri, Suudi devletinin ya da üst düzey yetkililerin el-Kaide'ye mali destek verip vermediğidir. Bu dönemde bağlantının tespit edildiği yönündeki iddialar karşısında, Bush yönetimi rapora "ulusal güvenlik" sebebiyle gizlilik getirecektir. 2016 senesinde bir televizyon programına katılan dönemin Komite Başkanı Bob Graham el-Kaide'nin yardım olmadan böyle bir eylemi gerçekleştiremeyeceğini ve teröristlerin Suudi vakıflarından, zengin Suudilerden ve Suudi hükümetinin tepesindeki isimlerden destek aldığı kanaatinde olduğunu açıklayacaktır.⁵⁶⁴ Nitekim, soruşturmadaki gizlilik kararına rağmen bu dönemde Amerikan kamuoyunun en çok tartıştığı konulardan biri bu bağlantı ve Suudi Arabistan ile sürdürülen askeri ilişkilerin dayanağıdır. Washington'ın müttefiki Riyad ile inişli çıkışlı ilişkilerinin gölgesinde güvenlikleştirme süreci son derece karmaşık ve zorlu bir hal alacaktır.

Bush yönetimi Afganistan Savaşı ile ilgili hızla küresel bir destek temin ettiyse de "teröre karşı küresel savaş" konusunda Amerikan kamuoyunu, uluslararası toplumu ve Kongre üyelerini ikna etmekte zorlanır. Nitekim kendisine verilen destek zaman ilerledikçe azalacaktır. Bu ortamda ABD'nin Suudi Arabistan ile ilişkileri çok daha

⁵⁶⁴ Cal Thomas, "The Saudis channel the mafia", **The Washington Times**, 18 Nisan 2016, <https://www.washingtontimes.com/news/2016/apr/18/cal-thomas-fears-of-saudi-retaliation-deter-truth/> (28 Mayıs 2018).

büyük baskı altındadır. İlişkilerin devamı için yürütülecek ikna sürecinin önündeki tek engel El-Kaide Suudi Arabistan bağlantısına yönelik iddialar değildir. Suudi Arabistan ile ABD arasındaki sosyo-kültürel farklar hiç olmadığı kadar Amerikan kamuoyunun gündemine girmiş, medya bu ilişkileri çok daha fazla sorgulamaya başlamış, ilişkilerin devamından yana tavır gösteren Bush yönetimindeki önemli isimlerin ve bizzat Bush ailesinin Suudi Arabistan petrol şirketleri ile olan yakın ilişkisi kafalarda soru işareti bırakmıştır.

ABD, 11 Eylül terör saldırıları ile yaşadığı ani şokun hemen sonrasında teröre karşı savaş ilan eder.⁵⁶⁵ Beyaz Saray tarafından hızla kurulan başarılı açıklamalarla, tüm dünya Birleşik Devletler'e destek verenler ve vermeyenler olarak iki kutba bölünür.⁵⁶⁶ Bu ötekileştirme içinde Washington'ın yanında yer almayanlar teröristlerle aynı tarafta kabul edilecektir. Yapılan makro güvenlikleştirme söylemi gereği, *“farklı ilkelere ve ABD çıkarlarına evrensellermiş gibi başvurma eğilimi”* ortaya çıkmıştır.⁵⁶⁷ Saldırının meydana getirdiği ani panik, hem Amerikalıların hem de uluslararası kamuoyunun evrensel olduğu iddia edilen ilkeleri/söylemleri desteklemesine sebep olur. Bush yönetiminin kullandığı ikna söylemleri, Beyaz Saray için kısa vadede başarı getirir. Washington, normal zamanda kamuoyuna kabul ettiremeyeceği askeri müdahaleleri Afganistan'ın işgalinde olduğu gibi gerçekleştirme şansı yakalayacaktır.

Bu çerçevede, saldırıların müsebbibi olan El Kaide'nin Afganistan'da bulunması, Bush yönetiminin tehdit söylemini kolaylıkla Afganistan'a yöneltir ve Afganistan'ın işgali hem uluslararası hem de Amerikan kamuoyunda çabuk kabul görür.⁵⁶⁸ Müttefik Suudi Arabistan Beyaz Saray'ın dünyayı ikiye ayırdığı süreçte üzerine düşeni yaparak, El Kaide'ye yardım ettiği söylenen Afganistan'daki Taliban hükümetiyle tüm bağlarını kestiğini açıklar.⁵⁶⁹ Riyad Krallığı, Afganistan'da yönetim değişinceye kadar Kabil Büyükelçiliği'ni bir daha açmayacaktır.⁵⁷⁰

⁵⁶⁵ ABD'nin 11 Eylül sonrası güvenlikleştirme söylemleri için bk. Bölüm 2, s.61 ve devamı.

⁵⁶⁶ Brett Bowden, “Reinventing Imperialism in the Wake of September 11”, **Alternatives Turkish Journal of International Relations**, Cilt.1, Sayı.2, (Yaz 2002), s.30.

⁵⁶⁷ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.119.

⁵⁶⁸ Bk.: Bölüm 2, s.61 ve devamı.

⁵⁶⁹ John F. Burns ve Christopher S. Wren, “Saudi Arabia Cuts Ties With Taliban”, **The New York Times**, 25 Eylül 2001.

⁵⁷⁰ *Afghan embassy in Saudi Arabia closed*, **The Irish Times**, 26 Eylül 2001, <https://www.irishtimes.com/news/afghan-embassy-in-saudi-arabia-closed-1.398070> (29 Mayıs 2018).

Ancak Riyad yönetiminin bu tavrı, Amerikan ve uluslararası kamuoyu üzerinde etkili olmaz. Amerikalıların çoğu saldırıların arkasında El Kaide olduğuna inanmaktadır.⁵⁷¹ El Kaide neyse Suudi Arabistan da odur. Zaten 11 Eylül saldırıları öncesinde dahi Amerikalıların genel tavrı sosyo-kültürel sebeplerle Araplara karşı mesafelidir.⁵⁷² Saldırıları sonrasında bu önyargı derinleşmiş ve Suudi Arabistan hakkında daha önce olumlu görüşlere sahip olanların sayısı hızlı düşüşe geçmiştir. Daha önce olumlu görüşlere sahip olan %49'luk oran, 11 Eylül saldırılarından sonra %24'e düşmüş; daha önce olumsuz düşüncelere sahip olan %33'lük kesimin oranı ise %58'e yükselmiştir.⁵⁷³ Aynı araştırmaya göre saldırıların ardından Suudi Arabistan'ı 'çok iyi müttefik' olarak görenler %3, 'genel olarak iyi bir müttefik' olarak görenler %19, 'oldukça iyi müttefik ama sorunlu' olarak görenler %36, 'iyi bir müttefik' olarak görmeyenler ise %31'dir. ABD basını da Riyad'a yönelik eski ılımlı tavrını bırakmış, Suudi Arabistan ile ilişkilerin yeniden düzenlenmesi gerektiğine dair sorgulamaları haberlerine taşımıştır.⁵⁷⁴

Bu sorgulamalardan ve ikna sürecinin zayıflamasına sebep olan unsurlardan bir başkası da 11 Eylül saldırılarının ardından hazırlanan *Fahrenheit 9/11* adlı belgeseldir.⁵⁷⁵ Micheal Moore'ın üstlendiği yapım, akademik çalışmalarda da geniş yer bulmuştur.⁵⁷⁶ 2000 yılındaki ABD başkanlık seçimleriyle başlayan belgesel, ağırlıklı olarak Bush döneminin dış politika eleştirisi üzerine kuruludur. Yapımcı Moore, Washington yönetiminin kurduğu ikna söylemlerini verdiği örneklerle yıkmaya çabalar. Bush yönetiminin iddiasının aksine, iki ülke arasındaki askeri ilişkiler güvenliğe değil, güvensizliğe sebep olmaktadır.⁵⁷⁷ Moore özellikle, ABD ile Suudi Arabistan arasındaki silah anlaşmalarını sorgular ve Bush yönetiminin Amerikan halkı üzerinde

⁵⁷¹ *U.S. Public Believes Bush Administration Stretched Truth on Iraq's WMD and Links to Al-Qaeda*, 1 Temmuz 2003, <http://worldpublicopinion.net/u-s-public-believes-bush-administration-stretched-truth-on-iraqs-wmd-and-links-to-al-qaeda/> (15 Nisan 2018).

⁵⁷² *Americans Felt Uneasy Toward Arabs Even Before September 11*, 28 Eylül 2001,

<http://news.gallup.com/poll/4939/americans-felt-uneasy-toward-arabs-even-before-september.aspx> (21 Mayıs 2018).

⁵⁷³ *New Poll Shows Damage Done*, 24 Aralık 2001, <http://www.aaiusa.org/w122401> (21 Mayıs 2018).

⁵⁷⁴ Gause, "The Approaching Turning Point: The Future of U.S. Relations with the Gulf States", **Brookings Project on U.S. Policy Towards the Islamic World**, (Mayıs 2003), s.7.

⁵⁷⁵ Micheal Moore (Yapımcı ve Yönetmen), *Fahrenheit 9/11*, 17 Mayıs 2004,

<http://watchdocumentaries.com/fahrenheit-911/> (14 Nisan 2018).

⁵⁷⁶ *Fahrenheit 9/11 Belgeseline dair akademik eserler için bk.: Juha A. Vuori, "A Timely Prophet? The Doomsday Clock as a Visualization of Securitized Moves with a Global Referent Object", Security Dialogue SAGE Publications*, Cilt.41, Sayı.3, (Haziran 2010) ve Ron Briley, "Fahrenheit 9/11: Michael Moore Heats It Up", **Film & History: An Interdisciplinary Journal of Film and Television Studies**, Cilt.35, Sayı.2, (2005).

⁵⁷⁷ Güvenlikleştirme teorisinde güvensizlik kavramına dair bk.: s.13-14.

Riyad aracılığıyla kurduğu ikna süreçlerinin sorgulanması sürecini başlatan ‘söylem yıkıcı unsurlar’ arasında yer alır.⁵⁷⁸

Amerikalı ünlü programcı Larry King’in gündeminde de Suudiler vardır. King programına Suudi Arabistan’ın ABD Büyükelçisi Prens Bandar’ı davet eder.⁵⁷⁹ Suudi Arabistan Kralı adına Prens Bandar, **“İnsanların yükselen öfkesini Kral [Abdullah] anlıyor, bu yüzden FBI ile işbirliği yaparak onları [Suudi kökenli olup ABD’de ikamet edenleri] gönderdik”** der.⁵⁸⁰ Olası saldırganların yurtdışına üstelik FBI işbirliği ile gönderildiğinin açıklanması, Amerikan kamuoyunda yeni bir tepkiye sebep olur ve 11 Eylül’e değin askeri ilişkileri yoğun olarak sorgulamayan Amerikan halkı ve bürokratları Bush yönetiminin Bin Ladin ailesi/Riyad yönetimi ile kurduğu yakın işbirliğine yönelik eleştirilerini arttırır.⁵⁸¹ Özellikle Başkan Bush’un Suudi yönetimi ve petrol şirketleriyle olan yakın ilişkisi sık sık sorgulanır.⁵⁸² Zira Amerikalı petrol şirketlerinden 11 Eylül sonrası kar eden şirketlere bakıldığında, savunma sanayi ile Bush’un yakın ilişkiler içinde olduğu ortaya çıkmaktadır. **“Bin Ladin ailesi ABD’nin bir savunma fonuna yatırım yapmıştır ve ironik olarak bu durum ABD’nin savunma harcamalarını arttırır.”**⁵⁸³ 11 Eylül saldırıları üzerinden dahi Suudilerin ticari kar etmiş olduğunun ortaya çıkarılmış olması, Amerikalılar üzerinde Bush yönetiminin tehdit söyleminden çok daha etkili olur. Washington’ın, Amerikan kamuoyunu Suudi Arabistan’la olan ittifakın devam etmesi hususunda ikna edebilme olasılığı giderek azalmaktadır. Zira Bush’un da ortakları arasında olduğu Carlyle grubu, ABD’nin en büyük 11’inci silah üreticisidir ve 11 Eylül’den sonra şirketin sadece bir gün içinde 237 milyon dolar kazanmış olması Bush yönetiminin samimiyetini sorgulatırken Suudilere yönelik öfkeyi yükseltir.⁵⁸⁴

⁵⁷⁸ Micheal Moore (Yapımcı ve Yönetmen), *Fahrenheit 9/11*, 17 Mayıs 2004, <http://watchdocumentaries.com/fahrenheit-911/> (14 Nisan 2018), 19.dk. 45.sn.

⁵⁷⁹ Moore, *Fahrenheit 9/11*, 17 Mayıs 2004, <http://watchdocumentaries.com/fahrenheit-911/> (14 Nisan 2018), 21.dk. 42.sn.

⁵⁸⁰ Moore, *Fahrenheit 9/11*, 17 Mayıs 2004, <http://watchdocumentaries.com/fahrenheit-911/> (14 Nisan 2018), 21.dk. 42.sn. ile 22.dk. 05.sn. arası.

⁵⁸¹ Moore, *Fahrenheit 9/11*, 17 Mayıs 2004, <http://watchdocumentaries.com/fahrenheit-911/> (14 Nisan 2018), 22.dk. 10.sn. ile 23.dk. 00 sn. arası.

⁵⁸² Rick Wiles, “Bush’s Former Oil Company Linked To bin Laden Family”, **American Freedom News.com**, 2001, <http://www.rense.com/general14/bushsformer.htm> (29 Mayıs 2018) ve Craig Unger, “Did the Saudis buy a president?”, 12 Mart 2004, https://www.salon.com/2004/03/12/unger_2/ (29 Mayıs 2018).

⁵⁸³ Moore, *Fahrenheit 9/11*, 17 Mayıs 2004, <http://watchdocumentaries.com/fahrenheit-911/> (14 Nisan 2018), 28.dk. 08.sn ile 32.dk. 35.sn.

⁵⁸⁴ Moore, *Fahrenheit 9/11*, 17 Mayıs 2004, <http://watchdocumentaries.com/fahrenheit-911/> (14 Nisan 2018), 32.dk., 36.sn. ile 33.dk. 20.sn arası.

Böylece, Washington kamuoyu üzerinde saldırıların hemen ardından yakaladığı ikna gücünü kaybetmeye başlar. Öyle ki saldırılar sonrası alınan ve başlarda meşru görülen olağanüstü tedbirler dahi sorgulanır.⁵⁸⁵ Gerek Amerikalılar gerekse uluslararası toplum daha fazla güvenliğin gerekli olduğu iddiasına olan inançlarını yitirerek Washington'ın 'daha fazla güvenlik için Suudi Arabistan ile işbirliği' söylemlerine artık mesafeli yaklaşır.⁵⁸⁶ Zira genişletici yaklaşımların da iddia ettiği gibi, olabildiğince fazla konuyu güvenlik terimleri içinde düşünmek doğru değildir. Böyle bir strateji, **“düşüncemizi militarize edecek ve tüm sorunları ‘tehdit - saldırıya açıklık – savunma’ terimleri içinde değerlendirmemize”** sebep olacaktır.⁵⁸⁷ Başkan Bush dönemindeki politikaları tam da bu şekilde değerlendiren kamuoyu, tehdit inşa sürecini tersine çevirecektir.

Terör tehdidine karşı işbirliği yapılması “zorunlu” olunan Suudi Arabistan'ı Amerikan toplumunun kabul etmeyişi, Bush yönetimi için artık acilen çözülmesi gereken bir sorundur. Washington Amerikan kamuoyunu teröre karşı mücadelede ikna edebilmişken, teröristlerin kimler olduğu konusunda aynı başarıyı gösterememiştir.

Washington için terör, Riyad yönetimiyle hiçbir zaman eş anlamlı olmamıştır. Başkan Bush ve ekibi söylemlerinde Riyad yönetimini tehdit olarak kullanmamışlardır.⁵⁸⁸ Çözüm, tehdit algılarının yönünün değiştirilmesiyle giderilmeye çalışılır. Başkan Bush, Suudi Arabistan'a karşı kamuoyunda oluşmuş tepkileri ustalıkla El Kaide'nin ortak tehdit olduğu söylemi ile çevirir. Saldırıları gerçekleştiren El Kaide'yi eleştirerek, bu teröristlerin aynı zamanda **“Suudi Arabistan'daki, Mısır'daki, Ürdün'deki rejimleri devirmek için çabaladıklarını”** söyler.⁵⁸⁹ Üstelik terör örgütü sadece Batı toplumlarını değil, İslam coğrafyasını da tehdit etmektedir. Tehdidin Suudi Arabistan'ın da dahil olduğu Doğu toplumlarına doğru genişletilmesi, güvenlikleştirme sürecinde ivmeyi Bush yönetiminin lehine çevirir. Zaten **“El Kaide ve ideolojisinin medeniyete yönelik bir tehdit oluşturduğu”** İslam coğrafyasında da sıkça kullanılan bir

⁵⁸⁵ Larry Abramson, “The Patriot Act: Alleged Abuses of the Law”, 20 Temmuz 2005, <https://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=4756403> (30 Mayıs 2018).

⁵⁸⁶ Time, “Should the U.S. and Saudi Arabia maintain an alliance?”, 8 Eylül 2003, <http://content.time.com/time/nation/article/0,8599,483286,00.html> (30 Mayıs 2018).

⁵⁸⁷ Waever, “On Security”, Ronnie D. Lipschutz (Ed.), **Securitization and Desecuritization** içinde (46-87), s.51.

⁵⁸⁸ ABD Başkanı G.W. Bush döneminde Beyaz Saray tarafından yayınlanan tüm açıklamalar için bk.: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/> (30 Mayıs 2018).

⁵⁸⁹ Yasemin Çongar, “Bütün Ülkeler Tercihini Yapsın”, **Milliyet**, 22 Eylül 2001.

söylemdir.⁵⁹⁰ Böylelikle Bush yönetimi, El Kaide ve Suudi Arabistan'ı söylemlerinde ayrı sınıflandırarak tüm müttefik İslam ülkelerini güvenlikdışılaştırır.⁵⁹¹

El Kaide'yi zora sokan bu durum, 11 Eylül'ün makro güvenlikleştirme söyleminin bir süre daha (Irak işgaline kadar) başarılı sürmesini sağlar. Kamuoyunun tehdit algısından Suudi Arabistan ayrıştırılarak algı doğrudan El-Kaide ve benzeri örgütlere yöneltilmiştir.

Amerikan toplumu, tehdit algısında görülmedik şekilde bölünmüştür. Öyle ki toplumun bir kısmı Bush ve ailesini tehdit olarak görürken, üzerinde güvenlikleştirmenin başarılı olduğu diğer kısım bu tehditlere inanarak Beyaz Saray'ın politikalarına destek verir.⁵⁹² Bush yönetimi güvenlikleştirme politikalarının işe yaramadığı kesim üzerinde baskıyı artırır.⁵⁹³ Buzan'ın teorisinin de öngördüğü gibi güvenlikleştirici aktör, hedef kitle üzerinde antidemokratik tedbirlere yönelecektir. 11 Eylül sonrasında devletin sivil topluma karşı şiddeti sert önlemlerde kendini gösterecektir.⁵⁹⁴ Çöken ikna sistemi, insan haklarına aykırı eylemlere zemin sağlayan bir sürece dönüşür ve **“sıradan Amerikalıların terörist gibi evleri basılır.”** Bu süreçte ABD'deki bazı sivil toplum kuruluşlarının üyeleri FBI tarafından sorgulanmaya başlanır ve ülke birer tehdit olarak gösterilir.⁵⁹⁵

Kamuoyunu ikna konusunda zorlanan ve bizzat hedef haline gelen Bush yönetimi bu süreçte olağanüstü önlemler alır. Bu önlemler kapsamında 11 Eylül'e dair soruşturma hemen başlatılmaz; Bush Kongre'de kendi soruşturmasını engellemek ister; Kongre'yi durduramayınca bağımsız bir 11 Eylül Komisyonu kurulmasını engellemeye çalışır.⁵⁹⁶ Bu çabalara karşın Aralık 2001'de Senato soruşturma için partiler üstü bağımsız bir komisyonun kurulması yönünde karar alır. 14 Şubat 2002'de komite

⁵⁹⁰ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.120.

⁵⁹¹ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.120.

⁵⁹² ABD Başkanı G.W. Bush'a birinci ve ikinci başkanlık döneminde (2002-2009) verilen destek için bk.: <http://news.gallup.com/poll/116500/presidential-approval-ratings-george-bush.aspx> (29 Mayıs 2018).

⁵⁹³ Moore, *Fahrenheit 9/11*, 17 Mayıs 2004, <http://watchdocumentaries.com/fahrenheit-911/> (14 Nisan 2018), 58.dk., 10.sn. ile 59.dk. 31.sn. arası.

⁵⁹⁴ ABD Vatandaşlık Yasası, <https://www.justice.gov/archive/ll/highlights.htm> (30 Mayıs 2018).

⁵⁹⁵ Moore, *Fahrenheit 9/11*, 17 Mayıs 2004, <http://watchdocumentaries.com/fahrenheit-911/> (14 Nisan 2018), 01 saat, 01.dk., 4.sn.

⁵⁹⁶ Pete Brush, “Bush Opposes 9/11 Query Panel”, *CBS News*, 15 Mayıs 2002, <https://www.cbsnews.com/news/bush-opposes-9-11-query-panel/> (25 Nisan 2018).

çalışmalarına başlar⁵⁹⁷ ve 11 Kasım 2002’de soruşturma raporunu tamamlar.⁵⁹⁸ Bush yönetimi, raporun 28 sayfasını ulusal güvenlik gerekçesi ile sansürler.⁵⁹⁹ Raporun sansürlenmiş bölümlerinde saldırılarda Amerikan yönetiminin istihbarat ve önlem zaafının yanı sıra Suudi Arabistan bağlantısından bahsettiğine yönelik iddiaların basına sızması Bush yönetimini zor durumda bırakacaktır. Ayrıca Bush yönetimi komisyona yeterli bilgi vermemekle ya da geç bilgi vermekle suçlanmaktadır.⁶⁰⁰ Raporun gizliliğinin kaldırılması yönündeki baskılar sadece Amerikan kamuoyundan gelmez; Suudi Arabistan da bu iddiaları reddederek bulguların açıklanmasını ister.⁶⁰¹ Bush yönetimi ilişkileri daha da sarsacak bu teklifi kabul etmese de, Suudi Arabistan üzerindeki şaibenin daha da artmasını engelleyemez.

Suudi Arabistan-ABD ilişkilerinde ortaya çıkan bu sarsıntı ABD’nin o güne kadar sağladığı güvenlik şemsiyesi konusunda Riyad yönetimini tedirgin edecektir. Suudi Arabistan’da silahlanma eğilimi artmakla birlikte en büyük silah sağlayıcısının ABD olması sorun olacaktır. Amerikan iç politikasında yaşanan kırılmaların etkisi sebebiyle, iki ülke arasında 2001-2005 yılları arasında hiçbir silah anlaşması yapılmaz.⁶⁰² Bu baskı altında Suudi Arabistan’ın askeri harcamalarının GSYH’a oranına bakıldığında, 2001’de %11.41 iken, 2009’da %9.61’ye gerilediği görülmektedir.⁶⁰³

ABD ve Suudi Arabistan arasındaki askeri ilişkilerde, 2003 yılındaki Irak işgali bir kırılma noktası olur. İşgal güvenlikleştirme sürecinde kendine has farklı bir dönemi başlatacaktır. O ana kadar işlevsel aktör olarak teröre karşı savaşta Washington’a yardımcı politikalar izleyen Suudi Arabistan, Irak’ın işgali söz konusu olduğunda Beyaz Saray’ın ikna etmek zorunda kalacağı müttefikleri arasında yer alacaktır. Amerikan

⁵⁹⁷ The Senate Select Committee on Intelligence and the House Permanent Select Committee, Findings of the Final Report of the Senate Select Committee on Intelligence and the House Permanent Select Committee on Intelligence Joint Inquiry into the Terrorist Attacks of September 11, 2001, Washington D.C., 11 Aralık 2002.

⁵⁹⁸ The Senate Select Committee on Intelligence and the House Permanent Select Committee, Findings of the Final Report of the Senate Select Committee on Intelligence and the House Permanent Select Committee on Intelligence Joint Inquiry into the Terrorist Attacks of September 11, 2001, Washington D.C., 11 Aralık 2002.

⁵⁹⁹ Moore, *Fahrenheit 9/11*, 17 Mayıs 2004, <http://watchdocumentaries.com/fahrenheit-911/> (14 Nisan 2018), 37. dak 17.sn ve devamı.

⁶⁰⁰ Moore, *Fahrenheit 9/11*, 17 Mayıs 2004, <http://watchdocumentaries.com/fahrenheit-911/> (14 Nisan 2018), 37.dk. 30.sn. ve devamı.

⁶⁰¹ James Risen ve David Johnston, “Report on 9/11 Suggests a Role By Saudi Spies”, *The New York Times*, 2 Ağustos 2003, <https://www.nytimes.com/2003/08/02/us/report-on-9-11-suggests-a-role-by-saudi-spies.html> (25 Nisan 2018).

⁶⁰² Ferhat Piriñçi, “ABD Suudi Arabistan Silah Anlaşması”, *Akademik Orta Doğu*, Cilt.5, Sayı.2, 2011, s.65.

⁶⁰³ *Military expenditure (% of GDP)*, 1960-2016, <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?end=2016&locations=SA&page&start=1968&view=chart> (10 Nisan 2018).

kamuoyu ve uluslararası toplumun ikna edilememesi sebebiyle Washington için ‘sınırlı başarılı’⁶⁰⁴ güvenlikleştirme örnekleri arasında yer alacak olan Irak işgali, Riyad ile ilişkilerde kısa bir dönem askeri işbirliğine gölge düşürecek olsa da, birliktelik bir süre sonra tekrar eski canlılığına kavuşacaktır.

Irak işgali, **“El Kaide’nin temsil ettiği küresel terörizm sorununa karşı, destansal ölçüde bir taktik ve strateji hatasını temsil etmektedir.”**⁶⁰⁵ Bu stratejik hata, Suudi Arabistan ile olan askeri müttefiklik ilişkisine de yansır. Bush yönetimi, Irak’ın işgalini Amerikan ve uluslararası kamuoyunun gözünde meşrulaştırmak için Bağdat yönetimini/nükleer silahları tehdit olarak sunmaktadır.⁶⁰⁶ Nitekim Kuveyt işgali sırasında Saddam Hüseyin’e yönelik tehdit söylemi daha önce başarılı olmuştur. Riyad ise Saddam rejimi sonrası oluşacak olası boşluğun getireceği tehditleri kendi güvenliği için ana tehlike olarak algılamaktadır.⁶⁰⁷ İşgalin ardından kurulacak yeni düzende yönetimin Şii nüfusun eline geçme olasılığı vardır. Böyle bir durumda Tahran ile uyumlu politikalar izleyecek olası Şii Bağdat yönetimi Riyad’ı tedirgin etmektedir. Bu korku sebebiyle ilişkiler gerilir ve ABD’nin kimyasal silahlar tehdidi üzerinden giriştiği Irak işgalinde Riyad yönetimi Washington ile işbirliğine gitmez. Dahası, Suudi Arabistan ABD’nin kendi topraklarındaki üslerini kullanımına da kısıtlamalar getirir. Eylül 2003’te ABD’nin tüm askeri birlikleri Suudi Arabistan’ı terk eder.⁶⁰⁸ 11 Eylül saldırıları sonrasında spesifik çıkarılara dayanan güvenlikleştirme, **“ABD’yi teröre karşı savaşta diğer müttefiklerinin birçoğundan ayırmış ve böylece teröre karşı savaş güvenliklestirmesi üzerindeki görüş birliğini zayıflatmıştır.”**⁶⁰⁹

İşgal sonrası yeniden yapılandırılan Irak’ta Şii yönetimin başa geçmesiyle birlikte Riyad Krallığı’nın korkusu gerçeğe dönüşecek ve Ortadoğu’da Şii nüfuzu etkisi genişleyecektir.

⁶⁰⁴ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.108.

⁶⁰⁵ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.121.

⁶⁰⁶ Bk. s.64-68.

⁶⁰⁷ Graham E. Fuller, “Islamist Politics in Iraq after Saddam Hussein”, **United States Institute of Peace**, Ağustos 2003, s.12.

⁶⁰⁸ **BBC Türkçe**, “ABD’ nin Suudi Arabistan’daki Gizli Hava Üssü”, 6 Şubat 2013, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/02/130206_cia_saudidrone (30 Mayıs 2018).

⁶⁰⁹ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.121.

Irak işgali sonrasında ülkenin yeniden yapılandırılmasında başarısız olan ABD yönetimi, etnik ve dini çatışmaların önüne geçemeyecektir. Bu kaos ortamında Tahran'ın Irak'ta nüfusun çoğunluğunu oluşturan Şiiiler üzerinde etkisinin artması ile birlikte İran'ın Ortadoğu'daki nüfuz alanı beklenmedik şekilde genişleyecektir.⁶¹⁰ Bu yeni “tehdit” savaşın başında yolları ayrılan Washington ve Riyad yönetimlerini yeniden bir araya getirecektir.⁶¹¹ Riyad'ın güvenlik endişelerini gidermek isteyen ve krallıkla ticari çıkarlarından ödün vermek istemeyen Bush yönetimi askeri anlaşmaları arttırır. 2002-2007 yılları arasında ‘Suudi personeline verilen ABD askeri eğitimi’ çerçevesinde yüksek maliyetli yardımlar gerçekleşir.⁶¹²

Tablo 2

ABD Tarafından Eğitilen Suudi Askeri Öğrenci Sayısı ve Maliyeti

	FY2002	FY2003	FY2004	FY2005	FY2006	FY2007
Eğitilen Suudi Öğrenci Sayısı	1,110	1,664	596	416	524	849
Yardım (Milyon Dolar)	\$57.4	\$20.2	\$21.1	\$11.2	\$8.9	\$39.2

Kaynak: U.S. Department of Defense and U.S. Department of State, Foreign Military Training and DoD Engagement Activities of Interest FY2002-FY2008, 2002-2008.

Washington'ın Amerikan halkını, Riyad yönetimiyle askeri ilişkilerin tekrar eski rayına oturması hususunda ikna etmek için eski tehdit söylemlerini kullanması yeterli

⁶¹⁰ Özpek, s.197.

⁶¹¹ ABD ve Suudi Arabistan arasındaki silah anlaşmalarının 2000'li yıllardaki seyri için bk.: Ferhat Pirinççi, “ABD Suudi Arabistan Silah Anlaşması”, **Akademik Orta Doğu**, Cilt.5, Sayı.2, 2011.

⁶¹² U.S. Department of Defense and U.S. Department of State, **Foreign Military Training and DoD Engagement Activities of Interest FY2002-FY2008**, 2002-2008, <http://www.state.gov/t/pm/rls/rpt/fmtrpt/> (20 Mayıs 2018) Aktaran: Christopher M. Blanchard, “Saudi Arabia: Background and U.S. Relations”, **Current Politics and Economics of the Middle East**, Cilt.2, Sayı.2, (2011), s.380.

olacaktır. 11 Eylül saldırılarına duyulan öfkenin sıcaklığı geçmiş, Riyad'ın El Kaide ile eş tutulması gündemden düşmüştür. Bu durum, 1979 İran İslam Devrimi'nden itibaren kullanılan İran tehdidi söyleminin tekrar Amerikan halkı üzerindeki etkisini sürdürmesine izin verecektir.⁶¹³ Bush yönetiminin söylemlerinde saldırgan bir İran imajı hakimdir.⁶¹⁴ İran nükleer çalışmalarının bütün Ortadoğu güvenliğini tehdit ettiği söylemi sıkça kullanılır. 2003'te Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı İran'da yüksek düzeyde zenginleştirilmiş uranyum parçacıkları bulunduğunu açıklar.⁶¹⁵ 2006 yılı Şubat ayında İran'ın nükleer zenginleştirme çalışmalarıyla ilgili anlaşmalara uymadığı BMGK'ya rapor edilir.⁶¹⁶ Bu dönemde İran'ın nükleer silahlarla birlikte anılarak Tahran yönetiminin marjinalleştirilmesi sonucu, Suudi Arabistan'la ilişkiler kısmen normalleşir.

Bush yönetimi giderek tırmandırdığı İran tehdidiyle, Suudi Arabistan'a 2005-2009 yılları arasında 16,7 milyar doların üzerinde askeri yardım içerikli satış yapar; 2005-2008 yılları arasında ise ABD ve Suudi Arabistan arasında 11,2 milyar dolar değerinde askeri anlaşma imzalanır.⁶¹⁷ Bu dönemde Suudi Arabistan'ın en göze çarpan silah anlaşması ise, ABD yönetiminin 2007 yılında ABD Kongresi'ne onay için sunduğu anlaşmadır.⁶¹⁸ Yaklaşık 20 milyar dolarlık anlaşmaya diğer Körfez ülkeleri de dahil edilir. Anlaşmayı önemli kılansa, anlaşmanın uydu vurabilen füze sistemleri ve zırhlı harp gemileri gibi Suudi Arabistan'ın daha önce sahip olmadığı modern gelişmiş silahların satışını kapsıyor olmasıdır. Ayrıca Eylül 2007'de Suudiler ABD'den 72 adet Euro Figher Typhon türü uçak satın alırlar.

Başkan Bush'un ikinci başkanlık döneminde artan bu yoğun anlaşmalara rağmen Riyad yönetimi Amerikan kamuoyunda ve Kongresi'nde 11 Eylül sonrası kendisine yönelik oluşan tepkileri ve bu tepkiler sebebiyle 2005 senesine kadar askeri taleplerinin

⁶¹³ *Opinion of Iran Gallup poll*, 30 Kasım 2004, <http://news.gallup.com/poll/14203/iran.aspx> (30 Mayıs 2018).

⁶¹⁴ **BBC News**, "Iran lashes out at Bush", 31 Ocak 2002, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/1793856.stm (30 Mayıs 2018).

⁶¹⁵ Felicity Barringer, "Inspectors in Iran Find Highly Enriched Uranium at an Electrical Plant", **The New York Times**, 26 Eylül 2003, <https://www.nytimes.com/2003/09/26/world/inspectors-in-iran-find-highly-enriched-uranium-at-an-electrical-plant.html> (30 Mayıs 2018).

⁶¹⁶ John Ward Anderson and Glenn Kessler, "U.N. Nuclear Agency Reports Iran to Security Council", **Washington Post**, 4 Şubat 2006, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/02/04/AR2006020400470.html?noredirect=on> (30 Mayıs 2018).

⁶¹⁷ Blanchard, Saudi Arabia: Background and U.S. Relations, **Current Politics and Economics of the Middle East**, s.384.

⁶¹⁸ Pirinççi, *ABD Suudi Arabistan Silah Anlaşması*, s.62.

geri çevrilmesini kolay unutamaz. Bu durumun getirdiği hassasiyet sonrası ABD ile askeri ilişkilerinde daha dengeli hareket etmeye başlar ve savunma alanındaki ticari ilişkilerinde Rusya, Çin ve AB ülkeleriyle de iletişime geçer.⁶¹⁹ Riyad, 11 Eylül öncesinde yalnızca ABD'den silah alırken, sonrasında İngiltere'den de yüklü miktarda silah almaya başlayacaktır. Bush'un başkan olduğu 2005-2009 döneminde Suudi Arabistan'ın aldığı silahlarda ABD'nin oranının %40'a düşmesi; İngiltere'nin oranının %42'ye çıkması ilişkilerdeki değişimi göstermektedir.⁶²⁰

Başkan Bush'un 'teröre karşı savaş söylemi' genel olarak başarılı makro güvenikleştirme örneklerinden sayılmaktadır.⁶²¹ Nitekim 11 Eylül sonrası oluşan siyasal ve sosyal gerilim, sadece 4 yıl için (2001-2005) iki ülke arasındaki silah ticaretini durdurabilmiş, ortak savunma politikalarında var olan ittifakı bozمامıştır.

Bush'un ardından başkanlık koltuğuna oturacak olan Barack Obama, eski başkanın başarısız olan tehdit söylemlerinden beslenerek "yıkılan Amerikan imajı"nı diriltme iddiasıyla yeni tehdit söylemleri inşa edecektir.

3.4.2. ABD Başkanı Barack Obama Döneminde Güvenikleştirme Üzerinden ABD-Suudi Arabistan İlişkileri (2009-2017)

2009 senesinde ABD'de yapılan başkanlık seçimlerini Demokrat Parti'nin adayı Barack Obama kazanır. Kampanyasını 'umut' ve 'değişim' sloganları üzerine kuran Obama'nın dış politikada hedefi, Bush yönetiminin politikaları ile yıpranan Amerikan imajını tamir etmektir. Obama daha 2007 yılında Foreign Affairs'e yazmış olduğu 'Amerikan Liderliğini Yenileme' başlıklı makalede bu konuyu ele almaktadır.⁶²² ABD'nin geçmişte karşılaştığı tehditlerden bahseden Obama bu yüzyılın tehditlerinin de en az geçmişte karşılaşılanlar kadar karmaşık, hatta onlardan çözülmesi daha zor unsurlar olduğunu ileri sürmektedir.⁶²³ Obama'ya göre dönemin odağındaki tehdit,

⁶¹⁹ Suudi Arabistan'ın farklı müttefiklik girişimlerine dair detaylı okuma için bk.: Zakir Hussain, Saudi Arabia in a Multipolar World: Changing Dynamics, **A Routledge India Original**, NY, 2016.

⁶²⁰ Pirinççi, *ABD Suudi Arabistan Silah Anlaşması*, s.68.

⁶²¹ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.119.

⁶²² Güneş, s.1679.

⁶²³ Barack Obama, "Renewing American Leadership", [Elektronik Versiyon], **Foreign Affairs**, (Temmuz-Ağustos 2007). Aynı makaleye ücretsiz erişim için bk.: <http://users.metu.edu.tr/utuba/Obama.pdf> (24 Nisan 2018).

makalesinin adından da anlaşılacağı üzere, ABD yumuşak gücünün küresel çapta kaybolmaya başlamasıdır, bu sebeple amaç zedelene imajın düzeltilmesi olmalıdır.⁶²⁴

Obama yönetimi, bu dönemde bir yandan ABD'nin dünyadaki saldırgan imajını düzeltmeyi hedefleyecek öte yandan içerideki ekonomik krizi aşmaya çalışacaktır. Bu, ABD'nin askeri gücüne mümkün merteye başvurmaması, başvurduğunda bunun görünür olmaması, yumuşak güce dayanırken bölgesel işbirlikleri ile Ortadoğu politikasını yürütmesi hedeflerini doğuracaktır.⁶²⁵ Bu hedefler, Obama dış politikasında 'Arkadan Liderlik' (*Leading from behind*) politikası ile kavramsallaştırılacaktır.⁶²⁶ İktidara gelmesi ile birlikte Başkan Obama, küresel politikalarda daha ılımlı bir söylem benimseyecek; demokrasi, insan hakları gibi kavramları ön plana çıkaracak; tek taraflı politikalardan işbirliği ve uzlaşma arayışına yönelecektir.

Obama yönetiminin yaklaşımı uluslararası arenada ABD'ye duyulan tepkiyi yumuşatsa da Suudi Arabistan ile sorunlar yaşamasına sebep olacaktır. Özellikle bölgesel ittifakını genişletme ve yeni müttefik arayışları sebebiyle Riyad yönetimiyle sık sık zıt pozisyonlara düşecektir. Buna karşın Obama'nın bölgesel işbirliklerine dayanan dış politikasında geleneksel bir müttefik olarak Suudi Arabistan'ın ayrıcalıklı bir yeri vardır. Nitekim iki ülkenin Ortadoğu'daki ortaklığı bu çekişmelerden fazla etkilenmeyecek ve Obama döneminde Suudi Arabistan ile askeri işbirliği Bush döneminin ötesine geçecek şekilde büyüyecektir.

Ancak iki ülke arasındaki ilişkileri yürütmek Obama yönetimi için zorlu bir sınavdır. Sadece 11 Eylül sonrasında Suudi Arabistan'a karşı artan şüphelerden dolayı değil, Obama'nın gerek iç siyasette gerekse dış politikada kendine liberal değerler üzerinden biçtiği rol sebebiyle de Amerikan kamuoyunu ikna etme çabası hassas bir hal alacaktır. Obama döneminin önceliği Ortadoğu'daki Amerikan imajını düzeltmek, yeni ilişkiler kurmak, yeni müttefikler bulmak ve bunlara dayalı az müdahaleci bir Ortadoğu politikası geliştirmektir. Bunu yaparken de hem Ortadoğu kamuoyunu hem de iç

⁶²⁴ Güneş, s.1679.

⁶²⁵ ABD Başkanı B. Obama'nın bölgesel işbirliği politikasına dair bk. Hasan Basri Yalçın, "Obama Stratejisi ve Ortadoğu", **Akademik Ortadoğu**, [Elektronik Versiyon] http://www.akademikortadoğu.com/belge/ortadoğu18makale/hasan_b_yalcin.pdf (30 Mayıs 2018).

⁶²⁶ Andreas Krieg, "Externalizing the burden of war: the Obama Doctrine and US foreign policy in the Middle East", **International Affairs**, Cilt.92, Sayı.1, 2016, s.106.

kamuoyunu ikna etmesi gerekmektedir. Bu noktada ortak tehdit ve güvenlik algısının oluşturulması önemli ancak zorlu bir süreçtir.

Obama 2009 yılında başkanlık koltuğuna oturduğu sonrasında, ilk röportajını bir Arapça kanala verir⁶²⁷ ve ilk resmi ziyaretini Türkiye'ye yapar. İki günlük ziyaretin amacının "*son yıllarda birbirinden uzaklaşan Türk-Amerikan ilişkilerini yenileyecek adımlar atmak*" olduğu açıklanır. Ancak Ortadoğu'yla ilişkileri yeniden düzenlemek isteyen ABD için asıl amaç Ortadoğu'da zedelenen ABD imajını düzeltmektir. İlimli-İslam modeli olarak görülen Türkiye "*kilit öneme sahip müttefik ve Avrupa'nın önemli parçası*"dır.⁶²⁸ Dolayısıyla Bush döneminde yıkılan imajın getireceği tehditlere karşı mücadelede tüm Ortadoğu'ya mesaj Türkiye üzerinden gönderilir.⁶²⁹ Ardından Irak'a sürpriz ve kısa bir ziyaret gerçekleştiren Obama, Amerikan askerlerini iki yıl içinde Irak'tan çekeceklerini belirtir ve "*devir zamanı geldi*" der.⁶³⁰

Obama yönetimi, Türkiye ve Irak ziyareti sonrasında Ortadoğu'da bekledikleri etkiyi göremez. Zira Arap olmayan ve rejimi farklı olan Türkiye'nin Arap yönetimler üzerinde sanıldığı kadar etkisi yoktur.⁶³¹ Başkan Obama Ortadoğu'yu tekrar ziyaret kararı alır ve 2009 Haziran ayında önce "*İslam'ın başladığı yer*" olan Suudi Arabistan'ı⁶³², ardından Mısır'ı ziyaret eder.⁶³³ Suudi Arabistan başta olmak üzere ABD ile tüm İslam coğrafyası arasındaki "*yanlış anlaşılmalara*"ın giderilmesi şarttır. Başkan Obama, eski Amerikan başkanına göre Suudi Arabistan'da oldukça sıcak karşılanır.⁶³⁴ Ziyaret esnasında gerek Amerikan gerekse dünya kamuoyuna Riyad'ın 'önemli bir stratejik ortak' olduğu beyan edilir.⁶³⁵ Obama, Müslüman bir aileden geldiğini

⁶²⁷ **Independent**, "Obama gives first interview to Arab channel", 27 Ocak 2009, <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/obama-gives-first-interview-to-arab-channel-1516967.html> (30 Mayıs 2018).

⁶²⁸ **BBC Türkçe**, "Barack Obama Türkiye'de", 6 Nisan 2009, http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2009/04/090406_obama_turkey.shtml (30 Mayıs 2018).

⁶²⁹ ABD Başkanı Barack Obama'nın TBMM'deki konuşması için bk.: s.72.

⁶³⁰ **NTV**, "Obama'dan Irak'a sürpriz ziyaret", 7 Nisan 2009, <https://www.ntv.com.tr/dunya/obamadan-iraka-surpriz-ziyaret,kGjeiVQWXkGNBWC0s3rlg> (30 Mayıs 2018).

⁶³¹ Birgül Demirtaş, "Turkish-Syrian Relations: From Friend Esad to Enemy Esed", **Middle East Policy Council**, Cilt.20, Sayı.1, (İlkbahar 2013), s.118.

⁶³² **CBS News**, "Obama Visits Saudi King Before Key Speech", 3 Haziran 2009, <https://www.cbsnews.com/news/obama-visits-saudi-king-before-key-speech/> (30 Mayıs 2018).

⁶³³ **BBC News**, "Barack Obama begins key Egypt speech", 4 Haziran 2009, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8082333.stm (30 Mayıs 2018).

⁶³⁴ **Boston.com**, "Saudi king greets Obama on eve of president's address", 4 Haziran 2009, http://archive.boston.com/news/nation/articles/2009/06/04/king_abdullah_welcomes_obama_in_saudi_arabia/ (30 Mayıs 2018).

⁶³⁵ **CNN**, "Obama: U.S. Saudi Arabia have strategic relationship", 3 Haziran 2009, <http://edition.cnn.com/2009/POLITICS/06/03/obama.mideast.trip/> (30 Mayıs 2018).

açıklayarak, Bush döneminde kurulan söylem örgüsünden farklı bir yol izler. Böylelikle Müslümanları bir önceki yönetimin yaptığı gibi ötekileştirmek bir yana doğrudan Amerikan başkanı üzerinden ABD ile İslam coğrafyası arasında yakınlık kurulmaya çalışılır.⁶³⁶ Bir ikna ve taahhütleri yenileme ziyareti olarak nitelendirilebilecek Riyad gezisinde, müttefik ülke Suudi Arabistan'ın iki endişesi (İran ve Arap-İsrail çatışması) giderilmeye çalışılır. Arap-İsrail çatışmasına dair Kral Abdullah'ın şahsi önerisi olan ve 2002'de Arap Birliği tarafından kabul edilen 'Arap Barış Girişimi'ni yeniden canlandırma teklifinde bulunur.⁶³⁷ Başkan Obama İran tehdidine karşı açıklamasını ise, gezinin Mısır ayağında yapacaktır.⁶³⁸ Bu ziyaret ile verilen mesajlar sadece Müslüman toplumları değil, Amerikan seçmenini de hedef almaktadır. Ziyaret, Amerikan basınında ABD-Suudi Arabistan arasındaki ilişkilerin 'özellikle ekonomik sebeplerle' kopmaması gerektiğine dair yorumlara da sebep olur.⁶³⁹

Riyad'ın ardından Kahire'ye geçen Başkan Obama, izleyeceği Ortadoğu politikasının temel işaretlerini burada verecektir. Beyaz Saray yetkilileri ziyareti, Müslüman dünya ile diyalogu yeniden canlandırmak için bir araç olarak görmektedir.⁶⁴⁰ ABD, Ortadoğu'daki ülkelerle "işbirliği" içinde çalışmaya kararlıdır. Obama, yaklaşık iki ay önce Türkiye'de yaptığı konuşmaya oldukça benzeyen söylemler içeren bir konuşma da Mısır'da yapar. Kahire Üniversitesi'nde tüm Ortadoğu'ya seslenen Amerikan lideri, ABD ile Müslüman dünya arasındaki şüphelik ve anlaşmazlık döngüsünün sona ermesi gerektiğini söyleyerek *"yeni bir başlangıç" (a new beginning)* çağrısında bulunur.⁶⁴¹

"Buraya dünyanın dört bir yanındaki Amerika Birleşik Devletleri ve Müslümanlar arasında karşılıklı bir ilgi ve karşılıklı saygıya dayalı yeni bir başlangıç aramaya geldim."

⁶³⁶ ABD Başkanı Barack Obama'nın hayat öyküsünün detayı için bk.: Barack Obama, **Babamdan Hayaller**, 1. Basım, İstanbul: Pegasus Yayınları, 2008.

⁶³⁷ **Boston.com**, "Saudi king greets Obama on eve of president's address", 4 Haziran 2009, http://archive.boston.com/news/nation/articles/2009/06/04/king_abdullah_welcomes_obama_in_saudi_arabia/ (30 Mayıs 2018).

⁶³⁸ **BBC News**, "Obama reaches out to Muslim World", 4 Haziran 2009, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8082676.stm (30 Mayıs 2018).

⁶³⁹ **The Guardian**, "US rivals plotting to end oil trading in dollars", 6 Ekim 2009, <https://www.theguardian.com/business/2009/oct/06/oil-us-dollar-threat-to-america> (30 Mayıs 2018).

⁶⁴⁰ **BBC News**, "Barack Obama begins key Egypt speech", 4 Haziran 2009, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8082333.stm (30 Mayıs 2018).

⁶⁴¹ **The New York Times**, "Text: Obama's Speech in Cairo", 4 Haziran 2009, <https://www.nytimes.com/2009/06/04/us/politics/04obama.text.html> (30 Mayıs 2018).

Obama konuşmasında, Ortadoğu'nun hassas konusu Arap İsrail çatışmasına dair iki tarafa da ılımlı mesajlar vererek, **“ABD'nin İsrail'le olan bağının kırılmayacağını ancak Filistinlilerin kötü durumunun dayanılmaz”** olduğunu belirtir. Amerikan kamuoyuna da göndermede bulunarak **“ABD'nin Müslüman algısının değişmesi gerektiği”** ni söyler.⁶⁴² Ancak İslam dünyası da Amerika'nın İslam'la savaşta olmadığını sadece güvenliğini tehdit eden şiddet yanlısı aşırılıkçılarla yüzleşeceğini bilmelidir. Obama konuşmasında İran meselesine de değinir. **“Hiçbir ulus tek başına hangi ülkelerin nükleer silahlara sahip olup olmayacağına karar veremez”** diyerek İran da dahil her ülkenin nükleer güç hakkı olduğunu söyler.⁶⁴³ Bununla birlikte Ortadoğu'da nükleer silah yarışına da karşı olduğunun altını çizer.

Müslüman dünya ile ilişkilerin onarılması Obama'nın politikası açısından son derece önemlidir. Obama yönetiminin bölgesel işbirlikleri üzerinden ABD'nin Ortadoğu'daki çıkarlarını koruma ve askeri müdahalelerde ABD'yi arka planda tutma yaklaşımı,⁶⁴⁴ bölgedeki müttefiklerin güveninin kazanılmasını sonra askeri açıdan güçlendirilmesini gerektirmektedir. Bu ülkelerin başında ise Suudi Arabistan gelmektedir. Suudi yönetimi zaten 2003 Irak Savaşı sonrası doğan istikrarsızlık içinde askeri yatırımlarını artırmaya başlamıştır. Özellikle Obama yönetiminin İran'a ılımlı yaklaşımının Riyad'ı bölgesel tehditler konusunda tedirgin etmesi sebebiyle bu dönemde silahlanma konusuna ayrılan bütçe daha önce görülmedik seviyelere çıkacaktır. 11 Eylül saldırıları sonrasında Suudi Arabistan'ın silahlanma oranı %11.41 olarak kalmıştır. Bush'un başkanlık koltuğunda oturduğu 2008 yılında, Suudi Arabistan'ın gayrisafi yurtiçi hasılasında askeri harcamalarının oranı % 7.35 iken, Obama'nın ilk yılı olan 2009'da artarak % 9.61'e çıkar.⁶⁴⁵ Bu rakam Arap isyanları sonrasında daha büyük bir hızla yükselecektir.

⁶⁴² **BBC News**, “Obama reaches out to Muslim World”, 4 Haziran 2009, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8082676.stm (30 Mayıs 2018).

⁶⁴³ **BBC News**, “Obama reaches out to Muslim World”, 4 Haziran 2009, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8082676.stm (30 Mayıs 2018).

⁶⁴⁴ Jeffrey Goldberg, “The Obama Doctrine”, **The Atlantic Magazine**, Nisan 2016, <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2016/04/the-obama-doctrine/471525/> (2 Haziran 2018) ve Andreas Krieg, “Externalizing the burden of war: the Obama Doctrine and US foreign policy in the Middle East”, **International Affairs**, Cilt.92, Sayı.1, 2016, s.106.

⁶⁴⁵ *Military expenditure (% of GDP)*, 1968-2016, <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?end=2016&locations=SA&page&start=1968&view=chart> (22 Nisan 2018).

2010 yılında Obama yönetimi tarafından Kongre'den Suudi Arabistan'a 'Sınır Ötesi Yardım' adı altında 400 bin dolar ve 'Uluslararası Askeri Eğitim ve Öğretim (IMET)' finansmanı olarak da 65.000 dolarlık harcama için onay talep edilir.⁶⁴⁶ Ayrıca Suudi Arabistan'a 60 milyar dolar değerinde gelişmiş savaş uçağı, helikopter ve ilgili silah sistemleri satışı ile ilgili plan da kamuoyuna duyurulur.⁶⁴⁷ Bu anlaşma Amerikan tarihindeki en büyük silah satış anlaşması olarak kayıtlara geçecektir.⁶⁴⁸ Savunma Bakanı Robert M. Gates ve Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, Kongreye mektup yazarak gerekçeyi, **“Suudi Arabistan ile 60 yıldır süren güvenlik ilişkisi, [ABD'nin] bölgedeki öncelikli güvenlik ayağıdır”** olarak açıklar.⁶⁴⁹ Anlaşma dahilinde satılacak helikopterlerin **“Suudi Arabistan'ın terörle mücadele yeteneklerini [güçlendireceği]”** belirtilir. Yardımlar, İran'ın ve bölgedeki terör odaklarının “potansiyel tehditleri”ne karşı korunmayı hedefliyordur.⁶⁵⁰ Senatörlerden gelen muhalif görüşlere⁶⁵¹ rağmen plan yürürlüğe girer ve planın bir bölümü olan 30 milyar dolarlık silah anlaşması sonrasında yapılan açıklamada **“Körfez bölgesine güçlü bir [olumlu] mesaj”** verildiği belirtilir.⁶⁵²

İki ülke arasındaki yoğun askeri ticaret sürerken 2009 sonunda başlayan Arap isyanları 2011 yılı içinde tüm Ortadoğu'yu sarsar. ABD Tunus'ta ilk isyan çıktığında hazırlıksız yakalanır. Ama Mısır'da benzer isyanlar başladığında olaya hızla dahil olur ve Mısır ordusu ile pazarlık sürecinin sonucunda çıkarlarının korunacağına ikna olunca Hüsnü Mübarek'in gidişine destek verir.⁶⁵³ Bu hem ABD'nin bölge imajını güçlendirecek hem de kendi açısından bölge dengelerini koruyacak bir seçenektir. Obama, Amerika'nın yıpranan imajını geri kazanmak adına Ortadoğu'daki demokrasi

⁶⁴⁶ Blanchard, Saudi Arabia: Background and U.S. Relations, Current Politics and Economics of the Middle East, s.364.

⁶⁴⁷ VOA, “US Confirms \$60 Billion Arms Sales Package for Saudi Arabia”, 19 Ekim 2010, <https://www.voanews.com/a/us-confirms-60-billion-arms-sales-package-for-saudi-arabia--105375438/172392.html> (14 Mayıs 2018).

⁶⁴⁸ Caitlin Fitz Gerald, “Time to change U.S. policy toward Saudi Arabia”, 28 Eylül 2011, <http://globalpublicsquare.blogs.cnn.com/2011/09/28/time-to-change-u-s-policy-toward-saudi-arabia/> (30 Mayıs 2018).

⁶⁴⁹ Matthew Mosk, “Critics Slam Obama Administration for 'Hiding' Massive Saudi Arms Deal”, **abcnews**, 19 Kasım 2010, <https://abcnews.go.com/Blotter/critics-slam-obama-administration-hiding-massive-saudi-arms/story?id=12192558> (11 Mayıs 2018).

⁶⁵⁰ VOA, “US Confirms \$60 Billion Arms Sales Package for Saudi Arabia”, 19 Ekim 2010, <https://www.voanews.com/a/us-confirms-60-billion-arms-sales-package-for-saudi-arabia--105375438/172392.html> (14 Mayıs 2018).

⁶⁵¹ Ron Paul: *No Weapons for Saudi Arabia!*, 31 Ekim 2010, <https://www.youtube.com/watch?v=gFazD7taEgI> (1 Haziran 2018).

⁶⁵² **The Express Tribune**, “US approves \$30bn fighter jet deal for Saudi Arabia”, 30 Aralık 2011, <https://tribune.com.pk/story/314088/us-approves-30bn-fighter-jet-deal-for-saudi-arabia/> (12 Mayıs 2018).

⁶⁵³ Mark N. Katz, “The International Relations of the Arab Spring”, **Middle East Policy Council**, Cilt.21, Sayı.2, (Yaz 2014).

hareketlerini destekleyici söylemlerde bulunurken, bir nevi “bırakınız yapsınlar” (*laissez faire*) diyerek demokrasi taleplerine müdahale etmiyor görünecektir.⁶⁵⁴ Amerikan toplumu bu politikayı %64 oranında ‘*oldukça olumlu*’ karşılarken⁶⁵⁵, Amerikan başkanına seçmenin desteği de artmıştır.⁶⁵⁶

ABD’nin bu politik tavrı monarşi ile yönetilen Suudi Arabistan ile ilişkilerinde soğukluğa sebep olacaktır. Aslında görünenin aksine, Beyaz Saray’ın halk devrimlerine destek söylemleri sözün ötesine geçmeyecektir. Ancak Mısır’da seçimleri Müslüman Kardeşler kazanınca ve diğer ülkelerde de İslamcılar güç kazandıkça Washington’da bu durum rahatsızlığa sebep olur. Mısır’daki gelişmelerden rahatsız olan bir diğer ülke ise müttefik Suudi Arabistan’dır. Zira iktidara gelen İslamcılar hem Suudi Arabistan’ın bölgedeki mezhep politikası üzerinden kurduğu liderliğini hem de monarşik rejimini tehdit etmektedir. Ortadoğu’da isyanların yayılarak devam etmesi bölgedeki ABD müttefiklerini daha da endişelendirecek ve askeri müdahale beklentisi artacaktır. Buna karşın Obama yönetimi, doğrudan bir askeri müdahaleye onay vermez. Üzerinde baskıların arttığı Libya Krizi’nde dahi Amerikan kamuoyunun tepkisine yol açmayacak ve dönemin ana stratejisiyle de uyumlu olacak şekilde Arkadan Liderlik (*leading from behind*) politikası izler. Fransa’nın ve İngiltere’nin liderlik etmesinin önünü açarak koalisyon güçleri içinde sınırlı varlık göstermeyi tercih eder ve daha sonra da operasyonun NATO’ya devrini sağlar.⁶⁵⁷

ABD-Suudi Arabistan ilişkilerinde askeri ortaklığı ileri seviyeye taşıyan asıl gelişme Suriye’deki isyanın bir iç savaşa dönüşmesi ve iç savaşla bağlantılı olarak ortaya çıkan tehditlerdir. Bu tehditlerin başında elbette ABD’nin Ortadoğu’daki hakimiyetinin Rusya ve İran lehine zayıflaması vardır. Ancak Obama yönetimi tehdit söylemini daha makro düzeyde inşaa edecek; insan hakları, kimyasal silah tehdidi ve IŞİD üzerinden radikal hareketler üzerinde duracaktır.

⁶⁵⁴ Robert Mason, “Back to Realism for an Enduring U.S.-Saudi Relationship”, **Middle east Policy**, Cilt.22, Sayı.4, (Kış 2014), s.38. *ABD Başkanı Barack Obama’nın Arap isyanlarına dair konuşması*, <https://www.youtube.com/watch?v=FhDSTN8H0Uo> (24 Nisan 2018).

⁶⁵⁵ *Widespread Support for Arab Spring Protests: Global Poll*, 15 Aralık 2011, <https://globescan.com/widespread-support-for-arab-spring-protests-global-poll/> (24 Mayıs 2018).

⁶⁵⁶ Ryan J. Suto, “The Obama Effect in the Arab World”, **The Journal of Public Diplomacy**, Cilt.3, Sayı.1, (2012), s.77.

⁶⁵⁷ NATO and Libya (Archived), 9 Kasım 2015, https://www.nato.int/cps/ic/natohq/topics_71652.htm# (2 Haziran 2018).

Suriye’yi büyük yıkıma uğratan iç savaşa giden süreç 2011 Mart ayında Esad rejimine karşı halkın Dera’da başlayan protestolarının bütün ülkeye yayılması ile başlar.⁶⁵⁸ Bu süreç başladığında ABD yönetimi, Esad’ın Suriye halkının taleplerini göz önüne alarak çekilmesi gerektiğini açıklar.⁶⁵⁹ Müttefik ülke Suudi Arabistan da aynı yönde karar alarak Suriye sorunu hakkında görüşmek için Şam’dan büyükelçisini geri çağırır,⁶⁶⁰ Kral Abdullah kendi ülkesinde sıcak bakmadığı reform taleplerini Esad’ın uygulaması için Suriye’ye çağrıda bulunur.⁶⁶¹ ABD’yi Suriye’deki savaş sürecine daha yoğun şekilde dahil eden gelişmeler 2013 yılında yaşanır. Bu yıl içinde ülkedeki savaş tam anlamıyla bir vekalet savaşına dönerken, IŞİD’in doğuşu ve Esad rejiminin kimyasal silah kullanımına karşın ABD’nin bir müdahale seçeneğinden uzak durması Suudi Arabistan ile ilişkileri yakınlaştıracaktır.

20 Ağustos 2013’te Şam’ın Doğu ve Batı Guta bölgelerine gerçekleştirilen kimyasal silah saldırısı sonucu 429’u çocuk olmak üzere 1429 kişinin hayatını kaybetmesi tüm dünyada şok etkisi oluşturur. Saldırının ardından Beyaz Saray adına 30 Ağustos 2013’te açıklama yapan Dışişleri Bakanı John Kerry, Esad rejiminin kimyasal silah kullandığına dair ellerinde kesin deliller olduğunu kamuoyuna duyurur.⁶⁶² Bu önemli bir gelişmedir çünkü Başkan Obama tam bir sene önce kimyasal silah kullanımının askeri müdahale konusunda fikrini değiştirecek bir ‘kırmızı çizgi’ olduğunu açıklamış ve bunun sadece kendilerini değil İsrail de dahil bölgedeki müttefiklerini de kaygılandıracağını söylemiştir.⁶⁶³ Askeri müdahale beklentisine karşın aslında Obama yönetimi mevcut pozisyonu devam ettirme niyetindedir. Amerikan halkı Irak’ta yaşanan tecrübenin ardından, askeri bir harekate karşıdır.⁶⁶⁴ Kimyasal silah

⁶⁵⁸ Rania Abouzeid, “Syria’s Revolt: How Graffiti Stirred an Uprising”, **Time**, 22 Mart 2011, <http://content.time.com/time/world/article/0,8599,2060788,00.html> (2 Haziran 2018).

⁶⁵⁹ **The Guardian**, “Syria: Assad must resign, says Obama”, 18 Ağustos 2011, <https://www.theguardian.com/world/2011/aug/18/syria-assad-must-resign-obama> (30 Mayıs 2018).

⁶⁶⁰ Nada Bakri, “3 Arab Countries Recall Ambassadors to Syria”, **The New York Times**, 8 Ağustos 2011, <https://www.nytimes.com/2011/08/09/world/middleeast/09syria.html?mtrref=www.google.com.tr&gwh=90E29E0519D1A4BA1E20E46F2725F1C9&gwt=pay> (30 Mayıs 2018).

⁶⁶¹ **El Cezire**, “Saudi Arabia calls for Syrian reforms”, 8 Ağustos 2011, <https://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/08/201187213922184761.html> (30 Mayıs 2018).

⁶⁶² **The Guardian**, “US set for Syria strikes after Kerry says evidence of chemical attack is clear”, 30 Ağustos 2013, <https://www.theguardian.com/world/2013/aug/30/john-kerry-syria-attack-clear-evidence> (30 Mayıs 2018).

⁶⁶³ **BBC Türkçe**, “Obama’dan Suriye’ye kimyasal silah uyarısı”, 21 Ağustos 2012, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/08/120820_obama_syria (30 Mayıs 2018).

⁶⁶⁴ Amerikalıların Suriye’ye olası askeri müdahale hakkındaki görüşleri için bk.: Andrew Dugan, “U.S. Support for Action in Syria Is Low vs. Past Conflicts”, 6 Eylül 2013, <http://news.gallup.com/poll/164282/support-syria-action-lower-past-conflicts.aspx> (30 Mayıs 2018) ve CNN ORC Poll, 6-8 Eylül 2013, <http://i2.cdn.turner.com/cnn/2013/images/09/09/6a.poll.syria.pdf> (30 Mayıs 2018).

tehdidi ve Suriye’de yaşananlar ise halkın bu fikrini değiştirmeyecektir.⁶⁶⁵ Obama Kongre’ye müdahale seçeneğini götürmekle birlikte bu süreç aslında Esad yönetimi üzerinde baskı kurmak için kullanılır. Ayrıca Obama, yaptığı konuşmalarda tehdidi küresel hale getirerek meseleyi müttefik desteği ile çözmek için ikna sürecini kuvvetlendirecektir.

1 Eylül 2003’te basına konuşan Başkan Obama insanlığa karşı bir saldırı tanımlaması ile yaptığı makro güvenlikleştirilmiş tehdit söylemiyle Suriye’ye karşı askeri müdahale seçeneğini kamuoyunun gündemine getirir.⁶⁶⁶

"Bu saldırı, insan onuruna⁶⁶⁷ karşı saldırıdır... ABD'nin Suriye'de rejim hedeflerine yönelik askeri eylemde bulunması gerektiğine karar verdim. Bu, ucu açık bir müdahale olmayacak, Amerikan askeri karaya ayak basmayacak. Aksine, sınırlı kapsam ve süreye sahip olacak. Suriye rejimini kimyasal silah kullanmalarına karşı sorumlu tutacağımız yönünde inancım tam...Genelkurmay Başkanımız aynı zamanda bu konunun zaman hassasiyeti olan bir konu olmadığını da belirtti. O sebeple bu yarın da gelecek hafta da bir ay sonra da olabilir ve ben bu emri vermeye hazırım. Bu sebeple ikinci bir karara vardım. Amerikan halkının temsilcisi olan Kongre'den güç kullanımına yönelik yetki arama yoluna gideceğim."

Birkaç gün sonra G-20 zirvesine giderken yaptığı açıklamada Obama bir kez daha tehdidin küreselliği üzerinde durur. Dünya nüfusunun %98’ini temsil eden devletlerin hükümetleri tarafından savaş halinde bile kimyasal silahların kullanımının yasaklandığını belirten Obama, bu konuda ‘kırmızı çizgiyi’ kendisinin değil tüm dünyanın çizdiğini söyler.⁶⁶⁸

ABD tarafından doğrudan yürütülecek bir askeri müdahale seçeneğine başından itibaren aslında çok yakın olmayan Obama yönetimi, 14 Eylül 2013’te Rusya’nın garantörlüğünde bir anlaşmaya varır. Buna göre Suriye kimyasal silahları 2014 ortasına

⁶⁶⁵ NTV, “ABD halkı Suriye’ye müdahaleye karşı”, 29 Ağustos-1 Eylül 2013, <https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/abd-halki-suriyeye-mudahaleye-karsi.KyGLwIDBY0yuRzRtPxs-mw/3QU04RjJDkSzkE7fiisVfg> (30 Mayıs 2018) ve **Pew Research Center**, “Public Opinion Runs Against Syrian Airstrikes”, 29 Ağustos-1 Eylül 2013, <http://www.people-press.org/2013/09/03/public-opinion-runs-against-syrian-airstrikes/> (30 Mayıs 2018).

⁶⁶⁶ **Milliyet**, “Obama: Kimyasal silahların kullanımına karşı adım atacağız”, 31 Ağustos 2013, <http://www.milliyet.com.tr/obama-kimyasal-silahlarin/dunya/detay/1757324/default.htm> (30 Mayıs 2018).

⁶⁶⁷ Koyu yerler yazara aittir.

⁶⁶⁸ **BBC Türkçe**, “Suriye krizi: Obama 'kırmızı çizgi tüm dünyanın' diyor”, 4 Eylül 2013, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/09/130904_suriye_obama_isvec (2 Haziran 2018).

kadar imha etme sözü verirken, Obama yönetimi Kongre'den müdahale tasarısını çekecektir.⁶⁶⁹

Kimyasal silah süreci her ne kadar doğrudan bir askeri müdahalenin kapısını açmadıysa da asıl amaçlanan şekilde Obama yönetiminin müttefikleri güçlendirme seçeneğinin kapısını açacaktır. Ortadoğu'da devam eden çatışmalar, ABD karşıtı yükselen İslami hareketler ve yayılan radikal terör karşısında Obama yönetimi açısından en uygun çözüm bölgedeki müttefiklerin güçlendirilmesi olur. 18 Eylül 2013'te Kongre Suriye içindeki muhaliflerin silahlandırılmasına onay verir.⁶⁷⁰ Muhaliflerin silahlandırılması politikası Suudi Arabistan'ı kritik bir konuma getirmektedir. ABD askeri müdahaleyi görünür kılmadan Esad'ın gitmesini isterken, müttefiki Suudi Arabistan ise müdahale ister görünür olsun isterse olmasın her koşulda bölgede İran nüfuzunu artıran Esad'ın rejiminin sona ermesini istemektedir.⁶⁷¹ Hem Irak'ta hem de Suriye'de İran'la bölgesel rekabet içinde olan Suudi Arabistan da askeri harcamalarını artırma yönünde isteklidir.⁶⁷² Suudi Arabistan'ın silahlanma konusundaki isteği ile ABD'nin bölgede izlediği politika uyusmaktadır. Dünya Bankası verilerine göre Suudi Arabistan'ın gayrisafi yurtiçi hasılasında askeri harcamalarının oranı 2011'de % 7.23'e, 2012'de çok az artışla % 7.67'ye, 2013'te % 8.97'ye ve 2014'te % 10.67'ye ulaşır.⁶⁷³ Bu 2014 yılında Suudi Arabistan'ı dünyanın en fazla savunma harcaması yapan dördüncü ülkesi haline getirir. IHS Yıllık Küresel Ticaret Savunma Raporu'na göre Suudi Arabistan bu harcama ile aynı zamanda dünyanın en büyük savunma ithalatçısı olur. Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin 2014 yılında birlikte yaptıkları 8.6 milyar dolarlık savunma sistemleri harcaması bütün Batı Avrupa'nın toplam savunma ihracatından fazladır.⁶⁷⁴ 2015 senesinde Riyad'ın savunma harcamaları %5.7 oranında artarak 87.2 milyar dolara ulaşır ve Suudi Arabistan dünyanın en büyük

⁶⁶⁹ **BBC Türkçe**, "ABD ve Rusya, Suriye planında uzlaştı", 14 Eylül 2013, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/09/130914_ab_rusya (2 Haziran 2018).

⁶⁷⁰ John Hudson, "Congress Approves Arming of Syrian Rebels", **Foreign Policy**, 18 Eylül 2014, <http://foreignpolicy.com/2014/09/18/congress-approves-arming-of-syrian-rebels/> (30 Mayıs 2018).

⁶⁷¹ Suudi Arabistan'ın Suriye'deki iç savaşa dair duruşu için bk.: Yehuda U. Blanga, "Saudi Arabia's Motives in the Syrian Civil War", **Middle East Policy**, 2017, Cilt.24, Sayı.4 ve Joshua Teitelbaum, "Saudi Arabia and the New Strategic Landscape", **Middle East Review of International Affairs**, Cilt.14, Sayı.3 (Eylül 2010), s.38.

⁶⁷² **DW Türkçe**, "Controversial arms exports to Saudi Arabia", 15 Şubat 2013, <http://www.dw.com/en/controversial-arms-exports-to-saudi-arabia/a-16602151> (2 Haziran 2018).

⁶⁷³ *Military expenditure (% of GDP)*, 1968-2016, <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?end=2016&locations=SA&page&start=1968&view=chart> (22 Nisan 2018).

⁶⁷⁴ *Saudi Arabia replaces India as largest defence market for US*, **IHS Jane's 360**, 9 Mart 2015, <http://www.janes.com/article/49809/saudi-arabia-replaces-india-as-largest-defence-market-for-us> (2 Haziran 2018).

üçüncü savunma harcaması yapan ülkesi haline gelir.⁶⁷⁵ 2016'da bir miktar düşüş yaşanarak % 9.85'e inse de savunma ticaretinde önemini koruyacaktır.⁶⁷⁶

Bu rakamlar ABD-Suudi Arabistan askeri ilişkilerinin ekonomik boyutunu yansıtması bakımından da önemlidir. Dünyanın en büyük beş silah ihracatçısından biri olan ABD aynı zamanda Suudi Arabistan'ın da en büyük silah sağlayıcısı konumundadır.⁶⁷⁷ Suudi Arabistan, 2013'den itibaren başta ABD ve Avrupa olmak üzere üretilen silahların %98'inden fazlasını almaya başlar.⁶⁷⁸ 2014 yılında yükselen bu harcamalar Suudi Arabistan'ı ABD'nin bir numaralı savunma ticareti ortağı haline getirir.⁶⁷⁹ Suudi Arabistan 2010-2014 yılları arasında ABD'li firmalardan 90 milyar doların (F-15 savaş uçakları, Patriot füzeleri, zırhlı araçlar ve küçük bombalar) üzerinde silah alımında bulunur.⁶⁸⁰ 2013- 2016 yılları arasında ise Suudi Arabistan'ın ABD'den aldığı silahların bedeli 26.835 milyar dolardır.⁶⁸¹

⁶⁷⁵ Awad Mustafa, "Half of Saudi Arabia's Military Purchases to be Local", **Defense News**, 25 Nisan 2016, <http://www.defensenews.com/story/breaking-news/2016/04/25/united-arab-emirates/83497394/> (2 Haziran 2018).

⁶⁷⁶ *Military expenditure (% of GDP)*, 1968-2016, <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?end=2016&locations=SA&page&start=1968&view=chart> (22 Nisan 2018).

⁶⁷⁷ Anthony H. Cordesman, "The Arab-U.S. Strategic Partnership in the Gulf," **CSIS (Center for Strategic and International Studies)**, 7 May 2015, https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/publication/150507_US_Arab_Gulf_Strategic_Partnership.pdf (2 Haziran 2018).

⁶⁷⁸ SIPRI Asia and the Middle East lead rising trend in arms imports, US exports grow significantly, 12 Mart 2018, <https://www.sipri.org/news/press-release/2018/asia-and-middle-east-lead-rising-trend-arms-imports-us-exports-grow-significantly-says-sipri> (26 Mayıs 2018).

⁶⁷⁹ *Saudi Arabia replaces India as largest defence market for US*, **IHS Jane's 360**, 9 Mart 2015, <http://www.janes.com/article/49809/saudi-arabia-replaces-india-as-largest-defence-market-for-us> (2 Haziran 2018).

⁶⁸⁰ Anthony H. Cordesman ve Michael Peacock, "The Arab-U.S. Strategic Partnership and the Changing Security Balance in the Gulf", **CSIS**, Washington D.C., Ekim 2015, s.15

⁶⁸¹ ABD ve Suudi Arabistan arasındaki büyük silah satışlarına dair rakamları incelemek için bk.: http://www.dscamil/search/node/Saudi%20Arabia%20type%3Amajor_arms_sales?page=1 (24 Nisan 2018).



Şekil 11: “Obama Offers Saudi Arabia More Military Aid (Obama Suudi Arabistan’a Daha Fazla Askeri Yardım Öneriyor)” Adlı Karikatür

Konuşma balonu: ABD’nin beni savunmasına ihtiyacım yok! (Silahların üzerinde ABD yapımı etiketi.)

Kaynak: (Çizen) Patrick Chappatte, NY Times, 15 Mayıs 2015

Ancak Beyaz Saray, Suudi Arabistan ile artan askeri işbirliğini ve yüksek silah satışlarını ABD kamuoyuna açıklarken zorlanacaktır. Kongre süreci de oldukça zorlu geçecektir. Başkan Obama, Amerikan halkını Suudi Arabistan ile işbirliğine ikna etmek için, özellikle terör örgütlerine karşı mücadelede ortaklık söylemini sıkça kullanır.⁶⁸² Teröre karşı mücadele yönteminin değişmesi gerektiğini henüz başkan seçilmeden önce dahi vurgulayan Obama, bunun için ABD’nin liderliğinin çok daha önemli olduğunu ve Suudi Arabistan gibi Ortadoğu’daki tüm müttefik ülkelerle hatta o ana kadar müttefik olmayanlarla bile işbirliğine ihtiyacı olduğunu belirtmiştir:⁶⁸³

“Amerika bu yüzyılın tehditleriyle tek başına mücadele edemez ve dünya da bu tehditlere karşı Amerika olmadan mücadele edemez.”

Küreselleştirilmiş bu makro güvenikleştirme söyleminde, 11 Eylül sonrasında Suudi Arabistan toplumu ve tüm Ortadoğu toplumlarıyla siyasal ve sosyal alanda

⁶⁸² **Time**, “President Obama’s Address to the Nation on Terrorism”, 7 Aralık 2015, <http://time.com/4137986/obama-address-transcript-terrorism-isis-isis-oval-office/> (30 Mayıs 2018).

⁶⁸³ Barack Obama, “Renewing American Leadership”, [Elektronik Versiyon], **Foreign Affairs**, (Temmuz-Ağustos 2007), s.1. Aynı makaleye ücretsiz erişim için bk.: <http://users.metu.edu.tr/utuba/Obama.pdf> (24 Nisan 2018).

sarsılan ilişkinin yeniden düzenlenmesi amacı da vardır. Washington Suudi Arabistan'a yapılan silah satışlarına sebep olarak terör örgütleri ile mücadeleyi gösterecektir. Bu örgütlerin başında ise ABD'nin 2011 yılında Irak'tan çekilmesinden sonra tabanı güçlenmeye başlayan ve 2013'te kurulduğunu ilan eden Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) vardır.⁶⁸⁴ 'İŞİD tehdidi' söylemi genel anlamda Amerikan kamuoyunda kabul görür. Amerikalıların yarısı İŞİD'in ciddi bir tehdit olduğuna inanmakta ve 10 kişiden 6'sı ABD'nin bu tehdidi yıkacağından emin olduklarını belirtmektedir.⁶⁸⁵

Ancak terör örgütleri ile mücadeleye verilen destek Suudi Arabistan ile işbirliğine destek anlamına gelmemektedir. İŞİD üyeleri arasında Suudi vatandaşlarının olması Riyad yönetimine karşı tepkilere sebep olurken,⁶⁸⁶ askeri ilişkiler konusunda da kafaların karışmasını tetikleyecektir. Aslında İŞİD içinde sadece Arap/Suudi Arabistan kökenliler yer almamaktadır. Bu dönemde İŞİD içinde ortalama 3 bin Batılı terörist olduğu, geldikleri ülkelerden birinin de ABD olduğu ortaya çıkmıştır. FBI'nın verilerine göre de 100'ün üzerinde ABD vatandaşının savaşmak için Suriye'ye gittiği, 10-12 Amerikalının ise İŞİD'e katıldığı belirtilmektedir.⁶⁸⁷ Ancak Suudi Arabistan'ın 11 Eylül sonrasında Amerikan toplumundaki olumsuz imajı, kafalarda terör örgütleri üzerinden kurulan özdeşliğin kuvvetli olması kamuoyunda İŞİD'i bir Suud örgütü gibi görme eğilimini güçlendirecektir. Nitekim 2015 yılında Suudi yönetimin bir şairi idama mahkum etme kararı sonrasında, bir sosyal medya kullanıcısı Riyad Krallığı'nı İŞİD'e benzetmiş ve bu yorum sosyal medyada büyük destek toplamıştır.⁶⁸⁸

Kamuoyunun İŞİD'le mücadeleye tam destek vermesine rağmen, Suudi Arabistan'la işbirliğine mesafeli durması Beyaz Saray yönetiminin Riyad'ı sık sık "önemli bir müttefik" olarak yeniden kamuoyuna anlatmasına sebep olur. Dışişleri Bakanı John Kerry Irak'taki ve Suriye'deki İŞİD odaklarına karşı askeri mücadelede,

⁶⁸⁴ Dolunay Şenol, Sezgin Erdem ve Elif Erdem, "İŞİD Küresel Bir Terör Örgütü", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt.26, Sayı.2, (2016), s.279.

⁶⁸⁵ Jeremy Diamond, "Poll: Most Americans believe ISIS serious threat", **CNN**, 24 Kasım 2014, <https://edition.cnn.com/2014/11/24/politics/isis-november-poll/index.html> (25 Nisan 2018).

⁶⁸⁶ Tim Hains, "Bernie Sanders: Saudi Arabia's Right-Wing Wahabist Ideology Drives ISIS and al-Qaeda Terrorism", 17 Nisan 2016, https://www.realclearpolitics.com/video/2016/04/17/bernie_sanders_saudi_arabias_right-wing_wahabist_ideology_drives_terrorism.html (25 Nisan 2018).

⁶⁸⁷ Şenol, Erdem ve Erdem, s.282.

⁶⁸⁸ Alexandra Sims, "The difference between Isis and Saudi Arabia", **The Independent**, 5 Aralık 2015, <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/the-difference-between-isis-and-saudi-arabia-a6761766.html> (2 Haziran 2018).

Suudi Arabistan'ın ABD'ye yardım teklif ettiğini açıklayacaktır.⁶⁸⁹ IŞİD'e karşı kurulacak koalisyonda ABD'nin yanında Riyad'ın da yer alacağı duyurulur. Nitekim birkaç ay içinde IŞİD'e karşı mücadele için aralarında Suudi Arabistan'ın da bulunduğu bir koalisyon gücü kurulur.⁶⁹⁰ Kongre bu süreçte IŞİD'e karşı mücadelede Suriyeli muhalifleri desteklemek adına Suudi Arabistan'a askeri satışları onaylar.⁶⁹¹

Ancak IŞİD'in Irak ordusundan ele geçirdiği Amerikan menşeli silahların ortaya çıkması kamuoyunda yeni bir tepkiye yol açar.⁶⁹² Suudi Arabistan ile ABD'nin IŞİD'e destek verdiğine dair iddialar basında uzun süre yankı bulacak konular arasına girer.⁶⁹³ Dahası *Conflict Armament Research* (CAR) tarafından 2014 yılında hazırlanan raporlarda bu ilişkiyi gösteren güçlü deliller vardır.⁶⁹⁴ Amerikan silahlarının IŞİD tarafından kullanıldığına yönelik haberler, Obama'nın "IŞİD'le mücadele için Suudi Arabistan'a silah satıldığı" yönündeki ikna söylemlerini zayıflatacaktır. Başkan Obama bu iddialara karşılık silahların IŞİD tarafından ele geçirildiğini ileri sürer. Basın mensuplarına yaptığı açıklamada IŞİD'in Musul'u işgal etmesinin büyük sorun oluşturduğunu ve bazı silahları ele geçirdiklerine kuşku olmadığını söyler.⁶⁹⁵

Obama yönetiminin kamuoyunu ikna sürecinde önemli bir yardımcıyı Riyad lehine lobi faaliyetleri yürüten Washington'daki sivil toplum kuruluşlarıdır.⁶⁹⁶ Suudi Arabistan'ın finanse ettiği bu düşünce kuruluşları, Riyad'la müttefikliğin devam etmesi

⁶⁸⁹ **The Guardian**, "US 'encouraged' as UAE and Saudis offer help in coalition attack on Isis", 14 Eylül 2014, <https://www.theguardian.com/world/2014/sep/14/us-very-good-progress-anti-islamic-state-coalition> (30 Mayıs 2018).

⁶⁹⁰ **Reuters**, "Saudi Arabia confirms role in strikes against Islamic State in Syria", 23 Eylül 2014, <https://www.reuters.com/article/us-syria-crisis-saudi/saudi-arabia-confirms-role-in-strikes-against-islamic-state-in-syria-idUSKCN0H11Y120140923> (30 Mayıs 2018).

⁶⁹¹ John Hudson, "They have got his back", **Foreign Policy**, 18 Eylül 2014, <http://foreignpolicy.com/2014/09/18/congress-approves-arming-of-syrian-rebels/> (2 Haziran 2018).

⁶⁹² Max Fisher, "The US bombing its own guns perfectly sums up America's total failure in Iraq", **Vox**, 8 Ağustos 2014, <https://www.vox.com/2014/8/8/5982501/the-us-is-now-bombing-its-own-military-equipment-in-iraq> (24 Mayıs 2018).

⁶⁹³ **The Guardian**, "Isis jihadis using captured arms and troop carriers from US and Saudis", 8 Eylül 2014, <https://www.theguardian.com/world/2014/sep/08/isis-jihadis-using-arms-troop-carriers-supplied-by-us-saudi-arabia> (30 Mayıs 2018) ve Jeremy Wilson ve Diğerleri, "These are the weapons Islamic State fighters are using to terrify the Middle East", **Business Insider**, 17 Ocak 2016, <http://uk.businessinsider.com/isis-military-equipment-arsenal-2016/#105-mm-m40-recoilless-rifle-11> (25 Mayıs 2018).

⁶⁹⁴ Conflict Armament Research (CAR), **Islamic State Weapons in Iraq and Syria**, Eylül 2014, http://conflictarm.com/wp-content/uploads/2014/09/Dispatch_IS_Iraq_Syria_Weapons.pdf (26 Mayıs 2018) Conflict Armament Research (CAR)'ın IŞİD'in silah kaynaklarına dair diğer raporlarına ulaşmak için bk.: <http://www.conflictarm.com/reports/weapons-of-the-islamic-state/> (26 Mayıs 2018).

⁶⁹⁵ *Statement by the President*, 28 Ağustos 2014, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/08/28/statement-president> (25 Nisan 2018).

⁶⁹⁶ Washington'da Suudi lobi faaliyetine dair bk.: Lee Fang, "The Saudi Lobbying Complex Adds a New Member: GOP Super PAC Chair Norm Coleman", **The Nation**, 18 Eylül 2014, <https://www.thenation.com/article/saudi-lobbying-complex-adds-new-member-gop-super-pac-chair-norm-coleman/> (30 Mayıs 2018).

yönünde yoğun faaliyet gösterirler. Ancak bu çabaları Obama yönetimine destek sağladığı kadar, tartışmalar başlatarak ters tepkiye de sebep olacaktır.⁶⁹⁷ Suudi parasıyla Amerikan halkını ve Kongresi'ni etkilemeye çalıştıkları gerekçesi ile Amerikan basınının muhalif kesiminden tepkiler gelir.⁶⁹⁸ Suudi Arabistan lehine lobi faaliyeti yapan senatörlerin eleştirildiği haberlerde, Amerika'da Suudi finans desteği alan düşünce kuruluşları topa tutulur.⁶⁹⁹

IŞİD'e karşı verilen mücadele boyunca, Obama yönetimi her ne kadar Kongre'den ve Amerikan kamuoyundan destek almış olsa da bu mücadeleyi Suudi Arabistan'la ortak sürdürme noktasında 'zoraki/eleştiri yüklü' bir onay alabilmiştir.⁷⁰⁰ Dolayısıyla IŞİD tehdidi üzerinden kurulan söylemler sonucunda, IŞİD'in Vahabi öğretilerden besleniyor olduğu görüşünden ötürü Amerikalılar üzerinde ancak kısmi başarı sağlanabilmiştir.⁷⁰¹ Nitekim Kongre üyeleri arasında da bu ilişkiyi onaylamayanlar vardır.⁷⁰²

Benzer şekilde Suudi Arabistan ile sürdürülen askeri ilişkinin 'teröre karşı ortak mücadele' gerekçesi altında açıklandığı bir başka olay, 2015'te Suudi Arabistan'ın Yemen'e başlattığı askeri müdahaledir. Aslında ABD'den bu konuda ilk destek 2009 yılında gelmiştir. Yemen'deki iç savaşa müdahalede Washington Riyad'ın müttefiki olarak, "terör örgütüne karşı mücadele" adına Suudi Arabistan'a askeri yardımda bulunmuştur.⁷⁰³ Amerikan kamuoyunun gündelik ekonomik sıkıntılarla mücadele ederken, Beyaz Saray'ın neden Yemen'de masrafa girdiğini anlaması zordur. Obama, bu zorluğu aşmak için gerekçe olarak "*düzensiz bölgeler ve yaygın düşman*"larla

⁶⁹⁷ Lee Fang, "The Saudi Lobbying Complex Adds a New Member: GOP Super PAC Chair Norm Coleman", **The Nation**, 18 Eylül 2014, <https://www.thenation.com/article/saudi-lobbying-complex-adds-new-member-gop-super-pac-chair-norm-coleman/> (30 Mayıs 2018).

⁶⁹⁸ Nina Burleigh, "Stop Taking Saudi Money, Washington", **Observer**, 29 Eylül 2014, <http://observer.com/2014/09/stop-taking-saudi-money-washington/> (30 Mayıs 2018).

⁶⁹⁹ Nina Burleigh, "Stop Taking Saudi Money, Washington", **Observer**, 29 Eylül 2014, <http://observer.com/2014/09/stop-taking-saudi-money-washington/> (30 Mayıs 2018).

⁷⁰⁰ Patrick Cockburn, "Islamic State: US failure to look into Saudi role in 9/11 has helped Isis", **Independent**, 13 Eylül 2014, <https://www.independent.co.uk/news/world/politics/islamic-state-us-failure-to-look-into-saudi-role-in-911-has-helped-isis-9731563.html> (2 Haziran 2018).

⁷⁰¹ Alastair Crooke, "Middle East Time Bomb: The Real Aim of ISIS Is to Replace the Saud Family as the New Emirs of Arabia", **Huffington Post**, 2 Kasım 2014, https://www.huffingtonpost.com/alastair-crooke/isis-aim-saudi-arabia_b_5748744.html (2 Haziran 2018).

⁷⁰² Patrick Cockburn, "Saudi role in 9/11 has helped Isis", **Independent**, 14 Eylül 2014, <https://www.independent.co.uk/news/world/politics/islamic-state-us-failure-to-look-into-saudi-role-in-911-has-helped-isis-9731563.html> (2 Haziran 2018).

⁷⁰³ GAO, Combating Terrorism U.S. Agencies Report Progress Countering Terrorism and Its Financing in Saudi Arabia, but Continued Focus on Counter Terrorism Financing Efforts Needed, Eylül 2009, <https://www.gao.gov/new.items/d09883.pdf> (30 Mayıs 2018), s.2 ve devamı.

mücadele kapsamında, Suudi Arabistan'la müttefiklik ilişkisi gereği Yemen'deki terör odaklarını hedef aldıklarını söyleyecektir.⁷⁰⁴ 2015 yılındaki destek ise Suudi Arabistan ile İran sebebiyle gerginlik yaşayan ABD yönetimi için çok daha kritiktir. ABD tarafından Yemen'de çatışan Suudi askerlerin eğitimi üstlenilir.⁷⁰⁵ Obama yönetiminden bazı senatörler, Riyad yönetimine destek vererek, Suudi Arabistan'ın Yemen'de İran'ın desteklediği ayrılıkçı gruplara karşı haklı mücadele verdiğini açıklar.⁷⁰⁶

*“Suudi Arabistan ve Arap ortaklarımız, iç savaşa dönüşen Yemen'deki düzeni yeniden tesis etmek için desteğimizi hak ediyorlar. Suudi ve diğer Arap ortaklarımızın neden harekete geçtiklerini anlıyoruz... **El-Kaide gibi radikal grupların yanı sıra İran destekli militanlar, Arap ortaklarımızın dayanabileceğinden çok daha fazlaydı. Onların eylemleri, ... bölgede ABD liderliğini yok algılamalarından kaynaklanıyor.**”*

El Kaide ve İran tehdidi söylemlerine rağmen, ABD'nin bu dönemde Suudi Arabistan'a yaptığı silah satışları büyük tepki alır.⁷⁰⁷ Zira Yemen'deki sivillerin ölümü Amerikan basınında geniş yer tutmaktadır. Savaş karşıtlığıyla başa geçen Demokratlar, Yemen'deki sivil ölümlere aracı olan silah satışlarını açıklamakta zorlanır. Ancak 15 Ekim 2016'da Yemen'in isyancı kontrolündeki bölgelerinden gelen füzelerin USS Mason'ı vurması Obama yönetimine yeni bir tehdit söylemi kazandırır. Amerikan askeri gücü saldırıya uğramıştır, ABD “tehdit altındadır.”⁷⁰⁸

Obama yönetimini Suudi Arabistan ile ilişkilerde tek zorlayan şey Amerikan kamuoyunun ve Kongre'nin ikna süreci değildir. Obama'nın terörle mücadelede ‘çok taraflı işbirliği’ politikasının İran ayağı Suudi Arabistan ile ilişkileri gerecektir.⁷⁰⁹

⁷⁰⁴ Barry Grey, “Obama ordered US air strikes on Yemen”, **wsws**, 21 Aralık 2009, <https://www.wsws.org/en/articles/2009/12/yeme-d21.html> (24 Nisan 2018).

⁷⁰⁵ Mart 2015 yılından bu yana, Yemen'deki çatışmada görev alan Suudi askerler halen ABD tarafından eğitilmektedir. ABD'nin Yemen'de Körfez Ülkeleriyle askeri işbirliğine dair bk.: Kevin A. Davis ve Dale Sprusansky, “Saudi arabia, the U.S. and the devastating war in yemen”, **The Washington Report on Middle East Affairs**, Kasım-Aralık 2015, s.51-52.

⁷⁰⁶ *Statement by senators on Saudi Arabia*, 25 Mart 2015, <https://www.mccain.senate.gov/public/index.cfm/2015/3/statement-by-senators-john-mccain-and-lindsey-graham-on-saudi-arabia-leading-air-strikes-in-yemen> (25 Mayıs 2018).

⁷⁰⁷ Catherine Thorbecke, “Senate Votes to Advance \$1.15 Billion Saudi Arms Deal” , **abcnews**, 21 Eylül 2016, <https://abcnews.go.com/International/senate-votes-advance-115-billion-saudi-arms-deal/story?id=42251293> (30 Mayıs 2018).

⁷⁰⁸ Zoe Almeida, “The United States in Yemen”, **Harvard International Review**, 9 Ocak 2017, <http://hir.harvard.edu/article/?a=14490> (2 Haziran 2018).

⁷⁰⁹ ABD ve İran arasındaki yakınlaşmanın Suudi Arabistan ile ABD arasındaki ilişkilere yansımalarına dair bk.: Paul Aarts ve Joris van Duijne, “Saudi Arabia After U.S.-Iranian Detente: Left In The Lurch?”, **Middle East Policy**, Cilt.16, Sayı.3, (Sonbahar 2009).

Obama'nın çok taraflılığı içine İran ile diyaloga geçmek ve nükleer müzakerelerle yumuşama süreci gibi unsurlar girince, Riyad yönetimi bu durumdan tedirgin olur. Obama yönetimi "tehdit" üzerinden sadece Suudi Arabistan ile ilişkileri konusunda ABD kamuoyunu ikna etmek zorunda değil, fakat aynı zamanda yine "tehdit" üzerinden İran ile ilişkileri konusunda Suudi Arabistan ve Körfez ülkeleri yönetimlerini de ikna etmek durumdadır. Bu sebeple Obama döneminde çift taraflı bir güvenikleştirme sürecini takip etmek mümkündür.

2013 Kasım ayında, İran ve P5+1 ülkeleri arasında nükleer programa dair geçici anlaşmaya varılır. Müzakereler sürerken, Obama yönetimi tarafından Riyad'da oluşan kaygıların giderilmesine yönelik de adımlar atılır. Haziran 2013'te "***Suudi Arabistan Ulusal Muhafız Alayını (SANG) modernleştirmeye yönelik ABD destekli çabalarının devam etmesi için Suudi Arabistan'a olası bir Yabancı Askeri Satışını ve bununla ilgili ekipman, parça, eğitim ve lojistik desteği olarak tahmini maliyeti 4 milyar dolar***" olan bir anlaşma gündeme alınır.⁷¹⁰ 2014 senesinde de ABD ile Suudi Arabistan arasında birçok ikili işbirliği konusunda anlaşmaya varılır.⁷¹¹ Nitekim Obama yönetimi bu dönemde, en fazla askeri satışı Suudi Arabistan'a gerçekleştirdiğini açıklayarak, "***aktif ve açık durumlara bakıldığında yaklaşık 97 milyar dolar değerinde***" bir kapasiteden bahseder.⁷¹²

2014 senesinde rekor seviyeye ulaşan bu satışlar⁷¹³ Amerikan kamuoyunda daha fazla dikkat çekerken, Obama'nın 28 Mart 2014'teki Riyad gezisi bu noktada önem kazanmaktadır. Obama, Suudi Arabistan'a yönelik özellikle kadın hakları ve insan haklarına yönelik eleştirileri yumuşatma adına Suudi kadın hakları savunucusu Maha Al-Muneef ile biraraya gelecektir. Görüşme basına oldukça olumlu yansacaktır.⁷¹⁴ Suudi Arabistan'daki demokratikleşme yönünde atılan adımlar ve buna Obama

⁷¹⁰ Saudi Arabian National Guard Modernization Program, 20 Haziran 2013, <http://www.dsca.mil/major-arms-sales/saudi-arabia-saudi-arabian-national-guard-modernization-program> (25 Mayıs 2018).

⁷¹¹ Felicia Grey, "How Oil Twists the Hegemon's Arm: The Case of the United States and Saudi Arabia and Their Ambivalent Partnership", **Digest of Middle East Studies**, Cilt.26, Sayı.2., (2017), s.334.

⁷¹² Grey, s.334.

⁷¹³ ABD ve Suudi Arabistan arasındaki büyük silah satışlarına dair rakamları incelemek için bk.: Defense Security Cooperation Agency, http://www.dsca.mil/search/node/Saudi%20Arabia%20type%3A%3Amajor_arms_sales?page=1 (24 Nisan 2018).

⁷¹⁴ Tangi Quemener, "Obama Praises Saudi Campaigner As Others Defy Driving Ban", 31 Mart 2014, <https://www.aquila-style.com/focus-points/obama-praises-saudi-campaigner-as-others-defy-driving-ban/62089/> (24 Mayıs 2018).

yönetiminin verdiği “destek” güvenikleştirme sürecinde kitlelerin iknasında kolaylaştırıcı faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

2014 senesinde zirveye oturan askeri ilişkilere rağmen, Suud yönetimi ve Körfez ülkeleri İran ile sürdürülen ilişkiler konusunda ikna edilememiştir. Bu noktada Obama yönetimi İran tehdidi algısından bu ülkeleri uzaklaştırıp “terör tehdidi” ve “öngörülemeyen tehditler” üzerinden bir işbirliği inşa etmeye çabalayacaktır. Bu yaklaşım, Başkan Obama’nın 2015 Mayıs ayındaki Camp David zirvesindeki konuşmasında⁷¹⁵ kendisini göstermektedir:

*"İran'ın nükleer programına yönelik uluslararası ve bölgesel kaygıları tamamen ele alacak, doğrulanabilir ve kapsayıcı bir çözümün Körfez ülkeleri dahil, uluslararası toplumun güvenlik çıkarına uygun olacağı konusunda mutabık kaldık. İran ile nükleer anlaşmaya varalım veya varmayalım, hala **istikrarsızlaştırıcı eylemler ile terörist grupların faaliyetleri**⁷¹⁶ dahil bölge genelinde bir dizi **tehditle** yüz yüze olacağız. Dolayısıyla bu tehditlerin üstesinden gelmek ve güvenlik **işbirliğimizi** geliştirmek için birlikte çalışacağız. Ama şuna açıklık getirmek istiyorum; güvenlik işbirliğinin amacı İran ile herhangi bir uzun dönemli ihtilafı kalıcılaştırmak veya İran'ı marjinalleştirmek değil. İran ile ucu açık bir çekişme hiçbirimizin çıkarına değil. Güven inşa etmek için sorumlu, somut adımlar atan, komşularıyla farklılıklarını barışçıl yollarla çözen ve uluslararası kural ve normlara uyan bir İran'ın bölgede sorumlu bir rol oynamasından memnuniyet duyuyoruz"*⁷¹⁷

Ancak Obama yönetimi “yeni tehditlerle” mücadelede işbirliği beklediği Körfez ülkelerini ikna etmek adına, İran tehdidini de tamamen dışlamaz. Geleneksel güvenlik garantisini verirken, bu sefer tehdidi daha büyük bir parantez içinde ‘toprak bütünlüğüne yönelik bir dış tehdit’ olarak tanımlar:

*"(...) Böyle bir durumda ABD, KİK partnerlerimizi savunmak için potansiyel askeri güç kullanımı da dahil hangi eylemlerin uygun olacağına ivedi karar vermede KİK ortaklarının yanında durmaktadır"*⁷¹⁸

*"(...) Amerika Birleşik Devletleri, BM Şartı ile tutarsız olan herhangi bir KİK eyaletinin toprak bütünlüğüne **bir dış tehdidi**⁷¹⁹ engellemek ve karşı karşıya getirmek için KİK ülkeleriyle birlikte çalışmaya hazırdır. Böyle bir saldırganlık veya böyle bir saldırganlık tehdidi durumunda, ABD, askeri gücün*

⁷¹⁵ ABD Başkanı Barack Obama'nın Camp David Zirvesi Basın Açıklaması, 14 Mayıs 2015, <https://www.youtube.com/watch?v=NbbHRHYJQDI> (24 Nisan 2018).

⁷¹⁶ Koyu yerler yazara aittir.

⁷¹⁷ El Cezire, “Obama'dan Körfez'e İran güvencesi”, 15 Mayıs 2015; ABD Başkanı Barack Obama'nın Camp David Zirvesi Basın Açıklaması, 14 Mayıs 2015, <https://www.youtube.com/watch?v=NbbHRHYJQDI> (24 Nisan 2018).

⁷¹⁸ El Cezire, “Obama'dan Körfez'e İran güvencesi”, 15 Mayıs 2015, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/obamadan-korfeze-iran-guvencesi> (30 Mayıs 2018).

⁷¹⁹ Koyu yerler yazara aittir.

potansiyel kullanımı da dahil olmak üzere, elimizdeki kolektif araçları kullanarak, hangi eylemin uygun olabileceğini acilen belirlemek için KİK ortaklarımızla çalışmaya hazırdır.”⁷²⁰

Yine de Obama yönetimi, “ortak tehditler” üzerinden Körfez ülkelerini ikna konusunda yol kat edemeyecektir. Suudi Arabistan Kralı, Obama yönetiminin İran politikasına tepki göstererek zirveye katılmamıştır. 14 Temmuz 2015’de nükleer anlaşma üzerinde mutabakat sağlanması ilişkilerde daha büyük gerginliğe yol açar. Bir teminat almak isteyen Kral Salman tahta oturduktan sonraki ilk yurtdışı ziyaretini 4 Eylül 2015’te Washington’a yapar.⁷²¹ Kral, Yemen ve Suriye’deki Şii nüfus üzerinden bölgedeki artan İran etkisinden rahatsızlığını bildirir.⁷²² Buradaki görüşmenin ardından, Suudi Arabistan’a 21 bin milyar dolarlık silah satışı içeren anlaşma* ABD Dışişleri Bakanlığı’nca onaylanır.⁷²³ İki ülke arasındaki siyasi gerilimin her aşaması ironik şekilde askeri ilişkilerin daha da yoğunlaşması ile sonuçlanmaktadır.

Artan silah satışlarına rağmen siyasi krizi aşmak kolay olmayacaktır. Özellikle Obama yönetiminin İran konusundaki ısrarcı tutumu Riyad yönetimini rahatsız etmeye devam edecektir. Başkan Obama 2016 yılının Nisan ayında Atlantik dergisine verdiği röportajda, Körfez ülkelerini sert bir dille eleştirir ve Riyad’ı Tahran’la işbirliğine çağırır. Zira Obama’ya göre Ortadoğu coğrafyasında müttefiklerin sayısı artırılmalı ve Bush yönetiminden farklı olarak terör örgütlerine karşı mücadelede bölge güçleriyle işbirlikleri yoğunlaşmalıdır.⁷²⁴ Obama’nın bu çıkışı Suudi Arabistan cephesinde tepkiye

⁷²⁰ U.S.- Gulf Cooperation Council Camp David Joint Statement, 14 Mayıs 2015, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/05/14/us-gulf-cooperation-council-camp-david-joint-statement> (21 Mayıs 2018).

⁷²¹ Remarks by President Obama and His Majesty King Salman bin Abd alAziz of Saudi Arabia Before Bilateral Meeting, 4 Eylül 2015, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/09/04/remarks-president-obama-and-his-majesty-king-salman-bin-abd-alaziz-saudi> (25 Nisan 2018).

⁷²² Remarks by President Obama and His Majesty King Salman bin Abd alAziz of Saudi Arabia Before Bilateral Meeting, 4 Eylül 2015, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/09/04/remarks-president-obama-and-his-majesty-king-salman-bin-abd-alaziz-saudi> (25 Nisan 2018).

* “Suudi Arabistan 11,25 milyar dolar değerinde dört Littoral kıyı muharebe gemisi, 5,4 milyar dolar değerinde 600 Patriot-PAC3 hava savunma füzesi alır. Bununla birlikte 1,29 milyar dolar değerinde akıllı bomba olarak nitelenen lazer güdümlü 5200 Paveway II’nin GBU-10 ve GBU-12 türleri ve 1.100 adet daha uzun menzilli Paveway III GBU24 modeliyle birlikte yaklaşık 19.000 bomba almıştır.” Detay için bk.: Abdullah Erboğa, “Bölgesel Dönüşüm Süreci ve Körfez Güvenliği”, **Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi**, Cilt.3, Sayı.1, 2016, s.28.

⁷²³ Andrea Shalal, “U.S. approves \$1.29 billion sale of smart bombs to Saudi Arabia”, **Reuters**, 16 Kasım 2015, <https://www.reuters.com/article/us-saudi-usa-arms-idUSKCN0T51NC20151116> (22 Mayıs 2018) ve Abdullah Erboğa, “Bölgesel Dönüşüm Süreci ve Körfez Güvenliği”, **Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi**, Cilt.3, Sayı.1, 2016, s.28.

⁷²⁴ Jeffrey Goldberg, “The Obama Doctrine”, **The Atlantic Magazine**, Nisan 2016, <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2016/04/the-obama-doctrine/471525/> (2 Haziran 2018)

neden olurken,⁷²⁵ 11 Eylül saldırılarında hayatını kaybedenlerin ailelerine Suudi Arabistan'a dava açma imkanı getiren ‘Terörün Destekçilerine Karşı Adalet’ (Justice Against Sponsors of Terrorism Act – JASTA)⁷²⁶ yasa tasarısının gündeme gelmesi iki ülke arasındaki tansiyonu daha da yükseltecektir.⁷²⁷ Tasarının Kongre’den geçip geçmeyeceği tartışmaları sırasında Riyad tedirginlik yaşar ve Suudi Dışişleri Bakanı Adil el-Cubeyr tasarının kabul edilmesi durumunda, Amerikan hazinesindeki 750 milyar dolarlık bonolarını ve diğer varlıklarını satacaklarını açıklar.⁷²⁸ Bu tehdide karşın yasa tasarısı 17 Mayıs 2016’da Senato’daki oylamaya katılanların tamamının oylarıyla geçer.⁷²⁹ Bu kararın ardından Beyaz Saray’dan yapılan açıklamada **“tasarının ABD’yi diğer ülkeler karşısında zor durumda bırakacağı için”** Başkan Obama’nın tasarıyı veto edeceği açıklanır⁷³⁰ ve ardından Temsilciler Meclisi’ne getirilen yasa tasarısı 9 Eylül’de kabul edilir.⁷³¹ 23 Eylül’de Başkan Obama **“ulusal çıkarlar için zararlı”**⁷³² olarak nitelendirdiği tasarıyı veto eder.⁷³³ Kongre’ye gönderilen tasarı **“28 Eylül’de aynı gün içerisinde hem Senato (97’ye karşı 1) hem de Temsilciler Meclisi’nde (348’e karşı 77) onaylanarak yasalaşır.”**⁷³⁴ “Terörle mücadelede ortaklık” “bölgesel krizlerde işbirliği” söylemlerine rağmen kamuoyunun ve Kongre’nin tam desteğinin sağlanmadığı askeri ilişkiler sürmeye devam etse de, hedef kitlenin iknasındaki göreceli başarısızlık siyasal ilişkilere yansımıştır. Tasarının aldığı destek, Suudi Arabistan ile ilişkilerin açıkça sorgulandığının göstergelerindedir.

Politik söylemlerde krizlerin başladığı 2016 yılı ve sonrasında, Amerikan halkının Riyad’a bakışını zoraki yumuşatan ortak tehdit (İŞİD) söylemlerinin gücü de

⁷²⁵ **The Guardian**, “Obama faces friction in Saudi Arabia over 9/11 bill and Iran relationship”, 20 Nisan 2016, <https://www.theguardian.com/us-news/2016/apr/20/barack-obama-saudi-arabia-trip-9-11-terrorist-attacks> (2 Haziran 2018).

⁷²⁶ Terörizm Destekçilerine Karşı Adalet Yasası (Justice Against Sponsors of Terrorism Act/JASTA) için bk.: https://fas.org/irp/congress/2002_rpt/911rept.pdf

⁷²⁷ İsmail Akdoğan, “11 Eylül Yasası ve Riyad-Washington İlişkilerinin Geleceği”, **Ortadoğu Analiz**, Cilt.8, Sayı.77, (Kasım-Aralık 2016), s.40.

⁷²⁸ **Hürriyet**, “Suudilerden ABD’ye ekonomik tehdit”, 16 Nisan 2016, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/suudilerden-abdye-ekonomik-tehdit-40089602> (2 Haziran 2018).

⁷²⁹ **Habertürk**, “ABD’de 9/11 tasarısı geçti”, 18 Mayıs 2016, <http://www.haberturk.com/dunya/haber/1241306-abdde-911-tasarisi-gecti> (2 Haziran 2018).

⁷³⁰ Akdoğan, s.41.

⁷³¹ **Karar**, “ABD Temsilciler Meclisi, Suudi Arabistan’ı kızdıran 11 Eylül tasarısını onayladı”, 10 Eylül 2016, <http://www.karar.com/dunya-haberleri/11-eylul-tasarisini-onaylandi-244426> (2 Haziran 2018).

⁷³² **The Guardian**, “Obama’s veto of 9/11 bill aimed at Saudi Arabia sets up standoff with Congress”, 23 Eylül 2016, <https://www.theguardian.com/us-news/2016/sep/23/obama-veto-bill-911-families-sue-saudi-arabia> (25 Nisan 2018).

⁷³³ **Euronews**, “Obama’dan Suudi Arabistan’ı kızdıran yasa tasarısına veto”, 24 Eylül 2016,

<http://tr.euronews.com/2016/09/24/obama-dan-suudi-arabistan-i-kizdiran-yasa-tasarisina-veto> (2 Haziran 2018).

⁷³⁴ Akdoğan, s.41.

oldukça azalmıştır. Böyle bir ortamda, 2016 Nisan ayında KİK Zirvesi için Riyad'ı dördüncü kez ziyaret eden Obama, Kral tarafından soğuk karşılanır.⁷³⁵ Zirveye dair Beyaz Saray tarafından yapılan açıklamada, 'ortak tehdit' olarak IŞİD'in öne çıkarıldığı, 'Libya'daki ve Yemen'deki terör faaliyetlerine karşı mücadelede işbirliği vurgusu göze çarpmaktadır.⁷³⁶ Ayrıca son gerilimleri aşmak adına, ABD ve Körfez ülkeleri arasında 'İran tehdidi'ne dair de müttefiklik bağı vurgulanır. Aynı gün Riyad'da basın mensuplarının sorularını cevaplayan Başkan Obama'ya Riyad ile yaşanan gerginlikler sorulduğunda, iki ülke arasındaki ittifaklardan, Libya ve Yemen konularında ABD-Körfez ülkeleri arasında devam eden işbirliğinden bahseder. Suudi Arabistan'la gerilimi aşmak adına hareket eden Obama, gerek bu iki ülkeye dair yürütülen politikada gerekse İran'la nükleer müzakere sürecinde Körfez ülkeleri olmasa başarılı olamayacaklarını belirtir ve **"Körfez İşbirliği Örgütü ülkeleri olmasaydı, bölgede askeri olarak etkin bir şekilde faaliyet gösteremezdik"** der.⁷³⁷

Amerikan kamuoyu, yıkılan ABD imajının kurtarılması vaadinde bulunmuş olan Obama yönetimini bazı noktalarda başarılı bulmuştur. İran'la nükleer müzakerelerde ve Arap isyanları sürecinde kurulan tehdit söylemleri Obama yönetimi tarafından Amerikan halkının ikna edilebildiği alanlardır. Amerikalılar, Obama'nın askeri hareket yerine müzakere yoluyla İran nükleer tehdidiyle baş etme tercihine %77'lik oranla destek vermişlerdir.⁷³⁸ Arap isyanları sürecinde de Obama benzer desteği almıştır. Tehdit söylemleri makro düzeyde de başarıya ulaşmış, Başkan Obama Ortadoğu toplumlarından da sempati kazanmıştır.

Genel olarak bakıldığında ise Başkan Obama için bu süreç oldukça zorlu geçmiştir. Terör örgütlerine karşı mücadelede ve 'Arkadan Liderlik' politikası gereği 'askeri müdahalede bulunmama' konularında destek almıştır. Ancak bu politikaları izlerken Suudi Arabistan'la müttefikliği sürdürmesi özellikle 11 Eylül saldırılarını

⁷³⁵ El Cezire, "ABD de değişti, Suudi Arabistan da", 21 Nisan 2016, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/abd-de-degisti-suudi-arabistan-da> (25 Nisan 2018).

⁷³⁶ *United States-Gulf Cooperation Council Second Summit Leaders Communique*, 21 Nisan 2016, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/04/21/united-states-gulf-cooperation-council-second-summit-leaders-communicue> (30 Mayıs 2018).

⁷³⁷ *Remarks by President Obama in Q&A with the Press -- Riyadh, Saudi Arabia*, 21 Nisan 2016, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/04/21/remarks-president-obama-qa-press-riyadh-saudi-arabia> (30 Mayıs 2018).

⁷³⁸ *American Public Opinion Polls: Regarding U.S. Middle East Policy*, Nisan 2015, <http://www.jewishvirtuallibrary.org/american-opinion-regarding-u-s-middle-east-policy-2> (25 Mayıs 2018).

gerçekleştirenler arasında Suudi kökenlilerin olması, Riyad yönetiminin El Kaide'yi finanse etmekle suçlanması gibi sebeplerle çok sorgulanmıştır. Obama döneminde Bush döneminden dahi daha çok askeri anlaşmaların yapılmış olması, özellikle terör örgütleri tehdidi söyleminin kamuoyunda ve Kongre'de kabul edildiğini göstermektedir. Yine de siyasal anlamda Riyad ile olan müttefikliğin sürmesine dair tam bir iknanın gerçekleştirilememiş olması, ilerleyen dönemde de sorgulamaların devam edeceğine işaret etmektedir. Nitekim 'Terörün Destekçilerine Karşı Adalet' (*Justice Against Sponsors of Terrorism Act – JASTA*) yasa tasarısının geçmiş olması bunun bir uzantısıdır. Öte yandan Suudi Arabistan'a yönelik yapılan güvenlikleştirmelerin tümüyle başarısız olduğu söylenebilir. Her ne kadar IŞİD'e karşı mücadelede Suudi Arabistan da destek vermiş olmasına rağmen, söz konusu İran olunca algı kurma süreci zedelenmiştir. Washington ve Riyad arasındaki askeri ittifak bozulmasa da iki ülkenin ihtiyaç duydukları şey, Suudi Prensi Türki el Faysal'ın da belirttiği gibi, **"ilişkilerin yeniden kalibre edilmesi"** gerektirir.⁷³⁹

⁷³⁹ Mick Krever, "Yesteryear U.S.-Saudi relations are gone, says former intel chief", CNN, 20 Nisan 2016, <https://edition.cnn.com/2016/04/20/world/saudi-prince-turki-amanpour/index.html> (25 Mayıs 2018).

SONUÇ

Bu çalışma ortaya koymaktadır ki Amerika Birleşik Devletleri (ABD), kuruluşundan itibaren çeşitli tehdit söylemleri inşa ederek, güvenlikleştirmeyi dış politikasında kolaylaştırıcı bir unsur olarak kullanmıştır. Bu söylemsel yapının/kurgunun, Washington'ın Riyad yönetimiyle olan askeri ilişkilerinde etkisi belirgindir.

Çalışma boyunca, güvenlikleştirme teorisinde vurgulandığı üzere, güvenlikleştirici aktörler tarafından var olduğu iddia edilen tehditlerin gerçek olup olmadığıyla ilgilenilmemiştir. Zira amaç tehdidin gerçek olup olmadığını anlamak değil, güvenlikleştirme sürecinin inşasını ve amacını ortaya çıkarmaktır. Dolayısıyla elde edilen bulgular, ABD tarafından farklı tarihi dönemlerde tehdit olarak belirtilen unsurların (Komünizm, İran İslam Devleti, El Kaide, IŞİD vb.) gerçekte birer tehdit olup olmadıklarına yönelik değildir.

ABD ve Suudi Arabistan arasındaki güvenlikleştirme sürecinin ilk on yılı (1932-1945) istisnai bir dönem olup, bu yıllar arasında güvenlikleştirmeler Amerikan petrol şirketleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Tehdit ağırlıklı Ortadoğu'nun eski hakim gücü İngiliz yönetiminin yanı sıra Alman ve Japon şirketleridir. Diğer dönemlerde güvenlikleştirici aktör olan siyasi erk sahiplerinin, bu dönemde hedef kitle oldukları görülmektedir. Özellikle ARAMCO şirketi tarafından yürütülen ikna kurgu süreçlerinde, başarılı tehdit söylemleri oluşturulmuş ve Beyaz Saray yönetimi Suudi Arabistan ile pek çok alanda müttefikliğe gitmiştir. ARAMCO'nun petrol çıkarları doğrultusunda başlayan güvenlikleştirmeler daha sonra sırasıyla siyasi ve askeri alana da taşınmıştır.

Her ne kadar iki ülke arasındaki askeri ilişkilerin başlangıcı 1945 yılı olarak kabul edilse de askeri alanı etkileyen güvenlikleştirmeler 1942 yılında başlamıştır. Stratejik Dahran Hava Üssü'nün bir güvenlik sorunu haline getirildiği tehdit söylemlerinde, kurucu aktör yine ARAMCO'dur. Askeri-ekonomik alana kaydırılan üsse yönelik güvenlikleştirici söylemler başarılı olmuş ve Suudi Arabistan ile ABD arasında pek çok askeri anlaşma gerçekleştirilmiştir.

Soğuk Savaş dönemindeki güvenlikleştirmelere gelindiğinde, ABD'nin evrensel makro söylemler kullandığı görülür. Askeri güvenlikleştirmeler bu dönemde oldukça rahat inşa edilmiştir. Nükleer silahların güvenlikleştirmelere etkisinin öne çıktığı iki kutuplu ortamda, Suudi Arabistan ABD'nin Ortadoğu'da Komünizm tehdidine karşı verdiği mücadelede başat işlevsel aktör olarak yer almıştır. Bu yoğun müttefiklik, Amerikan yönetiminin Suudi Arabistan ile olan askeri ilişkilerini halka anlatmada kolaylaştırıcı unsur olmuştur. Özellikle Başkan Eisenhower ve Başkan Nixon dönemlerinde askeri anlaşmalar yoğunlaşmış, Kongre'nin ve Amerikan kamuoyunun iknası için kullanılan Komünizm tehdidi söylemi başarıyla sonuçlanmıştır. Bu dönemde 1973 Petrol Krizi ile sarsıntıya uğraması beklenen askeri ilişkiler, krizin sonlanmasının ardından aksine daha da yoğunlaşmış, Suudi Arabistan'ın ithal ettiği silahların neredeyse %80'i ABD'den gelmiştir. 1979 İran Devrimi sonrasında Washington ve Riyad arasındaki askeri anlaşmalar daha da artmış, zira tehdit sadece Komünizm iken yanına Tahran yönetimi de eklenmiştir. Böylelikle Washington'ın Riyad'la askeri müttefikliğinin gerekliliğine Kongre ve Amerikan halkını ikna etmesi için gerekçe sayısı artmıştır. Soğuk Savaş'ın sonuna doğru Başkan Reagan döneminde yaşanan İran Kontra skandalı ise güvenlikleştirmelerde kırılma yaşanmasına sebep olmuştur. Bu olayın getirdiği tepkiyle, Amerikan kamuoyunda ve Kongre'de ikna sürecinde başarısızlıklar yaşanmış, askeri anlaşmalara Kongre'den onay çıkmadığı zamanlar olmuştur.

Güvenlikleştirmeler yoğunluk açısından değerlendirildiğinde, özellikle 1990 ve 2000 sonrası tehdit söylemlerinde artış göze çarpmaktadır. 1990 yılı itibarıyla ekonomik ve sosyal alandaki güvenlikleştirmelerin sayısında yükselme görülmüştür. Askeri güvenlikleştirmeler kısa bir dönem için arka planda kalmış olsa da, doksanlı yıllar 11 Eylül politikalarının temel tehdit söylemlerinin kurulmaya başlandığı dönemdir. Gerek Başkan Bush gerekse Başkan Clinton dönemleri Komünizm tehdidi söylemi yerine yeni tehdit kavramlarının oluşturulma süreci olmuştur ve tehdit doksanlar boyunca küreselleştirilmiştir. Soğuk Savaş sonrası artan bu güvenlikleştirmelere yönelik tepkilere bakıldığında, Birinci Körfez Savaşı'yla birlikte iki ülke arasında askeri işbirliği açısından daha önce görülmemiş oranda yatırımlar göze çarpar. Savaş sonrası İran'ın bölgede nüfuzunun artışı, ABD'nin Amerikan halkını güvenlikleştirebilmesi ve

İran tehdidi üzerinden Suudi Arabistan ile askeri ilişkilerini sürdürebilmesi için kolaylaştırıcı bir unsur olmuştur. Riyad'ın ABD'den yapmış olduğu silah alımları 1990'larda oldukça artmıştır. Bu dönemde Komünizm tehdidi söyleminden vazgeçilmiş olmasına ve SSCB gibi bir rakip kalmamasına karşın, ABD'nin askeri bütçesinin de mütemediyen arttığı görülmüştür.

Güvenlikleştirmelerin arttığı bir başka dönem olan 2000'li yıllarda ise, daha çok devlet dışı aktörler üzerinden tehdit söylemlerinin kurulduğu görülmektedir. Özellikle 11 Eylül saldırılarıyla birlikte askeri güvenlikleştirmelerin inşası kolaylaşmış ve Soğuk Savaş dönemindeki gibi tehdidin küreselleştirilmesi söz konusu olmuştur. Irak'ın işgali sonrasında ise askeri güvenlikleştirmelere desteğin azaldığı görülmektedir. Özellikle Bush döneminde söylemlerin sekteye uğraması ve başarısız güvenlikleştirme sonrasında Washington yönetimi farklı bir söyleme doğru evrilmiştir. Tehditlere karşı mücadelede bu kez daha yumuşak söylemlerle uluslararası işbirliği vurgusu öne çıkarılmış, Ortadoğu'ya yapılması öngörülen sosyo-ekonomik yardımlar birer kolaylaştırıcı unsur olarak güvenlikleştirmede kullanılmak istenmiştir.

Obama dönemine gelindiğinde ise Bush'un 'teröre karşı savaş' söylemi yerine 'terör örgütlerine karşı savaş' söylemi güvenlikleştirmede kullanılan ana argüman olmuştur. Özellikle nükleer anlaşma sebebiyle Riyad'la müttefikliğin zedelenmemesi için Suudi Arabistan'a yüksek oranlarda silah satışlarının yapıldığı görülür. Örneğin Suudi Arabistan 2010-2014 yılları arasında Amerikan menşeli şirketlerden 90 milyar doların üzerinde silah alımı yapmıştır. Riyad yönetimi, 2015 yılında gayri safi yurt içi hasılasının %13.37'sini de silahlanmaya ayırarak rekor kırmıştır. Ancak bu dönemde inşa edilen biri ABD diğeri Suudi Arabistan hedefli çift yönlü güvenlikleştirmelerin Suudi Arabistan yönü tümüyle başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Amerikan halkı ve Kongre cephesinde de kısmi bir başarıdan söz edilebilir.

Sonuç olarak ağırlıkla ABD siyaset yapıcıları tarafından kurulan tehdit söylemleri özellikle Suudi Arabistan ile olan ilişkilerin tartışmalı yapısına ve zorlayıcı doğasına rağmen genelde kabul görmüş ve ilişkiler destek bulmuştur. Ancak her dönemde farklı söylemlerle gerçekleştirilen güvenlikleştirmeler, Ortadoğu coğrafyasına iddia edildiği gibi güvenlik değil, güvensizlik getirmiştir. Bölgede silahlanma artmış,

kurulan tehdit söylemlerinin hedef kitlelerde zaman zaman etkili olması üzerine bölgesel barış sekteye uğramıştır.

Gelecekte bu çalışmanın, ABD ve Suudi Arabistan askeri ilişkilerinin diğer boyutlarıyla analizinde bir ön kaynak olması açısından literatüre katkı sağlaması umulmaktadır. İki ülke arasındaki askeri ilişkiler farklı boyutlarıyla da incelenmelidir. Özellikle ABD'nin Ortadoğu siyasetinin temel dayanaklarından birinin Suudi Arabistan olduğu göz önüne alındığında bu ilişkilerin ekonomik, sosyal, siyasal boyutlarının da mikro düzeyde analizleri gerekmektedir.

Bu çalışma bu noktada yapılacak diğer çalışmalara kaynak sağlayacağı gibi, ABD'nin genelde Ortadoğu siyasetini, özelde ise Suudi Arabistan ile ilişkilerini anlamada bir literatür olmasına katkı sağlayacaktır.

EKLER

EK-1:

ASKERİ GÜVENLİĞİN DEĞİŞEN GÜVENLİKLEŞTİRİLME MODELLERİ⁷⁴⁰	
Dönem Adı	Güvenlikleştirme Modeli Özellikleri
Klasik Büyük Güç Dönemi	<ul style="list-style-type: none">• Silahlanma ve askeri rekabet yarışı üzerinden tehdit söylemi var.• İdeolojiler tehdit söylemleri inşasında etkin kullanılır (1930'lardaki faşizm korkusu gibi)• Evrensel makro güvenlikleştirmeler yok denecek kadar az görülür.
Soğuk Savaş	<ul style="list-style-type: none">• Evrensel makro güvenlikleştirmeler ortaya çıkar.• Çok kutupluluktan çift kutupluluğa geçildiği için daha katı ve kurumsal tehdit yapıları oluşmuştur.• Liberal demokrasi ve Komünizm ideolojileri ayrımında iki temel tehdit alanı oluşmuş, askeri güvenlikleştirmeler çok rahat kurulmaya başlanmıştır.• Nükleer silahlar ve teknolojideki gelişim askeri güvenlik tehdidi söylemlerini hızlandırmıştır.• Sömürge sonrası ortaya çıkan bağımsız devletler üzerinden süper güçlerce güvenlikleştirmeler yapılmış, askeri müdahaleler sürmüştür.

⁷⁴⁰ Buzan, *Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi*, s.110-120.

	<ul style="list-style-type: none"> • Sömürge karşıtı hareket ve yabancı idaresine karşı yapılan güvenlikleştirmeler doğdu.
Soğuk Savaş Sonrası	<ul style="list-style-type: none"> • Askeri sektör güvenlikleştirmeleri 10 yıl için arka plana itildi. • Büyük güçler arasında savaşın artık olmayacağı savı hakim olmasına rağmen, ABD'nin askeri bütçesi sürekli arttı, rakibi olmamasına karşın askeri teknolojisine yatırımı arttırarak sürdürdü. • Askeri sektörde büyük oranda başarılı güvenlikleştirmeler gerçekleşmez. ABD askeri güvenlikleştirmelerde başarısızlık yaşarken, küresel anlamda başarılı güvenlikleştirmeler ekonomi ve sosyal alanda gerçekleşir. • Askeri gücün insan hakları savunulmasına kullanılmasına ilişkin yaşanan Somali ve Ruanda örnekleriyle bunun hukuki ve ahlaki boyutu tartışmaya açılmıştır. • Yerel güvenlikleştirmeler konusunda iç çatışma/isyen yaşayan ülkeler çoğaldı. Irak işgalindeki başarısız girişimin ardından Batılı ülke toplumlarında bu tür güvenlikleştirmelere destek azaldı.
11 Eylül Sonrası	<ul style="list-style-type: none"> • Devlet dışı aktörler üzerinden kurulu tehdit söylemi gerçekleşti. • ABD'nin sıkıntısını çektiği askeri tehdit boşluğu doldu. • Soğuk Savaş döneminin makro evrenselci

	<p>söylemleri geri döndü.</p> <ul style="list-style-type: none">• Askeri sektör tekrar ön plana geçti, teröre karşı savaş güvenlikleştirmesi yaşandı.
--	---



KAYNAKÇA

Kitaplar

Andreano, Ralph (Ed.). **The Economic Impact of the American Civil War**. Cambridge: Schenkman Publishing Co., 1967.

Aras, Bülent. **Filistin-İsrail Barış Süreci ve Türkiye**. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2015.

Armaoğlu, Fahir. **20.Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995 Cilt.1**. Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları, 1992.

Bölme, Selin M.. **İncirlik Üssü ABD'nin Üs Politikası ve Türkiye**. 1. Basım. İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2012.

Buzan, Barry ve Lene Hansen. **The Evolution of International Security Studies**. Cambridge University Press, 2009.

Buzan, Barry, Waever Ole ve Jaap de Wilde. **Security: A New Framework for Analysis**. Londra: Lynne Rienner Publishers Inc., 1998.

Buzan, Barry ve Ole Waever. **Regions and Powers The Structure of International Security**. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.

Carr, Edward Hallett. **The Twenty Years' Crisis 1919-1939**. London: MacMillan&Co.Ltd., 1946.

Chapin Metz, Helen (Ed.). **Saudi Arabia: A Country Study**. Washington: Federal Research Division Library of Congress, 1992.

Chomsky, Noam ve Gilbert Achcar, Tehlikeli Güç-ABD'nin Dış Siyaseti ve Ortadoğu Terör, Demokrasi, Savaş ve Adalet Üzerine Diyaloglar. Yavuz Alogan (çev.), İstanbul: İthaki yayınları, 2007.

Cleveland, William L.. **Modern Ortadoğu Tarihi**. Mehmet Harmancı (çev.). İstanbul: Agora Kitaplığı, 2008.

Demirtaş, Erdem. **Ortadoğu'da Devlet ve İktidar**. 1. Basım, İstanbul: Metis Yayınları, 2014.

Demirtepe, M. Turgut ve Güner Özkan (drl.). **Uluslararası Sistemde Orta Asya Dış Politika ve Güvenlik**. USAK Yayınları, 2013.

Doran, Christopher. **Making the World Safe for Capitalism**. Pluto Press, 2012.

Fitzgerald, Frances. **Way Out There In The Blue Reagan, Star Wars and the End of the Cold War**. NY: Simon Schuster, 2000.

Fukuyama, Francis. **The End of History and The Last Man**. NY: The Free Press, 1992.

Gaillard, Frye. **Prophet from Plains**. Georgia: University of Georgia Press, 2007.

Gause, F. Gregory. **The International Relations of the Persian Gulf**. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

Geertz, Clifford. **Old societies and new States: the quest for modernity in Asia and Africa**. London: Collier-Macmillan, 1963.

Giap, Vo Nguyen. **Halk Savaşı Halk Ordusu**. M. Ardos (çev.), Ankara: Sol Yayınları, 1968.

González, Roberto J.. **Militarizing Culture: Essays on the Warfare State**. New York: Taylor and Francis, 2010.

Greenberg, Karen J. ve Joshua L. Dratel, **The torture papers: the road to Abu Ghraib**, Cambridge University Press, 2005.

Güran, Tevfik ve M. Burhan Erdem (Ed.), **İktisat Tarihi**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, 2004.

Hertog, Steffen. **Princes, Brokers, and Bureaucrats: Oil and The State in Saudi Arabia**. Ithaca: Cornell University Press, 2010.

Herz, John H. **Political Realism and Political Idealism: A Study in Theories and Realities**. Chicago: University of Chicago Press, 1951.

Huntington, Samuel P.. **Medeniyetler Çatışması**. Murat Yılmaz (drl.), Ankara: Vadi Yayınları, 1995.

Hussain, Zakir. **Saudi Arabia in a Multipolar World: Changing Dynamics**. A Routledge India Original, NY, 2016.

İnat, Kemal. **Irak: ABD ve Saddam Hüseyin "İşbirliği" ile Gelen Yıkım**. Ankara: Nobel Yayınları, 2009.

Jones, Toby Craig. **Desert Kingdom How Oil and Water Forged Modern Saudi Arabia**, Cambridge, Massachusetts, and London: Harvard University Press, 2010.

Kennan, George F.. **Realities of American Foreign Policy**. İbrahim H. Kurt (çev.), Princeton: Princeton University Press, 1954.

Keohane, Robert O. ve Joseph S. Nye. **Power and Interdependence: World Politics in Transition**. Boston: Harvard University, 1977.

Keskin, Funda. "ABD Başkanlarının Ünlü Doktrinleri", Baskın Oran (Ed.). **Türk Dış Politikası** Cilt.1 içinde. İstanbul: İletişim Yayınları, 2001.

- King, Erika G.. Obama, the Media, and Framing the U.S. Exit from Iraq and Afghanistan. Taylor & Francis Group, 2014.
- Kissenger, Henry. **Diplomasi**. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 1998.
- Lacey, Robert. **The Kingdom**. London: Hutchinson, 1981.
- Ledbetter, James. Unwarranted Influence: Dwight D. Eisenhower and the Military Industrial Complex. Yale University Press, 2011.
- Lippman, Thomas W.. Arabian Knight: Colonel Bill Eddy USMC and the Rise of American Power in the Middle East. Selwa Press, 2008.
- Lüleci, Mervener. “Suudi Arabistan Değişime Direnen Krallık”, Ahmet Emin Dağ (Ed.), **Ortadoğu Çatışmaları** içinde. İstanbul: Pelikan, 2015.
- Machiavelli, Nicolo. **Prens**. Leyla Tonguç Basmacı (çev.), İstanbul: Remzi Kitabevi, 2014.
- Mayer, Michael S.. **Presidential Profiles The Eisenhower Years**. Facts on File Inc., 2010.
- Mitrany, David. The Land & The Peasant in Rumania: The War and Agrarian Reform (1917-21). Yale University Press, 1930.
- Morgenthau, Hans J.. **Uluslararası Politika**. Baskın Oran ve Ünsal Oskay (çev.), Ankara: Sevinç Matbaası, 1970.
- Neale, Jonathan. **Amerikan Savaşı Vietnam 1960-1975**. Doğan Tarkan (çev.), İstanbul: Metis Yayınları, 2003.
- Obama, Barack. **Babamdan Hayaller**. 1. Basım, İstanbul: Pegasus Yayınları, 2008.

Paxson, Frederick L.. **The American Civil War**. London: The London and Norwich Press Ltd., 1911.

Quandt, William B.. **Saudi Arabia in the 1980s: Foreign Policy, Security, and Oil**. Washington D.C.: Brookings Institution, 1981.

Randall, J.G.. **The Civil War and Reconstruction**. U.S: D.C. Heath and Company, 1937.

Smith, Hedrick, Adam Clymer, Leonard Silk ve Robert Lindsey. **Reagan The Man The President**. Macmillan Pub. Co., 1980.

Ricks, Thomas E.. **Fiyasko: Amerika'nın Irak'taki Askeri Serüveni**. Deniz Başkaya (çev.). İstanbul: Doğan Kitap, 2008.

Rousseau, Jean-Jacques. "The State of War", Victor Gourevitch (Ed.). **The Social Contract and other later political writings** içinde. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.

Safran, Nadav. **Saudi Arabia: The Ceaseless Quest for Security**. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press, 1985.

Simmons, Matthew R.. **Twilight in The Desert: The Coming Saudi Oil Shock and The World Economy**. New Jersey: Wiley, 2006.

Stockman, David. **The Great Deformation: The Corruption of Capitalism in America**. NY: The New York Times Bestseller, 2013.

Turse, Nick. **The Complex: How the Military Invades Our Everyday Lives**. New York: Metropolitan Books, 2008.

Uzgel, İlhan. "ABD ve NATO'yla İlişkiler", Baskın Oran (Ed.). **Türk Dış Politikası Cilt.2** içinde. 2. Basım, İstanbul: İletişim Yayınları, 2002.

Waever, Ole. **Concepts of Security**. Kopenhag: University of Copenhagen Press, 1997.

Waever, Ole. "On Security", Ronnie D. Lipschutz (Ed.), **Securitization and Desecuritization** içinde. New York: Columbia University Press, 1995.

Walt, Stephen M. ve John Mearsheimer. **İsrail Lobisi ve ABD Dış Politikası**. Elif Ocak (çev.). Zodyak Kitap, 2014.

Watts, Duncan. **Politics Study Guides EUP: Pressure Groups**. Edinburg: Edinburg University Press, 2007.

Westwell, Ian. **Resimli Harp Tarihi 1. Dünya Savaşı**. İstanbul: Türkiye İş Bankası ve Kültür Yayınları, 2014.

Wilson, Woodrow. **Seçme Parçalar**. Nermin Abadan (çev.). İstanbul: Yenilik Basımevi, 1961.

Wynbrandt, James. **A Brief History of Saudi Arabia**. NY: Infobase Publishing, 2004.

Zenko, Micah. **Between Threats and War U.S. Discrete Military Operations**. Stanford: Stanford University Press, 2010.

Zinn, Howard. **Amerika Birleşik Devletleri Halklarının Tarihi**. Emel Coşkun (çev.), İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2009.

Sürelî Yayınlar

Aarts, Paul ve Joris van Duijne. "Saudi Arabia After U.S.-Iranian Detente: Left In The Lurch?", **Middle East Policy**. Cilt.16, Sayı.3, Sonbahar 2009, ss.64-78.

Acet, Gül Seda ve Fazlı Doğan. "11 Eylül Olayları Sonrası ABD-Afganistan İlişkileri: İstiladan İşbirliğine", **Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi**. Cilt.17, Sayı.33, Nisan 2017, ss.59-76.

Akademik Bakış. "Soğuk Savaş Sonrasında Yeni Dünya Düzeni", Sayı.17, (Temmuz-Ağustos-Eylül 2009), ss.1-14.

Akbay, Muvaffak. "Amerika Birleşik Devletleri Anayasa Metinleri", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**. Cilt.7, Sayı.1, 1950, ss.18-39.

Akçapa, Mevlüt. "Suudi Arabistan'ın Savunma Harcamaları ve Silahlanma Faaliyetleri", **V. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi Bildiriler Kitabı II**. Isparta: İLEM, 12-15 Mayıs 2016, ss.137-150.

Akdoğan, İsmail. "11 Eylül Yasası ve Riyad-Washington İlişkilerinin Geleceği", **Ortadoğu Analiz**. Cilt.8, Sayı.77, Kasım-Aralık 2016, ss.39-41.

Aktaş, Altan. "Güvenikleştirme Yaklaşımı ve Türkiye'nin Ulusal Güvenlik Anlayışındaki Dönüşüm", **Dergipark**. Cilt.1, Sayı.2, Temmuz 2011, ss.7-47.

Akyol, Cansel Poyraz. "Arap Devletleri Ligi, Orta Doğu ve Bölge Dengeleri Üzerindeki Etkisi", **Akademik Bakış**. Cilt.11, Sayı.21, Kış 2017, ss.277-302.

Alagöz, Bilgehan ve Ekber Kandemir. "11 Eylül Sonrası Dönemde Bölgesel Güvenlik ve İran'ın Afganistan Siyaseti", **Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi**. Cilt.2, Sayı.2, Şubat 2015, ss.109-140.

Albayrakoğlu, Esra Pakin. "ABD-Körfez İşbirliği Konseyi İlişkilerinde İran Faktörü", **Uluslararası İlişkiler**. Cilt.8, Sayı.31, Güz 2011, ss.95-116.

Altunışık, Meliha Benli. “Ortadoğu ve ABD: Yeni Bir Döneme Girilirken”, **Ortadoğu Etütleri**. Cilt.1, Sayı.1, Temmuz 2009, ss. 69-81.

Ambrosius, Lloyd E.. “Woodrow Wilson, Alliances, and the League of Nations”, **Journal of the Gilded Age and Progressive Era**. Cilt.5, Sayı.2, Nisan 2006, ss.139-165.

Aradau, Claudia. “Limits of Security, Limits of Politics? A Response”, **Journal of International Relations and Development**. Cilt.9, Sayı.1, Mart 2006, ss.388-413.

Arı, Tayyar ve Ferhat Pirinççi. “Soğuk Savaş Sonrasında ABD’nin Balkan Politikası”, **Alternatif Politika**. Cilt. 3, Sayı.1, Mayıs 2011, ss.1-30.

Asmus, Ronald D., Larry Jay Diamond, Mark Leonard ve Michael McFaul. “A transatlantic strategy to promote democratic development in the broader Middle East”, **The Washington Quarterly**. Cilt.28, Sayı.2, 2010, ss.7-21.

Atabek, Nejdet. “Savaş ve Medya: ABD’nin Vietnam ve Körfez Savaşları’ndaki Medya Politikaları”, **Kurgu Dergisi**. Sayı.13, 1995, ss.185-201.

Ataöv, Türkkaya. “1898 İspanyol Amerikan Savaşı ve Sonuçları”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**. Cilt. 22, Sayı.2, 1967, ss.237-284.

Aydın, Mustafa. “Amerika Dünyadan Ne İstiyor?”, **Stradigma**. Sayı.4, Mayıs 2003.

Aydın, Mustafa. “Uluslararası İlişkilerde Yaklaşım Teori ve Analiz”, **Ankara Üniversitesi Dijital Veri Tabanı Dergiler**. Cilt.51, Sayı.1, 1996, ss.71-93.

Baalke, Caitlin. “A Political and Historic Analysis of the Relationship between the United States and Saudi Arabia: How the relationship between the United States and Saudi Arabia has influenced U.S. Foreign Policy in the Middle East”, **Seattle Pacific University Honors Projects**. 2014, ss.1-21.

- Baylis, John. "Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı", **Uluslararası İlişkiler**. Cilt.5, Sayı.18, Yaz 2008, ss.69-85.
- Baysal, Başar ve Çağla Lüleci. "Kopenhag Okulu ve Güvenikleştirme Teorisi", **Dergipark**. Cilt.11, Sayı.22, 2015, ss.61-96.
- Bilgin, Pınar. "Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları", **SAREM Stratejik Araştırmalar**. Cilt.8, Sayı.14, Ocak 2010, ss.69-96.
- Bilgin, Pınar. "Making Turkey's Transformation Possible: Claiming 'Security-Speak' not Desecuritization!", **South East European and Black Sea Studies**. Cilt.7, Sayı.4, Aralık 2007, ss.555-571.
- Blanchard, Christopher M.. "Saudi Arabia: Background and U.S. Relations", **Current Politics and Economics of the Middle East**. Cilt.2, Sayı.2, 2011, ss.363-435.
- Blanga, Yehuda U. "Saudi Arabia's Motives in the Syrian Civil War", **Middle East Policy**. Cilt.24, Sayı.4, 2017, ss.45-62.
- Booth, Ken (drl.). "Critical Security Studies and World Politics", Burcu Yavuz (çev.). **Uluslararası İlişkiler**. Cilt.6, Sayı.21, Bahar 2009, ss.139-145.
- Bowden, Brett. "Reinventing Imperialism in the Wake of September 11", **Alternatives Turkish Journal of International Relations**. Cilt.1, Sayı.2, Yaz 2002, ss.28-46.
- Bowman, Bradley L.. "Realism and Idealism: US Policy toward Saudi Arabia, from the Cold War to Today", **Parameters**. Cilt.35, Sayı.4, Kış 2005-2006, ss.91-105.
- Bölme, Selin M.. "Soğuk Savaş'ta NATO-ABD-Türkiye Üçgeninde Askeri Üsler: Süreklilik Ve Değişim", **Uluslararası İlişkiler**. Cilt.9, Sayı.34, Yaz 2012, ss.51-71.
- Brauch, Hans Günter. "Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü", **Uluslararası İlişkiler**. Cilt.5, Sayı.18, Yaz 2008, ss.1-47.

Braut-Hegghammer, Målfrid. “Rebel Without a Cause?: Explaining Iraq’s Response to Resolution 1441”, **The Nonproliferation Review**. Cilt.13, Sayı.1, 2006, ss.17-34.

Brew, Gregory. “Our Most Dependable Allies: Iraq, Saudi Arabia, and the Eisenhower Doctrine, 1956–1958”, **Mediterranean Quarterly**. Cilt.26, Sayı.4, Aralık 2015, ss. 89-109.

Briley, Ron.. “Fahrenheit 9/11: Michael Moore Heats It Up”, **Film & History: An Interdisciplinary Journal of Film and Television Studies**. Cilt.35, Sayı.2, 2005, ss.11-12.

Buzan, Barry. “Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi”, **Uluslararası İlişkiler**. Cilt.5, Sayı.18, Yaz 2008, ss.107-123.

Buzan, Barry. “Rethinking Security after the Cold War”, **Cooperation and Conflict**. Cilt.32, Sayı.1, Mart 1997, ss.5-28.

Chomsky, Noam. “After the Cold War: U. S. Foreign Policy in the Middle East”, **Cultural Critique**. Sayı.19, Sonbahar 1991, ss.14-31.

Cigler, Allan J.. “Enron, a Perceived Crisis in Public Confidence, and the Bipartisan Campaign Reform Act of 2002”, **Review of Policy Research**. Cilt.21, Sayı.2, Mart 2004, ss. 233-252.

Copeland, Dale C.. “Trade expectations and the outbreak of peace: Détente 1970–74 and the end of the cold war 1985–91”, **Security Studies**. Cilt.9, Sayı.1-2, 1999, ss.15-58.

Davidson, Lawrence. “Truman the Politician and the Establishment of Israel”, **Journal of Palestine Studies**. Cilt.39, Sayı.4, Yaz 2010, ss.28-42.

Davis, Kevin A. ve Dale Sprusansky, “Saudi arabia, the U.S. and the devastating war in yemen”, **The Washington Report on Middle East Affairs**. Kasım-Aralık 2015, ss.51-52.

- DeLozier, Elana N.. “Threats to Religious Legitimacy and State Security:The Kingdom of Saudi Arabia’s Quest for Stable Continuity”, **Virginia Tech**. Eylül 2005, ss.1-73.
- Demirtaş, Birgül. “Turkish-Syrian Relations: From Friend Esad to Enemy Esed”, **Middle East Policy Council**. Cilt.20, Sayı.1, İlkbahar 2013, ss.111-120.
- Duman, Sabit. “Ortadoğu Krizleri ve Türkiye”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**. Sayı.35, Mayıs-Kasım 2005, s.313-332.
- Durusu M., E.I. Çiçek, R. Akyıldız ve I. Arziman. “Experiences from the Emergency Care for Trauma Course for Support of Health System in Afghanistan as a NATO ISAF Medical Force”, **Prehospital and Disaster Medicine**. Cilt.26, Sayı.51, 2011, ss.120-121.
- Echagüe, Ana. “Change or continuity? US policy towards the Middle East and its implications for EU policy”, **FRIDE**. Sayı.95, Mart 2010, ss.1-15.
- Efegil, Ertan. “Bush Doktrini ve Dünya Güvenliğine Etkileri”, **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)**. Sayı.8, 2008, ss.103-122.
- Emeklier, Bilgehan ve Nihal Ergül, “Petrolün Uluslararası İlişkilerdeki Yeri, Jeopolitik Teoriler ve Petropolitik”, **Bilge Strateji**. Cilt.2, Sayı.3, Güz 2010, ss.59-86.
- Erboğa, Abdullah. “Bölgesel Dönüşüm Süreci ve Körfez Güvenliği”, **Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi**. Cilt.3, Sayı.1, 2016, ss.9-38.
- Erdem, Murat. “11 Eylül Sonrası Türk-Amerikan İlişkileri ve Karikatüre Yansıması”, **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**. Sayı.40, Bahar 2015, ss.292-314.
- Erhan, Çağrı. “Avrupa’nın İntiharı ve İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Temel Sorunlar”, **Ankara Üniversitesi Dergiler Veri Tabanı**. Cilt.51, Sayı.1, 1996, ss.259-273.
- Erhan, Çağrı. “Ortaya Çıkışı ve Uygulanışıyla Marshall Planı”, **Ankara Üniversitesi Veri Tabanı**. Cilt.51, Sayı.1, 1996, ss.275-288.

- Erhan, Çağrı. “ABD’nin Ulusal Güvenlik Anlayışı”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Dergisi**. Cilt.56, Sayı.4, 2001, ss.78-93.
- Freedman, Robert O. “U.S. Policy Toward the Middle East in Clinton’s Second Term”, **Middle East Review of International Affairs**. Cilt.3, Sayı.1, Mart 1999, ss.55-79.
- Gad, Ulrik Pram ve Karen Lund Petersen, “Concepts of politics in securitization studies”, **Security Dialogue**. Cilt.42, Sayı.4-5, Ağustos 2011, ss.315-328.
- Gaffey, Adam J.. “Obama’s Change: Republicanism, Remembrance, and Rhetorical Leadership in the 2007 Presidential Announcement Speech”, **Southern Communication Journal**. Cilt.79, Sayı.5, 2014, ss.407-426.
- Gause, F. Gregory. “The Approaching Turning Point: The Future of U.S. Relations with the Gulf States”, **Brookings Project on U.S. Policy Towards the Islamic World**. Mayıs 2003, ss.1-31.
- Godson, Roy. “Strategic Denial and Deception”, Calhoun: The NPS Institutional Archive DSpace Repository, **International Journal of Intelligence and Counter Intelligence**. Cilt.13, Sayı.4, Kasım 2000, ss.424-437.
- Göztepe, Ece. “Amerika’nın İkinci Irak Müdahalesinin Uluslararası Hukuk ve Türkiye’nin Bu Savaşa Katılımının Türk Anayasa Hukuku Açısından Bir Değerlendirmesi Ya Da Haklı Savaşın Haksızlığı Üzerine”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**. Cilt.59, Sayı.3, 2004, ss.80-103.
- Gray, Freddy. “The Pacific President: In his second term, Obama is taking a decisive turn away from Europe--and Britain”, **The Spectator**. Cilt.321, Sayı.9621, 19 Ocak 2013.
- Grey, Felicia. “How Oil Twists the Hegemon’s Arm: The Case of the United States and Saudi Arabia and Their Ambivalent Partnership”, **Digest of Middle East Studies**. Cilt.26, Sayı.2, 2017, ss.320-339.
- Günar, Altuğ. “Amerika Birleşik Devletleri’nde McCarthy Dönemi ve Dış Politika Üzerindeki Etkileri”, **Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi**. Cilt.4, 2014, ss.62-78.

Güneş, Burak. “Uluslararası Politikada Güvenliği Yeniden Düşünmek: Bush ve Obama Üzerinden Bir Değerlendirme”, **Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. Sayı.2, Aralık 2017, ss.1663-1686.

Gürbüz, M. Vedat. “Bir İdeal, Bir Amerikan Başkanı ve Onun Başarısızlığı: Başkan Wilson ve Milletler Cemiyeti”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**. Sayı.29, Mayıs-Kasım 2002, ss.87-99.

Halliday, Fred. “The Gulf War and its Aftermath: First Reflections”, **International Affairs**. Cilt.67, Sayı.2, Nisan 1991, ss.223-234.

Halperin, Sandra. “The political economy of Anglo-American War: The case of Iraq”, **International Politics**. Cilt.48, Sayı.2-3, Mart 2011, ss.207-228.

Hill, Simon. “The Liverpool Economy during the War of American Independence 1775–83”, **The Journal of Imperial and Commonwealth History**. Cilt.44, Sayı.6, Eylül 2016, ss.835-856.

İlhan, Erol ve Nalan Dirik. “Savaş Haberleri Bağlamında Haber Politikaları: ABD Örneği”, **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**. Sayı.33, Güz 2011, ss.61-86.

Jaechun, Kim ve David Hundt. "US Policy Toward Rogue States: Comparing the Bush Administration's Policy Toward Iraq and North Korea", **Asian Perspective**. Cilt.35, Sayı.2, Nisan-Haziran 2011, ss.239-257.

Janas, Karol ve Rudolf Kucharcik. “Economic and Social Issues in the Second Term of Barack Obama”, **Aktual'Ni Problemy Ekonomiky = Actual Problems in Economics**. Sayı.172, 2015, ss.78-83.

Jeong, Gyung-Ho. “The Supermajority Core of The US Senate and The Failure to Join The League of Nations”, **Public Choice**. Cilt.173, Sayı.3, 2017, ss.325-343.

Kampmark, Binoy. “No Peace with the Hohenzollerns: American Attitudes on Political Legitimacy towards Hohenzollern Germany, 1917–1918”, **Diplomatic History**. Cilt.34, Sayı.5, Kasım 2010, ss.769-791.

Karakoç, Jülide. “Konstruktivizmde Dış Politika ve Etnik Kimlikler”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**. Cilt.28, Sayı.2, 2013, ss.131-160.

Katz, Mark N.. “The International Relations of the Arab Spring”, **Middle East Policy Council**. Cilt.21, Sayı.2, Yaz 2014, ss.76-84.

Kaufmann, Chaim. “Threat Inflation and the Failure of the Marketplace of Ideas: The Selling of the Iraq War”, **International Security**. Cilt.29, Sayı.1, Yaz 2004, ss.5-48.

Kıratlı, Osman Sabri. “Avrupa Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası ve Üç Büyükler: Almanya, Fransa ve İngiltere”, **Akademik İncelemeler Dergisi**. Cilt.11, Sayı.1, 2016, ss.207-224.

Kızıloğlu, Sedat. “İsrail Devleti’nin Kuruluşuna Kadar Geçen Süreçte Yahudiler ve Siyonizm’in Gelişimi”, **Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. Cilt.2, Sayı.1, 2012, ss.35-64.

Klare, Michael T.. “Oil, Iraq, and American foreign policy”, **International Journal**. Cilt.62, Sayı.1, Kış 2006-2007, ss.31-42.

Kona, Gamze Güngörmüş. “Ortadoğu’da Güvenlik Algılaması ve Dahili Risk Faktörlerinin Etkisi”, **Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi**. Sayı.8, 2004, ss.113-138.

Krieg, Andreas. “Externalizing the burden of war: the Obama Doctrine and US foreign policy in the Middle East”, **International Affairs**. Cilt.92, Sayı.1, 2016, ss.97-113.

Kurşun, Zekeriya ve Cafer Talha Şeker. “Basra Körfezi’nde İngiliz-Amerikan Rekabeti: Bureymi Krizi’nden Bermuda Konferansı’na Körfez’de Güç Değişimi (1950-1957)”, **FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi**. Sayı.10, Güz 2017, ss. 235-266.

Labelle, Maurice Jr.. “The Only Thorn: Early Saudi-American Relations and the Question of Palestine 1945–1949”, **Diplomatic History**. Cilt.35, Sayı.2, 2011, ss.257-281.

Lindsay, James M.. ”George W. Bush, Barack Obama and the future of US global leadership”, **International Affairs**. Cilt.87, Sayı.4, Temmuz 2011, ss.765-779.

Lippman, Thomas W.. “The Day FDR met Saudi Arabia’s Ibn Saud”, **The Link**. Cilt.38, Sayı.2, Nisan-Mayıs 2005, s.3.

Lunde, Paul. “A King and a Concession”, **ARAMCO World**. Cilt.35, Sayı.3, Mayıs-Haziran 1984.

Magee, Malcolm. “Woodrow Wilson Wilsonianism and the Idealism of Faith”, **Review of Faith and International Affairs**. Cilt.9, Sayı.4, 2011, ss.29-38.

Mammadov, Hafiz. “ABD’nin Suudi Arabistan-İran İşbirliğine Dayalı Körfez’de Güvenlik Politikası: Çifte Sütun Politikası”, **Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi**. Cilt.4, Sayı.2, 2017, ss.169-196.

McDonald, Matt. “Securitization and Construction of Security”, **European Journal of International Relations**. Cilt.14, Sayı.4, 2008, ss.563-587.

McGlinchey, Stephen ve Robert W. Murray. “Jimmy Carter and the Sale of the AWACS to Iran in 1977”, **Diplomacy & Statecraft**. Cilt.28, Sayı.2, 2017, ss.254-276.

Melkote, Srinivas R.. “News Framing During a Time of Impending War: An Examination of Coverage in The New York Times prior to the 2003 Iraq War”, **International Communication Gazette**. Cilt.71, Sayı.7, 2009, ss.547-559.

Miş, Nebi. “Güvenikleştirme Teorisi ve Siyasal Olanın Güvenikleştirilmesi”, **Akademik İncelemeler Dergisi**. Cilt.6, Sayı.2, 2011, ss.345-383.

Morgenthau, H.J.. “Common Sense and Theories of International Relations”, **Journal of International Affairs**. Cilt.21, Sayı.2, 1967, ss.207-214.

- Özkoç, Özge. “Savaş ve Barış: Doksanlı Yıllarda Filistin-İsrail Sorunu”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**. Cilt.64, Sayı.3, 2009, ss.167-195.
- Özpek, Burak Bilgehan. “En Uzun On Yıl: 11 Eylül Sonrası Ortadoğu”, **Ortadoğu Etütleri**. Cilt.3, Sayı.2, Ocak 2012, ss.183-215.
- Parrott, John B. “The Response of Saudi Arabia To the Iran-Iraq War”, **Journal of South Asian and Middle Eastern Studies**. Cilt.10, Sayı.2, Kış 1986, ss.42-56.
- Partrick, Neil. “Saudi Arabia and Jordan: Friends in Adversity”, Kuwait Programme on Development, Governance and Globalisation in the Gulf States at the London School of Economics and Political Science. Sayı.31, Temmuz 2013, ss.1-29.
- Peschek, Joseph G.. “The Obama Presidency and the Great Recession: Political Economy, Ideology, and Public Policy”, **New Political Science**. Cilt.33, Sayı.4, Kasım 2011, ss.429-444.
- Pham, J. Peter. “AFRICOM from Bush to Obama”, **South African Journal of International Affairs**. Cilt.18, Sayı.1, 2011, ss.107-124.
- Pirinççi, Ferhat. “ABD Suudi Arabistan Silah Anlaşması”, **Akademik Orta Doğu**. Cilt.5, Sayı.2, 2011, ss.62-84.
- Purtaş, Fırat. “Rusya ve Arap Ortadoğusu”, **Akademik Ortadoğu**. Cilt.2, Sayı.2, 2008, ss.46-75.
- Sabin, Paul. “Crisis and Continuity in U.S. Oil Politics, 1965–1980”, **The Journal of American History**. Cilt.99, Sayı.1, Haziran 2012, ss.177-186.
- Scott, Shirley V. ve Olivia Ambler, “Does Legality Really Matter? Accounting for the Decline in US Foreign Policy Legitimacy Following the 2003 Invasion of Iraq”, **European Journal of International Relations**. Cilt.13, Sayı.1, Mart 2007, ss.67-87.

Sever, Ayşegül. “Yeni Bulgular Işığında 1962 Küba Krizi ve Türkiye”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**. Cilt.52, Sayı.1, 1997, ss.648-660.

Sümer, Gültekin. “Stratejik İşbirliği ve Stratejik Ortaklık Kavramlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış”, **Ege Akademik Bakış**. Cilt.10, Sayı.2, 2010, ss.671-698.

Sümer, Gültekin. “Amerikan Dış Politikasının Kökenleri ve Amerikan Dış Politik Kültürü”, **Uluslararası İlişkiler**. Cilt.5, Sayı.19, Güz 2008, ss.119-144.

Şenol, Dolunay Sezgin Erdem ve Elif Erdem. “İŞİD Küresel Bir Terör Örgütü”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. Cilt.26, Sayı.2, 2016, ss.277-292.

Teitelbaum, Joshua. “Saudi Arabia and the New Strategic Landscape”, **Middle East Review of International Affairs**. Cilt.14, Sayı.3, Eylül 2010, ss.38-44.

Tepeciklioğlu, Elem Eyricce. “Afrika Kıtasının Dünya Politikasında Artan Önemi ve Türkiye Afrika İlişkileri”, **Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi**. Cilt.1, Sayı.2, Bahar 2012, ss.60-94.

Throntveit, Trygve. “The Fable of the Fourteen Points: Woodrow Wilson and National Self-Determination”, **Diplomatic History**. Cilt.35, Sayı.3, Haziran 2011, ss.445-481.

Tuosto, Kylie. “The Grunt Truth of Embedded Journalism: The New Media /Military Relationship”, **Stanford Journal of International Relations**. Cilt.10, Sayı.1, Sonbahar-Kış 2008, ss.20-31.

Tüysüzoğlu, Göktürk. “Güvenlik İsteminin Dış Politika Oluşum Sürecine Etkisi: Ermenistan-İran İlişkilerinin Güvenlikleştirme Kuramı Bağlamında Anlamlandırılması”, **Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları USAK Yayınları**. Cilt.8, Sayı.16, 2013, ss.95-123.

Tüysüzoğlu, Göktürk. Sosyal Konstrüktivizm ve Kopenhag Okulu Bağlamında Lübnan'daki Siyasal Yapının Değerlendirilmesi, **Uluslararası Hukuk ve Politika**. Cilt.9, Sayı.35, 2013, ss.115-143.

- Ulman, Richard H.. "Redefining Security", **International Security. The MIT Press**. Cilt.8, Sayı.1, Yaz 1983, ss.129-153.
- Vogel, Joseph. "Freaks in the Reagan Era: James Baldwin, the New Pop Cinema, and the American Ideal of Manhood", **Culture The Journal of Popular**. Cilt.48, Sayı.3, 2015, ss.464-486.
- Vuori, Juha. "Illocutionary Logic and Strands of Securitization: Applying the Theory of Securitization to the Study of Non-Democratic Political Orders", **European Journal of International Relations**. Cilt.14, Sayı.1, Mart 2008, ss.65-99.
- Vuori, Juha. "A Timely Prophet? The Doomsday Clock as a Visualization of Securitization Moves with a Global Referent Object", **Security Dialogue SAGE Publications**. Cilt.41, Sayı.3, Haziran 2010, ss.255-277.
- Waever, Ole. "Securitisation: Taking stock of a research programme in Security Studies", [Elektronik Versiyon], Şubat 2003, ss.1-36.
- Wolfers, Arnold. "National Security as an Ambiguous Symbol", **Political Science Quarterly**. Cilt.67, Sayı.4, Aralık 1952, ss.481-502.
- Yalçinkaya, Haldun. "Savaşlarda Asker-Medya İlişkilerinin Geldiği Son Aşama: İliştirilmiş Gazetecilik", **Uluslararası İlişkiler**. Cilt.5, Sayı.19, Güz 2008, ss.29-56.
- Yavuz, Can. "Amerika Birleşik Devletleri Yüce Mahkemesi", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**. Sayı.128, 2017, ss.437-480.
- Yesevi, *Çağla Gül*. "Güvenlikleştirme Teorisi Açısından İsrail'in Türk Dünyası Politikası", **Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı**. Cilt.115, Sayı.227, Mart-Nisan 2017, s.133-162.
- Yüksel, Mehmet Ali. "Afrika Jeopolitiği ve ABD'nin Afrika Politikası", **Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**. Cilt.11, Sayı.2, Kış 2016, ss.1389-1408.

İnternet Kaynakları

İnternetteki Süreli Yayınlar

- Almeida, Zoe. “The United States in Yemen”, **Harvard International Review**. 9 Ocak 2017. <http://hir.harvard.edu/article/?a=14490> (2 Haziran 2018).
- Fang, Lee. “The Saudi Lobbying Complex Adds a New Member: GOP Super PAC Chair Norm Coleman”, **The Nation**. 18 Eylül 2014. <https://www.thenation.com/article/saudi-lobbying-complex-adds-new-member-gop-super-pac-chair-norm-coleman/> (30 Mayıs 2018).
- Goldberg, Jeffrey. “The Obama Doctrine”, **The Atlantic Magazine**. Nisan 2016. <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2016/04/the-obama-doctrine/471525/> (2 Haziran 2018)
- Mason, Robert. “Back to Realism for an Enduring U.S.-Saudi Relationship”, **Middle east Policy**. 2014, Cilt.22, Sayı.4. <https://www.mepc.org/back-realism-enduring-us-saudi-relationship> (2 Haziran 2018).
- Mearsheimer, John J. ve Stephen M. Walt. “Setting the record straight: A Response to Critics of The Israel Lobby”, 12 Aralık 2006. <http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/A0043.pdf> (28 Mayıs 2018).
- Mejcher, Helmut. “King Faisal ibn Abdul Aziz Al Saud in the arena of world politics: a glimpse from Washington, 1950 to 1971”, **British Journal of Middle Eastern Studies**. 2004. Cilt.31, Sayı.1, ss.5-23. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1353019042000203412> (2 Haziran 2018).
- Obama, Barack. “Renewing American Leadership”, **Foreign Affairs**. Temmuz-Ağustos 2007. <http://users.metu.edu.tr/utuba/Obama.pdf> (24 Nisan 2018).
- Okur, Mehmet Akif. “Körfez Savaşı ve Irak’ın İşgali Arasındaki Dönemde Irak’ta Faaliyet Gösteren BM Misyonları”, [Elektronik Versiyon], **DergiPark Akademik**. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/84550> (18 Nisan 2018).

Stork, Joe ve Jim Paul. “Arms Sales and the Militarization of the Middle East”, **MERIP**. Kış 2017, 1983. <https://www.merip.org/mer/mer112/arms-sales-militarization-middle-east> (25 Mayıs 2018).

Yalçın, Hasan B.. “Obama Stratejisi ve Ortadoğu”, **Akademik Ortadoğu**. [Elektronik Versiyon], 2015. Cilt.9, Sayı.2. http://www.akademikortadogu.com/belge/ortadogu18makale/hasan_b_yalcin.pdf (30 Mayıs 2018).

Yılmaz, Sait. “Özelleşen Güvenlik, Askerileşen İstihbarat ve Yeni Paradigma”, [Elektronik Versiyon], 23 Mayıs 2012. <http://acikarsiv.aydin.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11547/516/sait38.pdf?sequence=1> (20 Nisan 2018).

Haber Kaynakları

Abouzeid, Rania. "Syria's Revolt: How Graffiti Stirred an Uprising", *Time*. 22 Mart 2011.
<http://content.time.com/time/world/article/0,8599,2060788,00.html> (2 Haziran 2018).

Abramson, Larry. "The Patriot Act: Alleged Abuses of the Law", *npr*, 20 Temmuz 2005.
<https://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=4756403> (30 Mayıs 2018).

Anderson, John Ward and Glenn Kessler. "U.N. Nuclear Agency Reports Iran to Security Council", *Washington Post*. 4 Şubat 2006. <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/02/04/AR2006020400470.html?noredirect=on> (30 Mayıs 2018).

Bakri, Nada. "3 Arab Countries Recall Ambassadors to Syria", *The New York Times*. 8 Ağustos 2011.
<https://www.nytimes.com/2011/08/09/world/middleeast/09syria.html?mtrref=www.google.com.tr&gwh=90E29E0519D1A4BA1E20E46F2725F1C9&gwt=pay> (30 Mayıs 2018).

Barringer, Felicity. "Inspectors in Iran Find Highly Enriched Uranium at an Electrical Plant", *The New York Times*. 26 Eylül 2003. <https://www.nytimes.com/2003/09/26/world/inspectors-in-iran-find-highly-enriched-uranium-at-an-electrical-plant.html> (30 Mayıs 2018).

BBC. "1991: US Congress votes for war in Iraq", 12 Ocak 1991.
http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/january/12/newsid_4534000/4534588.stm
(25 Nisan 2018).

BBC News. "Barack Obama begins key Egypt speech", 4 Haziran 2009.
http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8082333.stm (30 Mayıs 2018).

BBC News. "Iran lashes out at Bush", 31 Ocak 2002.
http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/1793856.stm (30 Mayıs 2018).

BBC News. “Obama reaches out to Muslim World”, 4 Haziran 2009.
http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8082676.stm (30 Mayıs 2018).

BBC Türkçe. “ABD ve Rusya, Suriye planında uzlaştı”, 14 Eylül 2013.
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/09/130914_ab_rusya (2 Haziran 2018).

BBC Türkçe. “ABD' nin Suudi Arabistan'daki Gizli Hava Üssü”, 6 Şubat 2013.
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/02/130206_cia_saudidrone (30 Mayıs 2018).

BBC Türkçe. “Barack Obama Türkiye’de”, 6 Nisan 2009.
http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2009/04/090406_obama_turkey.shtml (30 Mayıs 2018).

BBC Türkçe. “Obama'dan Suriye'ye kimyasal silah uyarısı”, 21 Ağustos 2012.
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/08/120820_obama_syria (30 Mayıs 2018).

BBC Türkçe. “Suriye krizi: Obama 'kırmızı çizgi tüm dünyanın' diyor”, 4 Eylül 2013.
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/09/130904_suriye_obama_isvec (2 Haziran 2018).

Boston.com. “Saudi king greets Obama on eve of president's address”, 4 Haziran 2009.
http://archive.boston.com/news/nation/articles/2009/06/04/king_abdullah_welcomes_obama_in_saudi_arabia/ (30 Mayıs 2018).

Brush, Pete. “Bush Opposes 9/11 Query Panel”, CBS News. 15 Mayıs 2002.
<https://www.cbsnews.com/news/bush-opposes-9-11-query-panel/> (25 Nisan 2018).

Burleigh, Nina. “Stop Taking Saudi Money, Washington”, Observer. 29 Eylül 2014.
<http://observer.com/2014/09/stop-taking-saudi-money-washington/> (30 Mayıs 2018).

Burns, John F. ve Christopher S. Wren. “Saudi Arabia Cuts Ties With Taliban”, *The New York Times*. 25 Eylül 2001.

https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/learning/teachers/featured_articles/20010926_wednesday.html (30 Mayıs 2018).

CBS News. “Obama Visits Saudi King Before Key Speech”, 3 Haziran 2009.
<https://www.cbsnews.com/news/obama-visits-saudi-king-before-key-speech/> (30 Mayıs 2018).

Clymer, Adam. “War in The Gulf: Public Opinion; Poll Finds Deep Backing While Optimism Fades”, The New York Times. 1991. <https://www.nytimes.com/1991/01/22/us/war-in-the-gulf-public-opinion-poll-finds-deep-backing-while-optimism-fades.html> (30 Mayıs 2018).

CNN. “Obama: U.S. Saudi Arabia have strategic relationship”, 3 Haziran 2009.
<http://edition.cnn.com/2009/POLITICS/06/03/obama.mideast.trip/> (30 Mayıs 2018).

CNN. “Terror attacks hit U.S.”, 11 Eylül 2001.
<http://edition.cnn.com/2001/US/09/11/worldtrade.crash/> (20 Mayıs 2017).

Cockburn, Patrick. “Islamic State: US failure to look into Saudi role in 9/11 has helped Isis”, Independent. 13 Eylül 2014. <https://www.independent.co.uk/news/world/politics/islamic-state-us-failure-to-look-into-saudi-role-in-911-has-helped-isis-9731563.html> (2 Haziran 2018).

Crooke, Alastair. “Middle East Time Bomb: The Real Aim of ISIS Is to Replace the Saud Family as the New Emirs of Arabia”, Huffington Post. 2 Kasım 2014.
https://www.huffingtonpost.com/alastair-crooke/isis-aim-saudi-arabia_b_5748744.html (2 Haziran 2018).

Curtiss, Richard H.. “Charles W. Freeman US Ambassador to Saudi Arabia”, *Washington Report on Middle East Affairs*. Nisan 1991. <https://www.wrmea.org/1991-april/personality-charles-w.-freeman-us-ambassador-to-saudi-arabia.html> (18 Nisan 2018).

Çongar, Yasemin. “Bütün Ülkeler Tercihini Yapsın”, *Milliyet*. 22 Eylül 2001.
<http://www.milliyet.com.tr/2001/09/22/guncel/agun.html> (30 Mayıs 2018).

DW Türkçe. “Controversial arms exports to Saudi Arabia”, 15 Şubat 2013.
<http://www.dw.com/en/controversial-arms-exports-to-saudi-arabia/a-16602151> (2 Haziran 2018).

DW Türkçe. “El Kaide'nin yeni lideri El Zevahiri”, 16 Haziran 2011.

<http://www.dw.com/tr/el-kaidenin-yeni-lideri-el-zevahiri/a-15161245> (28 Mayıs 2018).

El Cezire. “ABD de değişti, Suudi Arabistan da”, 21 Nisan 2016.

<http://www.aljazeera.com.tr/haber/abd-de-degisti-suudi-arabistan-da> (25 Nisan 2018).

El Cezire. “Obama'dan Körfez'e İran güvencesi”, 15 Mayıs 2015.

<http://www.aljazeera.com.tr/haber/obamadan-korfeze-iran-guvencesi> (30 Mayıs 2018).

El Cezire. “Saudi Arabia calls for Syrian reforms”, 8 Ağustos 2011.

<https://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/08/201187213922184761.html> (30 Mayıs 2018).

Euronews. “Obama'dan Suudi Arabistan'ı kızdıran yasa tasarısına veto”, 24 Eylül 2016.

<http://tr.euronews.com/2016/09/24/obama-dan-suudi-arabistan-i-kizdiran-yasa-tasarisina-veto> (2 Haziran 2018).

Fisher, Max. “The US bombing its own guns perfectly sums up America’s total failure in Iraq”, Vox. 8 Ağustos 2014. <https://www.vox.com/2014/8/8/5982501/the-us-is-now-bombing-its-own-military-equipment-in-iraq> (24 Mayıs 2018).

Franklin Delano Roosevelt Administration: Roosevelt Meets King Saud at Bitter Lake. 14 Şubat 1945.

<http://www.jewishvirtuallibrary.org/president-roosevelt-meets-king-saud-at-bitter-lake-february-1945> (28 Mart 2018)

Fritz, Sara ve William J. Eaton. “Congress Authorizes Gulf War: Historic act: The vote in both houses, supporting Bush and freeing troops to attack Iraq, is decisive and bipartisan. It is the strongest move since Tonkin Gulf”, Los Angeles Times.13 Ocak 1991.

http://articles.latimes.com/1991-01-13/news/mn-374_1_persian-gulf (6 Nisan 2018).

Gerald, Caitlin Fitz. "Time to change U.S. policy toward Saudi Arabia", 28 Eylül 2011.
<http://globalpublicsquare.blogs.cnn.com/2011/09/28/time-to-change-u-s-policy-toward-saudi-arabia/> (30 Mayıs 2018).

Goshko, John M. "Reagan Sends AWACS Package to Congress", The Washington Post. 2 Ekim 1981.
https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1981/10/02/reagan-sends-awacs-package-to-congress/91b4ebce-9e0f-473e-8250-87f6f47c561a/?utm_term=.c4b5d88a4426 (28 Mayıs 2018).

Grey, Barry. "Obama ordered US air strikes on Yemen", wsws. 21 Aralık 2009.

<https://www.wsws.org/en/articles/2009/12/yeme-d21.html> (24 Nisan 2018).

Habertürk. "ABD'de 9/11 tasarısı geçti", 18 Mayıs 2016.

<http://www.haberturk.com/dunya/haber/1241306-abdde-911-tasarisi-gecti> (2 Haziran 2018).

Hains, Tim. "Bernie Sanders: Saudi Arabia's Right-Wing Wahabist Ideology Drives ISIS and al-Qaeda Terrorism", 17 Nisan 2016.

https://www.realclearpolitics.com/video/2016/04/17/bernie_sanders_saudi_arabias_right-wing_wahabbist_ideology_drives_terrorism.html (25 Nisan 2018).

Haldane, John. "When the Going Gets Tough", Washington Report on Middle East Affairs. 21 Nisan 1986. <https://www.wrmea.org/1986-april-21/when-the-going-gets-tough.html> (28 Mayıs 2018).

Halloran, Richard. "Majority in Congress urge Reagan not to sell Awacs to Saudi Arabia", The New York Times. 1981. <https://www.nytimes.com/1981/06/25/us/majority-in-congress-urge-reagan-not-to-sell-awacs-to-saudi-arabia.html> (28 Mayıs 2018).

Harsch, Joseph C.. "Why Reagan chooses Saudi arms deal for test of strength with Begin", 1981.

<https://www.csmonitor.com/1981/0828/082847.html> (30 Mayıs 2018).

Holland, Keating. "Congress Returns With High Approval Rating", CNN. 28 Ağustos 1997.

<http://edition.cnn.com/ALLPOLITICS/1997/08/28/poll/> (27 Mayıs 2018).

Hudson, John. "Congress Approves Arming of Syrian Rebels", *Foreign Policy*. 18 Eylül 2014. <http://foreignpolicy.com/2014/09/18/congress-approves-arming-of-syrian-rebels/> (30 Mayıs 2018).

Hürriyet. "Suudilerden ABD'ye ekonomik tehdit", 16 Nisan 2016. <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/suudilerden-abdye-ekonomik-tehdit-40089602> (2 Haziran 2018).

Independent. "Obama gives first interview to Arab channel", 27 Ocak 2009. <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/obama-gives-first-interview-to-arab-channel-1516967.html> (30 Mayıs 2018).

Karar. "ABD Temsilciler Meclisi, Suudi Arabistan'ı kızdıran 11 Eylül tasarısını onayladı", 10 Eylül 2016. <http://www.karar.com/dunya-haberleri/11-eylul-tasarisini-onaylandi-244426> (2 Haziran 2018).

King Saud's 1957 Visit to USA. 1 Şubat 1957. <http://susris.com/2013/07/19/history-king-sauds-1957-visit-to-usa-video/> (21 Mayıs 2018)

Krever, Mick. "Yesteryear U.S.-Saudi relations are gone, says former intel chief", CNN. 20 Nisan 2016. <https://edition.cnn.com/2016/04/20/world/saudi-prince-turki-amanpour/index.html> (25 Mayıs 2018).

Langer, Gary. "Poll: Americans Broadly Support War", *ABC News*. 20 Mart 2003. <https://abcnews.go.com/US/story?id=90427&page=1> (30 Mayıs 2018).

Los Angeles Times. "Corporate Cop Sued; Stock Fraud Alleged", 15 Ağustos 2002. <http://articles.latimes.com/2002/aug/15/nation/na-providian15> (15 Nisan 2018).

MEMO. "Historical document reveals possible collusion with Israeli occupation pre-Six Day War", 1 Aralık 2017. <https://www.middleeastmonitor.com/20171201-historical-document-reveals-possible-collusion-with-israeli-occupation-pre-six-day-war/> (2 Haziran 2018).

Milliyet. “Obama: Kimyasal silahların kullanımına karşı adım atacağız”, 31 Ağustos 2013. <http://www.milliyet.com.tr/obama-kimyasal-silahlarin/dunya/detay/1757324/default.htm> (30 Mayıs 2018).

Mosk, Matthew. “Critics Slam Obama Administration for 'Hiding' Massive Saudi Arms Deal”, abcnews. 19 Kasım 2010. <https://abcnews.go.com/Blotter/critics-slam-obama-administration-hiding-massive-saudi-arms/story?id=12192558> (11 Mayıs 2018).

Mustafa, Awad. “Half of Saudi Arabia's Military Purchases to be Local”, *Defense News*. 25 Nisan 2016. <http://www.defensenews.com/story/breaking-news/2016/04/25/united-arab-emirates/83497394/> (2 Haziran 2018).

Neff, Donald. “Nixon Administration Ignores Saudi Warnings, Bringing On Oil Boycott”, Washington Report on Middle East Affairs. Ekim-Kasım 1997. <https://www.wrmea.org/1997-october-november/nixon-administration-ignores-saudi-warnings-bringing-on-oil-boycott.html> (30 Mayıs 2018).

NTV. “ABD halkı Suriye'ye müdahaleye karşı”, 29 Ağustos-1 Eylül 2013. <https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/abd-halki-suriyeye-mudahaleye-karsi,KyGLwIDBY0yuRzRtPxs-mw/3QU04RjJDkSzkE7fiisVfg> (30 Mayıs 2018)

NTV. “Obama'dan Irak'a sürpriz ziyaret”, 7 Nisan 2009. <https://www.ntv.com.tr/dunya/obamadan-iraka-surpriziyaret,kGjeiVQWXkGNBWCb0s3rlg> (30 Mayıs 2018).

Phillips, Amber. “On iraq, president obama is getting as much blame as george W. Bush”, *The Washington Post*. 2015. https://www.washingtonpost.com/news/the-fix/wp/2015/06/03/on-islamic-state-americans-blame-obama-as-much-as-george-w-bush-iraqis/?utm_term=.e5b09f714b2f (22 Mayıs 2018).

Pomfret, John. “Clinton wades into South China Sea territorial dispute”, *The Washington Post*. 23 Temmuz 2010. http://voices.washingtonpost.com/checkpoint-washington/2010/07/clinton_wades_into_south_china.html (10 Nisan 2018).

Quemener, Tangi. “Obama Praises Saudi Campaigner As Others Defy Driving Ban”, 31 Mart 2014. <https://www.aquila-style.com/focus-points/obama-praises-saudi-campaigner-as-others-defy-driving-ban/62089/> (24 Mayıs 2018).

- Reuters.** “Saudi Arabia confirms role in strikes against Islamic State in Syria”, 23 Eylül 2014. <https://www.reuters.com/article/us-syria-crisis-saudi/saudi-arabia-confirms-role-in-strikes-against-islamic-state-in-syria-idUSKCN0HI1Y120140923> (30 Mayıs 2018).
- Risen, James ve David Johnston. “Report on 9/11 Suggests a Role By Saudi Spies”, *The New York Times*. 2 Ağustos 2003. <https://www.nytimes.com/2003/08/02/us/report-on-9-11-suggests-a-role-by-saudi-spies.html> (25 Nisan 2018).
- Roberts, William. “US Senate narrowly approves \$500m Saudi weapons sale”, *El Cezire*. 14 Haziran 2017. <https://www.aljazeera.com/news/2017/06/senate-narrowly-approves-500m-saudi-weapons-sale-170613220851926.html> (20 Nisan 2018).
- Ron Paul: No Weapons for Saudi Arabia!. 31 Ekim 2010. <https://www.youtube.com/watch?v=gFazD7taEgI> (1 Haziran 2018).
- Saudi Arabia replaces India as largest defence market for US. 9 Mart 2015. <http://www.janes.com/article/49809/saudi-arabia-replaces-india-as-largest-defence-market-for-us> (2 Haziran 2018).
- Schorr, Daniel. “Bush Administration Energy Policy Highlights Enron Scandal”, 27 Mart 2002. <https://search.proquest.com/docview/189971663?accountid=9645> (21 Mart 2018).
- Schor, Elena. “Senate backs weapons sales to Saudi Arabia”, 13 Haziran 2017. <https://www.politico.com/story/2017/06/13/saudi-arabia-weapons-sales-senate-approves-239505> (25 Mayıs 2018).
- Shalal, Andrea. “U.S. approves \$1.29 billion sale of smart bombs to Saudi Arabia”, *Reuters*. 16 Kasım 2015. <https://www.reuters.com/article/us-saudi-usa-arms-idUSKCN0T51NC20151116> (22 Mayıs 2018).
- Shribman, David. “Foreign Policy Costing Reagan Public Support”, *The New York Times*. 30 Eylül 1983. <https://www.nytimes.com/1983/09/30/world/foreign-policy-costing-reagan-public-support.html> (29 Mayıs 2018).

Sims, Alexandra. "The difference between Isis and Saudi Arabia", The Independent. 5 Aralık 2015. <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/the-difference-between-isis-and-saudi-arabia-a6761766.html> (2 Haziran 2018).

Şarkul Avsat Türkçe. "Filistin davası, kuruluşundan beri Suudi Arabistan'ın önceliği oldu", 15 Nisan 2018. <https://turkish.aawsat.com/2017/12/article55368257/filistin-davasi-kurulusundan-beri-suudi-arabistanin-onceligi-oldu> (28 Mayıs 2018).

The Economist. "Bush and Enron's Collapse", 11 Ocak 2002. <https://www.economist.com/node/938154> (25 Nisan 2018).

The Express Tribune. "US approves \$30bn fighter jet deal for Saudi Arabia", 30 Aralık 2011. <https://tribune.com.pk/story/314088/us-approves-30bn-fighter-jet-deal-for-saudi-arabia/> (12 Mayıs 2018).

The Guardian. "Full text of Tony Blair's speech to parliament", 4 Ekim 2001. <https://www.theguardian.com/world/2001/oct/04/september11.usa3> (14 Nisan 2018).

The Guardian. "Isis jihadis using captured arms and troop carriers from US and Saudis", 8 Eylül 2014. <https://www.theguardian.com/world/2014/sep/08/isis-jihadis-using-arms-troop-carriers-supplied-by-us-saudi-arabia> (30 Mayıs 2018).

The Guardian. "Obama faces friction in Saudi Arabia over 9/11 bill and Iran relationship", 20 Nisan 2016. <https://www.theguardian.com/us-news/2016/apr/20/barack-obama-saudi-arabia-trip-9-11-terrorist-attacks> (2 Haziran 2018).

The Guardian. "Obama's veto of 9/11 bill aimed at Saudi Arabia sets up standoff with Congress", 23 Eylül 2016. <https://www.theguardian.com/us-news/2016/sep/23/obama-veto-bill-911-families-sue-saudi-arabia> (25 Nisan 2018).

The Guardian. "Syria: Assad must resign, says Obama", 18 Ağustos 2011. <https://www.theguardian.com/world/2011/aug/18/syria-assad-must-resign-obama> (30 Mayıs 2018).

- The Guardian.** “US 'encouraged' as UAE and Saudis offer help in coalition attack on Isis”, 14 Eylül 2014. <https://www.theguardian.com/world/2014/sep/14/us-very-good-progress-anti-islamic-state-coalition> (30 Mayıs 2018).
- The Guardian.** “US rivals plotting to end oil trading in dollars”, 6 Ekim 2009. <https://www.theguardian.com/business/2009/oct/06/oil-us-dollar-threat-to-america> (30 Mayıs 2018).
- The Guardian.** “US set for Syria strikes after Kerry says evidence of chemical attack is clear”, 30 Ağustos 2013. <https://www.theguardian.com/world/2013/aug/30/john-kerry-syria-attack-clear-evidence> (30 Mayıs 2018).
- The Irish Times.** “Afghan embassy in Saudi Arabia closed”, 26 Eylül 2001. <https://www.irishtimes.com/news/afghan-embassy-in-saudi-arabia-closed-1.398070> (29 Mayıs 2018).
- The New York Times.** “Hitler is warned by army leaders: German Rearmament Not Yet Complete”, 25 Aralık 1936. <https://www.nytimes.com/1936/12/25/archives/hitler-is-warned-by-army-leaders-german-rearmament-not-yet-complete.html> (25 Mart 2017).
- The New York Times.** “Iraq Threatens Emirates And Kuwait on Oil Glut”. 1990. <https://www.nytimes.com/1990/07/18/business/iraq-threatens-emirates-and-kuwait-on-oil-glut.html> (18 Nisan 2018).
- The New York Times.** “Nixon warmly welcomed on arriving in Damascus”, 16 Haziran 1974. <https://www.nytimes.com/1974/06/16/archives/nixon-warmly-welcomed-on-arriving-in-damascus-syria-gives-nixon-a.html> (30 Mayıs 2018).
- The New York Times.** “Text: Obama’s Speech in Cairo”, 4 Haziran 2009. <https://www.nytimes.com/2009/06/04/us/politics/04obama.text.html> (30 Mayıs 2018).
- The Washington Times.** “Liner Lusitania Sunk by German Submarine Fleet Rushes to Aid”, 7 Mayıs 1915. <http://onetuberadio.com/wp-content/uploads/2015/05/Lusitania.jpg> (21 Şubat 2017).

- Thomas, Cal. "The Saudis channel the mafia", *The Washington Times*. 18 Nisan 2016.
<https://www.washingtontimes.com/news/2016/apr/18/cal-thomas-fears-of-saudi-retaliation-deter-truth/> (28 Mayıs 2018).
- Thorbecke, Catherine. "Senate Votes to Advance \$1.15 Billion Saudi Arms Deal", *abcnews*. 21 Eylül 2016. <https://abcnews.go.com/International/senate-votes-advance-115-billion-saudi-arms-deal/story?id=42251293> (30 Mayıs 2018).
- Time**. "President Obama's Address to the Nation on Terrorism", 7 Aralık 2015.
<http://time.com/4137986/obama-address-transcript-terrorism-isis-isil-oval-office/> (30 Mayıs 2018).
- Time**. "Should the U.S. and Saudi Arabia maintain an alliance?", 8 Eylül 2003.
<http://content.time.com/time/nation/article/0,8599,483286,00.html> (30 Mayıs 2018).
- Unger, Craig. "Did the Saudis buy a president?", 12 Mart 2004.
https://www.salon.com/2004/03/12/unger_2/ (29 Mayıs 2018).
- VOA**. "US Confirms \$60 Billion Arms Sales Package for Saudi Arabia", 19 Ekim 2010.
<https://www.voanews.com/a/us-confirms-60-billion-arms-sales-package-for-saudi-arabia--105375438/172392.html> (14 Mayıs 2018).
- Whitlock, Craig. "U.S. Expands Secret Intelligence Operations in Africa", *The Washington Post*. 13 Haziran 2012. https://www.washingtonpost.com/world/national-security/us-expands-secret-intelligence-operations-in-africa/2012/06/13/gJQAHyvAbV_story.html?utm_term=.f030e3e62b4a (23 Mart 2018).
- Wiles, Rick. "Bush's Former Oil Company Linked To bin Laden Family", *American Freedom News.com*. 2001. <http://www.rense.com/general14/bushsformer.htm> (29 Mayıs 2018).
- Wilson, Jeremy, Armin Rosen ve Jeremy Bender. "These are the weapons Islamic State fighters are using to terrify the Middle East", *Business Insider*. 17 Ocak 2016.
<http://uk.businessinsider.com/isis-military-equipment-arsenal-2016/#105-mm-m40-recoilless-rifle-11> (25 Mayıs 2018).

ABD Başkanlarının Açıklamaları

ABD Başkanı Abraham Lincoln'ın Gettysburg Konuşması. 19 Kasım 1863.

<http://www.abrahamlincolnonline.org/lincoln/speeches/gettysburg.htm> (2 Haziran 2017).

ABD Başkanı Barack Obama'nın Irak Savaşı'na Yönelik Konuşması. Ekim 2002.

<http://obamaspeeches.com/001-2002-Speech-Against-the-Iraq-War-Obama-Speech.htm> (21 Mayıs 2017).

ABD Başkanı Barack Obama'nın, dönemin Amerikan Başkanı G.W. Bush'un Irak'ta Askerleri Artırma Kararına Yönelik Konuşması. 19 Ocak 2007. <http://obamaspeeches.com/096-Floor-Statement-on-Presidents-Decision-to-Increase-Troops-in-Iraq-Obama-Speech.htm> (21 Mayıs 2017).

ABD Başkanı Barack Obama'nın İlk Başkanlık Konuşması. 20 Ocak 2009. <http://obamaspeeches.com/> (21 Mayıs 2017).

ABD Başkanı Barack Obama'nın TBMM'deki Konuşması. 6 Nisan 2009.

<https://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem23/yil3/ham/b07201h.htm> (13 Mart 2017).

ABD Başkanı Barack Obama'nın Afganistan'daki Askeri Birliklere Dair Konuşması. 1 Aralık 2009.

<http://www.americanrhetoric.com/speeches/barackobama/barackobamawestpointafghanistan.htm> (15 Mart 2017).

ABD Başkanı Barack Obama'nın Afganistan Ziyaretindeki Konuşması. 28 Mart 2010.

<http://www.americanrhetoric.com/speeches/barackobama/barackobamatroopsafghanistan.htm> (15 Mart 2017).

ABD Başkanı Barack Obama'nın Afganistan'daki Askerlerin Sayısını Azaltmasına Yönelik Konuşması. 22 Haziran 2011.

<http://www.americanrhetoric.com/speeches/barackobama/barackobamaafghanistanwardrawdown.htm> (20 Şubat 2017).

ABD Başkanı Barack Obama'nın Camp David Zirvesi Basın Açıklaması. 14 Mayıs 2015.

<https://www.youtube.com/watch?v=NbbHRHYJQDI> (24 Nisan 2018).

ABD Başkanı Barack Obama'nın Afganistan'a Yönelik Konuşması. 15 Ekim 2015.
<http://www.americanrhetoric.com/speeches/barackobama/barackobamaafghanistanstatement.htm> (20 Şubat 2017).

ABD Başkanı Barack Obama'nın Arap isyanlarına dair konuşması.
<https://www.youtube.com/watch?v=FhDSTN8H0Uo> (24 Nisan 2018).

ABD Başkanı Bill Clinton'ın İlk Başkanlık Konuşması. 20 Ocak 1993. <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/january-20-1993-first-inaugural> (15 Nisan 2018).

ABD Başkanı Bill Clinton'ın 'Irak'ı Kurtarma Yasası'na Yönelik Konuşması. 31 Ocak 1998.
<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=55205> (17 Mayıs 2018).

ABD Başkanı Dwight D. Eisenhower'ın Kongre'ye sunduğu mektup. 5 Ocak 1957.
https://www.eisenhower.archives.gov/education/bsa/citizenship_merit_badge/speeches_national_historical_importance/eisenhower_doctrine.pdf (3 Nisan 2018).

ABD Başkanı Dwight D. Eisenhower'ın Veda Konuşması. 17 Ocak 1961.
<http://www.americanrhetoric.com/speeches/dwightdeisenhowerfarewell.html> (19 Mayıs 2017).

ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt'in Radyodan Verilen Konuşmaları. 1898-1945.
<http://www.fdrlibrary.marist.edu/archives/collections/franklin/index.php?p=collections/findingaid&id=582> (28 Mart 2018).

ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt'in Banka Krizi'ne Yönelik Konuşması. 12 Mart 1933.
<https://www.fdic.gov/about/history/3-12-33transcript.html> (18 Mayıs 2017).

ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt'in Konuşması. 1 Haziran 1933.
http://www.fdrlibrary.marist.edu/_resources/images/msf/msf00653 (28 Mart 2018).

ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt'in Yeni Düzen (New Deal) Açıklaması. 28 Nisan 1935.
<https://www.history.com/speeches/franklin-d-roosevelt-on-new-deal-programs> (25 Mart 2018).

ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt'in İlk Sosyal Güvenlik Yasası İlanı. 14 Ağustos 1935.
<https://www.youtube.com/watch?v=5xaHX5EBwXc> (19 Mayıs 2017).

ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt'in Çiftçi ve İşçilere Yönelik Konuşması. 6 Eylül 1936.
<https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/september-6-1936-fireside-chat-8-farmers-and-laborers> (18 Mayıs 2017).

ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt'in 70 Yaş Üstü Yargıçlarla İlgili Konuşması. 9 Mart 1937.
<https://www.youtube.com/watch?v=SedTnnWUIok> (18 Mayıs 2017).

ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt'in Robert Oppenheimer'a Mektubu. 29 Haziran 1943.
<https://www.history.com/this-day-in-history/fdr-writes-to-manhattan-project-physicist-dr-robert-oppenheimer> (13 Mart 2018).

ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt'in Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Faysal Onuruna Verdiği Yemekte Yaptığı Konuşma. 30 Eylül 1943.
http://www.fdrlibrary.marist.edu/_resources/images/msf/msfb0108 (28 Mart 2018).

ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt ile Kral İb-i Suud'un Görüşmesi. 14 Şubat 1945.
<https://www.youtube.com/watch?v=9sqPDdk5XCg> (27 Mart 2018).

ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt'in Radyodan Yaptığı Kongre Konuşması. 1 Mart 1945.
http://www.fdrlibrary.marist.edu/_resources/images/msf/msfb0210 (28 Mart 2018).

ABD Başkanı George Washington'ın İlk Başkanlık Konuşması. 30 Nisan 1789.
https://www.archives.gov/exhibits/american_originals/inaugtxt.html (25 Nisan 2017).

ABD Başkanı George Washington'ın Veda Konuşması. 19 Eylül 1796.
<https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/GPO-CDOC-106sdoc21/pdf/GPO-CDOC-106sdoc21.pdf> (25 Nisan 2017).

ABD Başkanı G.H.W. Bush'un Dahran Hava Üssü'ndeki Konuşması. 22 Kasım 1990.
<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=19085> (4 Nisan 2018).

ABD Başkanı G.H.W. Bush'un Basra Körfezi Harekatına Yönelik Konuşması. 16 Ocak 1991.
<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=19222> (6 Nisan 2018).

ABD Başkanı G.H.W. Bush'un Kongre Konuşması. 29 Ocak 1991.
<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=19253> (12 Nisan 2018).

ABD Başkanı G.W. Bush'un Beyaz Saray Açıklamaları. 2001-2009. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/> (30 Mayıs 2018).

ABD Başkanı G.W. Bush'un Teröre Yönelik Konuşması. 20 Eylül 2001.
<https://www.theguardian.com/world/2001/sep/21/september11.usa13> (14 Nisan 2018).

ABD Başkanı G.W. Bush'un Kongre Konuşması. 21 Eylül 2001.
<http://edition.cnn.com/2001/US/09/20/gen.bush.transcript/> (20 Mayıs 2017).

ABD Başkanı G.W. Bush'un Konuşması. 29 Ocak 2002. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/print/20020129-11.html> (15 Nisan 2018).

ABD Başkanı G.W. Bush'un West Point Konuşması. 1 Haziran 2002.
<http://www.nytimes.com/2002/06/01/international/text-of-bushs-speech-at-west-point.html>
(20 Mayıs 2017).

ABD Başkanı G.W. Bush'un BM Konuşması. 12 Eylül 2002.
<http://www.un.org/webcast/ga/57/statements/020912usaE.htm> (22 Mart 2018).

ABD Başkanı Jimmy Carter'in İran Şahı Onuruna Verdiği Yemekteki Konuşması. 31 Aralık 1977.
<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=7080> (4 Nisan 2018).

ABD Başkanı Jimmy Carter'in 'Carter Doktrini' Açıklaması. 23 Ocak 1980.
<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=33079> (4 Nisan 2018).

ABD Başkanı John F. Kennedy'nin Küba Füze Krizi'ne Dair Yaptığı Konuşma. 22 Ekim 1962.
<http://www.americanrhetoric.com/speeches/jfkubanmissilecrisis.html> (16 Mart 2018).

ABD Başkanı John. F. Kennedy'nin Amerikan Üniversitesi'ndeki Konuşması. 10 Haziran 1963.
<https://www.jfklibrary.org/Asset-Viewer/BWC7I4C9QUmLG9J6I8oy8w.aspx> (16 Mart 2018).

ABD Başkanı Ronald Reagan'ın Kongre Konuşmaları. 1981-1989.
<https://www.reaganlibrary.archives.gov/archives/Reference/10.19.80.html> (19 Mayıs 2017).

ABD Başkanı Ronald Reagan'ın Britanya Parlamentosu'ndaki Konuşması. 8 Haziran 1982.
<http://www.historyplace.com/speeches/reagan-parliament.htm> (20 Mayıs 2017).

ABD Başkanı Ronald Reagan'ın 'Şer İmparatorluğu' Konuşması. 8 Mart 1983.
<http://www.nationalcenter.org/ReaganEvilEmpire1983.html> (20 Mayıs 2017).

ABD Başkanı Reagan'ın Yıldız Savaşları Projesi Konuşması. 23 Mart 1983.
<https://www.youtube.com/watch?v=wG019Mzd8L4> (20 Mayıs 2017).

ABD Başkanı Ronald Reagan'ın 1987 Berlin Duvarı Konuşması. 12 Haziran 1987.
<https://reaganlibrary.archives.gov/archives/speeches/1987/061287d.htm> (19 Mayıs 2017).

ABD Başkanı Richard M. Nixon'ın Konuşması. 3 Kasım 1969.
https://www.nixonlibrary.gov/forkids/speechesforkids/silentmajority/silentmajority_transcript.pdf (7 Mayıs 2016).

ABD Başkanı Woodrow Wilson'ın Almanya'ya Karşı Savaş Deklarasyonu İstedığı Kongre Konuşması. 2 Nisan 1917. <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=65366> (3 Haziran 2017).

ABD Başkanı Woodrow Wilson'ın Kongre Salonundaki Vatandaşlara Yönelik Konuşması. 10 Mayıs 1917. <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=65388> (3 Haziran 2017).

Remarks by the President at Press Conference After U.S.-Africa Leaders Summit. 6 Ağustos 2014.
<https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/08/06/remarks-president-press-conference-after-us-africa-leaders-summit> (23 Mart 2018).

Remarks by President Obama in Q&A with the Press -- Riyadh, Saudi Arabia, 21 Nisan 2016, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/04/21/remarks-president-obama-qa-press-riyadh-saudi-arabia> (30 Mayıs 2018).

Remarks by President Obama and His Majesty King Salman bin Abd alAziz of Saudi Arabia Before Bilateral Meeting. 4 Eylül 2015. <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/09/04/remarks-president-obama-and-his-majesty-king-salman-bin-abd-alaziz-saudi> (25 Nisan 2018).



Tezler

- Alexander, Paula Kilcoyne. "Foreign Policy Decision-making: An Analysis Of Three United States Policy Decisions Towards Saudi Arabia (dhahran Airbase, Arabian-american Oil Company, Graham Allison, Morton Halperin, Richard Snyder), [Elektronik versiyon], **ProQuest Dissertations Publishing**. 1985.
- Algarni, Khaled. "Information Security Policy for E-government in Saudi Arabia: Effectiveness, Vulnerabilities and Threats", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Rochester Institute of Technology Rochester, 2015.
- Ashraf, A.S.M. Ali. "The politics of coalition burden-sharing: The case of the War in Afghanistan", **University of Pittsburgh ProQuest Dissertations Publishing**. 2011. <http://d-scholarship.pitt.edu/7898/1/ThePoliticsOfCoalitionBurden-Sharing.pdf> (2 Haziran 2018).
- Copeland, James Eric. "The untold story of economic conflict in the second great war: Battle to Bretton Woods, rhetoric of the Marshall Plan, George F. Kennan, John Maynard Keynes, and disregarded origins of the Cold War", **Master of Arts in History at The University of Texas at Arlington**, 2016. <https://uta-ir.tdl.org/uta-ir/bitstream/handle/10106/25809/COPELAND-THESIS-2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (2 Haziran 2018).
- Hatipoğlu, Osman Gökhan. "Amerikan Yönetim Düşüncesinin Doğuşu (1776-1920)", **Yayınlanmamış Doktora Tezi**. Ankara Üniversitesi SBE, 2015.
- Kurtbağ, Ömer. "Eleştirel Uluslararası İlişkiler Yaklaşımları Çerçevesinde Amerikan Dış Politikasının Analizi – Hegemonya Söylemi ve Amerikan Muhafazakar Sağ", **Yayınlanmamış Doktora Tezi**. Ankara Üniversitesi SBE, 2007.
- Max-Kyne, Sao-Kpato Hannah Isatta. "Ebola as a Case Study of Modern-Day Epidemic Plagues", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Howard University, 2016.
- Özlük, Erdem. "Uluslararası İlişkilerde Devlet Egemenliğinin Dönüşüm Sorunu", **Yayınlanmamış Doktora Tezi**. Selçuk Üniversitesi SBE, 2012.

Varlı, Dursun. "1962 Küba Krizi'nin Türkiye'ye Etkileri", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2006.

Wingert, Nathan A.. "The Politicization of Popular Culture: A Case Study in Reagan and Star Wars", Theses, **Dissertations and Capstones**. Paper 733, 2013. <http://mds.marshall.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1773&context=etd> (2 Haziran 2018).



ABD Ulusal Güvenlik Belgeleri

1991 Yılı ABD Ulusal Güvenlik Belgesi. 1 Ağustos 1991. <http://nssarchive.us/NSSR/1991.pdf> (20 Mayıs 2017).

1994 Yılı ABD Ulusal Güvenlik Belgesi. Temmuz 1994. <http://nssarchive.us/NSSR/1994.pdf> (21 Mayıs 2017).

1996 Yılı ABD Ulusal Güvenlik Belgesi. Şubat 1996, <http://nssarchive.us/NSSR/1996.pdf> (21 Mayıs 2017).

1997 Yılı ABD Ulusal Güvenlik Belgesi. Mayıs 1997. <http://nssarchive.us/NSSR/1997.pdf> (7 Mayıs 2018).

1998 Yılı ABD Ulusal Güvenlik Belgesi. Ekim 1998. <http://nssarchive.us/NSSR/1998.pdf> (7 Mayıs 2018).

2001 Yılı ABD Ulusal Güvenlik Belgesi. Aralık 2000. <http://nssarchive.us/NSSR/2001.pdf> (21 Mayıs 2017).

2006 Yılı ABD Ulusal Güvenlik Belgesi. Mart 2006. <http://nssarchive.us/NSSR/2006.pdf> (12 Mart 2018).

2010 Yılı ABD Ulusal Güvenlik Belgesi. Mayıs 2010. <http://nssarchive.us/NSSR/2010.pdf> (11 Mart 2017).

2015 Yılı ABD Ulusal Güvenlik Belgesi. Şubat 2015. <http://nssarchive.us/wp-content/uploads/2015/02/2015.pdf> (11 Mart 2017).

Kamuoyu Araştırmaları

Americans Believe U.S. Participation in Gulf War a Decade Ago Worthwhile. 26 Şubat 2001.

<http://news.gallup.com/poll/1963/americans-believe-us-participation-gulf-war-decade-ago-worthwhile.aspx> (12 Mayıs 2018).

Americans Felt Uneasy Toward Arabs Even Before September 11. 28 Eylül 2001.

<http://news.gallup.com/poll/4939/americans-felt-uneasy-toward-arabs-even-before-september.aspx> (21 Mayıs 2018).

Americans' foreign policy priorities for 2014. 31 Aralık 2013. <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2013/12/31/americans-foreign-policy-priorities-for-2014/> (10 Nisan 2018).

American Public Opinion Polls: Reagrding U.S. Middle East Policy. Nisan 2015.

<http://www.jewishvirtuallibrary.org/american-opinion-regarding-u-s-middle-east-policy2> (25 Mayıs 2018).

CNN ORC Poll. 6-8 Eylül 2013. <http://i2.cdn.turner.com/cnn/2013/images/09/09/6a.poll.syria.pdf> (30 Mayıs 2018).

CNN Poll. Ağustos 2010. <https://www.forbes.com/sites/karlynbowman/2010/09/17/americas-ideology-and-obamas/#5f6b3412221c> (30 Mayıs 2010).

Diamond, Jeremy. "Poll: Most Americans believe ISIS serious threat", *CNN*, 24 Kasım 2014.

<https://edition.cnn.com/2014/11/24/politics/isis-november-poll/index.html> (25 Nisan 2018).

Dugan, Andrew. "U.S. Support for Action in Syria Is Low vs. Past Conflicts", 6 Eylül 2013.

<http://news.gallup.com/poll/164282/support-syria-action-lower-past-conflicts.aspx> (30 Mayıs 2018).

Fox poll. 2010. <https://www.forbes.com/sites/karlynbowman/2010/09/17/americas-ideology-and-obamas/#5f6b3412221c> (30 Mayıs 2010).

Gallup Araştırması. 2002-2009. <http://news.gallup.com/poll/116500/presidential-approval-ratings-george-bush.aspx> (29 Mayıs 2018).

New Poll Shows Damage Done. 24 Aralık 2001. <http://www.aaiusa.org/w122401> (21 Mayıs 2018).

Obama Job Approval. 2009-2017. <http://www.gallup.com/poll/113980/gallup-daily-obama-job-approval.aspx> (19 Mart 2018).

Opinion of Iran Gallup poll. 30 Kasım 2004. <http://news.gallup.com/poll/14203/iran.aspx> (30 Mayıs 2018).

Public Opinion Runs Against Syrian Airstrikes, 29 Ağustos-1 Eylül 2013. <http://www.people-press.org/2013/09/03/public-opinion-runs-against-syrian-airstrikes/> (30 Mayıs 2018).

Public Overwhelmingly Backs Bush in Attacks on Afghanistan. 8 Ekim 2001. <http://news.gallup.com/poll/4966/public-overwhelmingly-backs-bush-attacks-afghanistan.aspx> (15 Mayıs 2018).

Ronald Reagan From the People's Perspective: A Gallup Poll Review. 7 Haziran 2004. <http://news.gallup.com/poll/11887/ronald-reagan-from-peoples-perspective-gallup-poll-review.aspx> (12 Mayıs 2018).

U.S. Public Believes Bush Administration Stretched Truth on Iraq's WMD and Links to Al-Qaeda. 1 Temmuz 2003. <http://worldpublicopinion.net/u-s-public-believes-bush-administration-stretched-truth-on-iraqs-wmd-and-links-to-al-qaeda/> (15 Nisan 2018).

U.S. Public Eyes Iran's Threat Potential, 10 Haziran 2003, <http://news.gallup.com/poll/8605/us-public-eyes-irans-threat-potential.aspx> (22 Mayıs 2018).

Widespread Support for Arab Spring Protests: Global Poll. 15 Aralık 2011. <https://globescan.com/widespread-support-for-arab-spring-protests-global-poll/> (24 Mayıs 2018).

Anlaşma, Rapor ve Diğer Belgeler

ABD Dışişleri Bakanlığı Açıklaması. <https://www.state.gov/t/isn/trty/16281.htm> (16 Mart 2018).

ABD Vatanseverlik Yasası. 25 Ekim 2001. <https://www.justice.gov/archive/ll/highlights.htm> (30 Mayıs 2018).

ABD'nin Avustralya ile İmzaladığı Antlaşma. 28 Nisan 2014. <https://treasury.gov.au/media-release/australia-and-the-united-states-sign-an-intergovernmental-agreement-to-implement-fatca/> (23 Mart 2018).

ABD'nin Filipinler ile İmzaladığı Antlaşma. 27 Nisan 2014. <https://www.theguardian.com/world/2014/apr/27/philippines-us-military-presence-china-dispute> (23 Mart 2018).

ABD'nin Sahra Altı Afrika'ya Yönelik Stratejisi. Haziran 2012. <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/209377.pdf> (19 Mart 2018).

Albert Einstein'in ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt'e Mektubu. 2 Ağustos 1939. <http://www.fdrlibrary.marist.edu/archives/pdfs/docsworldwar.pdf> (13 Mart 2018).

Allied Participation in Operation Iraqi Freedom. https://history.army.mil/html/books/059/59-3-1/CMH_59-3-1.pdf (6 Nisan 2018).

Amerikan Ekonomisinin Anahatları. <http://www.usembankara.org.tr/ABDAnaHatlar/Ekonomi.htm> (14 Mayıs 2017).

Amerikan Tarihinin Anahatları, http://turkey.usembassy.gov/uploads/images/pkMD9H-FtBW5yfGN3x7c1w/amerikan_tarih_anahatlar.pdf (14 Mayıs 2017).

Barić, Marijan. “U.S. – Saudi Arabian relations during the Bill Clinton and George W. Bush presidency 2008/2009”, **Yayınlanmamış eser**.
https://www.academia.edu/7358486/U_S_Saudi_Arabian_relations_during_the_Bill_Clinton_and_George_W_Bush_presidency_Marijan_Baric (2 Haziran 2018).

Beyaz Saray’ın Trans Pasifik Açıklaması. 5 Ekim 2015. <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/10/05/statement-president-trans-pacific-partnership> (23 Mart 2018).

Bilgin, Gizem. “Dış Politikada Karar Alma Mekanizmaları Bağlamında Özal Dönemi Ortadoğu ile İlişkiler”, **National Conference Presentation**. İzmir: Eylül 2009. ss.1-9.

Birinci Dünya Savaşı’na Destek için Hazırlanmış Posterler. 1914-1918.
<http://www.loc.gov/pictures/search/?st=grid&co=wwipos> (15 Mart 2017).

Cordesman, Anthony H.. “The Arab-U.S. Strategic Partnership in the Gulf,” *CSIS* (Center for Strategic and International Studies). 7 May 2015. https://csis-rod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/publication/150507_US_Arab_Gulf_Strategic_Partnership.pdf (2 Haziran 2018).

Cordesman, Anthony H. ve Michael Peacock. “The Arab-U.S. Strategic Partnership and the Changing Security Balance in the Gulf”, *CSIS*. 19 Ekim 2015. <https://www.csis.org/analysis/arab-us-strategic-partnership-and-changing-security-balance-gulf-0> (25 Nisan 2018).

Combating Terrorism U.S. Agencies Report Progress Countering Terrorism and Its Financing in Saudi Arabia, but Continued Focus on Counter Terrorism Financing Efforts Needed. Eylül 2009. <https://www.gao.gov/new.items/d09883.pdf> (30 Mayıs 2018).

Defense Security Cooperation Agency.
http://www.dsca.mil/search/node/Saudi%20Arabia%20type%3A%20major_arms_sales?page=1
(24 Nisan 2018).

Dünden Bugüne Amerikan Sineması. <http://moviesdatabase.weebly.com/tarihccedile.html> (25 Mayıs 2018).

Eisenhower Doctrine.

http://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/33017/8/08_chapter%2004.pdf (28 Mayıs 2018).

George Creel. <https://global.britannica.com/biography/George-Creel#ref172962> (15 Mart 2017).

Irak'ı Kurtarma Yasası (Iraq Liberation Act). 31 Ekim 1998.

<https://www.congress.gov/105/plaws/publ338/PLAW-105publ338.pdf> (17 Mayıs 2018).

Islamic State Weapons in Iraq and Syria. Eylül 2014. http://conflictarm.com/wp-content/uploads/2014/09/Dispatch_IS_Iraq_Syria_Weapons.pdf (26 Mayıs 2018).

İkinci Dünya Savaşı'na Destek İçin Hazırlanmış Posterler. 1939-1945.

https://www.archives.gov/exhibits/powers_of_persuasion/four_freedoms/four_freedoms.html (14 Mayıs 2017).

Marshall Planı. 5 Haziran 1947. http://marshallfoundation.org/library/wp-content/uploads/sites/16/2014/06/Marshall_Plan_Speech_Complete.pdf (20 Mayıs 2017).

Military Expenditure by Country. 1914-2007. <https://ourworldindata.org/military-spending> (13 Mart 2018).

Military expenditure (% of GDP). 1960-2016.

<https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?end=2016&locations=SA&page&start=1968&view=chart> (10 Nisan 2018).

Military expenditure (% of GDP). 1968-2016.

<https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?end=2016&locations=SA&page&start=1968&view=chart> (22 Nisan 2018).

Moore, Michael. (Yapımcı). *Fahrenheit 9/11 (Belgesel Film).* ABD, 2004.

<http://watchdocumentaries.com/fahrenheit-911/> (21 Mart 2018).

NATO and Libya (Archived). 9 Kasım 2015. https://www.nato.int/cps/ic/natohq/topics_71652.htm# (2 Haziran 2018).

NPT Anlaşması. 1 Haziran 1968. <https://www.un.org/disarmament/wmd/nuclear/npt/> (16 Mart 2018).

Partnership for Progress and a Common Future with the Region of the Broader Middle East and North Africa. 9 Haziran 2004. <https://2001-2009.state.gov/e/eeb/rls/fs/33375.htm> (14 Nisan 2018).

President Bush creates a Department of Defense Unified Command for Africa. 6 Şubat 2007. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2007/02/20070206-3.html> (23 Mart 2018).

Princeton Survey Research Associates/Newsweek poll. Temmuz 2010. <https://www.forbes.com/sites/karlynbowman/2010/09/17/americas-ideology-and-obamas/#5f6b3412221c> (30 Mayıs 2010).

SALT Anlaşması. 17 Kasım 1969. <https://history.state.gov/milestones/1969-1976/salt> (16 Mart 2018).

Saudi Arabian National Guard Modernization Program. 20 Haziran 2013. <http://www.dsca.mil/major-arms-sales/saudi-arabia-saudi-arabian-national-guard-modernization-program> (25 Mayıs 2018).

Saudi Arabia Arms Sales, 1990-2000. https://fas.org/asmp/profiles/saudi_arabia.htm (28 Mayıs 2018).

Security and Defense Cooperation Agreement between the United States of America and the Islamic Republic of Afghanistan. 30 Eylül 2014. <https://www.state.gov/documents/organization/244487.pdf> (20 Şubat 2018).

Sharp, Jeremy M.. “U.S. Foreign Assistance to the Middle East: Historical Background, Recent Trends, and the FY2006 Request”, **Congressional Research Service, The Library of Congress**. 13 Haziran 2005. https://www.everycrsreport.com/files/20050613_RL32260_80f18159feba2f763c50e53d4ad80b1d8c9b86bf.pdf (4 Nisan 2018).

SIPRI Asia and the Middle East lead rising trend in arms imports. 12 Mart 2018.
<https://www.sipri.org/news/press-release/2018/asia-and-middle-east-lead-rising-trend-arms-imports-us-exports-grow-significantly-says-sipri> (26 Mayıs 2018).

Soğuk Savaş'ın Sona Erişinin Malta'da İlanı. 2-3 Aralık 1989.
<http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB298/> (20 Mayıs 2017).

Statement by senators on Saudi Arabia. 25 Mart 2015.
<https://www.mccain.senate.gov/public/index.cfm/2015/3/statement-by-senators-john-mccain-and-lindsey-graham-on-saudi-arabia-leading-air-strikes-in-yemen> (25 Mayıs 2018).

Statement by the President. 28 Ağustos 2014. <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/08/28/statement-president> (25 Nisan 2018).

Terörizm Destekçilerine Karşı Adalet Yasası (Justice Against Sponsors of Terrorism Act/JASTA),
https://fas.org/irp/congress/2002_rpt/911rept.pdf (30 Mayıs 2018).

The Greater Middle East Initiative. [Elektronik Versiyon], Strategic Comments. 2004, Cilt.10, Sayı.2, ss.1-2. <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/1356788041022> (2 Haziran 2018).

Truman Doktrini. 12 Mart 1947. <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/truman-doctrine> (12 Nisan 2017).

Truman signs off on aid to Palestine. 24 Mart 1949. <https://www.history.com/this-day-in-history/truman-signs-off-on-aid-to-palestine> (1 Nisan 2018).

Ulusal Güvenlik Konseyi 68 Numaralı Raporu. 7 Nisan 1950.
<https://history.state.gov/milestones/1945-1952/NSC68> (19 Mart 2018).

Updated Death and Injury Rates of U.S. Military Personnel During the Conflicts in Iraq and Afghanistan. Aralık 2014. <https://www.cbo.gov/publication/49837> (25 Nisan 2018).

U.S. Department of Defense and U.S. Department of State Foreign Military Training and DoD Engagement Activities of Interest FY2002-FY2008. 2002-2008.
<http://www.state.gov/t/pm/rls/rpt/fmtrpt/> (20 Mayıs 2018).

U.S. Foreign Policy and Saudi Arabia Since 1945,
http://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/40645/6/11_chapter2.pdf (25 Mart 2018),

U.S.- Gulf Cooperation Council Camp David Joint Statement. 14 Mayıs 2015.
<https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/05/14/us-gulf-cooperation-council-camp-david-joint-statement> (21 Mayıs 2018).

United States-Gulf Cooperation Council Second Summit Leaders Communique. 21 Nisan 2016.
<https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/04/21/united-states-gulf-cooperation-council-second-summit-leaders-communique> (30 Mayıs 2018).